

Dějiny
o
PARAGUAY
a
o misiích
Společnosti
Ježíšovy

podle francouzského
P. Franciscus de Charlevoix,
zvěčnělého kněze Společnosti
Ježíšovy.

První svazek WIEN 1830.

Obsah

OBSAH	2
PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA	4
PŘEDMLUVA VYDAVATELE	6
O ZEMI PARAGUAY	8
O NÁRODECH, ZVÍŘATECH A PRODUKTECH ZEMĚ VŠEOBECNĚ	9
O PARAGUAYSKÉM ROSTLINSTVÍ	10
O OSTATNÍCH PŘÍRODNÍCH PRODUKTECH, VČELÁCH, HADECH, KAJMANECH A CHAMELEÓNECH	11
O LVECH, TYGRECH, JELENECH, BUVOLECH A PTACTVÍ	13
PRVNÍ OBJEVENÍ PARAGUAYE A NEŠŤASTNÝ OSUD OBJEVITELŮ	14
OBJEVITELSKÉ CESTY SEBASTINA GABOTA	15
POKRAČOVÁNÍ. KŘIVÁ PŘÍSAHA JEDNOHO KAZIKA. NEŠŤASTNÝ OSUD LARŮV. STATEČNOST MOŠEROVA	17
PODIVUHODNÝ OSUD INDIÁNKY MALDONATY	20
HLADOMOR V BUENOS-AYRES STÁLE TRVÁ. OBJEVITELSKÉ CESTY DPMA AYOLASE. SMUTNÁ KONEC MÍSTODRŽITELE DOMA PEDRA DE MENDÓZY	21
ODJEZD NĚKOLIKA LODÍ ZE ŠPANĚLSKA. PRVNÍ ZALOŽENÍ MĚSTA ASSUMPTION. VELKÁ BÍDA V BUENOS-AYRES. NECTNÝ ČIN DOMA GALANOSE. POMSTA DIVOCHŮ	22
NÁVRAT DOMA IRALY. JE JMENOVÁN PROVIZORNÍM MÍSTODRŽITELEM. JEHO TAJNÉ ZÁMĚRY	24
ÚKLADY DIVOCHŮ BĚHEM PROCESÍ V ASSUMPTIONU. IRALA ODSUZUJE KAZIKY K SMRTI	25
CÍSAŘ VYJMENOVÁVÁ ZA MÍSTODRŽITELE PARAGUAYE DOMA ALVAREZE DE VACA CABECA. UŠLECHTILÝ CHARAKTER TOHOTO. CO SE PŘIHODILO BĚHEM JEHO CESTY PO MOŘI	26
POKRAČOVÁNÍ. ZVLÁŠTNÍ PŘIJETÍ DOMA ALVAREZE V ASSUMPTIONU. JEHO ŠLECHTICKÉ SMÝŠLENÍ	27
PRVOTNÍ NAŘÍZENÍ A OPATŘENÍ MÍSTODRŽITELE PRO ŠÍŘENÍ KŘESŤANSKÉHO NÁBOŽENSTVÍ A BEZPEČNOST ZEMĚ	29
TAŽENÍ PROTI GUAYCURRŮM. DOM ALVAREZ JE PORÁŽÍ	30
DIVOKÉ NÁRODY, KTERÉ SI ŠPANĚLÉ Z ČÁSTI PODROBIL. Z ČÁSTI JIM VZDOROVALI. VLASTNOSTI A OBYČJE GUAYCURRŮ	32
NEŠŤASTNÉ PŘÍHODY	33
NOVÉ OBJEVITELSKÉ CESTY DOMA IRALA A MÍSTODRŽITELE	34
POKRAČOVÁNÍ. ZBOŽNÉ ÚSILÍ MÍSTODRŽITELOVO. Z RAJSKÉHO OSTROVA V JEZERU XARAYES VOJÁCI MÍSTODRŽITELE CHTĚJÍ TU ZŮSTAT	36
POVSTÁNÍ NĚKTERÝCH INDIÁNSKÝCH NÁRODŮ. OPĚTOVNĚ OBJEVNÉ CESTY MÍSTODRŽITELE. NEPŘÁTELSKÉ PROJEVY KRÁLOVSKÝCH ÚŘEDNÍKŮ VŮČI NĚMU. CHRÁM HADŮ. MOUDROST DOMA ALVAREZE. NÁVRAT DOMA FERNANDO RIBERA. JEHO PODIVUHODNÁ DOBRODRUŽSTVÍ	37
NEBLAHÉ POSTAVENÍ DOMA ALVAREZE. SPIKNUTÍ PROTI NĚMU. JE ZATČEN A ŠPATNĚ SE S NÍM ZACHÁZÍ. PROVOLÁNÍ. LEST INDIÁNKY. ZLOBA DOMA IRALY. NÁSLEDKY SPIKNUTÍ	40
DOM ALVAREZ JE NALODĚN DO ŠPANĚLSKA. POKUS HO CESTOU OTRÁVIT. BOUŘE NA MOŘI. TREST BOŽÍ NA JEHO NEPŘÁTELÍCH	44
POČÍNÁNÍ DOMA IRALY. NALÉZÁ ODPOR. OBJEVNÉ CESTY DE NUFLO DE CHAVES A PROZATÍMNÍHO MÍSTODRŽITELE DOMA IRALY. PIKLE V ASSUMPTIONU PROTI FRANCESCO DE MENDOZOVI. BÍDNÝ KONEC TOHOTO MUŽE	46
DOM DIEGO DE ABREU SE CHCE NECHAT POTVRDIT ZA GUVERNÉRA. IRALA HO DÁ PO SVÉM NÁVRATU ZAVRAŽDIT. NÁSILNOSTI IRALOVY. DOM DIEGO DE CENTENO. IRALA PORÁŽÍ TAPEZY. PLETICHY A DESPOTISMUS TOHOTO DŮSTOJNÍKA	48
CÍSAŘ POSÍLÁ NOVÉHO MÍSTODRŽITELE DO PARAGUAY. PRVNÍ BISKUP V TĚTO ZEMI. NOVÉ OBJEVNÉ VÝPRAVY. SMRT IRALOVA	51
CTIŽÁDOSTIVÉ POČÍNÁNÍ NUFLO DE CHAVESE. BUDUJE MĚSTO SANTA CRUZ DE LA SIERRA. VÁLKA S DIVOCHY. DOM VERGARRA V LIMĚ	52
FILIP II. POTVRZUJE NOVÉHO MÍSTODRŽITELE. KONEC NUFLO DE CHAVESE. NEJEDNOTNOST V ASSUMPTIONU. VYBUDOVÁNÍ MĚSTA XERES	54

POPIS PROVINCE TUCUMAN, JEJÍCH OBYVATEL A PRODUKTŮ. DOM JUAN NUNNEZ DE PRADO ZDE GUVERNÉREM. VÝSTAVBA MĚSTA ST. MICHAEL A JINÝCH MĚST.	55
VYLÍČENÍ PROVINCE CHACO. OBYVATELÉ. PRODUKTY. ZVÍRATA.	58
OSÍDLOVÁNÍ CHACO. O DVOU ZVLÁŠTNÍCH NÁRODECH. ŘEČ, ZPŮSOBY, MRAVY A ZVYKY TĚCHTO INDIÁNŮ..	60
O JEDNOM PŘÁTELSKÉM NÁRODU. NEŠASTNÝ POKUS ZAJISTIT TUTO ZEMI ŠPANĚLSKÉ KORUNĚ. O COMMENDECH.....	63
OPĚTNÉ VYBUDOVÁNÍ NÁMOŘNÍHO PŘÍSTAVU BUENOS-AYRES. POLOHA TOHOTO MĚSTA. ÚSILÍ ŠPANĚLSKÝCH KRÁLŮ O ŠÍŘENÍ KATOLICKÉHO NÁBOŽENSTVÍ V PARAGUAY. MISIE. ZAČÁTKY JEZUITŮ V PARAGUAY.	65
PŘIJETÍ JEZUITŮ V TUCUMANU. JEJICH ČILÉ PŮSOBNÍ. DOBRODRUŽSTVÍ NĚKTERÝCH TĚCHTO OTCŮ NA JEJICH MOŘSKÉ PLAVBĚ. BYLI OCHRÁNĚNI ZVLÁŠTNÍM ZPŮSOBEM BOŽÍ PROZŘETELNOSTÍ.	68
UDÁLOSTI V CORDUBĚ.ŠPANĚLÉ ŠPATNĚ ZACHÁZEJÍ S PODROBENÝMI INDIÁNY. NÁSLEDKY TOHO. PILNÉ ÚSILÍ MISIONÁŘŮ. PŘÍCHÍZEJÍ KE GURANŮM. MRAVY A ZVYKY TĚCHTO NÁRODŮ. SMUTNÝ STAV NÁBOŽENSTVÍ V CINDAD REAL A VE VILLARICA. SPIKNUTÍ PROTI MISIONÁŘŮM. TI SE USAZUJÍ VE VILLARICE. JEJICH PŮSOBNÍ ZDE A MEZI DIVOCHY. P. BARVENA MEZI TALCHAGUISY.	69
NÁRODY LULLŮ. MISIE MEZI NIMI. NÁRODY FRONTÓZŮ A MOGNÓZŮ.	73
MISIE MEZI OMAGUACAY. NEPŘÁTELSTVÍ TOHOTO NÁRODA VŮČI ŠPANĚLŮM. APOŠTOLSKÉ CESTY MISIONÁŘŮ. KOLEGIUM JEZUITŮ V ASSUMOTIÓNU.	75
POKROK V MISIÍCH MEZI OMAGUACANY. P- MONROY U KAZIKA PILTIPICONA. DŮSLEDKY JEHO ROZMLUVY S NÍM. SMRT POSLEDNÍHO PRINCE Z DOMU INKŮ. APOŠTOLSKÉ PRÁCE A UTRPENÍ MISIONÁŘŮ, ZVLÁŠTĚ P. ORTEGY.	76
SPIKNUTÍ PROTI JEZUITŮM. CESTOVNÍ DOBRODRUŽSTVÍ NĚKTERÝCH MISIONÁŘŮ. JEZUITÉ BEROU INDIÁNY POD OCHRANU A PŘIVEDOU TÍM NA SEBE NEPŘÁTELSTVÍ ŠPANĚLŮ.	79
MĚSTO SANTA –FÉ POŽADUJE JEZUITY. DALŠÍ MISIJNÍ CESTY P. ROMEO U DIAGUITŮ. PŘÍCHÁZÍ Z ŘÍMA VIZITÁTOR. JEHO KONFERENCE S MISIONÁŘI.	80
ZUŘIVOST DIVOCHŮ V OKOLÍ BUENOS-AYRES. OPĚTOVNÉ NEVRAŽIVOSTI PROTI JEZUITŮM, PROTOŽE CHRÁNILI INDIÁNY	84
PŘIJETÍ MISIONÁŘŮ U CALCAQUISŮ. RUŠENÍ TĚCHTO MISIONÁŘŮ KVŮLI ŠPATNÝM VÁŠNÍM ŠPANĚLŮ. DEKRETY KRÁLE VE PROSPĚCH INDIÁNŮ. NOVÉ MISIE U DIVOCHŮ V GUAYRU.	85
VZKVÉTAJÍCÍ KŘESŤANSTVÍ V TOMTO BARBARSTVÍ A OBRÁCENÍ TĚCHTO DIVOCHŮ SKRZE NÁBOŽENSTVÍ. ŠPANĚLŠTÍ KRÁLOVÉ JE CHRÁNÍ. LÉČKY, KTERÉ JEZUITŮM KLADOU NEPŘÁTELE TĚCHTO OTCŮ.	87
VNITŘNÍ ŘÁD V REDUKCÍCH. JEJICH POČET. MISIONÁŘI BRÁNÍ V PŘÍSTUPU ŠPANĚLŮ DO NICH. SCHOPNOSTI TĚCHTO INDIÁNŮ. JEJICH LÁSKA K HUDBĚ. UMĚLCI A ŘEMESLNÍCI MEZI NIMI.	89
ZPŮSOB ŽIVOTA INDIÁNŮ V REDUKCÍCH. POLICIE. ZBRANĚ A PALEBNÉ ZBRANĚ. OBCHOD. ZEMĚDĚLSTVÍ. OSADY.	91
NEDOSTATKY TĚCHTO INDIÁNŮ.DOZORCE. SVORNOST.. NÁVŠTĚVY GUVERNÉRA, KOMISAŘŮ A VIZITÁTORŮ.	93
CÍRKEVNÍ POKÁNÍ, ZBOŽNOST, KOSTELY, ZBOŽNÁ CVIČENÍ A KONGREGACE V OBCÍCH TĚCHTO INDIÁNŮ.	95
SLAVNOSTI SVÁTKŮ, ZVLÁŠTĚ PATRONA KOSTELA A SLAVNOST BOŽÍHO TĚLA.	97
PŘÍSNÁ KÁZEŇ A POŘÁDEK V TĚTO REPUBLICE. ZBOŽNOST A BLÍŽENECKÁ LÁSKA. VEŘEJNÉ ZÁBAVY.....	99
ZBRANĚ A VOJENSKÁ CVIČENÍ. ŽIVOBYTÍ A VÝMĚNNÝ OBCHOD. NÁRODY, Z NICHŽ SE SKLÁDÁ TATO REPUBLIKA. PŘÍČINA JEJICH ŠPATNÉHO OSÍDLOVÁNÍ. NEMOCI A KE SVÝM MISIONÁŘŮM.....	100
DOMNĚLÉ KRÁLOVSTVÍ JEZUITŮ. OCHRANNÝ DOPIS BISKUPA Z BUENOS –AYRES.	102
OBSAH :	104
OPRAVY	106

Předběžná zpráva.

Mysle na vítanou změnu při výběru takových děl, které mysl současně obveselují a vzdělávají, rozhodl spolek pro šíření dobrých knih že dá následovat prvnímu dílu, který ukazuje jako v zrcadle nejkrásnější a nejvěrnější obraz v Bohu založeném společenství, dílo historické. Volba padla všeobecně na příběh misí v Paraguay; ne snadno také ukazuje příběh působení všemohoucí milosti Boží tak názorně jako velice přitažlivé líčení obrácení pohanských národů, kteří, usazení v temných tmách a stínech smrti, měli na sobě sotva podobu člověka; a ozáření světlem evangelia se pozvedli v krátké době do výšky křesťanské dokonalosti, jak ukazuje málo příkladů kromě prvních století křesťanství.

Také se v tom ukazuje slavně Boží prozřetelnost, která shromažďuje své vyvolené ze všech míst zeměkoule; zázračná se dále jeví nejen síla svaté víry, která, podle příslibů svého božského zakladatele činí skutky Boží, nýbrž také planoucí láska, která vzdorovala až k prolití krve; milá a silná věčná moudrost, která ve svých služebnících přemohla nepřekonatelné překážky, aby přivedla tyto národy do nebeského království; a neprobadatelné soudy Všemohoucího, který po požehnaných dnech bohatých žní dopustil jako kdysi v církvi v Japonsku, že to nebeské světlo ponenáhlu opět vyhaslo a ty velké země větším dílem se vrátily do staré noci zdivočení.

Nemluvíme nic o snahách lidské chamtivosti a zloby, která, v souzvuku se starým nepřitelem cti Boží a lidské spásy, neopomenula ničeho, aby zničila tuto mladou církev, která vzkvétala okolo tří set let, a to už od samých počátků; ani o nejčernějších pomluvách a strašných pronásledováních, které museli věrní dělníci v této vinici Páně vytrpět od těch, jejichž svatou povinností mělo být podporovat vši silou ty, kteří skrápěli daleké země svým potem a krví, kteří se vydávali všemu nepohodlí, ba dokonce s radost nejstrašnější smrti mezi lidojedy, rozsévají sémě evangelia a vyrvali nesmrtelné duše z věčné smrti.

Ať hovoří samotné události, které se budou odvíjet v této ohromné malbě; a protože nyní náleží tyto události jako uzavřené spisy minulosti, k dějinám národů, --- při čemž nadvláda evropského žezla, které kdysi ovládalo tyto velké národy, ale nebránilo účinně nepřáteli křesťanského pokoje, zcela v tom nevyhasla --- , může nestranné potomstvo, jemuž jsou tyto věci předkládány, když jinak nebudou pohnuti k nejhlubší bolesti nad zánikem této obdivuhodné květeny v zahradě svaté církve a stržení bolestnou nevolí nad ničiteli této, vynést spravedlivý rozsudek.

Mnohé, méně důležité, které nesouvisí bezprostředně a nezbytně k těmto dějinám bude opomenuto, poněvadž spisovatel sepsal toto v šesti svazcích a vydal k tomu mnoho ospravedlňujících spisů, většinou ve španělské řeči, a které se ani bezprostředně netýkají dějin ani jeho řádu, a vyřadil také mnohé epizody, které souvislost spíše rušily než zdobily. Budou zde tedy uvedeny vlastní dějiny země Paraguay a misí v onom velkém světadílu poněkud zhuštěně, nejpodstatnější spolu s ospravedlňujícími spisy budou v průběhu vyprávění sděleny a nebude opomenuto nic významného.

Předkládáme tedy tyto dějiny našim čtenářům ke vzdělání, obveselení a svatému poučení, a doufáme, že je nikdo neodloží z ruky neuspokojen. Milovníci znalostí zemí a národů tu najdou mnoho pozoruhodného a zajímavého, což jim bude nejen k užitku ale i k potěšení. K velkému obdivu a horlivosti bude se cítit povzbuzen kněz Pána při pohledu na hrdinné ctnosti, obrovské sebeobětování mnoha velkých služebníků Božích, kteří bez sebemenších výhrad, pohrdli sebou samými, aby nebi získali duše a nedostali za odměnu od tohoto světa nic než hořký nevděk a strašné pronásledování; jejichž odměna však je velká a trvalá před Bohem, s nímž teď panují ve věčné slávě. Neméně se také vzdělá laik velkými ctnostmi a zbožností, ba svatostí těchto nově pokřtěných, a bude zahanben svatou horlivostí, se kterou

nejvyšší dobro víry přijali, milovali a opatrovali, ano nezřídka zpečetili svou krví a životem, na což je v dnešních dnech často pohlíženo lhostejně těmi, kteří se narodili a byli vychováni v pokojném klíně svaté církve.

Také dokonce státník tu uvidí onu, v každém ohledu obdivuhodnou formu vlády a bude niterně přesvědčen, že křesťansko-katolické náboženství je samo pevným a nerozlučitelným poutem, které připoutává národy na jejich knížata; a že toto svaté pouto se rozpustí jenom v té míře, když se nepřítelům církve nezabrání v rozsévání semen bezbožnosti a otravování srdcí. Nakonec budou všichni obdivovat Boží Prozřetelnost, která je s to i z kamenů probudit děti Abrahamovy, a která uspořádává všechny věci mírným a pravdivým soudem a své vyvolené vede k nejlepšímu

Předmluva vydavatele.

Objevení Nového světa bylo ještě v dost čerstvé paměti, když se začal vynořovat otázka, zda tento objev prospěl Evropě skutečně k tak velkému prospěchu, jak se lidé zpočátku domnívali. Brzy pak následovala tato otázka jiná o oprávněnosti dobovatelského práva, díky němuž byly podrobeny národy, které po tolik století měly svobodu, nebo byly poslušné knížat, kterým nikdo neupíral jejich korunu, která zdobila jejich hlavy. K těmto oběma otázkám se jakoby sama od sebe ještě připojila třetí, která se vtírala těm, kterým byly známé věci, které se skoro po tři století odehrávaly v onom velkém světadíle; zda totiž, vyjímaje náboženství, obyvatelé těchto při tom víc získali než ztratili, když se s námi seznámili. Nechci si osobovat zodpovědět tyto důležité otázky s konečnou platností; mým přednostním cílem při sepsání této historie je uschopnit mé čtenáře, aby mohli správně posoudit, zda postup, který bylo možno pozorovat vůči Američanům, byl vždy ten nejvhodnější při zakládání potřebných osad; využívat poklady, kterých si zrovna moc necenili; činit je šťastnějšími nežli byli; a naladovat je k tomu, aby žehnali dni, kdy zazářilo světlo evangelia před jejich očima.

Jsou mi známy docela dobře předsudky, které ve vztahu k předmětu, který zde otevírám, jsou skoro všeobecně rozšířeny. Vím, že mínění o Společnosti a o ohromném bohatství jezuitů, převládá dokonce u těch, kteří prokazují Společnosti Ježíše velkou úctu; ba dokonce někteří z účasti na jejich dobru mne chtěli odvést od mého záměru. Zajištěn však velkým počtem a autentičností důkazů, o které jsem se mohl opírat, jsem věřil, že tento předsudek je důvodem navíc, nezřící se této úlohy; a doufám, že mi proto bude poděkováno. Opravdu není malá radost čtenáře, který miluje pravdu a hledá upřímně, když spatří jak tato září skrze všechny tmavé mraky, kterými se snažili ji zahalit. Jsem dokonce přesvědčen, že se budou mnozí divit, jak se mohlo tak dlouho váhat, aby byli očištěni ti, které nepřitahovala žádná osobní výhoda nechat se zmást věcí, která nebyla nic než lhostejná.

Ostatně rozvíjí toto líčení v bohaté míře to, co je vždy vhodné k poučení a pobavení; je přitažlivé pro svou rozličnost a občas pro novost a krásu míst, které patří k nejpřednějším předmětům těchto příhod. Jsou jimi ony křesťanské republiky, z nichž neviděl svět až doposud žádný příklad, a které byly založeny uprostřed nejdivočejšího barbarství podle plánu, který přesahuje návrhy Platona, Bacy a slavného autora Telemacha daleko co do dokonalosti. A sice základy jejich byly položeny potem a krví mužů, kteří vyzbrojeni pouze silou ducha a evangeliem v ruce, vzdorovali zuřivosti strašných divochů, kteří byli zbraněmi Španělů jen rozhořčení; a kteří tyto vzdělávali a proměňovali v křesťany, a kteří po více jak sto padesát roků strhávají k obdivu všechny, kdo jsou jim nablízku.

Podrobovali tyto národy španělské koruně silou své poslušnosti, která byla o to pevnější, oč byla dobrovolnější, častěji než kdy byla osvědčena nejprísnějšími zkouškami, a zůstávala stále stejná; neboť ti, kteří jsou poslušní svého monarchy s největší rychlostí a obětují statky a krev s tak velkou nezištností, jaká nebyla dosud viděna, jsou přesvědčeni, že když slouží monarchovi slouží samému Bohu, od něhož jedině očekávají svou odměnu; ano, stávali se téměř, jakmile se stali křesťany, také apoštoly, získávali duše o nic méně nežli jejich duchovní pastýři, a měli se za bohatě odměněné mukami, když neodpovídal úspěch jejich touze a jejich námahám.

Poněvadž jsou tyto skutečnosti potvrzeny jednohlasým svědectvím takových mužů, jimž bylo snadné tyto vidět a prověřit, a také všeobecně mnoho záleželo na tom nenechat se oklamat, nebudou se mnozí divit, že věci, které jsou k velké slávě církve, a státu k tak velkému prospěchu, potřebovaly velkou vážnost španělských králů ke svému oprávnění; a jak dokonce ti, kteří měli rozličné důvody, aby je podporovali, neopomněli ničeho, aby zakladatelům jejich práci znechutili a překazili; ano, jak ne jedenkrát mohli být zničeni lidmi,

kteří se nazývali křesťany, a kteří kvůli nízkému zisku více jako sto tisíc novokřtěnců nahnali do nejtvrďšího zajetí nebo je zavraždili.

Nicméně byla tato zakládání dílem Božím a sice jedním z nejvhodnějších jak ukázat veřejně všemohoucnost; byli také ti, které povolal On k tak slavnému dílu, připraveni, že peklo použije svou veškerou moc, aby to překazilo; jak se také v tomto nemýlili. Neboť pomlčet o nesmírných námáhách a nebezpečích všeho druhu, které byly při jejich apoštolském úřadu nevyhnutelné, kdy museli bojovat proti živlům všeho druhu a prochodit neschůdné země, jejichž obyvatelé byli nežli samotná potulná zvířata, na která při každém kroku naráželi: co navíc ještě museli vytrpět od samotných soudruhů ve víře? – bez přestání z nich dělali nepřátele, pomlouvání ve všech částech světa, vyhánění násilím, ano s hanbou a s výsměchem ze svých domů, pohánění před soudcovskou stolicí, bylo s nimi nakládáno jako se zrádci země a zločinci, viděli často na vlastní oči jak byly ničeny plody jejich prací; nenechat se tím odradit a vykazovat o to větší horlivost, nahrazovat své ztráty; a to vše s vytrvalostí, která nakonec vydobyla vítězství nad všemi překážkami.

Před tím však než začneme vyprávění tak rozličných a tak neočekávaných událostí, musíme nezbytně předeslat všeobecný popis zemí, kam se tito měli odebrat, a které jsou jenom málo komu známé, jak se o tom také denně velmi mluvilo.

1.

O zemi Paraguay.

Paraguay je jméno řeky, která vyvěrá z jezera Xarayes, a leží asi šestnáct stupňů třicet minut jižní šířky, a pět a dvacet stupňů délky. Tato řeka teče pořádnou dráhou směrem k jihozápadu a potom se nakonec opět obrací k jihu. Sám výraz (jméno) znamená v řeči některých okolo bydlících národů: ověčená (korunovaná) řeka, poněvadž jezero, z něhož vyvěrá, tvoří právě její korunu. Don Martin del Barco, arcidiakon v Buenos-Ayres, který napsal historickou báseň ve španělské řeči, nazvanou Argentina, tvrdí, že jezero Xarayes není pramenem této řeky; a vypráví, že jeli daleko vzhůru přes toto jezero, přes něž řeka teče, aniž bylo možné objevit její pramen. Vzpomíná takže mnozí ujišťovali, že ona řeka vyvěrá z jezera Parima v provincii del Dorado, což spisovatel novější doby nepovažuje za tak vybájené, jak to obvyčejně bylo vykládáno.

P. Lozano také vypráví ve svém popisování říše Chaco, sám Španěl, jménem Johan Garcia, od Assumption, narozen v hlavním městě Paraguaye, že, když byl mnoho roků v otroctví Paraguaye, byl začátkem osmnáctého století poslán zpět do své vlasti, a vypověděl, že podnikl cestu s doprovodem těchto Indiánů podél Paraguaye, a potom táhli přes jezero Xarages; kde přišli k jedné řece, která se do tohoto vlévala. Když potom táhli dále a sledovali několik dnů řeku, že přišli k jedné hoře, pod níž tato protékala. Před tím než se tito Paqayové odvážili do tohoto temného kanálu, zapálili smolné louče, aby se chránili před netopýry, zvanými andiras, kterých bylo nesmírné množství, a kteří napadali cestovatele, kteří nedbali na tuto opatrnost. Pokračovali takto kupředu dva dny, a až nakonec vyšli ven a ještě nějaký čas šli po této cestě, tu se náhle ocitli před vstupem do jezera, jehož druhý břeh nemohli dohlédnout. Ted' už dále nešli, ale vrátili se stejnou cestou.

Cokoli, může na tomto vyprávění být, tolik však je jisté, že řeka Paraguay přibírá od svého výstupu z jezera Xarages vodstvo mnoha jiných, většinou velkých řek, a pak se, mezi sedmým a dvacátým stupněm spojuje s jinou řekou, která běží skoro ve stejné rovině s ní; načež však se obrací z východu na západ a teče téměř dráhou směrem severo-západ; zde pak, pro svou nesmírnou šířku dostává jméno Paraná, což znamená něco jako více než moře. Po tomto spojení obrací se Paraguay, která se nyní stává hlubší, ale méně širokou, přímo k jihu, až k čtyři a třicátému stupni, kde přijímá velkou řeku, přicházející ze severovýchodu a nazývá se Uruguay. Nato pak teče k východu-severo-východu až do moře, do kterého se vlévá pod pátým a třicátým stupněm pode jménem Rio de la Plata. Obyčejně nese toto jméno také Parana po svém spojení s Paraguay, a protože tato řeka ukončuje svůj běh v jediné provincii, byla tato nazvána jejím jménem.

Tato neslýchaně velká země, která je známá pode jménem Paraguay, pojímá kromě Chaco, které je jejím středem a ještě není dobyté, jezero Xarayes, provincie Santa Cruz a Charcas spolu Tucuman směrem k západu; --- celý proud Paraguaye a de Rio de la Plata k východu; --- k jihu však celý zbylý díl nížiny, až Wagellandskou mořskou úžinu; kde v našich dobách zakládali jezuité misii. Jelikož tato nesmírná země, zavlažována bezpočetnými řekami, pokryta nespočetnými lesy a ohraničena dlouhými horskými řetězy, které jsou většinou tak vysoké, že ční téměř do mraků; a jelikož rovinatá země je níže vystaveny záplavám, které překonávají vše svou četností a trváním, což je k vidění v takovém rozměru i jinde, a všude jsou zasaženy jezera a bažiny, jejichž stojaté a líné vodstvo nutně znečišťuje a otravuje vzduch, a konečně pěstitelská plocha s ladem ležícími a pustými plochami, což se nedá s ničím porovnat, může si člověk lehce představit, že samotné klima, jakož i charakter a mravy obyvatel jsou nevšedně rozdílné.

2.

O národech, zvířatech a produktech země všeobecně

Tyto národy mají všeobecně vzato olivově zbarvenou kůži; jejich obvyklý vzrůst je o něco méně než střední výška; nicméně najdou se mezi nimi i lidé, kteří jsou velmi vysokého vzrůstu. Většina z nich má značně silné nohy a klouby, jemný, avšak poněkud všední obličej. Téměř každá jednotlivá národnost má svůj zvláštní způsob se krášlit, nebo spíš se zpitvořit; a to často takovým způsobem, že to vyvolá odpor a hrůzu; stejně tak se najdou někteří mezi nimi, kteří si zhotoví k určitým příležitostem chocholky a výzdobu z nejkrásnějšího ptačího peří. Skoro všichni jsou od přírody hloupí, mírní, vrtkaví, křivopřísežní, oddaní opilství, bez obezřetnosti, a nestarají se o budoucnost; ba dokonce ani o potřeby života; neboť lenost a nečinnost, s jakou tráví svůj život, přesahuje každou představu. S výjimkou několika málo, kteří se stávají z touhy po loupeži nebo spíše z vášně pomstít se na svých nepřátelích, ne tak statečnými jako zuřivými, jsou téměř všichni zbabělí; a ti, kteří si až doposud udrželi svobodu, vděčí tomu jedině nepřístupným bydlištěm, kde se drží za hradbami.

První Španělé. Kterí přišli do Paraguaye, nepochybovali ani v nejmenším, že se v této zemi nachází největší bohatství. Ani si nepomyslili, že země, která hraničí tak blízko Peru, nemá nadbytek zlatých a stříbrných dolů; a ačkoliv se brzy objevil brzy omyl, který to vyvrátil, přesto se ještě dlouho potom mluvilo o Paraguay, jako o jedné ze zemí, která má ty nejbohatší doly. To se dá již vyvodit z názvu Argentina, který dal svému dílu Don Martin del Barco; jako kdyby celá země byla jeden velký stříbrný důl. Sice se věřilo, že nedaleko od města Xaras, kam dorazili Španělé při cestě do Brazílie, v blízkosti řeky Paraguay, později však zbořené Portugalci z Brasilie, a to po dost dlouhou dobu náznakům, že tam byly odkryty zlaté doly; ale i tato naděje brzy zmizela, a tak tomu bylo i na jiných místech; a obyvatelé získali mnoho tím, že ztratili tyto naděje, poněvadž byli pak donuceni se chopit podstatnějších prostředků, aby si zajistili zaopatření.

V rybníku, blízko místa, kde se kdysi nacházelo město Santa-Fé, se po nějakou dobu lovil perly; a spisovatel Argentiny o tom hovoří se svým obvyklým nadšením; nicméně přesto toto lovení tak zcela ustalo, že se následkem toho docela ztratila na to vzpomínka. Nakonec se vrátil zpět Španěl, který byl ve svém dětství zajat od Ubiponů, ke své rodině, a poněvadž viděl, že jsou ženy velice žhavé po perlách, vyprávěl jim, že Indiáni, mezi kterými žil, nacházeli velice často v sítích perly, když lovíli ve zmíněném rybníku; avšak že na ně hleděli jako na neužitečnou věc. Na podkladě této výpovědi byl vyslán k onomu rybníku, aby věc prozkoumal, která pak byla shledána pravdivou. Avšak podle všeho zdání, nebyl úlovek nijak vydatný, nebo perly nebyly obzvláštní hodnoty, protože nepřišly nikdy na trh do Buenos-Ayres, ani také neobohatily Santa-Fé. Dokonce i železo je v této zemi tak vzácné, že se musí dovážet z jiných zemí.

Na nedohlédnutelných rovinách, které se rozprostíraly od Buenos-Ayres až k Chili, a ještě daleko k jihu, rozmnožily se koně a hovězí dobytek, které Španělé, když krátce po vybudování města je opět opustili, zde zanechali, a to v tak velkém množství, že si člověk mohl zakoupit okolo roku 1628 vhodného koně za dvě jehly a v tom samém poměru také jednoho vola. Avšak v dnešní době musí jít člověk pořádně daleko, aby tato zvířata našel. Nicméně už aspoň třicet roků neodjíždí loď z Buenos-Ayres, která by sebou nevezla náklad čtyřiceti až padesáti tisíc volských kůží. Avšak proto musí být skoleny – aby se získalo takové množství – více než osmdesát tisíc takových zvířat, jelikož vlastně pro obchod přicházejí v úvahu býcí kůže určité velikosti.

Abychom získali správnou představu o nesmírném rozmnožení těchto zvířat v Paraguay, musí být vzpomenu, že právě tady psi, kteří tu v ohromném počtu divoce

pobíhají, a také lvi a tygři roztrhají neuvěřitelné množství těchto zvířat. Dokonce se říká, že lvi tu ani nečekají, až je dožene hlad, aby voly zabíjeli, jak tomu bývá u tygrů; nýbrž, že jde často o chuť provádět s nimi hon; neboť jsme mohli často vidět, jak tito někdy zardousili deset až dvanáct a pouze jednoho se dotkli. Největšími nepřáteli těchto zvířat jsou ale bezesporu psi. Už více než dvacet roků stouply ceny volských kůží v Buenos-Ayres o dvě třetiny; a pokud někdy v této zemi hovězí dobytek vymizí, tak k tomu dojde nepochybně štváním od psů, kteří, pokud nenajdou už žádná zvířata, budou napadat lidi. O nejpodivnější při tom ale je, že si z toho obyvatelé dosud nevzali žádné poučení; protože když jednou guvernér jedné provincie vyslal na lov těchto zvířat vojáky, byli tito při svém návratu do Buenos-Ayres přijati s velkým posměchem a byli nazýváni lovci psů; pročez také od toho času ani jediný se nedal pohnout k tomu, aby pokračoval v tomto lovu.

Způsob provádění lovů volů je velice zvláštní. Výprava lovců se vydá na koních do roviny, kde se tato zvířata zdržují ve velkém množství. Zde se lovci rozdělí a každý z nich seká půlkruhovou sekerou vpravo a vlevo okolo sebe, zasahuje zadním nohám zvířat ránu a rozpůlí jim klouby v půli. Zvíře nato upadne k zemi a už si nemůže pomoci na nohy. Avšak lovci je nechají ležet a pokračují v mávání sekerou kolem sebe, tak dlouho dokud najdou voly; a tvrdí se - což hraničí se zveličením -, že každý jednotlivec za jedinou hodinu zasáhne víc jak osm set volů. Nyní tedy, když zvířata upadnou do strachu, běží, aby uprchla, zmatena mezi sebou navzájem a sama si zahradí cestu; tím získají lovci čas, aby se sami zotavili a odpočinuli si. Nakonec se za několik dnů po této namáhavé práci vrátí nazpět, cestou, kterou sem přišli, znovu vyhledají skolené voly, dokončí jejich porážku, vezmou sebou tolik, kolik mohou a zbytek nechají ležet.

Lze si snadnou domyslet, že tak ohromné množství zabitých zvířat, otráví vzduch a že by se daleko rozšířila nákaza, kdyby tak velké množství zůstalo ležet. Ale ne dlouho, a už přilétají celá mračna supů velkých jako orli, a jiní divocí ptáci, vrhají se na ně a v krátkém čase je úplně sežerou, že není pak vidět nic jen holé kosti. --- Koně jsou chytáni do smyček; a protože jsou španělského původu a jsou narozeni v divočině, jsou převážně krásní a znamenití běžci. Indiáni ale ty, kteří nejsou tak hbití a obratní, zaženou do míst, kde se brzy najdou nějaké překážky a odkud nemohou utéci.; a jakmile se k nim přiblíží, hodí jim okolo nohou smyčky, vyšvihnou se jedním skokem na ně a v krátkém čase je zkrotí; V Paraguay je také velké množství mezků, a tito konají vhodné služby v zemi, kde nejsou vybudované cesty, a kde se stoupá hned nahoru hned dolů, ba kde se člověk musí odvážit nebezpečných skoků

3.

O Paraguayském rostlinstvu.

Největším bohatstvím Španělů, právě tak jako Indiánů, především těch, které jezuité shromáždili v osadách, byla po dlouhou dobu a částečně ještě je v těchto zemích, tzv. Paraguayská bylina. Spotřeba této měla být tehdy tak významná a obohatila tolik lidí, že dokonce luxus nabyl převahy u těch, kteří dříve byli odkázáni na nejnutnější potřeby. Aby se podpořila tato chtivost nádhery, která se podobá ohni a dříve nevyhasne dokud se nespotřebuje všechno palivo, muselo se to vyžadovat po Indiánech, kteří byli pokořeni, nebo se Španělům dobrovolně poddali; a používali je ze začátku jako sluhy, nakonec jako otroky. Protože jich však nešetřili, podlehl mnozí z nich pod tlakem nezvyklé práce a těžkého, špatného zacházení, kterým trestali jejich lenost právě tak jako vyčerpání jejich sil. Někteří se dali na útěk a stali se nejnesmiřitelnějšími nepřáteli Španělů. Takto nyní upadli tito posledně zmínění větším dílem opět do předešlé chudoby, aniž by se tím stali pracovitější. Luxus znásobil jejich nároky, a pouhá paraguayská bylina nestačila tyto uspokojit; ba, ti nejchudší už si ji nemohli koupit, protože velký odbyt velmi zvýšil její cenu.

Tato bylina, v Evropě, s výjimkou Španělska, málo známá, avšak v jižní Americe a v uváděné zemi velice proslulá, je listem stromu, velikého jako průměrná jabloň. Chuť této se podobá chuti topolové byliny a u dospělého vzrůstu má podobu pomerančového listu. Podobá se také trochu peruánskému Eaco, ale v samotném Peru je mnohem více ceněná, kam je také často vyvážená a spotřebovávána především v horských oblastech a všude, kde pracují lidé v dolech. Španělé považovali tuto za mnohem potřebnější, než spotřebu vína, které je více zničující. Dováží se sušená a skoro na prášek rozemletá; také se dlouho nenechává ve vodě, protože této propůjčuje čern, podobnou inkoustu. Vyskytují se různé druhy; nejvýbornější ze všech je ale Chaacuys; je-li spotřebována přímo na místě, má hořkost, která se nikde jinde nevyskytuje a která zvyšuje její sílu a cenu. Této byliny se jen z Villarica vyváží okolo sto tisíc arrobu(?) do Peru, arroba za pětadvacet liber, šest uncí; a cena jedné arroby vynáší sumu od sedmi tolarů.

Španělé se domnívali, že drží, díky této bylině, lék nebo conservační prostředek skoro na každou nemoc. Je tak dalece jisté, že tato obsahuje sílu čistící a močopudnou. Také se zjišťuje, že mnozí, kteří použili této příliš mnoho najednou, upadli do celkového pomatení smyslů, které trvalo více dnů; avšak nejpodivuhodnější vlastností této je, že často působí protikladné účinky. Přináší totiž spánek těm beze spánku a probouzí naproti tomu ony, kteří trpí spavostí; při tom vyživuje a pročistňuje. Kdo je jí navyklý, velmi těžko si jí odříká; a patří k tomu velký sebezápor, nepřekročit ve spotřebě této; jakmile je vzata v příliš hojném množství, opojuje a odnáší všechny nepohodlnosti, které sebou nese spotřeba nejpálčivějších nápojů..

4.

O ostatních přírodních produktech, včelách, hadech, kajmanech a chameleónech.

Téměř ve všech lesích těchto provincií najdeme včely, které ukládají své medové buňky v dutých stromech; a dá se jich napočítat více než sedmnáct druhů. Nejvíce je ceněn, kvůli jejich vosku druh, který se nazývá Opémus; také med těchto včel je lepší, než těch ostatních. – Bavlina je v této zemi také jako doma a její strom tu roste jako malý les; tak jsem to sám viděl v Luisiáně. Plodí už v prvním roce, kvete v prosinci a v lednu a jeho květy vypadají jako tulipány. V únoru je květ zralý, neobyčejně bílý a nejlepší jakosti.

Kromě kukuřice, manioku a batátů, které se pěstují na mnoha místech s dobrým výsledkem, a kterými z většího dílu Indiáni obdělávají půdu živí, najdeme v těchto zemích také mnohé plody a byliny, které jsou v Evropě zcela neznámé. Najdou se tu mnohdy plody, ze kterých Španělé připravují výtečné cukrovinky. Začalo se tam také s pěstováním vína; ale všude se víno nedaří stejně dobře; zatím se přesto začalo pěstovat víno v Mendóze, městě, které patří ještě k Chili, a které leží na hranici proti Cordóbě, avšak toto víno se nevyrovná co do jakosti španělskému. Začala se také na různých místech pěstovat pšenice; zatím se tato obvykle používá na koláče a pečivo. Všude jsou také jedovaté rostliny; některými někteří Indiáni otravují své šípy; ovšem všude se také vyskytují protijedy; k nim mezi jinými patří vrabčí bylina, která dorůstá do velikosti skoro polokeře. Druh a způsob jak tato byla poznána a dostala toto jméno je velice pozoruhodná a zaslouží si pozornosti čtenáře.

Mezi různými druhy vrabců, kteří jsou v těchto krajích jako doma, a z nichž mnozí se podobají svou velikostí našim kosům, je jeden druh, který je velmi krásný a jmenuje se macaqua; tento pták je velmi chtivý masa vydry a neustále je následuje. Jakmile některou spatří, strčí svou hlavu pod jedno ze svých křídel a zdá se ležet bez pohybu jako nějaká koule. Vydra, která ho postřehne, přiblíží se, aniž tuší něco zlého; on však, protože nemá svou

hlavu úplně schovánu, aby z pod peří svého křídla nemohl vidět, nehne se dokud by nemohl zasadit vydře ránu svým zobákem. Nepřítelkyně mu oplátí na místě píchnutím svým jazykem; jakmile pták cítí poranění, okamžitě si uzobne z jedné léčivé rostliny, což mu hned pomůže. A nyní se znovu a znovu vrací zpět na bitevní pole; a kolikrát je poraněn, tolikrát se uchyluje ke svému balzámu. Tato hra trvá tak dlouho, až vydra, která nezná takovou léčivou bylinu, zcela vykrváčí. Okamžitě ale jak je mrtvá, vrabec ji požírá; a když je hostina u konce, poslouží si opět protijedem.

Asi se najde málo zemí, ve kterých se najdou hadi a jiná plazící se zvířata v tak velkém počtu a v tolika různých druzích. Přece však jsou mezi nimi mnohá, která nejsou jedovatá, nebo jejichž jed není nijak zvláště škodlivý. Indiáni je dobře znají, chytají je živé rukama, dělají si z nich opasky, aniž by si tím nějak ublížili. Někteří z nich jsou dvaadvacet stop dlouzí a mají k tomu poměrnou tloušťku. Tito obrovští hadi pohltí celého jelena, pokud uvěříme Španělům, kteří tvrdí, že to viděli na vlastní oči. --- Chřestýšů, kterých je všeobecně mnoho v krajinách jižní Ameriky, není nikde tolik jako v Paraguay. Kousnutí jejich a mnoha jiných působí neobyčejně rychle. Někdy teče okamžitě krev z očí, nosních dírek, uší, z dásní a z pod nehtů. Všude se však vyskytují protilátky. Obzvláště používají kámen a to s velkým úspěchem, kterému přisuzují jméno svatého Pavla; Používají také „Bezvard“ a česnek, který rozžvýkají a pak přiloží na ránu. Dokonce hlava zvířete (hada) a jeho játra, která sní na vyčištění krve, jsou výborným prostředkem. Nejistější však je, když se namísto nařízne rána, kde byl člověk bodnut a tuto pak pokryjí sírou. Obvykle to všechno je postačující.

Vyskytují se také hadi, které nazývají lovci. Tito se plazí na stromech a rozhlížejí se po své kořisti. Jakmile ji spatří ve své blízkosti, spustí se na ni dolů, lapí ji pevně, že se nemůže pohnout a pak ji pohodlně zaživa sežerou. Když však pozřeli velké zvíře, tak tolik ztěžknou, že se už nemohou odplazit. Stává se také, že nemají dostatek vnitřního tepla, aby strávili tak velké kusy; a jistě by pak museli svou žravost zaplatit svým životem, pokud by jim příroda nevnukla prostředek, který by stěží použili, pokud by měli rozum; který však má výtečný výsledek. Totiž had se obrátí, otočí břicho ke slunci, jehož žhavé paprsky způsobí, že had začne hnit. A pak nastoupí červi a přiletí ptáci a živí se přebytkem, což by způsobilo hadovi smrt. Ten však mezitím dává dobrý pozor, aby ptáci nezašli příliš daleko; brzy na to se zotaví a je zas v dobrém stavu.

Mnozí se také živí rybami; a Pater de Montova vypráví, že viděl jednou vydru, jejíž hlava byla velká jako hlava telete. Tato vyplivne na začátku do vody hodně pěny, což přiláká velké množství malých rybek, had pak zůstane nějakou dobu bez hnutí; nakonec pak otevře náhle jícen a spolkně najednou pořádné množství těchto rybek.

Řeky a velké rybníky, které nikdy nevyschnou, jsou plné kajmanů, kteří jsou deset až dvanáct stop dlouzí. Úctyhodné množství se jich vyskytuje v Pilco Mayo, největší řece v Chaco, kde je nazývají Yacaras. Když se nasytí rybami, vylezou na břeh a lehnou si na záda, aby jim slunce usnadnilo zažívání. Přestože šupiny, jimiž jsou pokryti, jsou tvrdé a těsně při sobě, zabíjejí je Španělé puškou; Indiáni však mají svůj vlastní způsob jak je chytat ve vodě. Upevní totiž na strom konec lana, na druhý konec lana zas tyč, která je na obou koncích zašpičatělá. Když uvidí přibližovat se kajmana, hodí mu hůl do krku. Který má on stále otevřený. Poněvadž tento obojživelník nemá žádný, nebo přinejmenším velice malý jazyk, je nucený sousto posunovat, spolyká zároveň velké množství vody; čím více se namáhá zbavit se tyče, tím hlouběji vniká tato do jícnu, takže se musí záhy udusit. Jakmile je mrtvý, vytáhnou ho pomocí tyče ven, na břeh.

Kajman má pod předními ploutvemi měchýř, který je naplněn látkou, jejíž pach je tak silný, že velmi brzy omráčí; když se ale usuší na slunci, tak dostane docela milou vůni pižma. Tvrdí se, že samička klade více jak dvacet vajec najednou; protože je ale zahrabává do písku, zajdou tyto, když se řeka zvedne. Také mnoho z nich zničí samičky svými drápy. Herrera

tvrdí, že kajmani v Rio de la Plata nenapadají lidi; mezitím jsem však mluvil s cestovateli, kteří o tom vypravovali velice smutné příběhy a ujišťovali, že to viděli na vlastní oči.

Na některých místech jsou k vidění chameleóni, kteří jsou dlouzí pět až šest stop, nosí svá mláďata sebou a stále mají otevřený chřtán směrem odkud vane vítr. Toto zvíře je velmi přátelské, ale přitom velice hloupé. – Opice v této zemi jsou velké skoro jako lidé; mají silně ochlupenou srst a velice dlouhý ocas. Když jsou zasaženy šípem, vydávají strašný jekot, vytáhnou jej z rány a mrští jím po onom, kdo je zranil. --- Lišky jsou v některých krajích velmi četné; vyskytují se okolo Buenos-Ayres, jsou skoro podobné zajícům, jejich srst je velmi krásná a velmi rozličná. Tato zvířata jsou překrásná a tak důvěřivá, že se lísají k okolojdoucím. Avšak člověk se musí mít před nimi na pozoru; když se totiž jen docela málo k nim přiblíží, zanechají svou moč, jejíž zápach je tak pronikavý, že se nedá s ničím srovnat a také se nedá ničím odstranit; člověk to musí, i když to potřebuje, hodit do ohně.

Tataren (nějaký druh zvířete, není vůbec ve slovníku) jsou dvojího druhu; jedni, velikosti půlročního prasete mají v břiše mateční perlu anebo mušli; jiní mají totéž v okolí ledvin. Všichni mají dlouhé ocasy; přední tlapy jim slouží jako ruce, a každá má pět prstů.

Dále se tu pak vyskytují králíci, které Španělé nazývají Apercos, jejich kožich je stříbrošedý, maso je velmi chutné. Jiný druh králíka má tak malý jícen, že do něj nemůže projít ani mravenec.

5.

O lvech, tygrech, jelenech, buvolech a ptactvu.

Lvi a tygři jsou tu, od doby co se španělští volí, koně a prasata nekonečně rozmnožili, všude velmi obecní. Lvi jsou tu však daleko menší a zdaleka ne tak divocí jako lvi v Africe; naproti tomu tygři nejsou nikde tak velcí a hrozní. Indiáni však také vynalezli zaručený prostředek, jak je zahnat na útěk. Když spatří nějakého tygra, a nemají při sobě žádný prostředek k obraně, vyšplhají se, neboť jsou velmi obratní, s velkou rychlostí na strom. Tygr, který za nimi nemůže vystoupit, zdržuje se u paty stromu a určitě by se tam zdržoval tak dlouho, až by svou kořist donutil spadnout vyčerpáním dolů, kdyby lidé nebyli zjistili, že tygr nemůže snést pach moče. Tygr uteče dost daleko, že se může odejít do bezpečí. Ti, kteří umějí zacházet se zbraní, se ještě méně bojí tygrů; protože zasáhnou tak přesně, že se mohlo vidět, jak zastřelili tygra, který se na ně řítí se strašnou zuřivostí.

Jeleni v těchto krajích se dělí na tři druhy. Jedni jsou skoro tak velcí jako naši volí a mají mnohorožetvené parohy; tito se ponejvíce zdržují v bažinatých oblastech. Jiní jsou o trochu větší nežli naše kozy a tito se pasou v rovinách. Třetí skupina je sotva silnější nežli půlroční kozel. --- Srnek je v Paraguay málo a liší se málo nebo skoro nic od našich. ---- Divoká prasata mají rypák nebo snad nějaký druh otvoru pro vzduch na zádech; maso z těchto zvířat je tak jemné a zdravé, že je lidé připravují dokonce nemocným. --- Roviny okolo Chaco jsou takřka pokryt černými, červenými a bílými kozami; poslední však ponejvíce nacházejí na březích Pilco Mayo. Daňci a srnci táhnou téměř vždy v houfech, podobní skopcům, kteří jsou chováni v Evropě.

Jiné zvíře, které je v této části Ameriky skoro všude k vidění, je druh buvola, kterého nazývají Anta. Má velikost a postavu skoro jako osel; jenom má velmi krátké uši. Nejpodivuhodnější na tomto zvířeti je rypák, který může dle libosti natáhnout či stáhnout a kterým také může, jak se věří, načerpávat vzduch. Na každé jeho noze se nacházejí tři pazoury, kterým se připisuje neomylná síla proti jedům všeho druhu, zejména pazour na levé

přední noze, na který se může položit, když se cítí nedobře. Anta používá své přední nohy, podobně jako opice a bobři, a to s podobnou lehkostí. V jeho břiše se nachází „bezvar-stein, kámen“, který je vysoce ceněn. Pase se ve dne, v noci žere druh jílu, který se nachází v močálovitých větvích, kam se ubírá, když se stmívá. Jejich maso je velmi zdravé a liší se od hovězího masa jen tím, že je lehčí a jemnější. Jeho kůže je tak tvrdá, že se říká, že když je suchá nepronikne jí žádná kulka z pušky; proto také si z ní Španělé připravují helmy a krunýře, když mohou takové dostat. Lov těchto zvířat, které jsou velmi hbité, může se dělat jen v noci. Lidé je vyhledávají v jejich úkrytech, kde se obvykle shromažďují v hejnech. Když jsou vidět, jak přicházejí, jde se jim naproti s rozžatými pochodněmi, jimiž jsou oslněni a zmateni tak velice, že padají jeden přes druhého. Hned nato je střelí; a při rozbřesku dne je jich vidět na zemi velký počet, jsou buď mrtví nebo nebezpečně ranění.

Skoro všude v této zemi se to hemží ptactvem všeho druhu; je mezi nimi šest druhů husí. Havrani jsou tu bílí, vrabci zlatě zbarvení, perličky velké jak slepice a to ve velkém počtu, že je člověk chytá v rovinách přes které se musí jet do Buenos-Ayres jako ryby na udici, aniž by se muselo sestoupit z koně či z vozu. Pštrosi a mořští vlci jsou na různých místech velmi obecní. Mezi rybami, které jsou chytány v řekách a rybnících, se najde jedna, která je dokonalým prasetem, až na to, že nemá žádné zuby; a dále vodní pes, který vyje podobně jako náš. Jeden misionář zahlédl jednou takového, kterého zranil šíp, jak začal výt; načež se okamžitě objevili další, kteří ho z břehu řeky, kde byl, odnesli pryč a přinesli na protější břeh.

6.

První objevení Paraguaye a nešťastný osud objevitelů.

Toto je povšechné líčení oné velké země, na kterou mnozí pohlížejí jako na nejbohatší v Novém světě. Její první objevení se událo v r. 1516 Juanem de Solis, velkým kormidelníkem z Kastilie a to úplně náhodou. Solis byl totiž vyslán na objevitelskou cestu Brazílie, která byla započata 1500, dříve než Portugalci měli nejmenší ponětí o této zemi, Vincencem Nannes Pinsonem, který doprovázel slavného Kryštofa Kolumba na jeho první cestě. Prvního ledna 1516 vplul do přístavu, který tvořil výtok jednoho proudu, jež pojmenoval Rio genero (řeka ledna) a který vzal do vlastnictví jménem španělské koruny; podobně jak to učinil Pinsone 16 roků před tím na mysu Sanct Augustin, kterému dal jméno mys de Consolation, Mys Naděje. Solis pak jel dále podél břehu, a poněvadž se obrátil doleva, ocitnul se u zátoky, do které se vlévala velká řeka, které dal své jméno. Nicméně dál se přesto neodvážil plavit se svou lodí, protože tato plynula mezi písčnými břehy, skálami a útesy, kde se obával, že by ztroskotal. Protože se však nechtěl vrátit do Španělska a aniž by se vyptal znalosti o této řece, nalodil se na svou šalupu a vesloval proti západnímu břehu. Brzy nato zpozoroval několik Indiánů, kteří, jak se zdálo, ho zvali k sobě, protože složili ke svým nohám všechno, co měli. Jakoby mu to chtěli nabídnout.

Oklamán těmito dvojznačnými znameními přátelství, přistál bez nejmenší opatrnosti se svým skrovným doprovodem, a rozhodl, jak se vypráví, některé z nich chytit aby je dovezl do Španělska. Nedával vůbec pozor na to, že tito barbaři, čím více se přibližoval, se o to více stahovali zpět; a nalákali ho tímto způsobem až k lesu, do kterého vešli a do něhož je skoro on sám následoval. Jakmile však tam byl sám, bylo na něj vystřeleno bezpočet šípů lidmi, které neviděl a také všichni, kteří ho následovali, tam padli. Indiáni je pak všechny vytáhli, zapálili pak na okraji lesa velký oheň, upekli je a sežrali je před očima těch, kteří zůstali v šalupě, nebo se do ní utekli; a tito nevěděli jak se jinak zachránit, než že se vraceli s velkým spěchem ke své lodi a dali se na zpáteční cestu do Španělska. To byl smutný los muže, který byl

považován za nejzkušenějšího mořeplavce své doby; jemuž ale chyběla nezbytná moudrost zajistit úspěch tak důležitého podniku.

Neméně nešťastný byl osud několika Portugalců, kteří přišli několik roků poté do Paraguay. Podle pověsti, že měli Španělé nalézt v Peru velké poklady, rozhodl se Dom Martin Sofa, guvernér a velící generál v Brasilii, že se o ně podělí. Vyslal tedy jednoho velmi odvážného člověka, který měl jeho důvěru a který se jmenoval Alexis Garcia; a tento nastoupil, doprovázen svým synem a ještě třemi jinými Portugalci, cestu směrem k západu. Když tedy přišel na břeh Paraguaye, narazil tam na velký počet Indiánů, z nichž, podle pověsti, na tisíc přemluvil, aby ho následovali. Pokračoval pak přes řeku, dorazil až ke hranicím Peru, posbíral tam něco zlata a mnoho stříbra a měl při svém návratu plán založit tam osadu, která by sloužila těm z jeho krajanů, kteří by chtěli využít jeho objevy. S tímto úmyslem odeslal dva ze svých lidí, kteří měli jeho generálovi podat zprávu o šťastném výsledku jeho cesty a o jeho předsevzetí. Předal jim také něco zlatých a stříbrných tyčů. a zůstal sám se svým synem a jedním jiným Portugalcem zpět na místě, kde se nacházeli. Sotva že však oni odešli, přepadli Gardou Indiáni, ho samotného a onoho Portugalce zavraždili a jeho syna udělali otrokem a zmocnili se celého pokladu.

Nicméně vzbudil příchod obou Portugalců do Brasilie a zpráva o schůdné cestě až do Peru velikou radost; a namísto vydalo se šedesát Portugalců a veliký počet Brasilčanů pod vedením Georga Sedenno na cestu, aby podpořili Garcia. Ještě ale nebyli ani na místě, kde doufali že ho najdou, když se už dozvěděli o následcích proradnosti Indiánů. Nyní začali postupovat vpřed s větší opatrností; avšak ani barbari nebyli méně na stráži; a jakmile ze zdáli zjistili, že se blíží nebezpečí Portugalců, narafičili to tak, aby jim odřízli potraviny, aby je tak donutili vrátit se zpět do Brasilie.

Sodanno brzy nahlédl, že se tu budou muset probít, když chtějí přijít k zásobám potravy; avšak Indiáni ho předešli, napadli ho znenadání pod ochranou lesů, že neměl ani čas, se hájit. Byl s větší částí svých lidí na kusy rozsekán; a jen s námahou se zbylí zachraňovali na pobřeží Paryny. Aby se dostali do úplné bezpečnosti před těmi, kteří je pronásledovali, museli se dostat přes tuto řeku. Objevili se také nějakí Indiáni, kteří se nabízeli, že jim v tom pomohou; a Portugalci přijali jejich nabídku s radostí a odebrali se do člunů, které jim tito přinesli. Tyto čluny však byly provrtány a díry byly tak dobře ucpány, že tito ani nezpозorovali léčku, kterou jim připravili. Jakmile však byli uprostřed proudícího toku, tu skočili jejich průvodci do vody a doplávali na břeh, odkud přišli. Teprve nyní zpozorovali, že voda vniká do kanoí; a zatímco si uvědomovali příčinu toho, potopily se kanoe ke dnu a všichni utonuli.

7.

Objevitelské cesty Sebastina Gabota.

Nyní bychom se mohli snadno domnívat, že by měla jak Španěly tak Portugalce přejít chuť usadit se v zemi, která jim byla známá jenom skrze tak smutné události; skutečně se ve Španělsku nepamatovalo na nic méně než využít objev Solise; když tu došly zprávy, které, i když z velice povrchních důvodů, vyvolaly v národě naději získat velké poklady v Paraguay jako teď vždycky v každé jiné části Ameriky.

Sebastian Gabot nebo Gabato, Benátčan, který objevil se svým otcem a svými bratry ostrov Terra nova a jednu část sousedící pevniny pro Jindřicha VII. krále Anglie, mrzutý nad tím, že Angličané, --- kteří tehdy měli příliš co dělat se svými záležitostmi, než aby mysleli na

to usadit se v Novém světě, --- si ho nijak zvláště nepovažovali, odcestoval do Španělska, kde mu jeho skvělá pověst dopomohla k místu velko-kormidelníka z Kastilie. Za nedlouho po jeho příchodu dorazila do Španělska z moluckých ostrovů proslulá loď Victoria, jediná a první, která uskutečnila cestu okolo světa a vrátila se s kořením a jiným drahocenným zbožím. Někteří bohatí obchodníci učinili tedy Gabotovi nabídku, aby tam vedl flotilu, kterou chtěli vybavit na své náklady, Gabot také svolil k nabídce; protože však nechtěl stát ve službě obchodní společnosti, požadoval proto pověření od císaře, a odebral se za tím účelem do Madridu, kde uzavřel s Karlem V. smlouvu, která byla podepsaná 4. března 1525.

V důsledku toho vyplul Gabot dne prvního dubna následujícího roku a rozmnožil svoji eskadru lodí ještě o pátou loď, kterou nechal vybavit jeden soukromník na svůj náklad. Nicméně si nepočínal ani jako dobrý velitel ani jako zkušený námořník; z nedostatku patřičného rozvržení se mu v krátké době nedostávalo potravin; k tomu nešetřil žádným způsobem ty, kteří měli to neštěstí, že se mu znelíbili; a když nakonec zakotvil bez jakýchkoliv zásob jídla na ostrovech hus, které leží nedaleko pohoří sv. Augustina v Brazílii, kde ho obyvatelé přátelsky přivítali a opatřili jeho loď bohatě potravinami, odvděčil se jim nejčernějším nevděkem, protože proti vůli rodičů odvedl několik dětí, které patřily nejprřednějším osobám na ostrově, na své loď. Když nyní dorazil před ústí zálivu, do kterého se vlévá proud nazývaný tehdy Rio de Solis, rozhodl se, že nepotáhne dále; jednak proto, že neměl dost potravin aby táhl přes magelanskou mořskou úžinu, a také z toho důvodu, že posádka lodí začala se bouřit a protivit se mu. Odňal tedy úřad Martinu Mendezovi, na kterého sázeli oni obchodníci svou největší důvěru, dále Franz von Rojasovi a Michaelu von Rodasovi, kteří otevřeně kárali jeho chování, vysadil je na jeden pustý ostrov, a rozhodl se prozkoumat nejdříve podrobně ústí, kde se nacházel.

Tato obrovská zátoka řeky Rio de la Plata má šířku padesáti mil, a je nazývána pro mnoho v ní se nacházejících skalisek, peklem lodí. Naproti tomu je samotná řeka velice bohatá na ryby a najdeme v ní velké množství zlatých pstruhů, jimiž jsou zároveň posety písčiny. Jakmile voda začíná být sladkou zdá se být výbornou; ale stojí to určitou námahu zvyknout si na ni. Když se jí vypije zpočátku příliš mnoho, způsobuje koliky, průjmý, ano dokonce úplavici. Nicméně, poněvadž je velice zdravá, činí i hlas tak jasný, že se lehce pozná ten, kdo z ní delší čas pil; jakmile ji přestane pít, ztratí se to postupně. Některé zprávy hlásí totéž o vodstvu Uruguay, a o většinách řek, které se do ní vlévají; a pokud tomu skutečně tak je, není nepravděpodobné, že tuto vlastnost dostává Rio de la Plata od Uruguaye.

Mezitím přemohl Gabot všechna nebezpečí, ušel všem útesům a dospěl bez odporu k ostrovům Sanct Gabriel; toto jméno dostaly od něj ostrovy, které leží poněkud nad Buenos-Ayres. První, na který narazil, mají hodinu v obvodu a našel zde výborné kotviště. Nechal zde tedy své loď, nalodil se do svých šalup, odvážil se do kanálu, který tvoří tyto ostrovy s pevninou ležící po jeho pravici; --- a odtud do Uruguaye, kterou považoval mylně za vlastní řeku. Plavil se tedy stále dále; po své pravici našel další řeku, kterou nazval Rio de San Salvador, a vybudoval zde pevnost, kde ponechal Juana Alvareze Ramona s několika vojáky a s rozkazem, aby se plavili vzhůru po řece, kterou stále pokládal za pravou Rio de Solis; avšak za tři dny byl tento důstojník s částí svých lidí zavražděn Indiány; zbylí si zachránili život plaváním a vrátili se zpět ke Gabotovi; ten se rozhodl po této smutné příhodě vrátit se na ostrovy Sanct Gabriel.

Tady poznal svůj omyl. Plavil se po správné řece asi třicet mil vzhůru a vybudoval pevný násep při vstupu řeky, která vyvěrá v tucumanských horách a kterou Španělé nazvali Rio Tercero. Svoji pevnosti dal jméno Santo Spirito, avšak tato je známá v cestopisech spíše pod jménem Věž Gabotova. Nechal tu posádku a plul dále nahoru po proudu až přišel k soutoku Paraguay s Parana. Avšak netrvalo dlouho co byl napaden Indiány, kteří mu zabili pětadvacet mužů a tři z nich vzali do zajetí.

Nicméně našel brzy příležitost se pomstít a způsobil nesmírně krvavou koupel mezi barbary, kteří, jak se zdálo, byli právě těmi, co zabili Alexise Garciu; neboť jsme ujišťováni, že plodem jeho vítězství byla velká část kořisti, kterou tito sebrali onomu Portugalci. - Protože mu však tato smutná událost nebyla známa, domníval se, že tolik zlata a stříbra může pocházet pouze z dolů země, v níž se právě nacházel; a byl v tom ještě více posílen, když uzavřel svazek s jinými Indiány, které získal strach před jeho zbraněmi nebo jeho dobrý způsob zacházení s nimi. Neboť tito ho zaopatřili nejen bohatě potravinami, kterých začínal mít zrovna nedostatek; nýbrž dali mu také stříbrné tyče za španělské zboží malé hodnoty. Když tedy už déle nepochyboval, že jsou v této zemi stříbrné doly, dal Paraguay jméno Rio de la Plata; což oklamalo všechny ty, kdo neznali důvod tohoto pojmenování.

Když dělal zrovna přípravy k návratu s pokladem na své loď, viděl přicházet portugalského důstojníka, jménem Diego Garcia, kterému nařídil guvernér z Brazílie, aby prozkoumal zemi a vzal ji v držení ve jménu portugalské koruny. Nicméně však neměl dostatek lidí, aby vykonal svůj úkol proti vůli Španělů, kterých se nenadál natrefit v tak velkém množství na březích Paraguay. Gabot se naproti tomu domníval, že by nemohl Portugalce zadržet od toho, aby se zmocnili země, když by se tito vrátili s převažující mocí; čehož by byli schopni snadno pro blízkost Brazílie. Proto se rozhodl, dát Garciovi nějaké dary, aby ho naklonil k tomu následovat ho do pevnosti Santo Spirito; což se také stalo; nato nastoupil tento důstojník po několika dnech zpáteční cestu do Brazílie.

Gabot rozmýšlel vzdát se svého záměru vrátit se do Španělska, což si před tím předsevzal; neboť považoval svou přítomnost v Paraguay za nezbytnou. V důsledku toho předal Ferdinandovi Calderonovi, kterého jmenoval místo Mendeze za strážce pokladu své eskadry lodí, všechno co měl ve stříbře spolu s dopisem, v němž udával císaři důvody, které zabránily provést jeho příkazy, popisoval pak zemi, kterou objevil, poukazoval mu na nezbytná opatření jak zajistit obsazení této pro španělskou korunu, a žádal monarchu, aby mu poslal dostatečnou posilu, aby byl schopen se ubránit nájezdům jak Indiánů tak Portugalců.

Calderon a jeden kapitán jménem Georg Barloc, kterého mu přidal Gabot, dorazili začátkem roku 1527 do Španělska. Císař je přijal velmi laskavě, a svolil ke všemu, co měli rozkázáno požadovat. Pohled na stříbro, první, které došlo z Ameriky do Španělska a ještě více naděje, které probudilo v tomto knížeti, ho naladila, aby schválil všechno, co Gabot udělal. Karel V. chtěl dokonce zaplatit výlohy ze svých vlastních příjmů za část výbavy velké flotily, kterou určil pro Paraguay. Mezitím uplynuly dva roky, aniž byly jeho rozkazy provedeny, a Gabot byl rozmrzelý z čekání. Považoval svou přítomnost ve Španělsku za nezbytnou, aby se nedostalo Portugalcům kvůli delšímu otálení času a chuti vrátit se do Paraguay. Velení po dobu své nepřítomnosti předal Nunno von Lara, kterému ponechal sto dvacet mužů a tolik potravin, kolik mohl nashromáždit; a odebral se na to ke své eskadroně, která se musela okamžitě připravit k pohotovosti k vyplutí a k návratu do Španělska.

8.

Pokračování. Křivá přísaha jednoho kazika. Nešťastný osud Larův. Statečnost Mošerova.

Lara, který viděl, že je vůkol obklopen národy, které může držet v mezích tak dalece, jak je mu možné se proti nim statečně bránit pokud jim napadne ho napadnout, věřil, že to nejlepší, co by mohl udělat je, udělat si přátele z Timbuezů, svých nejbližších sousedů.

Zpočátku se zdálo, že se mu to dokonale daří; sám kazik přicházel k němu často do pevnosti; avšak jednou když se toho nejméně nadál a zrovna mu přichystal velkou hostinu, nechal tento krivopřísežný barbar tajně postavit okolo čtyř tisíc vybraných Timbuezů v těsné blízkosti pevnosti a po hostině, když skoro všechno bylo ponořeno do hlubokého spánku, dal svým lidem smluvené znamení, aby zapálili sklad Španělů, který se hned ocitl v plamenech dříve než to někdo upozoroval. Náhle zazněl křik: oheň, oheň! A tu nyní když všichni byli ve spánku vyděšení, přirítli se Indiáni, aby všechno zničili. Mnozí byli zabiti aniž věděli, co se s nimi děje, a když bylo vpuštěno ještě těch čtyři tisíce Timbuezů, bylo zděšení a krvavá lázeň všeobecná. Velitel, který byl rovněž zraněn, ocitl se nakonec tváří v tvář věrolomnému kazikovi, který se radoval nad šťastným průběhem své zrady. Okamžitě k němu přispěchal a vrazil mu dýku do těla; pamatuje více na pomstu než na vlastní bezpečnost, neoddechnul si, jakkoliv byl obklopen barbary, dokud neviděl, že tento vypustil pod jeho nohama ducha; a pak padl sám mrtev k zemi probodán ze všech stran.

Krátce na to přišel Ruiz Moschera, kterého poslal zabítý velitel několik dnů před tím s padesáti vojáky pro potraviny, se svým mužstvem zpět a skoro ztuhl když spatřil místo pevnosti spáleniště. Když nyní lehko uhádnul, co se seběhlo, nalodil se s mužstvem na malé plavidlo, které ještě leželo před kotvištěm, jel dolů po řece až k moři, plavil se pak podél pobřeží a když spatřil při třicátém druhém stupni šířky vhodný přístav, vplul do něj a zbudoval tu malé stanoviště. Domorodci země byli velmi nakloněni tomu, uzavřít s ním přátelství. Nechal zde osít kousek půdy, která se mu zdála úrodná. Několik dnů na to přišel k němu portugalský šlechtic, jménem Eduard Perez, který byl i se svou rodinou vyhoštěn; a on ho přijal s velkou ochotností. Nicméně nebyl tu Perez dlouho ponechán na pokoji; dostal od velícího generála Brazílie rozkaz, vrátit se zpět na místo na místo svého vyhnanství; Mošerovi bylo ale naznačeno, že, jak dalece bude mít chuť zůstat kde je, bude muset především přísahat věrnost králi Portugalska, jemuž země patřila. Nuže Perez se tedy rozkazu podřídil; avšak Moschera dal ústní odpověď, že, on sám, protože rozdělení Indiánů mezi krále, jejich pány, není ještě načisto hotovo, je pevně rozhodnut se udržet na místě, kde se nyní nachází. Nicméně neměl ani zbraně ani munici; když však zakotvila francouzská loď při ostrovu Cananea, který ležel naproti jeho pevnosti, měl za to, že by mohl této příležitosti využít a uvést se do stavu obranyschopnosti, pokud by měl být napaden. Nalodil se tedy se všemi svými Španěly a dvěma sty Indiány na dvě plavidla, pokusil se v noci dostat se k francouzské lodi, zmocnil se jí, odzbrojil mužstvo a odvedl je do své pevnosti.

Několik dnů nato obdržel zprávu, že po vodě přichází významný útvar Portugalců, aby ho vyzvedli. Na tuto zprávu nechal okamžitě zakopat baterii pro čtyři děla, která ukořistil, vybudoval dva valy a postavil část svých lidí do zálohy v lese, který je kryl ze strany moře. Portugalců bylo do počtu osmdesát, a měli ve své družině velké množství Brazilců. Protože se domnívali, že mají co do činění jenom s hrstkou Španělů, kteří krátce před tím přistáli a kterým se všeho nedostávalo, vytáhli na tento podnik s tak jistým přesvědčením, jako asi nějaký grand-frofos pověřený vyzvednout bandu loupežníků. Toto přesvědčení narůstalo, když dorazili do přístavu a neviděli nikoho, kdo by jim bránil v přistání. Táhlí dokonce bez zábran přes les. Sotvaže však objevili pevnost, hned byli přijati ohněm z děl a současně ze zad napadeni těmi, kteří aniž by se odkryli je nechali táhnout lesem. Hrůza a strach se zmocnil Brazilčanů a brzy nato také Portugalců; všichni upadli do hrozného zmatku; a s výjimkou těch, kteří se hned na začátku dali na útěk, byli všichni, kteří ušli ohni děl, bez milosti zabiti.

Moschera nezůstal při tomto vítězství; nalodil se s částí svých statečných lidí a s velkým počtem Indiánů na loď, které přivedli jeho nepřátelé a odvážil se zakotvení v přístavu Sanct-Vincenc. Tam vyplenil město a královská skladiště; a sice s o to menší námahou, když se k němu dokonce připojili s vládou nespokojení Portugalci. Nicméně dobře nahlédl, že i bez braní v úvahu svého dosavadního vítězství, nejen nebude moci upevnit svou

osadu, nýbrž že si také přitáhne na krk nepřátele, kterým nebude moci odporovat; proto přeložil svou malou kolonii na ostrov Sanct-Katharina, kde jak doufal bude v bezpečí před každým přepadením; avšak ani tu nezůstal dlouho.

9.

Karel V. posílá Doma Pedro Mendozu jako místodržitele do Paraguaye. Nedůstojný čin tohoto. Založení města Buenos-Ayres. Válka s Indiány.

Nicméně na španělském dvoře nepustili Paraguay se zřetele; byly jak pochybnosti znovu začínat s tím co už se udělalo, jako také nepřítomnost císaře příčinou, že uplynulo hodně času, než bylo o tom učiněno rozhodnutí. Ano, již chtěli celou věc vzdát, bylo náhle slyšet zprávu, že se zdá, že dvůr v Lisabonu činí přípravy vyslat tam kolonii. Sice maskovali přípravy pod záminkou zahnat Francouze, kteří se nechávali často vidět na mořském břehu Brasilie a poněvadž je Brazilci dobře přijímali, a tak se mohli bez větší námahy zde usadit, a nebylo by lehké je vyhnat. Když však sdělila císařovna králi Portugalska, svému bratrovi své domněnky o tom, vyrozuměla z jeho odpovědi, že byly odůvodněné. Avšak podezření opět brzy zmizelo, když nedověděli, že flotila z Lisabonu se vydala cestou, která by ji určitě nemohla dovést do Paraguay; a tak uplynuly ještě dva roky, aniž by se ve Španělsku myslelo na to, někoho tam vyslat.

Nicméně císař se vrátil zpět do Madridu a vážně rozvažoval o tom založit na Rio de la Plata osadu; určitě také nebyly činy pro žádné podnikání v Novém světě tak mohutné přípravy. Dom Pedro z Mendoza, nejvyšší číšník císaře, byl vybrán za jejich hlavu, a císař ho vyjmenoval za místodržitele nad všemi zeměmi, které byly objeveny až k jižnímu moři, udělil mu rozšířenou plnou moc a učinil mu nejskvělejší podmínky; mezi nimi se nacházelo také to, že sebou vezme osm řádových mužů, aby zvěstovali evangelium domorodcům. Již byly vydány rozkazy vystrojit v Cadixu flotilu o čtrnácti lodích a Dom Juan Ozorio, Ital, který se obzvláště vyznamenal v italských válkách, dostal nad tím velení jako zástupce Mendozy. Tak velká výstroj a vše, co se vyprávělo o nevyčísitelných pokladech země, přes kterou protéká řeka Rio de la Plata, přitáhlo mnoho mladých mužů, dokonce urozeného rodu, takže osazení prvních lodí, které měly sestávat jen z pěti set mužů, se rozrostlo na dvanáct set, mezi nimiž se nacházelo třicet prvorozených synů z nejvznešenějších domů a různí důstojníci z Nizozemska. Mnoho potomků těch, kteří tehdy odjížděli, nacházejí se ještě teď v Paraguay.

Odjezd flotily se uskutečnil v srpnu roku 1535, kterýžto čas je nejvhodnější k takové cestě. Protože když flotila minula rovník, byla zachvácená mohutnou bouří, který ji rozptýlil; a mnohé lodě se neseťkaly dříve, až na místě svého určení; loď, která vezla Doma Diego z Mendózy, bratra místodržitele, s několika málo jinými, dojela šťastně do přístavu sanct Gabriel; ale místodržitel se všemi ostatními byl přinucen se utéci do přístavu v Rio de Janeiro, a tento pobyt byl začátkem jeho neštěstí, které pak skončilo s jeho životem. Zasluby Doma Ozorio a snad také okolnost, že byl cizinec, vzbudily mu mnoho závistníků, kteří ho dělali podezřelým u místodržitele, jemuž našeptávali podezření, že usiluje o jeho úřad. Ozorio sice k tomu nedal ten nejmenší podnět; ovšem stávají se určité případy, kdy někdo může být pouze obžalován, aby už současně platil za viníka. Mendóza poručil, aby tohoto domnělého soka odklidili jemu z cesty; a Ozorio byl úkladně zavražděn. Mnozí byli nad tím rozhořčeni; někteří pojali úmysl jít do Brazilie; ještě další se chtěli vrátit do Španělska a již k tomu dělali přípravy, když místodržitel, který o tom dostal pokyn, nechal co nejdříve vytáhnout kotvy a odplout.

Když dorazil k předhůří Santa Maria, dověděl se, že se jeho bratr Diego a všichni, které bouře rozehнала, nacházejí na ostrovech Sanct Gabriel, kam je rychle následoval.

S podivením vyslechl ušlechtilý Diego zprávu o smrti Ozoriově, byl nad tím pohnut nejhlubší bolestí a prohlásil docela nahlas, že takový hanebný zločin přivolá kletbu Boží na jeho bratra a na celý podnik. Když teď nyní byla celá flotila sjednocena mezi ostrovy Sanct Gabriel a západním pobřeží řeky, pomýšlel místodržitel Dom Pedro zřídit svou první osadu na této straně. Vyslal tedy Doma Snacha del Campo, aby vyhledal bezpečné a pohodlné k tomuto záměru; a tento důstojník našel takové v kraji, kde se ještě pobřeží nestáčí na západ, na výběžku, který na severu zasahuje do řeky. Nato nechal Dom Pedro co skoro navrhnout plán města, které dostalo jméno Lueffa Sennora de Buenos–Ayres, poněvadž je tu velmi zdravý vzduch. Všichni přiložili ruce k dílu, a brzy měl každý své obydlí.

Nicméně domorodci viděli tyto cizince nanejvýš neradi v takové blízkosti; a muselo se sáhnout ke zbraním, aby se dostalo potravin. Dom Diego de Mendoza obdržel úkol, vytáhnout s ozbrojenou rukou, aby sehnal zásobu jídla, a mnoho mladých šlechticů ho chtělo doprovázet. Ale už na druhý den narazili na mnoho tisíc Indiánů, a rozpoutal se krvavý zápas, kdy ztratila život většina Španělů; sám ušlechtilý Diego padl; a Dom Sancho, který nařídil ústup, nepřivedl ze tří set bojovníků, kteří vytáhli, víc než sto čtyřicet mužů na koních a pět rytířů z jezdeckva, většina cestou zemřela na své rány, takže se do města vrátilo jen pouhých osmdesát. Jako jisté se vypráví, že v tomto nešťastném dnu zemřeli všichni ti, kteří nesli vinu na smrti Doma Ozoria; a jestliže byl místodržitel ušetřen, tak se to stalo proto, jak brzy uvidíme, aby byla o to zřejmější Boží spravedlnost toho, kdo mstí potlačenou nevinu.

Již z této těžké ztráty by mohl Dom Petro vytušit Boží trest; a snad by skrze toto poznání odzbrojit ruku, která ho bila. Jeho postavení bylo celkově smutné, hladomor v Buenos-Ayres dostoupil na nejvyšší míru, a on nemohl tomu odpomoci, ani by všechno, co mu ze Španělů zbylo nevystavil zřejmému nebezpečí života. Bylo nebezpečné navyknout divochy na prolévání křesťanské krve, a Dom Pedro zapověděl pod testem smrti vzdalovat se z města. Poněvadž hladomor patří nicméně k oněm nejkrajnějším zlům, které se nebojí žádného nebezpečí a neuznává žádný zákon, usoudil místodržitel, že by ho nikdo neuposlechl, kdyby to nechal při pouhém zákazu; vydal tedy všude zbraně s přísným rozkazem zastřelit každého, kdo by se odvážil odejít.

10..

Podivuhodný osud Indiánky Maldonaty.

Tato obezřetnost působila. Jediná žena, jménem Maldonata, byla tak chytrá, že přelstila opatrnost vojáků na stráži; a prozřetelnost jí dvakrát zachránila život zcela podivuhodným způsobem. Když se tato žena potulovala nějaký čas po nivách, spatřila doupě, kde doufala najít bezpečné útočiště proti všem nebezpečím. Jak velké však bylo její zděšení, když sem vstoupila lvice, která šla přímo k ní! – Nicméně brzy poznala, že jí zvíře laská a všimla si také, že tyto projevy náklonnosti nejsou bez úmyslu vlastní zůstati. Neboť lvice byla blízko smrti, protože byla březí a že přišel její čas, a že nemohla vyvrhnout svá mláďata. Maldonata se dlouho nerozmýšlela a poskytla jí pomoc, poníž zřejmě toužila; a tato pomoc byla účinná. Lvice, která se cítila šťastná, osvobozená od svého břemene, nepřestávala se svým laskáním, nýbrž na místě dosvědčila své záchránkyni svou vděčnost. Vycházela denně za potravou a pokaždé skládala dostatečnou zásobu na den k jejím nohám. To trvalo tak dlouho dokud její mláďata zůstávala v jeskyni; když je však jednou vyvedla, Maldonata už ji nespátřila a byla nucena, vyhledat někde jinde útulek.

Krátce nato, upadla do rukou Indiánů, kteří z ní udělali otrokyni; a její zajetí trvalo dost dlouho. Konečně byla od Španělů opět vysvobozena, a ti ji přivedli zpět do Buenos-Ayres. Místodržitel nebyl tehdy přítomen a Dom Ruiz Galanos, který v jeho nepřítomnosti

měl velení, byl tvrdý a hrozný muž. Věděl, že se tato žena přes nejpřísnější zákaz vzdálila z města, nepovažoval její tak dlouhé a těžké zajetí za dostačující trest a odsoudil ji k takovému trestu smrti, který by si mohl vymyslet jenom zuřivec. Nechal ji totiž zavést vojáky doprostřed jedné pláně a dal rozkaz přivázat ji ke stromu a nechat ji tam; protože vůbec nepochyboval, že bude brzo roztrhaná divokými zvířaty.

Dva dny nato poslal tytéž vojáky, aby se podívali co se s ní stalo. Ti se však nemálo podivili když ji našli na tomtéž místě. Byla obklopena lvy a tygry a ti se neodvážili k ní přiblížit, protože u jejích nohou ležela lvice se svými mláďaty a tak je odradila. Při pohledu na vojáky se lvice vzdálila na pár kroků, aby jim poskytla možnost osvobodit její dobroditelku; což oni hned učinili. Maldonata jim vyprávěla příběh této lvice, která ji hned poznala; a oni viděli, když ženu odváděli, jak se toto ušlechtilé zvíře k ní přátelsky lichotilo a zároveň projevovalo zármutek nad jejím odchodem. Když tedy vyprávěli veliteli co právě viděli, nahlédl, že musí takovou ženu omilostnit, když ji nebe ochránilo tak zvláštním způsobem, pokud se nechtěl zdát být divočejším a hroznějším zvířetem nežli sama hrozná lvice. Tato událost byla uváděna nejproslulejšími spisovateli a otec del Techo podává zprávu, že při svém příchodu do Paraguay slyšel o této události doby vyprávět a nikdo o tom nepochyboval.

*****.

11.

Hladomor v Buenos-Ayres stále trvá. Objevitelské cesty Doma Ayolase. Smutný konec místodržitele Doma Pedra de Mendózy.

Právě bylo připomenuto, že Dom Pedro de Mendoza nebyl zrovna v Buenos Ayres, když byla ona žena přivedena nazpět do města. Jel právě tehdy vzhůru po řece Rio de la Plata, aby hledal prostředek, jak odpomoci hladomor, který mu právě zahubil dvě stě lidí. Když teď došel k ruinám Gabotovy věže, prohlížel si ji pozorně a shledal polohu tak výhodnou, že tu zřídil novou pevnost, které dal jméno Dobrá naděje, a kterou také najdeme zakreslenou pod jménem Corpus Christi. Ještě víc byl utvrzen ve svém úmyslu založit zde osadu, poněvadž mu řekl královský podvelitel Dom Juan de Ayolas, že by se tu vždy našly potraviny u Timbuezů, které tak šťastně smířil se Španěly; a když ne u nich, tak jistě u Caracoasů, jejich sousedů. Učinil ještě něco navíc; protože tu nechal Doma Francesca Alvarado s ozbrojeným doprovodem, na místě kde stála pevnost. Mendoza se nemohl ubránit chválit tato opatření, a dal svému podveliteli příkaz, aby šel k prameni řeky tak daleko, jak budou moci; svolil také, aby ho doprovázeli Dom Dominic de Irala, Dom Ludwig Perez, bratr svaté Terezie, a několik dalších a aby mu za čtyři měsíce podal zprávu, pokud by nebyl schopen mu ji přinést osobně.

Ještě nemohl sehnat dostatek potravin, které by utišily hladomor v Buenos – Ayres a které tu daly podnět k hrůzným činům, o kterých se dočítáme jen v románech. Avšak brzy nato přistál Dom Gonzales de Mendoza, který odcestoval do Brazílie na potraviny, s lodí, která byla jimi naložena. Brzy ji následovaly dvě další lodě, na kterých se nacházeli Moschera se svou celou kolonií z ostrova St. Katharinen, a mnoho brazilských rodin, které se k němu připojily. To vrátilo zpět jakýsi blahobyt do Buenos – Ayres; avšak tím se zvětšil počet rodin, a lidé byli před opětným brzkým hladomorem tak málo zajištěni, jako nebyli zdaleka schopni nabídnout Indiánům vrchol (špici) a ani jim nezabránit, aby se neprotivili polním pracím; neboť tito barbaři bažili každým dnem více po záhubě Španělů.

Dom Juan de Ayolas projel mezitím nahoru po řece a přišel do blízkosti místa, kde bylo později vybudováno město Assumpción. Guaranové, velmi rozšířený lid na východním břehu Paraguaye, ho dobře přijali a naplnili jeho loď potravinami, které jim zaplatil zbožím.

Nato vytáhl na další objevy směrem na západ, kde, jak doufal podle pověsti Guaranů najde hodně zlata a stříbra; své lodě zanechal v přístavu, kterému dal jméno Hromnice, a rozkázal Domu Iralovi, na něhož přenesl všechnu moc, kterou sám obdržel od místodržitele, aby tu na něho půl roku čekal; nato pak že je mu dáno na vůli, když se nedoví od něj žádné další zprávy, jednat podle vlastních názorů. Na témže místě nechal také kapitána Vergaru s malým oddílem španělských vojáků.

Podle všeho zdání napsal Ayolas místodržiteli o svém úmyslu; tento však nedostal žádnou zprávu, což mu o to více působilo bolest, protože Ayolas byl jediným důstojníkem v celé kolonii, na kterého spoléhal a který si také nejvíc zasloužil jeho důvěry. Vyslal tedy Doma Gonzalese Mendozu a Doma Salazara de Espinozu, aby se po něm poptávali, a několik dnů nato onemocněl. Už dříve si předsevzal, že se vrátí do Španělska; a jakmile se domníval, že může snést plavbu po moři, tak se nalodil, vzal sebou svého mistra pokladu Johanna de Carcerese, pověřil ještě Doma Galanose velením nad Buenos–Ayres, a jmenoval v síle moci, kterou pro ten případ obdržel od císaře, Doma Juana de Ayolase guvernérem a vrchním velitelem provincie, jakož neméně nežli svého dědice pro případ, že by měl zemřít. Konečně vyplul, se srdcem plným zoufalství a proklínal den, kdy se vyobcoval ze své vlasti, aby běžel za domnělým štěstím a poskrvnil svou čest v zemi divochů. Sotva se ocitl na moři, tak se zdálo, že se proti němu spikly všechny živly; a když jeho celá zásoba jídla byla buď zkažená nebo vyčerpána, a on byl hladem donucen jíst psí maso, způsobilo toto odporné jídlo spolu hořkou mrzutostí, která ve dne v noci hlodala na jeho srdci, úplné rozrušení jeho smyslů, které vyústilo v šílenství, a umíral v návalu zuřivosti.

12.

Odjezd několika lodí ze Španělska. První založení města Assumption. Velká bída v Buenos-Ayres. Nectný čin Doma Galanose. Pomsta divochů.

Když došla do Španělska zpráva o jeho smrti, ležely zrovna v přístavu Sevilla dvě lodě přichystané k vyplutí, které jen čekaly na příznivý vítr, aby mu spěchaly na pomoc; a císař nad tím určil Doma Alfonse Cabreru, přidal těmto lodím ještě jednu galéru se zbraněmi a municí, vyhotovil také pro Doma Juana de Ayolas potvrzení za guvernéra a vrchního velitele provincie, a nakonec nechal nalodit šest kněží z řádu sv. Františka, jimž vydal všechno potřebné, co bylo nutné pro vykonávání jejich svatého úřadu. Avšak tato eskadrona, která vyplula koncem roku 1537 z Cadixu, přijela do Buenos-Ayres teprve v roce 1539.

V tomto mezidobí se vydali Dom Gonzales von Mendoza a Dom Juan Salazar do přístavu Hromnice, aniž mohli dostat jakékoliv zprávy o Domu Ayolasovi. Dozvěděli se tam, že Irala je u Payaguasů, sousedním národu; neprodleně ho vyhledali, také ho našli a projížděli s ním po různých místech, aby shromáždili nějaké zprávy o Domu Ayolasovi. Avšak veškerá jejich námaha byla neplodná. Po vyplutí z přístavu jeli Mendoza a Salazar dolů po Paraguay až poněkud výše položenému místu, kde se vlévá severní rameno Pilco Maya do Paraguay. tam narazili pod pětadvacátým stupněm šířky na druh mořského přístavu, který tvořil výběžek řeky Paraguay, jdoucí od jihu k severu. Poloha tohoto místa se jim nesmírně zamlouvala, a tak tu hned zřídili pevnost, která se v krátkém čase rozrostla na kvetoucí město, které je až do dnešních dnů hlavním městem země a nese jméno Assumption, jež jí dali. Je stejně vzdálené od Peru a Brasilie, a od mysu Santa Maria vzdálené tři sta mil.

Mendoza zde zůstal sám; Salazar ale odcestoval, aby dal místodržiteli zprávu o jejich snaživém pátrání dozvědět se něco o Ayolasovi; poněvadž tento důstojník doufal, že ho ještě najde v Buenos-Ayres. Avšak až dlouho poté se dozvěděli, že moudrý a statečný Ayolas, když pronikl až k hranicím Peru, a také získal velké poklady zlata a stříbra, a učinil mnohé důležité objevy, byl divochy i se svým doprovodem zavražděn. ---- Když nyní přišel Mendoza do tohoto přístavu, našel tu všude nejvyšší nouzi; hladomor tu právě dosáhl nejvyššího stupně, Galanos byl všeobecně nenáviděn a město by určitě se stalo pustým a opuštěným, kdyby bylo možné vyjít z něj, aniž by se člověk vydal zjevnému nebezpečí stát se kořistí buď divochů anebo zuřivých zvířat. --- Jeho příjezd tu vyvolal velkou radost a tato radost se ještě znásobila, když uviděli tři lodě, které tu po třech dnech zakotvily. Jelikož jim Salazar řekl, že v Assumption nechybí potravin, rozhodli se Galanos a Cabrera že se tam vydají, aby potraviny přivezli; a když ten prvně zmiňovaný prohlásil, že by vzal sebou část garnisony jako doprovod, zaradovali se právě tak vojáci, kteří byli k této cestě vybráni, jakož i ti, kteří zůstali ve městě; jedni proto, že táhnou do země, kde nikdo nezemřel hladem, ti druhí však proto, že se zbaví svého velitele.

Avšak s velkou bolestí ti první zjistili, že byli oklamáni, když po cestě plné útrap dorazili konečně do cíle, neboť tu panoval tentýž hladomor jako v Buenos-Ayres. Zároveň však je Salazar neoklamal, když jim řekl, že Guaraniové jsou Španělům velice nakloněni. Nýbrž právě v tomto roce se přihodilo, že všechnu setbu sežraly kobylky; a tak velitel z Buenos-Ayres, který rozmnožil svůj doprovod ještě o polovinu osazenstva pevnosti, se musel opět navrátit, aby ještě více nezvětšil hladomor, který právě v Assumption nabýval převahy.

Když při svém návratu projížděli okolo pevnosti Dobrá naděje, tu povolil Galanos své nevůli vůči Caracasům. Když mu někdo z lidí řekl, že tito Indiáni drží s nepřáteli Španělů, rozhodl, bez jakéhokoli vyšetřování, že je za to potrestá. Sdělil svůj záměr Domu Francesco de Alvarado, veliteli této pevnosti a několika dalším důstojníkům, kteří vynaložili všechno, aby ho odvrátili od tohoto úmyslu; avšak mluvili k hluchým uším. Když se on však nechtěl dát zatáhnout do formální války, protože by ho to stálo moc času a snad také mnoho lidí, vůbec se nerozmýšlel poskvřnit svou čest a začal s tím, že se projevoval vůči caracasům velice přátelsky. Ale když se tito toho co nejméně nadáli, přepadl je na úsvitu, zapálil jejich chatrče, odvedl veliký počet žen a dětí, které rozdělil mezi své vojáky, opět se nalodil, vzal sebou Doma Alvarado, který pravděpodobně nechtěl zůstat v pevnosti; protože předvídal, že tato bude brzy napadena všemi sousedními Indiány. Nicméně zanechal tu přesto Doma Antonia de Mendoza jako svého zástupce, a sním posádku, která sestávala ze sto mužů.

Tento krivopřísežný čin vzbudil v srdcích Timbuezů jejich starou nenávist ke Španělům, a ti se rozhodli, že oplatí stejným stejným a že konečně vytvoří národ nenávisti, na který by se, podle jejich přesvědčení, nikdo nemohl spolehnout. Aby svůj záměr co nejlépe provedli, předstírali, že mají v úmyslu, napadnout válečně několik indiánských kmenů, kteří nejsou menšími nepřáteli Španělů jako jejich vlastní, a požádali proto Doma Antonia de Mendózu o nějakou pomoc. Mendoza uvěřil léčce a byl tak neopatrný, že jim dal sebou polovinu své posádky pod velením Alfonza Suarez de Figuerozy. Timbuezové přijali toto posílení s výrazem největšího díku a vojsko vyrazilo ještě tentýž den. Sotva však měli za sebou jednu míli, tu byli náhle Španělé napadeni ze všech stran domnělými spojenci, a po nejstatečnějším odporu, ve kterém porazili mnoho těchto zrádců, byli do posledního muže zničeni.

Ted' si Timbuezové mysleli, že se lehko vypořádají se zbytkem posádky a se strašným křikem napadli pevnost. Mendoza viděl před očima svůj konec, pokud by ho nezachránil kus odvahy, k němuž ho hnalo jeho zoufalství. Vystoupil tedy z pevnosti, aby si s dýkou v ruce prorazil cestu; avšak při tomto útoku ztratil své nejstatečnější vojáky a sám byl zraněn šípem do lýtky tak těžce, tak že nebyl s to dále bojovat; zároveň tu zůstal bez pomoci. Ale v témže

okamžiku se objevily dvě lehké španělské lodě, které zakotvily naproti pevnosti. Velitelé těchto lodí okamžitě poznali, že je pevnost obležena; a protože byli vysláni od Galanose, který asi pozdě poznal následky své zrady na Caracasích, vysadili mužstvo bez prodlení na pevninu, aby šli na pomoc pevnosti. --- Při spatření těchto lodí vynaložili Timbuezové to nejkrajnější, aby se zmocnili pevnosti; ale několik výstřelů z děl lodních, které zasáhly v pravý čas, a zatímco přicházející posila napadla obléhatele, donutil tyto po velké ztrátě na lidech, se zachránit ve velkém spěchu útekem. Několik dnů po tomto vítězství zemřel Mendoza na svá zranění; a když velitel lodí neviděl žádnou možnost zajistit pevnost Dobré naděje, nechal ji zajistit a to málo z mužstva, které ještě zbylo z posádky, nalodit.

13.

Návrat Doma Iraly. Je jmenován provizorním místodržitelem. Jeho tajné záměry.

Mezitím se Irala, na něhož, jak jsme viděli, Dom Ayolas přenesl během své nepřítomnosti celou svou plnou moc, vrátil po četných, větším dílem nešťastných trestných výpravách do Assumptionu, který se již podobal velkému městu a kde se většinou shromáždili důstojníci. Pohlíželo se na ně jako na dobyvatele Paraguay a sám dvůr je tak nazýval. Z nich se po dlouhý čas skládalo shromáždění zemské rady; a císař nařizoval ve všech svých rukopisných psaních guvernérům a velitelům nedělat nic bez jejich souhlasu.

Zatím co se Assumption více a více pozvedávalo a vzrůstalo na vzkvétající město, počet obyvatel Buenos-Ayres se denně snižoval. Potraviny, které před nějakým časem přišly sem ze Španělska, se brzy spotřebovaly a hladomor zuřil ještě zuřivěji než před tím. Všichni obyvatelé, kteří uprchli k Indiánům, byli zavražděni od Charvasů, kteří pustošilicelou zemi. Nakonec se Galanos a Cabrera rozhodli vrátit se do Assumptionu a všichni, kteří našli na lodi, která je tam vezla, nějaký prostor, chtěli se nalodit. Když se nyní všichni shromáždili ve městě, tak byl volen podle císařských nařízení dočasný místodržitel většinou hlasů; a tu, nehledě na všechny pletichy Galanose, Dom Irala dostal všechny (hlasy) pro sebe, byl provolán jednohlasně místodržitelem a nejvyšším velitelem Paraguay, dokud se Jeho císařský majestát neuráčí jmenovat někoho jiného.

Nežli rozpustil Dom Irala Národní shromáždění, dal návrh opustit Buenos-Ayres, protože, jak připomněl, zkušenost více roků dostatečně ukázala, že není možné se tu udržet, ani vzbuzovat u sousedních národů strach a bázeň a dostávat od nich v případě nutnosti potraviny. Názory na to však byly velmi rozdílné; někteří poukazovali, že je nezbytné mít v držení přístav, kde by mohly lodě příjíždějící ze Španělska kotvit; a že by také bylo špatné se samotným Assumptionem, který byl vzdálen od moře tři sta mil, pokud by sem žádné nepřipluly. Nato místodržící odpověděl, že by nemělo být obtížné zřídit komunikaci s Peru; a přemluvil je také, že by se odtud mohla dostat veškerá nutná pomoc. Nikdo si tehdy nepovšimnul, co následně jasně vyplynulo, že jeho záměr směřoval k tomu, stát se nezávislým na dvoru, jehož rozkazy by se už k němu nemohly dostat nebo jen výsostně obtížně, a že by on sám našel dostatek prostředků, tyto obejít, pokud by se mu nelíbily.

Jeho mínění tedy nabylo převahy, všichni se podřídili bez odporu, a Dom Diego de Areu dostal pověření je provést. Odjel tedy se třemi ráhnovými dvojtěžníky a několika nákladními loděmi. Radost při jeho příjezdu do Buenos-Ayres byla všeobecná, a účastnilo se na ní velkým dílem také osazenstvo benátské lodě. Tato loď byla totiž určena plavit se do Peru se zbožím v ceně padesáti tisíc dukátů; byla však zahánána nepříznivým větrem do ústí

magellandské mořské úžiny. Když pak vplula do Rio de la Plata, ztroskotala na písčném břehu nedaleko od Buenos-Ayres, aniž mohla zachránit více než mužstvo, které po tomto strašném ztroskotání bylo vydáno nebezpečí, že zemrou hladem. Místodržitel učinil opatření vyslat naproti těmto lidem silný doprovod a jakmile byli všichni zaopatřeni v Assumption, dal postavit okolo města dřevěné hrazení, zřídil tu policii a nechal spočítat obyvatele, jichž bylo na šest set mužů, nepočítaje v to ženy a děti.

14.

Úklady divochů během procesí v Assumptionu. Irala odsuzuje Kaziky k smrti.

Brzy nato chtěl (Irala) předvést Indiánům, které zrovna otcové z řádu sv. Františka ve větším počtu pokřtili, vyšší pojem křesťanského náboženství a s tímto úmyslem nařídil všeobecné slavné procesí na Zelený čtvrtek roku 1539, při kterém, poněvadž byl slaven k uctění památky na utrpení Pána, se měli všichni bičovat. A toto procesí pozval všechny sousedící Indiány; jelikož však druh a způsob s jakým s nimi Španělé zacházeli, v nich nevzbuzoval žádnou obzvláštní lásku, a velký počet z nich přijalo křesťanství pouze ze strachu nebo z vypočítavosti, objevila se tu většina jenom v naději, jak tu najít příležitost setrást své jho, které jim připadalo den ode dne nesnesitelnější.

Tvrdí se, že se jich tu sešlo osm tisíc; a i když sebou nepřinesli žádné jiné zbraně, nežli luky a šípy, které, jak se vědělo, nikdy neodkládají, již to bylo dostatečné, aby provedli svůj záměr; neboť se dozvěděli, že by se Španělé měli objevit s obnaženými zády a s dýtkami v ruce, aby se bičovali; nato pak odpřísáhli jejich záhubu. V okamžiku, kdy mělo procesí začít vstoupila Indiánka, která byla ve službě u Doma Salazara a kde s ní dobře zacházeli, do pokoje svého pána, a když viděla, že se připravuje k bičování, řekla mu se slzami v očích, že jí připadá hrozné, když jej vidí běžet do své záhuby. Salazar ji vyzval, aby se blíže vyjádřila; a tu mu odhalila spiknutí. On o tom namístě zpravil místodržitele, který také ihned uzavřel jedinou cestu, která byla při tak naléhavém nebezpečí možná.

Předstíral totiž, jakoby se právě dozvěděl, že Japigové, kteří se před krátkým časem projevíli jako nepřátelé Španělů jsou na tažení a už skoro před branami města; ve spěchu pak poslal všem obyvatelům tajný příkaz, aby se ozbrojili, a hned nato nechal prosit nejpřednější náčelníky Indiánů, aby k němu přišli, aby se s nimi poradil, co by měl dělat v tak naléhavém nebezpečí. Ti se k němu dostavili bez nejmenší nedůvěry, a byli, jak jednotlivě vstupovali, svázáni a odděleně zavřeni. Když už tu všichni přišli, řekl jim, že má zprávu o jejich vražedném úmyslu, a odsoudil je k oběšení. A také je nechal bez prodlení před očima shromážděných Indiánů, kteří, když viděli ozbrojené Španěly, se neodvážili ani pohnout, oběsit; a tu se oni hned sami doznali, že by i oni zasloužili smrt; avšak připojili zda by to neměl být důvod k shovívavosti vůči nim, když by jinak neměli důvod toho litovat. Nabízeli také, že dají všem Španělům ženy, pokud tito žádné nemají; a tato nabídka byla také přijata. Uzavřelo s nimi následně mnoho Španělů sňatek.

15.

Císař vyjmenovává za místodržitele Paraguaye Doma Alvarezze de Vaca Cabeca. Ušlechtilý charakter tohoto. Co se přihodilo během jeho cesty po moři.

Císař, který během celé této doby neobdržel žádné zprávy z Paraguaye a o smrti Doma Ayolase nemohl mít už žádných pochyb, přemýšlel vážně o tom, dát této kolonii nové vrchní velení a podpořit ji čerstvými oddíly. Než považoval ze obtížné, najít někoho, který by, po všem, co stíhalo Doma Pedro de Mendoza, byl ochotný nést část výloh pro takový velký podnik. Nicméně byla tato obtíž brzy odstraněna; Dom Alvarez Nunnez de Vera Cabeca de Vaca se nabídl požít k tomu osm tisíc dukátů, což obnášel celý jeho majetek. Byl synem Doma Francesco de Vera a Terezy Cabeca de Vaca, a synovcem Doma Pedro de Vera, jednoho z dobyvatelů Kanárských ostrovů a tehdejších guvernérů. Císař přijal jeho nabídku s potěšením a, jmenoval ho místodržitelem a nejvyšším velitelem Paraguaye; avšak jen v případě, že obdrží jisté zprávy o smrti Doma Juana Ayolase; neb pokud by tento byl s určitostí ještě naživu, měl by být pouhým zástupcem.

Je zcela zvláštní, že muž, jako Dom Alvarez, v němž se spojovala počestnost, chytrost a bázeň Boží s nejčistším úsilím pro službu svému monarchovi, nebyl schopen učinit Paraguay šťastnou, a že jeho ctnosti mu k ničemu jinému nepřispěly, než ho hnaly do zkázy a přivodily mu to nejnedůstojnější zacházení. Tyto jeho veliké ctnosti byly vystaveny veliké zkoušce již během dřívější cesty do Ameriky, když odplul v roce 1528 v hodnosti strážce pokladu flotily Pampiliuse Navareze na Floridu. Podnik této mořské plavby byl řetězcem nešťastných příhod; jeho lodě byly mořskou bouří rozptýleny a ta, které velel Alvarez, ztroskotala na pobřeží Nového Španělska, kde obyvatelé udělali z celé lodní posádky otroky. Nicméně Dom Alvarez byl brzy u těchto barbarů ve veliké úctě, jednak pro četné léčebné kúry, které mezi nimi provedl. Tito pohané oceňovali to, že to přesahovalo přírodní síly a prokazovali mu Božskou poctu. Ostatně všechno jeho chování bylo tak povznášející, že dokonce jeho společníci v zajetí mnohá jeho ozdravování považovali za zázračné jevy.

V předpisech, které mu císař dal jako pravidla, mu přednostně doporučoval, že by ve své provincii neměl trpět ani advokáty ani prokurátory; poněvadž tito, podle jeho zkušenosti, bránili významně pokrokům kolonií; dále, že by pozemky, které by byly nějakému Španělovi přiděleny, a které by on pětadvacet let po sobě obdělával, měly zůstat jeho vlastnictvím; aby nikomu nebylo odepřeno povolení vrátit se zpět do Španělska; že by měl mít každý svobodu obracet se sám na spravedlnost monarchy; že by měl být požadován pátý díl pro krále jen, co se týká zlata a stříbra; ještě mnoho různého jiného, co se týkalo policejního zřízení ve městech a ostatních osadách.

Když tedy Dom Alvarez vzal na vědomí všechny písemnosti a rozkazy, vydal se do Sevilly, kde zakoupil dvě lodě, jednu o třech set tunách a druhou o sto padesáti tunách. Přidal k nim ještě dvě portugalská plavidla a nalodil na tyto čtyři lodě čtyři sta vojáků, kteří se nabízeli s velkou chutí ho doprovázet, a tito byli opatřeni zdvojeným počtem zbraní. Konečně vyrazil 18. září na vysoké moře a přijel po několika měsících, během kterých zažil různé protivné příhody, s nevýslovnou námahou do přístavu Santiago na Zeleném předhůří.

Tento přístav je velice špatný a zakotvení nejisté, protože se pod vodou skrývají různé skalní útesy, které zadrží kotvu, takže je člověk pak nucen, nechat ji na pospas a kotvu uřezat; mnohdy tu však hrozí velké nebezpečí při bouřlivém počasí. Kromě toho je tu vzduch v létě velice nezdravý, a bylo tomu tak pouze v tomto ročním období; v něm postihovala tato nemoc velké množství námořníků. Nicméně neztratil Dom Alvarez během pětadvaceti dnů, kdy se tam zdržoval ani jediného muže; což bylo považováno za zázrak a připomínalo to ony zázraky, které, podle pověstí vykonal během svého zajetí. Co nyní následuje utvrzovalo všechny jeho námořníky a vojáky ve víře, že ho Boží prozřetelnost opatrovala zcela zvláštní ochranou.

Když minuli rovník, tu se ukázalo, že ze sta sudů vody, které naložili na hlavní galéru, zůstaly k použití jen tři. S ohledem na tuto zprávu vydal rozkaz, najít pevninu. Čtvrtý den, než se rozednilo, se všichni podivili, když uslyšeli cvrlikání cvrčků. Jeden námořník je vzal nevědomky sebou na loď a pokud byli na vysokém moři tak je nikdo neslyšel. Z toho se usoudilo, že musejí být zcela blízko pevnině, protože se cvrčci nechávají slyšet vždy, když větrí zemi. Dom Alvarez nechal ihned vystoupit jednoho námořníka na stěžeň, který v okamžiku, kdy začínal den, spatřil vysoké skály, které ohraničovaly vysokou pevninu; a cvrčci nyní pilně ohlašovali zábřesk dne; což nedělali ani na Palmovém ostrově ani na ostrově Santiago.

Když obepluli mys Frio, který leží na dvacátém čtvrtém stupni k jihu, vpluli do přístavu Chananea, který je proti větrům chráněn jedním ostrovem, a vhodili kotvu do hloubky 11 ti sáhů. Odtud měli ještě padesát mil na ostrov Sanct Catherina, kde zakotvili dne 24. března 1541. Dom Alvarez ji vzal do držení ve jménu Španělské koruny, a prokázal obyvatelům ostrova a pevniny mnohé přátelství; všichni ke svému údivu viděli, že měl zcela zvláštní způsob, jak zacházet s těmito národy a jak získat jejich srdce.

Bezprostředně po svém příchodu odeslal strážce pokladu Philippa de Carcerese do Buenos-Ayres, a krátce nato odtud loď, která měla plout do Španělska, aby podal královské radě stížnost na různé špatné jednání představených. Tito lodníci mu také přinesli zprávu o smrti Doma Ayolase, který byl i s celým svým doprovodem zavražděn d Papaguasů; na čemž především nesl vinu Irala, protože ho neočekával s loděmi v Přístavu Hromnice dle nejposlednějšího rozkazu místodržitele. Dále si stěžovali také na tyranii, které se velitelé dopouštěli nejen na Indiánech, ale také na Španělech, a říkali mu ještě rozličné věci, ze kterých poznal jak je v Assumption nezbytná jeho přítomnost; a také se rozhodl odebrat se v co největším spěchu do tohoto města.

Cestou tam vzal do držení ve jménu Španělské koruny mnoho Indiánů a zemí a byl všeobecně dobře přijat pro milou přívětivost, se kterou jednal s těmito národy, a s jakou s nimi jednal; ba dokonce mu přicházelo vstříc velký počet Indiánů s potravinami a plody všeho druhu a radovali se, že ho vidí, protože jej všude předcházela jeho pověst. Neboť dbal s největší pečlivostí, aby jim nikdo nezpůsobil žal a ani je nerozhněval; všechny potraviny zaplatil dvojnásobně a žádnému Španělovi nedovolil, aby vkročil do jejich příbytků s výjimkou nákupu potravin; za tím účelem však posílal jenom takové, na jejichž rozumnost se mohl spolehnout, a potrestal tu nejmenší zlovůli, kterou si Španěl vůči nim dovolil, tím nejprísrnějším trestem.

16.

Pokračování. Zvláštní přijetí Doma Alvareze v Assumptionu. Jeho šlechtické smýšlení.

Po několika měsíční cestě přišel k němu jeden Brazilec, zvaný Michal, který se vrátil z Assumptionu a nabídl se, že mu bude sloužit jako ukazatel cesty. Dom Alvarez přijal jeho nabídku, a tak propustil Indiány, kteří mudosud prokazovali tyto služby; před tím je bohatě obdaroval. Uprostřed prosince se nacházel pod čtyřiadvacátým stupněm šířky, a narazil tu na smrkové stromy zcela zvláštního druhu, jejichž kmeny měly v průměru pět sáhů a jejichž plody byly uzavřeny ve slupce podobné kaštanům a sloužili k přípravě výtečné mouky. O

kousek dále našel pole, která byla osázená kukuřicí, batáty ve třech barvách, žluté, bílé a červené. Také tu našli cypřiše, cedry a jiné stromy, které jsou v Evropě zcela neznámé a v jejichž kmenech byly úly včel, které připravovaly drahocenný med.

Když nakonec přišel Dom Alvarez křece Iguazu, chtěl se tady nalodit a jet dolů až tam, kde se tato řeka vlévá do Parana. Řekli mu však, přibližně na stejném místě bylo zavražděno několik Portugalců, kteří sem přišli z Brazílie; a že divoši, kteří bydlí okolo malé řeky Pequeri, která byla nedaleko odtud a vlévala se do Uruguaye, na něho číhají, aby ho přepadli. Po této zprávě nevzal sebou na loď víc než osmdesát mužů a zbylé mužstvo nechal pochodovat po obou březích k pevnině. Když tedy přijel k Parana, shledal, jak mu bylo řečeno, že oba břehy jsou obsazeny vojskem Guaraniů, kteří, jak se zdálo, mu chtějí udělat průchod nepřijemný. Byli pomalováni po těle a na hlavách měli chocholy z peří; avšak jeho přátelské chování k nim zapůsobilo tak velice na jejich smýšlení, že odhodili zbraně ze svých rukou, ba dokonce mu prokazovali důležité služby. Parana na tomto místě je velmi hluboká a široká, a její prudkost způsobuje přejezd zvláště nebezpečným; jeden z člunů, které sjížděly řeku, byl převrácen a jeden muž utonul; toto neštěstí přišlo Domu Alvarezovi o to bolestnější, poněvadž na tak dlouhé a obtížné cestě neztratil ze svých lidí ani jednu duši.

Před tím než sjížděl Parana, poslal do Asumption a vyžádal si dvě lehké bitevní lodě; a o to více se podivil, když tyto nenašel na určeném místě, neboť ve svém dopise výslovně uvedl, že má mnoho nemocných, a že také ostatní jsou velmi unaveni. Nezbylo mu tedy nic jiného, nežli ony, kteří už vůbec nemohli chodit, posadit na vory a dát jim padesát mužů, aby je bránili, pro případ, že by byli napadeni. On sám se však se zbytkem dal hned na to na cestu; po nějaké době narazil na Španěla, který byl poslán z Assumption, aby vyzvěděl, že je to skutečná pravda, že přijde ze Španělska místodržitel; a on mu řekl, že by ve městě neměli věřit takové radostné novince.

Tato tak zvláštní otázka se mu musela zdát nutně podivnou, po zprávě, kterou on dal o svém příchodu; nicméně překonal se přesto natolik, že nikdo nepozoroval, co si myslí o takovém počínání. Navíc ho Guaraniové považovali, za tak špatné chování jeho soukmenovců, za neškodného; neb všude byly cesty obsazeny muži, ženami a dětmi, kteří zvedali ruce k nebi a děkovali Bohu, který jim poslal místodržitele, o kterém se všude vypravovalo tolik dobrého. Přinášeli mu potraviny všeho druhu, posílali k němu vyslance, kteří ho částečně ve své vlastní, částečně ve španělštině, vítali. Když tedy nyní přišel do blízkosti města, tu mu přišla většina obyvatelů naproti, vyjadřovali svou radost nad jeho šťastným příchodem, a to výrazy, které dostatečně vyjadřovaly, jak velice bylo zapotřebí muže tak ušlechtilého charakteru.

Konečně dorazil jedenáctého března jednoho letního podvečera okolo devíti hodin ráno do Assumptionu, doprovázen velkým počtem důstojníků a šlechticů, kteří mu vyšli vstříc. Irala ho přijal na čele oddílů vojska, obklopený královskými správci a nejvyššími veliteli a celým shromážděním rady. Předal jim své pověřující dopisy, které byly veřejně přečteny, načež ho Irala uvítal jako královského místodržitele a nejvyššího velitele Rio de la Plata. Dom Alvarez ho potvrdil v hodnosti královského místodržitele a zároveň potvrdil všechny soudní úředníky v jejich úřadech. To všechno se dalo podle vnějšího zdání s největší spokojeností všech stran; opravdovou radost však prokazovali však jen vojáci a lidé. Teprve měsíc na to dorazili Španělé, kteří byli naloděni na vory. Napadli je Indiáni s dlouhými tyčemi, osazenými háky, kterými chtěli jejich vory přitáhnout na břeh; což by se jim určitě bylo podařilo, pokud by jim nepřispěchal na pomoc křesťanský Kazik se svými válečníky. Někteří byli od těchto Kziků zraněni a Kazik je vzal k sobě, nechal o ně dobře pečovat, takže všichni dorazili zdraví a v dobrém stavu.

Tato událost oslavila moudré chování místodržitele novým leskem. Neboť se lidé nemohli ubránit, aby neporovnali jeho moudrost a zvláštní ochranu nebe, takže mohl projít tak velkou a divokými národy obydlenou zemi, a všude se mu dostalo důkazů nejvyšší úcty a přátelství od těchto barbarů; avšak jakmile ho oddíl jeho vojska neměl na čele, dychtěli tito

Indiáni podobní zuřivým zvířatům po jejich zmaru. Avšak právě i ti, kteří se nemohli ubránit toto uznat, neměli v úmyslu jeho ušlechtilý příklad použít a chtěli laskavost, se kterou ho tyto národy přijímaly připsat raději nějakému zázraku, než aby uznali, že on za vše vděčí svým ctnostem, které oni nebyli ochotni napodobovat.

17.

Prvotní nařízení a opatření místodržitele pro šíření křesťanského náboženství a bezpečnost země.

Teprve v Assumptionu se Dom Alvarez dověděl, že přístav v Buenos Ayres je opuštěn, a první jeho starostí bylo, aby ho co nejdříve obnovil. Odeslal tam postupně čtyři lehké válečné lodě, a nepustil se zřetele, co bylo nezbytné, zřídit stanoviště za obranným účelem, jehož velkou důležitost poznal. Na to obrátil svoji největší pozornost na Indiány, mezi nimiž se nacházel; a poněvadž byl přesvědčen, že neklamným prostředkem, jak jim zalichotit a udržet je ve svazku se Španěly, by bylo, sjednotit je s nimi skrze svazek náboženství, udělal pro to veškeré přípravy. Svolal proto všechny kněze a řeholníky, kteří byli v Assumptionu, a sdělil jim, že Jeho Majestát ukládá jejich svědomí rozšíření víry v těchto pohanských krajích; nechal rozdělit mezi ně církevní oděvy, výzdobu oltářů a svaté nádoby, čehož sebou dovezl ve velkém množství; a dal jim své slovo, že nasadí všemnu vážnost svého postavení, aby je podpořil ve všem výkonu jejich úřadu, a nedopustí, aby se něčeho nedostávalo, co se týká Boží služby.

Přednesli mu těžká obvinění proti královským správcům a úředníkům, kteří vyžadovali pro monarchu daně, které domorodce v zemi na každý způsob sužovaly. Aby zamezil tomuto zneužívání, svolal shromáždění nejpřednějších v zemi a to jak z duchovního tak z vojenského stavu a z královských úředníků, také se toho účastnili Kazikové se svými misionáři. V tomto shromáždění nyní objasnil, že úmyslem císaře je, aby měli Indiáni velkou úctu k těm, kteří opustili svou vlast a rozhodli se opustit svoji vlast a zůstat mezi nimi, aby jim ukazovali cestu k nebi. A poněvadž tomuto monarchovi neleží nic víc na srdci, než aby byli šťastni jak v tomto životě tak po své smrti, že jim udělí ty nejprůměřenější příkazy, aby s nimi, ve všem, s čím budou mít něco do činění, bylo dobře zacházeno, a že on sám také zaměří své vlastní jednání podle tohoto příkazu; jen by se chtěl ujistit, že také oni budou takto jednat vůči Španělům, a upustí od svého odpuzujícího obyčeje jíst lidské maso. Nato oni odpověděli, že si může být jistý, že uposlechnou; a všichni odcházeli potěšeni jak pro jeho dobré způsoby tak pro jeho slib.

Pamatoval potom nato potrestat ztrestat drzou zpupnost některých národů, kteří bez přestání prováděli nepřátelské činy vůči Španělům; a začal s Ugazeny, kteří bydleli na východní straně Paraguay. Tito divoši, kteří byli za všech dob zapřísáhlými nepřáteli Guaraniů, měli vysokou postavu a byli loupeživým, proradným, divokým národem, jejichž krutost převyšovala vše, co se o ní mohlo říci. Sice už před příchodem Doma Alvareze byli ve válce poraženi a přinuceni prosit o mír; avšak přesto byli pevně rozhodnuti porušit jej při první příležitosti a zrovna začali se svými trestnými nájezdy. Když se však dověděli, že přijel nový místodržitel s čerstvými jednotkami, tu k němu vyslali tři své Kaziky s tím, že ho vítají a že příslibují bezbřehou poslušnost. První kazik nadto dodal, že válku neobnovil samotný národ, ale že to byli takoví nerozvážní mladí lidé, kteří byli za to přísně potrestáni. Místodržitel se tvářil, že jim na slovo věří a přijal omluvu národa, ale jen pod tou podmínkou, že nechají Guayany na pokoji a žádným přepadem nepadnou do nemilosti císaře; pokud ne, tak je bude on s největší přísností pronásledovat. Také od nich žádal, aby vydali zpět všechny

zajatce, které jim vzali a také aby nebránili těm z jejich národa, kteří byli ochotni stát se křesťany a aby se nechali ve všem poučit, co musejí vědět před tím, než přijmou křesťanskou víru.

Zatímco pracoval místodržitel na tom, aby zajistil zemi účinně proti pohanským národům, neztratil v žádném případě z očí naléhavou nutnost postavit se proti útisku královských úředníků, kteří všechno zatížili daněmi a tak uvrhli velký počet soukromých osob do velké bídy, takže mnozí mohli sotva pokrýt své nejnnutnější. Začal s tím, že těm nejpotřebnějším, kterým chybělo to nejnnutnější, přišel sám na pomoc; pak zrušil všechna vydání, která byla zavedena bez řádného zmocnění; a když se dověděl, že královští správci kují proti němu pikle, nechal je zatknout a zavedl s nimi soud.

18.

Tažení proti Guaycurrům. Dom Alvarez je poráží.

Mezitím si stěžovali Guaraniové a několik jiných národů, kteří se podrobili Španělům, s velkou trpkostí na Guaycurrusy; vyslechl jejich nářky s účastí; přesto však než učinil nějaké rozhodnutí, chtěl vědět, zda jsou tyto stížnosti odůvodněné a dal několika duchovním úkol, aby celou věc prošetřili. Jejich zpráva naprosto souhlasila s výpovědí svazových společníků. V důsledku toho poslal dva z těchto kněží s padesáti vojáky ke Guaycurrům a vzkázal jim, že by byl velmi nakloněn tomu žít s nimi v dobrém porozumění, a přijati je do počtu svých přátel pokud by se přihlásili za vazaly španělské koruny a pokud by nechali na pokoji ony Indiány, kteří to již učinili; v opačném případě bude je muset donutit, aby se chovali pokojně.

Avšak tito divoši dali vyslancům odpověď, že toto oni nikdy neudělají; a že jsou pevně rozhodnuti vyhladit své nepřátele válkou; proto by se měli okamžitě vzdát. Vystřelili dokonce na ně několik šípů, které zranily mnoho vojáků. Dom Alvarez nechtěl tuto drzost nechat bez trestu a nalodil se 12. července se čtyřmi sty Španělů na dvě lodě; následovalo je deset tisíc Guaraniů na dvou stech vorech, aby přeplavili na západní stranu řeky. Potom poslal místodržitel houf Guaraniů napřed, aby vyzvěděli kde a v jakém postavení se nacházejí Guaycurrové. Tito mu přinesli zprávu, že se tito právě hodlají stáhnout se s všemi svými rodinami do svých obydlí a podle svých zvyklostí šli nalov; proto se zdrželi podnikat velké denní cesty. Vydal proto rozkaz, aby je následovali, avšak nestříleli a ani nezakládali v noci ohně.

Patnáctého byl nastoupen pochod v následujícím pořadí. Vpředu šlo několik běžců, aby podali zprávu o všem, co objeví; za nimi následovali Guaraniové, kteří utvořili jedno vojsko, zabírající míli cesty. Měli helmy s velkými péry a přes čelo kovové pláty, které, když svítlo slunce, vydávaly velkou záři. Následovala je španělská jízda v nějaké vzdálenosti; pak šel místodržitel v čele pěšáků; průvod uzavíraly vozy, na kterých seděly indické ženy s různými potravinami.

První den okolo poledne přišel špión Guaycurrů k místodržiteli a naznačoval mu, že se Guaraniové domluvili, že se vzdají. Tato zpráva znepokojila Španěly, kteří špióna oněch neznali, ani ho nepovažovali za špióna. Nicméně místodržitel nechtěl dát o tom Guaraniům nic najevo, a protože večer byl měsíc v úplňku, rozkázal pokračovat v pochodu, Španělům přesto naznačil, aby byli pohotová ke střelbě.

Na cestě, na kterou zamířili, zpozorovali hustý les a místodržitel pokládal za vhodné tu přenocovat. Sotva se Guaraniové do něj vydali, proběhl mezi jejich nohama tygr, kterého zpočátku nikdo nepoznal a tak všichni upadli do zmatku. Ale Španělé, kteří v důsledku oně

falešné zprávy se stali vůči nim nedůvěřiví, si mysleli, že se připravují k povstání, nebo že je chtějí napadnout a vystřelili na ně, čímž byli mnozí z nich zraněni. Na to se však všichni dali na útěk a spěchali na blízkou horu. Když nyní Španělé pokračovali ve střelbě, zavadily dva náboje o obličej místodržitele, který spěchal dopředu, aby uvedl Guayany opět do pořádku. Přesto vypráví jeden tajný písař, že na něj zacílil záměrně jeden Španěl, kterému Dom Martinez de Irala prokázal laskavost, a jemuž teď připadalo nesnesitelné, stát teď pod rozkazem jiného v zemi, kde před tím vykonával nejvyšší moc. Přinejmenším ze všeho toho, co tento dělal, bylo zřejmé, že nemohl nad sebou strpět žádného nadřízeného; a mnozí byli dokonce přesvědčeni, že Dom Juan de Ayolas přišel o život pouze jeho vinou.

Mezitím místodržitel následoval Guayany na horu a oni, jakmile ho uviděli, ihned ho obklíčili. On je však uklidňoval a řekl jim, že ten celý zmatek povstal od tygra, a že Španělé, když viděli, že prchají, se domnívali, že je chtějí opustit. Oni na to odvětili, že byli toho mínění, že je chtějí Guareyové napadnout, a že na tuto horu vystupovali jen proto, aby zaujali lepší postavení, aby se ubránili. Na to promluvil Dom Alvarez ke Španělům, aby nedávali Guaraniům žádný důvod ke stížnostem a k nedůvěře; upozornil je také na to, že pokud by se tento početný národ postavil proti nim, že by bylo naprosto nemožné uhájít se v Assumptionu; protože by jim bylo velmi snadné sjednotit se s Guaycurry a všechny Španěly vyhnat. Zároveň poručil jízdě, postavit se do čela vojska; a tak bylo pokračováno v pochodu až do dvou hodin po půlnoci; pak se zastavili, odpočinuli si a osvěžili se.

Brzy na to přišel jeden ze špiónů místodržitele a ohlašoval, že opustil Guaycurry právě když se utábořili; tato zpráva mu byla o to vítanější, neboť se obával, že barbari slyšeli výstřely z pušek, které byly včera vypáleny a že se ve spěchu vzdálili. Prozatím chtěl, aby se pokračovalo v pochodu, aby se mohli při ranním rozbřesku postavit proti nepříteli; rozdal také malé kříže mezi Guayany, které měli nést na prsou nebo na ramenou, aby je podle toho při boji zblízka Španělé poznali; dále nechal ucpat koním tlamy senem, aby neřehtali a pak poručil Guaraniům, aby napadli Guaycurry; aby jim však zároveň ponechali východ směrem k hoře, protože je nechtěl uvést do naprostého zoufalství a zároveň je donutit, aby si svůj život draze vykoupi.

Netrvalo dlouho a bylo slyšet údery bubnů, při jejichž zvuku hlasitě křičeli, že vzdorují všem, kdo je napadnou; neb i kdyby byli v menším počtu, přesto jsou nejstatečnějšími hrdiny na světě, pány a obyvateli světa a všech zvířat. Měli totiž ve zvyku zpívat onu noc, kdy se domnívali, že je nepřítel nablízku. Při rozbřesku dne vyšli ze svého tábora, sklonili se k zemi a uviděli náhle před sebou křesťanské vojsko. Při tomto pohledu křičeli hlasitě: „Kdo jste, kdo se odvažujete přijít do blízkosti?“ Jeden Guarani jim odpověděl v jejich řeči, že přišli pomstít Indiány, které zavraždili. „jen pojdte,“ odpověděli na to, „povede se vám také tak!“ A při těchto slovech házeli oheň mezi křesťany, pak spěchali do svých chýší, přinesli luky a šípy a napadli vojsko s takovou zuřivostí, že Guaraniové byli zvykláni.

Tu poručil místodržitel Dom Pedro de Barbovi vypálit na ně z děl, a Domu Juanu de Salazarovi aby postoupil s pěchotou kupředu. Sám je postavil do bojové pozice, nechal bubnovat a s bojovým pokřikem: Santiago ! dal znamení k útoku. Byl všude vpředu a zadržoval ty, kteří jej chtěli krýt. Tato neohroženost, dunění výstřelů a dosud neviděných koní způsobila mezi nimi takový úlek, že zapálili své chýše a utíkali úprkem proti hoře, kde jim byl ponechán volný východ. Počet jejich sestával ze čtyř tisíc bojovníků. Jelikož se Španělé při požáru chýší odvážili poněkud blíže, byli dva z nich zabiti. Dva z Guaraniů byli zajati a byly jim uřezány hlavy; což také udělali Španělům, které zabili. Dom Alvarez je po nějakou dobu pronásledoval a zabil jich velký počet; konečně dal znamení k ústupu a odebral se po krátkém odpočinku s celým vojskem na cestu do Assumptionu.

Zpozoroval nicméně, že jim jde v patách houf Guaycurrů, ale brzy je vehnal do úzkých; Španělé zajali čtyři sta zajatců. Když pak už se za nimi neobjevoval žádný nepřítel, byl zbytek cesty změněn za lov a Španělé dorazili do Assumptionu se zvěřinou.

19.

Divoké národy, které si Španělé z části podrobili, z části jim vzdorovali. Vlastnosti a obyčeje Guaycurrů.

Dom Gonzales de mendoza, kterého místodržitel jmenoval během své nepřítomnosti za velitele města, mu při jeho návratu oznámil, že se dostavilo mnoho Indiánů různých národností, které uvedla válka vedená s Guaycurry, ve zděšení, aby se zeptali, zda by je chtěli přijmout za přátele; a dokonce se nabízeli, že se spojí se Španěly proti všem jejich nepřítelům; avšak tito vyslanci ho uvedli silně v pochybnost, jestli spíš nepřišli s úmyslem vyzvědět, zda by nebylo možné zničit město přepadnout v době, kdy byla největší část vojska v poli; a to ho přimělo zadržet je. Dom Alvarez je nechal přivést a po rozmluvě s nimi považoval pochybnost Mendoza za neodůvodněnou. Projevil se vůči všem velice přátelsky, dal jim sebou bohaté dary a řekl jim, že přijímá za přátele a vasaly císaře všechny, kteří chtějí žít s jeho svazovými společníky v míru.

Jinak ale zacházel s Ugazeny, na které měl Mendoza těžká obvinění. Protože tito potměšilí divoši si mysleli, že je město bez obhájců a posádky, vtrhli sem ještě v tutéž noc, kdy vojsko odtáhlo, aby je zapálili. Avšak jakmile bylo zavoláno ke zbrani tak se stáhli, ale způsobili v obydlích Guaraniů velké zpustošení. Dom Alvarez byl nad tím rozhořčen, nechal zároveň pověsit karabáče, které mu podali, když jim povolil mír, a odložil potrestání jejich proradnosti na jinou dobu. Což bylo moudřejší, protože toto byli Yapuruezové, potulující se národ všude okolo, kteří se zdržovali v blízkosti Guaycurrů a Španělům nebyli méně obtížní. Ti totiž nečekali, až by k nim přišli a odkázali je do mezí; nýbrž žádali o mír, podřídili se všem podmínkám a zůstávali od té doby v klidu. Avšak porážka Guaycurrů nepokořila smýšlení tohoto hrdého a početného národa do té míry, že by se mohlo považovat za jisté, že by nezačali jindy válku, jakmile by k tomu měli dobrou příležitost. Proto se chtěl Dom Alvarez zbavit jednou provždy této hrozby. Ježto však přece nepochyboval, že je to lehké, zároveň po dobrém získat ty, kterým ukázal, že je dostatečně silný přinutit je násilím, chtěl zvolit to první z obou těchto prostředků, před tím než použije to druhé. Nechal si nejdříve předvést ty Guyacurry, kteří byli v rukách Guaraniů, vysvětlil jim, že Jeho Majestát již nedovolí, aby byli váleční zajatci otroky; a také k tomu připojil, že bude s největší přísností potrestán ten, kdo by tento zákaz překročil. Když tak obrátil svůj zrak k těm, které mu předvedli, uviděl mezi nimi jednoho, jehož postava a rysy tváře se mu líbily; a dal mu za úkol, aby řekl svému národu, že je stále ještě nakloněn tomu, za podmínek, které jim hned zpočátku stanovil, přijmout je za přátele. Tento muž vyřídil přesně svůj úkol; a celá osada se vrátila s ním zpět, aby vyhledali místodržitele. Když se objevili na břehu řeky, poslal jim Dom Alvarez vory; a vystoupili z nich ti nej přednější v počtu dvaceti a odebrali se k němu. Přijal je přátelsky, a ten který byl pověřen mluvit, mu řekl, že jeho národ vedl války se všemi ostatními; protože však Španělé byli ještě statečnější nežli samotní Guaycurrové, tak přichází jménem všech a prohlašuje se za poraženého; že jim tedy může poručit, cokoliv chce, a může počítat s poslušností. Dodal ještě, že by se Guaraniové nikdy neodvážili sami je napadnout; avšak z úcty k němu chtějí žít s nimi v budoucnu v míru.

Dom Alvarez mu odpověděl, že přišel do této země, aby její obyvatelé byli schopni přijmout jediné pravé náboženství; učinit je dobrými poddanými císaře a upevnit trvalý mír mezi všemi národnostmi, pokud se tedy zaváže tento mír nikdy nenarušit, tak by u něho našli všechnu možnou ochranu a přátelství, jaké by si jen mohli přát; také že jim vrátí jejich zajatce, které on a jeho spojenci zajali. Hned jim také předal ty, kteří byli drženi v zajetí v Assumptionu, a oni byli nad tím tak potěšeni, že přísahali císaři věčnou věrnost. Pak jim dal dary ve velkém množství a propustil je velmi potěšené nad vším, co jim řekl a ještě více nad přátelským setkáním s ním.

Protože následovně bude ještě častěji řeč o těchto národnostech, chceme tu něco málo promluvit o jejich mravech a zvycích. Jsou rozděleni do tří hlavních kmenů, které spolu obývají velkou část země; jejich povaha však spočívá především v tom, že jsou tvrdí, loupeživí, divocí, hrubí, lidožraví a velmi nepřátelští vůči sousedům. Opilství je jednou z jejich hlavních neřestí, a to také nedává naději někdy je dokonale zkrotit. Často jsou náhle tam, kde by se jich člověk nejméně nadál, a jsou tak opovážliví, že kořist, kterou udělali na jednom místě, na jiném opět prodají. Když v této zemi jen zřídka nastane velké chladno; v tomto případě nosí pláště s kapucí ze zvířecí kůže, které ale bez všech okolů vymění za víno nebo kořalku. Své tělo malují; barva je ale různá dle stáří; chlapci jsou až do čtrnácti let černí; pak se pomalují červeně. Děvčatům se nenechává ani jediný vlas na hlavě, chlapcům se nechá jen tolik, že z nich mohou uplést lehký cop. Uši a rty se provrtávají a zdobí falešnými šperky; když se ještě navíc vytrhávají vlasy na obočí, aby dle jejich výpovědí měli ostřejší obličej, vzbuzuje jejich tvář zděšení, na které si člověk nemůže přivyknout.

Nemají úctu ani lásku ke svým starým lidem; ale všichni mají bázeň před Kazikem, který se chová jako neomezený pán a jehož rozkazy vždy poslouchají. Jeho hodnost je dědičná. Bydlí vždy uprostřed vesnice, a u něho jsou složeny zbraně. V šestnácti letech se chlapci stávají válečníky, a ve dvaceti jsou jmenováni veterány; při čemž pak musejí přestát bolestné rigorózum. Všeobecně je u nich velmi přísná výchova k válečnictví; a rovněž jak ve válce tak i v míru jsou všude postaveny stráže, aby nebyli nikdy přepadeni. Jejich nejobvyklejší zbraně jsou luky a šípy, ale mají také jiné. Zasahují velmi přesně; a jejich největší zábavou z velké části je cvičení ve střelbě. Neuplyne jediný rok, aby neválčili s některým národem; nemluvě o potyčkách, které mají stále se Španěly; neb i když se nemohou ubránit ohni z mušket, přesto mají Španělé co dělat pro jejich trvalou rozličnou zlomyslnost.

Při smrti významnější osobnosti mezi nimi, je vždy zardoušen určitý počet mužů a žen, aby doprovázeli mrtvé na onen svět; a dokonce se vždy dobrovolně nabízí mnoho z nich za tím účelem; o to více je počet těchto v případě smrti Kazika, který je uctíván ještě mnoha dalšími, smutnými a hrůzostrašnými ceremoniemi. Mnohoženství je tu neznámé; přesto však jejich manželství se dají sotva nazvat manželstvím; protože se od sebe odloučí bez okolů, jakmile se jeden druhému nelíbí. Děvčata, která otěhotní před manželstvím, potratí nebo usmrtí děti, jakmile se narodí; osud žen je velmi těžký; protože se s nimi zachází jako s otrokyněmi a ani na okamžik nemají pokoj. Všeobecně neznají žádné jiné božstvo nežli měsíc a hvězdy velkého medvěda, jimž ale neprokazují žádnou poctu. Protože neznají žádné obdělávání polí, žijí pouze z lovu a rybolovu. Všechno jim velmi chutná; jedí lvy, tygry, medvědy, hady a krysy, ať jsou jakkoli jedovaté. Věří se, že tyto potraviny, protože jsou na ně zvyklí od mládí, jim už neškodí. Ostatně mají všichni Jiho-Američané velmi palčivý žaludek.

20.

Dom Alvarez poráží Ugazeny a jiné národy. Návrat Španělů z ostrova sv. Kateřiny. Nešťastné příhody.

Když tedy byla tato válka skončena, zaměřil Dom Alvarez celou svou pozornost na to, aby pomohl Španělům, které odeslal z ostrova sv. Kateřiny do Buenos-Ayres a na tento úmysl nechal, pod velením Gonzalese de Mendozy odplout dvě válečné lodě, které byly opatřené vojenským materiálem a potravinami všeho druhu a měly posádku sto mužů. Na to vyslal malé těleso svých lidí proti Ugazenům, kteří byli nenadále přepadeni a utrpěli významnou porážku. Zajatce v počtu čtrnácti nechal okamžitě popravit. Tato přísnost zapůsobila; celý národ prosil místodržitele o milost a svolil se všemi podmínkami; poněvadž jeho velká statečnost vlila těmto národům právě tak velkou bázeň jako jeho přátelské jednání velkou úctu. Před krátkým časem totiž přemohl také jiný národ Indiánů, kteří zabili Doma Garciasa a uloupili jeho poklad, s tak pronikavým úspěchem, že těchto zůstalo ležet na bojišti tři tisíce a čtyři tisíce bylo vzato do zajetí. Přesto však byla jeho radost nad tímto skvělým vítězstvím zkalena událostí, kterou zde nemůžeme přejít.

Dvacátého prosince totiž dopluly do přístavu v Assumptionu čtyři vozidla, které přivezl Estopinande Vaca, jeho bratranec, se všemi Španěly, které přeplavil z ostrova sv. Kateřiny do Buenos-Ayres. Oznámil místodržiteli, že obdrželi právě v přístavu psaní, podepsané Domem Iralou a Alfonzem Gabrerou, které obsahovalo rozkaz, co nejdříve vyklidit přístav, protože se lidé denně vystavovali nebezpečí buďto zde vyhladovět nebo zemřít šípy Indiánů. Připojil k této zprávě, že pětadvacet Španělů hned uprchlo na brazilské pobřeží; a kdyby se opozdil jen o jediný den se svou pomocí, že by všichni museli buď jedním či druhým způsobem zahynout; jeho příjezd však obyvatele poněkud utěšila; také učinil opatření změnit polohu města, a odvést Španěly až k ústí řeky sv. Jan; když však mezitím přišla zima a všechny řeky vystoupily z břehů, nevěděl žádnou lepší radu než přivést své lidi včetně obyvatel z Buenos-Ayres do Assumptionu.

Mendoza, který, jak jsme viděli, krátce před tím odplul, byl ještě nešťastnější a musel čelit daleko větším nebezpečím. Ztratil totiž třicátého prvního prosince jedno ze svých plavidel, naložené potravinami, při ztroskotání, při kterém přišla větší část posádky o život; loď, na které se nacházel on sám, byla sice lanem přivázána ke stromu stojícímu na břehu, avšak v tom čase nastalo zemětřesení, vyrvalo strom z kořenů, hodilo ho na loď a převrátilo ji. Totéž postihlo zbylé dvě lodě a čtrnáct osob obojího pohlaví bylo z části zabito nebo se utopilo. Jenom s největším napětím se Mendozovi podařilo dostat se do přístavu v Assumptionu, kde byl vbrzku svědkem ještě smutnější události; neboť krátce na to vypukl požár nepozorností jedné indické služebné, takže celé město lehlo popelem. Jenom velkomyslnost místodržícího odvrátila nejhroznější bídu; odíval nahé, dal u Indiánů opatřit za vlastní peníze potraviny a učinil taková opatření, že byly domy v nepochopitelné rychlosti opět postaveny.

21.

Nové objevitelské cesty Doma Irala a místodržitele.

Když byly všechny tyto nešťastné příhody překonány, rozhodl se místodržitel, jak mu to bylo nařízeno, prozkoumat tok řeky Paraguay a jít po ní až k jejímu prameni. Měl sice v úmyslu udělat to sám; poněvadž však byla v tomto okamžiku jeho přítomnost v Assumptionu nutnější než kdy jindy, chtěl, aby s tím započal prozatím k tomu vhodný muž, a k tomu se mu zdál být nejschopnější ze všech zástupce, Dom Irala, kterého mu král přidělil. Věděl, že je to rozhodný muž; a byl ostatně rád, že našel v této příležitosti čestnou záminku, jak ho vzdálit z Assumptionu. Proto mu řekl, že nezná nikoho, kdo by byl vhodnější

k podniku, který králi leží nesmírně na srdci, a dal mu své čestné slovo, že tuto službu uplatní u monarchy s velkou chválou.

Irala se zdál být při důkazu pozornosti svého vrchního velitele dojatý a našel také tři vybavené lodě s devadesáti Španěly a velkým počtem Indiánů jako posádku, a nad to s potravinami v bohaté plnosti. Dom Alvarez mu přednostně poručil, dospět k prameni řeky tak blízko, jak jen to bude možné; pokud mu to nebude možné, dojít tam sám; dále sesbírat přesné zprávy co za národy obývají její břehy; a občas poslat Indiány s několika Španěly dovnitř zemi; a dokonce pokud to jen bude možné proniknout až do Peru, protože se dohodl s Domem Christophem Vaca de Castrem udělat pokus, zda by se nedalo uskutečnit spojení mezi touto říší a Paraguayí.

Konečně dne 20. listopadu roku 1542 odcestoval. Urazil podle svých výpočtů dvě stě padesát mil, než přišel k jezeru Xarayes, kde, při vplutí do něj, objevil na severní straně přístav, který, protože se to stálo právě na svátek Zjevení Krista, nazval přístavem Tří králů. Tady se po nějaký čas zotavoval, nechal tu své lodě s dostatečným mužstvem a vydal se s ostatnímu svými lidmi na cestu směrem na západ. Na této cestě narazil na několik národů, kteří měli velmi mnoho opracovaného zlata a stříbra; avšak nemohl se od nich dovědět, odkud to vzali. Při svém návratu ujistil místodržitele, že by bylo snadné přijít touto cestou do Peru; jenom by člověk musel být více schopný, nežli on tehdy byl, nabídnout Indiánům vrcholky (hor), které se v těchto krajinách všude nacházely.

Na základě této zprávy a zpráv jiných důstojníků se Dom Alvarez rozhodl podniknout tutéž cestu, kterou právě udělal Irala, a přijít k Peru až tak blízko, jak to jen bude možné. Nechal z toho důvodu hned zhotovit deset lehkých válečných plavidel, které nechal spěšně vystrojit a vyzbrojit; a právě když se chtěl odebrat na loď, odhalil náhle spiknutí, které proti němu zosnovali královští úředníci, jejichž proces nechal zrovna minulý rok zahájit.; které ale z přirozené dobroty své povahy nechal opět propustit. Nahlédl teď ale svoji chybu, které se dopustil tím, že provinění tohoto druhu řešil jen polovičním trestem, a nechal je znovu zatknout. Aby ale dlouho neodkládal svoji cestu, kterou by kriminální proces zpozdil, propustil je tentokrát proti záruce a odloučil je navzájem; čehož měl pro následnou příčinu velmi litovat. Nato vybral jako svůj doprovod Factora Pedro de Oranteze a strážce pokladu Philippa de Carcereze; ustanovil, poněvadž jeho zástupce Dom Irala byl jinak zaměstnán, Doma Juana Salazara za velitele v Assumptionu, a na svátek Narození blahoslavené Panny Marie, jejíž kostel nechal po požáru na vlastní náklady znovu vybudovat, a při čemž on sám jako přidavač spolupracoval, se nalodil se dvěma sty Španělů, a poručil velmi naléhavě ještě před svým odjezdem Domu Salazarovi, aby udržoval v pohotovosti do jeho návratu lehkou válečnou loď, která by mohla okamžitě odplout do Španělska.

Dvanáct set Guaranů, jádro válečníků tohoto národa, ho následovalo na vorech; a aby je naladil k tomu, aby dodrželi vůči Španělům nerozlomnou věrnost, rozdělával ve všech osadách, na které narazil na břehu řeky, bohaté dary. Oni mu věrnost také slíbili a své slovo dodržovali. Nicméně oba vybraní důstojníci se s ním nenalodili; neboť jim dal rozkaz, aby cestovali po zemi se dvěma sty Španělů a právě tolika Indiány, a aby ho očekávali v přístavu Hromnice. Flotila doplula dvanáctého do tohoto přístavu, a oni tu změřili výšku, a shledali dva a dvacet stupňů, čtyřicet minut šířky.

Na této výšce obvykle řeka tak silně vystupuje z břehů v době kdy je slunce v obratníku, že zaplavuje zem na obou stranách daleko přes sto mil, a na některých místech pluly vory nad nejvyššími stromy. A toto trvá čtyři měsíce, protože vodstvo oteče až v měsíci březnu; při tom zanechá na suché půdě množství ryb, které zahynou a otravují vzduch. Až potom země úplně dokonale uschne, tak přijdou Indiáni, žijí z ryb, které nacházejí v hojném množství v řece a tráví čas v radovánkách.

Dom Alvarez tu také na mnohé narazil; nedovolil však svým lidem žádný stryk s nimi; když však přece někteří z nich za ním přišli, prokazoval jim velikou přívětivost a dával

jim dary. Dvacátého pátého října zpozorovali, že se vlevo dělí řeka na tři ramena, z nichž prostřední se jeví jako veliké jezero. O něco dále vzhůru se ramena opět spojovala, a jak flotila pokračovala ve své cestě, zpozorovali na téže straně řeku, do níž se vlévalo tolik jiných, takže dohromady vytvářely jakýsi druh labyrintu, ve kterém se dokonce ani Indiáni, kteří jsou tu jako doma, sotva mohli vyznat. Nazývali tuto řeku Iquatu, což znamená asi tolik jako Dobrá voda. Dom Alvarez se odvážil do ní, dal v ní vztyčit několik křížů, aby označil těm, kteří ho následují, kterou cestou se mají dát. Osmého listopadu přišel, když před tím projezdil všechny řeky nahoru a dolů, hodinu přede dnem, opět do řeky, obklopené mnoha vysokými a lysými horami, které měly načervenalou barvu a tvarem se podobaly zvonu; lidé ho ujišťovali, že se tam nachází bílý kov. Odtud se museli, aby došli do Králova přístavu, vydat na vodu a zvednout loď pomocí rukou do výšky jednoho lučištníka, poněvadž tu byla voda velmi mělká.

22.

Pokračování. Zbožné úsilí místodržitelovo. Z Rajského ostrova v jezeru Xarayes Vojáci místodržitele chtějí tu zůstat.

Když místodržitel přišel do tohoto přístavu, našel tu velký počet Indiánů, kteří ho očekávali s velkou netrpělivostí a dávali najevo přesvědčivou radost z toho, že ho vidí. On se k nim choval velice laskavě; a když se dozvěděl, že vzývají bůžky, což dosud nezpozotovali u žádného národa této země, poručil světským kněžím a řádovým duchovním, kteří ho doprovázeli, nepustit nic se zřetele, aby je poučili a přitáhli k poznání pravého Boha. On sám promluvil o neschopnosti těchto slepých a hluchých božstev, a byl proto šťastný, že je pohnul k tomu, aby tyto hodili do ohně; i když to učinili jen velmi těžce, poněvadž se obávali, že s nimi zlí démoni budou zle zacházet. Nato dal vztyčit kříž a zbudovat kapličku, kde byla sloužena mše s velkou slávou; to Indiány opět uklidnilo a utěšilo. Pak převzal celou zem do vlastnictví jménem španělské koruny. V celém rozsahu této provincie nebylo jiného místa, kde by pro Španěly bylo užitečnější založit osadu, a nic víc tak nezanedbali; jak následně ukáží tyto dějiny. Když Dom Alvarez postřehl, že tyto národy nevidí rády, když Španělé vnikají do jejich obydlí, zakázal jim to pod těžkým trestem. Tento přístav Tří králů leží při vstupu do jezera Xarayes, naproti ostrova Orejones, na severní straně jezera.

Obyvatelé okolního kraje provozují zemědělství, pěstují maniok a sejí kukuřici, z čehož sklízí úrodu dvakrát do roka; mají také příhodné ovoce různých druhů. Lov a rybolov je zásobuje bohatě zvěřinou a rybami. Pěstují také husy; avšak ne tak proto, aby je jedli, jako proto, aby se zbavili cvrčků, jejichž cvrkot je ohlušuje; mají také slepice, které na noc zavírají do svých světnic, aby se chránili před určitými velmi velikými netopýry, kteří jsou velmi nebezpeční; jak se sám Dom Alvareu přesvědčil velmi nepříjemným způsobem na sobě samém. Protože když jednou spal na své lodi a odkryl jednu svou nohu, kousl ho jeden netopýr do palce, aniž by ho to probudilo, a utrhl z něj kůži, takže krev se tak hojně řinula, že od toho bylo zbarveno celé jeho lůžko.

Uprostřed jezera Xarayes, kde se nacházel přístav Tří Králů, leží ostrov, který dostal jméno od národa, na který uprchli mnozí v době dobývání Peru. Tento ostrov měří třicet mil délky a deset v největší šíři. Jméno Rajský ostrov, které nese až do dnešního dne, dostal pravděpodobně od Španělů, kteří tam tehdy přišli pod vedením Doma Alvareze. Pokud je pravdou všechno, co o tomto ostrove vyprávějí rozličné zprávy, pak je naprosto hoden tohoto

jména. Neboť přesto že leží pod horkým pásmem mezi patnáctým a šestnáctým stupněm šířky, je tu přesto po celý rok vzduch chladný a čerstvý; což může pocházet od určitých větrů, které denně vanou pravidelně v určité hodiny; a od velkého počtu potoků, které ho protékají. Půda přináší, aniž by se musela obdělávat, nádherné plody; a sotva že by se pozoroval rozdíl mezi ročními obdobími; pročez se také může po celý rok sít a sklízet. Také povaha obyvatel je v souladu s mírným vzduchem, který dýchají. Nepěstují vinné keře; přesto připravují víno z medu. Zvěřina se lovcům sama nabízí a sotva člověk ponoří rybářské osidlo do jezera, tak je hned plné ryb. Přístav Tří Králů leží jen na vzdálenost jedné hodiny. Tak mnohé přednosti podněcovaly Španěly požadovat, aby se tu vybudovala osada.

Nehledě na krásu místa a líbeznost klimatu, měly by snad i jiné důvody přesvědčovat místodržitele, aby ostrov opevnil a nechal tu posádku. Nic nebylo vhodnějšího jak navázat spojení mezi Paraguay a Peru, což tolik leželo na srdci Místodržitele; a uvidíme dále, jak draze to Španělé zaplatili v samotné Paraguay, že pustili se zřetele místo, tak velké důležitosti. Dom Alvarez byl tak moudrý, že nahlížel, jak je nutné si toto místo zajistit; avšak neměl již tolik lidí, jak by potřeboval k vykonání objevů, které měl dělat podle svého pověření; a také nemohl více lidí z Assumptionu odebrat než kolik jich právě vzal sebou. Avšak vojáci a mnohdy i veteráni začali reptat, když viděli, že se chystají přípravy opustit tuto rajskou krajinu. „Proč běháme“, říkali, „bez přestání dokola v divokých zemích, vyčerpáváme se do únavy a lítáme v neustálých nebezpečích, aniž máme něco jistého? – Co pohledáváme v divočinách, na horách a v zaplavených zemích, kde nacházíme jen lidožrouty? – Nebo můžeme snad očekávat při pohledu na naše kamarády, kteří jsou nám vyrváni šípy těchto divochů nebo nemocemi, něco jiného než obdobný úděl? – Buďme chytří z jejich škod a nehoňme se za pomyslnými poklady, které zrovna před námi přechájí; nýbrž raději užívejme, co nám tady prozřetelnost nabízí!“

Nicméně byli mezi nimi někteří, kteří uznávali za dobré, že by člověk neměl ztrácet naději, že objeví vydatné doly a cestu do Peru; přesto mysleli jako ostatní, že by se měla vybudovat v přístavu Tří Králů osada, aby se ulehčila komunikace s touto královskou říší. Všichni dle toho souhlasili, pohnout místodržitele k tomu, aby souhlasil s jejich prosbou. Promluvili proto s ním nejstarší jménem všech ostatních; on však, když je klidně vyslechl, jim odpověděl a promluvil s jakousi nevolí: „Jsou toto Španělé, kteří takto mluví? Opustili jsme snad naši vlast a šli jsme tak daleko, abychom tu vedli v skrytosti změkčilý a zahálčivý život? To jsme mohli docela dobře najít ve své vlasti. Připadá mi jako bych slyšel děti, které, aby zvedly jablko, nechají ujet poklady, jejichž cenu neznají. Císař, náš pán, nás poslal do tohoto nového světa, abychom mu dobyli provincie a zajistili vlastnictví pokladů, které jsou skryty v jejich klínech; a i kdybychom museli snášet ještě větší těžkosti, ano, kdyby nás to mělo dokonce stát život, tak naše povinnost a naše čest vyžaduje, abychom prokazovali monarchovi věrnost. Znam svoje a vaše povinnosti; jsem vám povinen dobrým příkladem a vy ho budete následovat, pokud jste ostatně hodni jména, které nosíte.“

23.

Povstání některých indiánských národů. Opětovné objevné cesty místodržitele. Nepřátelské projevy královských úředníků vůči němu. Chrám hadů. Moudrost Doma Alvaraze. Návrat Doma Fernando Ribera. Jeho podivuhodná dobrodružství.

V tomto čase dorazil Mendoza se zbytkem flotily a přinesl místodržiteli zprávu, že Guarapové, se kterými on, podle svého mínění, uzavřel trvalý svazek, přepadli válečnou loď velitele Augustina de Campos, pět Španělů že bylo při tom okamžitě zabito a Juan de Bollandos, který se chtěl zachránit plaváním, se utopil. Také se tito proradní Indiáni dohodli se všemi národy v blízkosti přístavu Tři Králové, že se sjednotí a vyhubí křesťany, kteří nemají ani sílu ani dost odvahy se jim postavit a že je se obávat všeobecného spřísahání všech těchto národů. Mezitím se nicméně vrátili také jiní důstojníci, které poslal, aby pozvali do svazku Xarayese, s radostnou zprávou, že byli u nich dobře přijati, a Kazika že měl velkou tužbu vidět Místodržitele, kterém slyšel tolik dobrého; ano, dokonce jim dal sebou tlumočníka, který znal dokonale zemi na této straně, a který by mu byl velmi užitečný při jeho objevitelských cestách.

Tito Xarayesové bydlí v nějaké vzdálenosti od jezera, které má jejich jméno; rovněž tak ještě několik jiných kmenů v této krajině má svá obydlí. Oni sami jsou dobromyslný, zemědělství provozující národ, který je velmi oddán Španělům. Tu tedy přijal Dom Alvarez pozvání Kazika, Svěřil své lodě dohledu Juanovi de Romeovi a vydal se se sto Španěly a dvěma sty Guaranů na cestu na západ. S nepopsatelnou námahou a nebezpečím prodral se neschůdnými a nehostinnými krajinami téměř až k hranicím Peru; a bezpochyby byl by došel až do tohoto království, kdyby ho neodradili důstojníci a duchovní jeho doprovodu, aby dále nepronikal s tak nejistými ukazovateli cesty; přinejmenším tak zaměnili ustavičná nebezpečí za jiná. Poblíž hranic s Peru mu přinesli jeho poslové zprávu, že spatřili okolo pěti tisíc dobře ozbrojených bojovných mužů, jak táhnou z jedné osady, kteří, jak se zdálo, mají v úmyslu ho napadnout. Skutečně, sotva měl místodržitel čas zaujmout takové postavení, aby nemohl být přepaden, už tu přišli v bojovém pořadí. Když však spatřili výborný šik Španělů, tak se rozptýlili, dali se na útěk kam mohli a zanechali osadu bez obrany.

Španělé tak vtáhli do této bez odporu a napočítali v ní osm tisíc chýší, v jejichž středu se tyčila věž, zbudovaná ze dřeva, nahoře se špicí jako pyramida, a celá pokrytá kůrou z palmových stromů. Bylo to obydlí a chrám obrovského hada, kterého obyvatelé uctívali jako božstvo a živili lidským masem. Byl tlustý jako vůl, měřil pětadvacet stop délky, měl mimořádně tlustou hlavu a malé, blýskající oči. Když otevřel jícen, bylo vidět dvě řady zakřivených zubů. Kůže jeho ocasu byla lesklá, pokrytá velkými kulatými šupinami. Indiáni chtěli Španělům namluvit, že tento netvor vyslovuje božské věštby. Co ale je jisté, že všichni byli při prvním pohledu zachvácení zděšením a jejich strach se ještě zvětšil, když se ozval po prvním výstřelu z muškety, který jeden z nich vypálil, řev podobný řevu lva a když se věž otřásla při úderu jeho ocasu. Nicméně zvíře zabili bez větší námahy. Zdálo se však, jakoby vyřízení tak hrozného netvora a zabrání osady, do níž bez odporu vtáhli, úplně vyčerpalo všechnu odvahu Španělů; protože mnozí prohlašovali, že, nemohou udělat ani krok dále.

Než-li mohl Dom Alvarez opět oživit odvahu svých vojáků, vyslechl názor své rady, kterou cestou by se měl teď vydat; rady ale souhlasily převážně pro návrat; dal na jejich mínění; současně však při tom poznal, že královští správci měli přinejmenším právě tak veliký podíl na ztrátě odvahy vojska jako obtíže cesty a nejistota úspěchu. Ve vesnici získali nějakou kořist; a tito pánové zabavili z ní pátý díl pro císaře; totéž hodlali udělat se zvěřinou a rybami; i když to byl právě opak toho, co bylo v instrukcích místodržitele. Předložil jim je; když se přesto nechtěli podvolit, řekl jim, že v případě, že by mělo dojít kvůli tomu k potížím, je on připraven, odškodnit královský poklad ze svých vlastních peněz. Přesto však spor s nimi nebral konce; a když i brblali také nepokojení, jejichž počet pro přísnost vojenské kázně, ke které všechny vedl vzrůstal a každým dnem se rozmnožoval, poručil bez velkého váhání, aby se nastoupilo ke zpátečnímu pochodu.

Při svém příchodu do přístavu Tři Králů se dověděl, že většina Indiánů a dokonce Orejonové se měli spřísáhnout, že vyhubí všechny Španěly a Guarany; a pokud přišli, aby jim přinesli nějaké potraviny, tak se to stalo pouze s tím úmyslem, aby prozkoumali jejich

postavení. Mnozí z nich dokonce veřejně prohlašovali, obzvláště Guararopové, kteří pozvali ostatní národy k této přísaze, že nechtějí nechat na živu ani jednoho křesťana. Po této zprávě nechal svolat nejpřednější náčelníky; připomněl jim smlouvy, které s nimi uzavřel, a zeptal se jich, zda se jim nezaplatily všechny potraviny, které přinesli a navíc byli obdarováni? Navíc jim ale jasně řekl, že budou těžce pykat, pokud by měli choutky podniknout něco proti němu a jeho lidem. Oni mu slíbili myslitelné; a on je opět propustil s dary.

Opni však nedodrželi slovo; a na neštěstí nebylo v táboře už potravin, než nanejvýš na deset nebo dvanáct dnů. Místodržitel poslal Mendozu s ozbrojeným mužstvem k jednomu sousednímu národu, aby dostali potraviny pokud možno o dobrém a za peníze; a když ne, použít násilí. Ale již za několik dnů mu napsal jeden důstojník, že v krajině, kam ho poslal, jsou všichni nanejvýš rozhořčeni na Španěly; že byli napadeni velkým počtem divochů, a kdyby na ně nenechal střílet, čímž jich několik bylo zastřeleno a ostatní uprchli do hor, tak že by byl se všemi svými lidmi zničen.

Nicméně Orejonové, které místodržitel přivedl bez velké námahy na svou stranu, mu radili, aby vyplul po řece Iquatu, protože tam narazí na četné a bohaté národy, které mu určitě budou moci sdělit důležité zprávy pro další objevy. Místodržitel využil tohoto pokynu a poslal dvacátého prosince 1543 velitele Fernanda de Riberu se dvaapadesáti nejlepšími vojáky. Doporučil mu, aby zaznamenal všechno, co by se mohl dovědět; aby nabídl všechno pro získání národů, na které narazí, a aby nebyl skoupý na dary, kterých mu dal množství sebou.

Když se tento důstojník vrátil po delší době, překvapila jeho tvář na nejvyšší míru; protože osm z Guaranů, které sebou vzal, uteklo odtud a dorazilo dávno před ním do přístavu Tři Králů; ze zpráv však, které přinesli, se všeobecně usoudilo, že Ribera se všemi svými lidmi přišel o život. On však vyprávěl, že dorazil po dvaceti šesti dnech na západ a sice přes tak neschůdné krajiny, že mohl denně urazit jen půlhodinu. Zvěřiny a medu měl dostatek a stejně tak divokých plodů a výborných ryb. Když se jednou pustil přes řeku, potkal ho Indián, který byl ozdoben stříbrným řetězem na bradě a zlatými náušnicemi. A tento že ho uchopil za ruku a dával mu znamení, aby ho následoval. Pak ho zavedl do velkého domu, ze kterého vynášeli mnoho plátěn z bavlny a rozličné náradí, také stříbrné náramky, sekery a jiné věci toho druhu. Byl v tomto domě, který patřil jeho průvodci, velmi dobře přijat a předložili mu víno z kukuřice; otroci, kteří je obsluhovali mu také řekli, že nedaleko odtud jsou Indiáni, zvaní Payzunozové, mezi nimiž se nacházejí křesťané. Nato že spatřili muže, jejichž tělo bylo pomalováno, a kteří byli ozbrojeni luky a šípy. Nato se chopil pán domu svých zbraní. Když tedy viděl, že všichni tito lidé přicházejí a vycházejí a mezi sebou tajně hovoří, nepochyboval již déle, že jim usilují o život; poručil svým lidem, aby vyšli ven, a dělali jakoby chtěli přivolat sem další Španěly, ale ve skutečnosti se vrátit na cestu, po které přišli. V tomtéž okamžiku se objevilo více než tři sta Indiánů s hrozivými obličejí; což ho přimělo k rozhodnutí, aby uprchl se všemi svými lidmi na blízkou horu, na kterou vystoupili velmi obtížně, protože byli pronásledováni a jen s malou výjimkou zranění. Divoši se však přece neodvážili jít za nimi, poněvadž se obávali, že tam narazí na další Španěly; tím však se získal čas, najít opět svou cestu a oněch osm Guaranů, kteří dorazili zpět před nimi, se dalo pravděpodobně na útěk při prvním spatření nebezpečí.

Od té doby se poznalo, že tito Indiáni, zvaní Taropeaciezové, nejsou vlastně žádnými nepřáteli Španělů. Jsou spíše mírumilovní lidé a prokazují těm, co projíždějí zemi, všemožné přátelství, dávají jim zlato, stříbro a potraviny, když je potřebují. Avšak podráždil je k hněvu pohled na Guarany, poněvadž tento národ způsobil kdysi v jejich zemi mnohá zpusťování a loupeže a zabili mnoho jejich lidí. Ribera také vyprávěl, že ukázal onomu Indiánovi, který mu přišel naproti, měděnou svítilnu a ptal se ho, jestli je takový kov k nalezení v jejich zemi; on mu však odpověděl, že se u nich najde kov, který má stejnou barvu, ale je mnohem krásnější a tak nepáchne. Nato mu také předložil mísu, a řekl mu, že jeho bílý kov je daleko jemnější, a že z něho dělají čelenky, náramky, talíře a jiné věci k používání.

24.

Neblahé postavení Doma ALvareze. Spiknutí proti němu. Je zatčen a špatně se s ním zachází. Provolání. Lest Indiánky. Zloba Doma lraly. Následky spiknutí.

Jen velice těžko se vzdal Dom Alvarez předsevzetí, přerušit prozatím své objevitelské cesty. Avšak kromě nemocí, které se denně rozmáhaly, vystoupila voda a všechny řeky v takové míře, že se celá země podobala jednomu velkému jezeru. Také nebylo možné udržet Indiány na uzdě. Přepadali některé z těch, kteří se vzdálili příliš daleko, zabíjeli je a snědli. Místodržitel, který se právě sám cítil nemocen, dal povolat Mendozu zpět; ten mu podal zprávu o tom, že všichni jeho vojáci tam leží s horečkou; on že se neprodleně, jakmile jen najde nějaké potraviny, nalodí a vrátí se k němu. Bude však den ze dne obtížnější. Na tuto zprávu poslal mu Dom Alvarez posilu, která mu umožnila, přinutit divochy, aby mu za peníze prodali přinejmenším tolik potravin, kolik potřeboval ke své zpáteční cestě.

Bídy každým dnem přibývalo. Místodržitel viděl, že není s to vyčkávat až vody opadnou, což obvykle trvalo čtyři měsíce. Přihlédl také k tomu, že pokud bude déle odkládat návrat do Assumptionu, že mu panující nemoci zahubí význačný díl jeho ještě zbylého mužstva. K tomu se ještě nacházel v tak špatném stavu, že musel mít obavy o svůj vlastní život. Svolal tedy radu, aby s nimi uvážil, co by bylo nejlepší v takových okolnostech; byli jednomyslného smýšlení nalodit se bez ztracení času. Když tedy bylo učiněno toto rozhodnutí, vyložil Indiánům, od kterých, aby si byl jistý jejich věrností, si nechal dát karabáče, aby přišli a že si je mají vzít nazpět; kvůli tomu Španělé nemálo brblali; on jim však předložil rozkaz císaře, který nedovoloval odvést jediného Indiána z jeho vlasti proti jeho vůli.

Nicméně oni přesto brblali; a pevnost se kterou místodržitel trval na splnění svých rozkazů, přispěla nemálo k tomu, že se počet jeho nepřátel zvětšoval. Zdá se však, jakoby královští úředníci rozhodli o jeho záhubě už před delší dobou a učinili k tomu nejbezpečnější přípravy, aby bezchybně provedli svůj úklad. Nespokojenost jednotek, které ho provázely na jeho poslední objevitelské cestě, a to, jak mohli doufat, že se brzy zmohou a ostatní že se vzdají, bylo dle jejich úvah hlavní hybnou pákou, která odstranila všechny překážky, jež se stavěly proti provedení jejich záměru. Nedost na tom, Dom Alvarez se nalodil v těžké nemoci a neměl skoro nikoho, kdo by mu pomáhal, nebo ho mohl hájit, pokud by byl na této cestě přepaden. Byl také skutečně několik dnů pronásledován; když však dal na první z nich, kteří mu přišli do blízkosti, vystřelit, dorazil konečně dne 18. dubna 1544 k Assumptionu, aniž ztratil na této dlouhé a nebezpečné cestě víc jak jednoho Španěla, jménem Miranda, který se nacházel na jednom druhu prámu a byl na místě mrtev po zasažení šípem, který na něj vystřelil Guararopové.

Při svém příjezdu našel Doma Salazara, který měl velení nad městem, zaměstnaného velkými přípravami vyhubit celý národ Agatzů, kteří od doby jeho nepřítomnosti nepřestali ničit všechna obydlí Španělů v zemi a taktéž obydlí Guaranů a zabíjet všechny, kdo jim padli do rukou. Když však loď, kterou nechal místodržitel postavit při svém odjezdu, stála připravená, rozhodl se nalodit, jakmile to dovolí jeho zdraví; a také se nechtěl dát zatáhnout, při kvašení, v němž jak mu nezůstalo skryto, byli všichni zajedno, do zahraniční války, když

si nebyl ani na okamžik jistý, že nebude muset přestát válku domácí; a proto odsunul potrestání Agatzů na jinou dobu.

Neznal ale ani v celém rozsahu nebezpečí, které se vznášelo nad jeho hlavou a nastavil svému neštěstí pouze svou nevinu a své ctnosti. Nepoužil také žádných prostředků, jak se střetnout s tímto zlem a jak zabránit jeho pokračování; ano, nebyly mu známy ani všechny příčiny jeho. Vědělo se, že si pevně předsevzal, znovu vystavět přístav v Buenos-Ayres; ti však, kteří strhli na sebe během jeho nepřítomnosti všechnu moc a Domu Salazaovi z ní nechali pouhý stín, byli rozhodnuti postavit se ze všech sil proti tomuto plánu. Nebylo skoro pochyb, že se chtěli udělat nezávislími na všech rozkazech dvora; aby však tohoto úmyslu dosáhli, bylo nezbytně nutné strást z krku toho jediného muže, který byl s to zabránit jejich úkladům. Není sotva jediný z nejmenších důkazů zvláštní ochrany Boží Prozřetelnosti, která by bděla nad ctnostným Domem Alvarezem, aby se jeho nepřátelé chopili toho nejkratšího a nejjistějšího prostředku k jeho záhubě; neboť by se tu jednalo jen o provedení jednoho zločinu; naproti tomu prostředek, kterého použili, byl celým řetězem takových zločinů, jejichž potrestání předvídali jako jisté; a jemuž mohli uniknout jenom zcela zjevným povstáním, jehož úspěch byl velmi nejistý.

Protože jim nemohlo být neznámé, že lid a lepší část jeho vojska je mu zcela oddáno, rozšířili zpočátku nezaručenou zprávu, že má plán obohatit, kteří ho provázeli na jeho cestě na náklady velkého počtu soukromých osob; a zároveň nechali tajně povídat, že tito jsou rozhodnuti se takové křiklavé nespravedlnosti účinně bránit; proto že je především nezbytné místodržitele zatknout; Oni však na to odpověděli, že by se slušelo, dříve než se přikročí k tak násilným opatřením, učinit mu návrhy; které on, jak se dalo všeobecně předpokládat, vezme v úvahu. Jeho nepřátelé však odpověděli, že oni vědí lépe než kdo jiný, že se mu nesmí sdělit, že jeho plán je prozrazen; a jediný prostředek, který se jim nabízí jak uniknout neštěstí, které jim hrozí, je, zajistit si jeho osobu; poněvadž on bude pak povolnější. Proto by se měli ozbrojit a být připraveni až se jim řekne, co se bude dále dít; protože tu nepůjde o nic menšího, než udržet provincii císařovi. Nato je odkázali na dvě místa, kde se mají nacházet se svými zbraněmi při prvním zaznění večerního zvonu; aby se však pečlivě drželi v úkrytu.

Toto všechno bylo provedeno, aniž by ve městě byl zaznamenán nějaký rozruch. Když tedy nadešla určená hodina, odebrali se Carceres, Cabrera a Garcias Vanegas k místodržiteli, který ležel kvůli horečce v lůžku a, s výkřikem: svoboda a ať žije císař!, což bylo smluvené znamení, vstoupili do pokoje, které jim otevřel podplacený sluha, a který vpustil s nimi vedle Frnacesco de Mendozy, Jakoba Resquina a portugalského tlumočníka Diego de Acostu. Resquino se přiblížil k lůžku nemocného a položil mu hrot napjatého samostřílu s otráveným šípem na hrud'; jiní dva ho vytáhli v košili z jeho lůžka; křičeli z plných plic: svoboda, nazývali ho tyranem a řekli mu, že teď se mu dostane odměny za všechno zlo, které už způsobil a které ještě zamýšlel způsobit. A pak ho odvedli z jeho obydlí, zatímco mu Resquino stále držel napjatý luk na prsou, aby neřekl ani slovo.

Při tom pohledu vypukli dokonce ti, kteří byli svedeni, aby se chopili zbraní, v hlasitý a soucitný křik; oni však křičeli o to hlasitěji, že byli podvedeni. Někteří se k nim připojili; došlo ke zmatku a byla prolita krev. Alguafil Dom Francesco de Peralba a Alcade Major Pavone chtěli vykonávat svůj úřad; byli ho však zbaveni. Za tohoto zmatku byl místodržitel donesen k Bannegasovi; a když se konečně podařilo ostatním královským úředníkům rozehnat shromáždění lidí, kteří s hlasitým křikem požadovali zpět svého místodržitele, vstoupili do místnosti, kde se on nacházel a dali mu na nohy okovy. Potom šli k Petrovi Fernandezovi, který byl císařským písařem a zároveň sekretářem Doma Alvareze, odebrali mu všechny spisy, které měl u sebe, a vedli zajatého spolu s Bartolomeem Gonzalesem do bytu královského zástupce Italy. Na to byl dán ve známost jménem královských úředníků zákaz, že se nikdo pod trestem smrti nesmí opovážit opustit svůj dům. Tloukli úderem ploché šavle všechny, kteří se nacházeli mimo své domy, aby je donutili jít domů; a ti, kteří se ještě

neohroženě vyslovovali pro místodržitele, byli odvedeni do veřejné věznice, ze které propustili všechny zločince. Nakonec se odebrali královští úředníci do bytu místodržitele, zmocnili se všech jeho spisů, jeho pověření, aktů procesu, který byl veden proti nim, a jeho pomůcek, které předali do rukou těch, o kterých věřili, že s nimi mohou počítat. Když se toto všechno stalo, zmocnili se také všech válečných lodí a konečně i lodě, kterou nechal postavit na vlastní náklady.

Na druhý den uvedli úderem bubnu ve známost, aby se každý dostavil před dům královského zástupce Doma Martinez de Iraly. Když nyní se zástup lidí shromáždil, tu se objevili obklopeni početným zástupem ozbrojených mužů a nechali přečíst veřejným vyvolávačem písmo, s obsahem, že nechali zatknout Doma Alvareze, Nunneze de Vera Cabeca de Vaca, poněvadž vědí z jisté ruky, že měl v úmyslu oloupit nejbohatší obyvatele o jejich majetek, obdarovat své kreatury a na troskách spravedlivé moci zřídít zlovolnou a tyranskou vládu.

Nikdo není víc měnivý(nestálý), nikdo se nenechá tak lehce podvést, jako sprostý houf lidu. Sotva že byl tento list přečten, vypukli všichni v hlasitý a skoro všeobecný potlesk; a královští úředníci, které lidé zpočátku považovali za rebely, byli nyní veřejně velebeni za znovu nastolení veřejné svobody. Tito pánové využili příležitost oznámit lidem, že místodržitel požívá nyní právě takovou úctu a moc, jakou měl jako místodržitel, až jeho Majestát uráčí naložit jinak. To však posílilo mnohé v domněnce, že Dom Irala je potají duší těchto všech piklů; jednak bylo v moci jeho úřadu vzepřít se tomuto zmatku; a také se neslušelo přijímat moc z rukou povstalců, nad nimiž neměli právo disponovat. Zároveň byl jeho přítel Diaz del Balle jmenován za Alcade Major(?).

Poté bylo ohlášeno, že se bude pokračovat v objevech, které vlastně Dom Alvarez jen zahájil. Při tom že ale měli dvojí úmysl; jednak odstranit ty, jichž se museli obávat, že by se ujali zajatého; zvláště ty z řad vojenského stavu; za druhé doufali, že se najde hodně zlata a stříbra, aby potom před císařem průběh věci o to lehčeji omluvili, když se mu předají velké poklady. Brzy však zjistili, že je sice lehké po nějaký čas lidi klamat, ale ti jsou natolik nestálí aby se nechali tak moc rozohnit vášní, že by to odporovalo přirozené slušnosti, která vždy zůstává v nitru srdce, a kvůli které se brzy opět nechají přivést ke svým povinnostem. A také brzy začal lid skutečně poznávat svůj omyl. Domýšleli si všelicos o připravované nové cestě; většina z nich se ulekla a ze všech stran bylo slyšet zmatený pokřik lidí, kteří chtěli naupět svého místodržitele.

Aby tedy zabránili tomu, aby se lid nevrátil k dřívějšímu smýšlení pro místodržitele, nechali dát některé nejvášnivější do vězení, před dveře kostela postavili stráž, aby ti, kteří by se utekli tam, nemohli ven, a zdvojili stráž ke všem vchodům do domu Vanegase, kde byl zajatý místodržitel. Kvůli tomu ale byl lid a vojsko ještě zuřivější; tu bylo náhle dáno všeobecně ve známost, že první pohyb, pro dobro Doma Alvareze, ho bude stát život. Chtěli ho dokonce nutit, a dali mu kvůli tomu na hrdlo dýku, aby podepsal rozkaz vojákům, aby se chovali pokojně, pokud ještě mají pro něj trochu lásky; on však zrovna již toto opatření použil. Nicméně to všechno neuklidnilo jeho nepřátele; čas od času vešli do jeho pokoje, vyhrožovali mu, že mu uřežou hlavu a hodí mezi lidi, pokud se někdo pokusí ho osvobodit; a dokonce vybrali čtyři chlapy, které zavázali ve jménu císaře těžkou přísahou, že provedou tuto otcovraždu na první pokyn, který jim bude dán.

Dom Alvarez nevstával ze svého lůžka; a protože jeho pokoj byl velmi tmavý, hořela dnem i nocí lampa u jeho hlavy. Navíc byl tento pokoj velmi vlhký, takže pod jeho lůžkem rostla tráva. Jistý Bernard de Sofa, člověk s velmi špatnou pověstí, kterého Dom Alvarez potrestal pro nějaký zločin, za který vlastně zasluhoval smrt; tento však choval v srdci pro přestálý trest více pomstychtivosti nežli vděčnosti, kterou mu místodržitel prokázal, se nesměl hnout z jeho pokoje. Tato světnice měla dvoje dveře; a sto padesát mužů s ostře nabitou zbraní drželi stráž okolo domu. Zároveň však byl zajatec informován o všem, co mělo pro něj

důležitost. Neboť to všechno se dovídal kostečkami, které mu předávala jedna Indiánka, které dali úkol, aby mu nosila jídlo. prohlíželi ji sice, dříve než vstoupila do domu, způsobem k nevydržení; otevřeli jí dokonce ústa, prohlíželi jí uši. K tomu jí i oholili hlavu. Přece však nikdo nepřišel na myšlenku, prohlížet jí prsty na bosých nohou. Ona si však vymyslela způsob ukrýt uměle složený lístek s bílým lístečkem papíru mezi prsty na noze. Jakmile sedla k hlavě jeho postele, vytáhla oboje a dělal jakoby se chtěla poškrábat na noze; a jakmile se k ní Sofa obrátil zády, dala vše místodržiteli a ten, jakmile měl lístek, s touž opatrností jej přečetl a odpověděl na to pomocí prášku, který se připravuje z hlíny té země a který obsahuje černou barvu při smíchání se slinami.

Královští úředníci zjistili brzy účinky této lsti; poněvadž však nevěděli, jak se věci mají, chtěli to vyzvědět pomocí Indiánky. Přemluvili tedy několik mladých lidí, navázat s děvčetem známost; ti shledali, že ona je k tomu docela svolná; přesto však nemohli nikdy z ní toto tajemství vytáhnout. Mezitím vynakládali velitelé a královští správci všechno, aby si zajistili přívržence; a když se k nim někdo přidal, mohl jít beztravně do indiánských osad, odvádět děvčata a ženy, všechno, co se jim zachtělo odnést bez placení a nutit muže, aby pro ně pracovali, aniž by jim za to zaplatili to nejmenší. Indiáni si stěžovali; avšak nebyli vyslyšeni. Mnozí utekli i s rodinami do hor; a nikdy nepřipadala Domu Alvarezovi jeho bezmocnost udělat přítrž těmto nepořádkům tak bolestná, jako když se to všechno dověděl; avšak vše, co mohl udělat, spočívalo v tom, lkát k Bohu nad nebezpečím, ve kterém se tito uprchlíci nalézali, totiž že ztratí víru.

Jeho nepřátelé, kteří předvídali ještě další následky těchto útěků, se nestyděli, aby předešli tomu zlu, udělit povolení těm, kteří nebyli křesťany, že mohou jíst lidské maso; při čemž jim říkali, že jim to Dom Alvarez zakázal z pouhé zlé vůle. Avšak také se Španěly, kteří ještě vyjadřovali jakousi soudržnost s ním, bylo zle nakládáno; utiskování a soužení, které museli vytrpět, donutilo některé z nich, hledat spásu v útěku. Pronásledovali je a které chytili, dali do pout. To postihlo i duchovní, kteří se svobodně vyslovovali o událostech dní. Z této příčiny bylo mnoho soukromých osob rukou kata zmrskáno pruty, jiní dokonce pověšeni. Drzost dosáhla nejvyššího stupně; a původci tak škodlivých prostopášností byli tak nestoudní, takže se vychloubali svým úsilím pro veřejné blaho a službu císařovi, zatímco byly prováděny největší hanebnosti a loupeže a vraždy zůstávaly nepotrestány.

Nakonec se vydalo na padesát Španělů do Brazílie s úmyslem se tam nalodit, aby podali zprávu radě císaře o žalostném stavu provincie. Ale také královští úředníci dobře nahlédli, že jejich vládnutí v Assumptionu nebude nikdy spočívat na klidném základě, dokud se tam bude zdržovat místodržitel. Dali dostatečně najevo, že i ty nejtěžší zločiny jsou pro ně snadné; někteří si dokonce mysleli, že by měli korunovat svoji černou zlobu vraždou Doma Alvareze. Než však Ten, který určil hranice moří, jež nesmí samo ve své největší zuřivosti překročit, zadržel též podle své vůle paži těch, pro něž byly největší zločiny hrou, pokud šlo o uspokojení jejich vášní. Když se toho lidé co nejméně nadáli, bylo všeobecně oznámeno, že vydali rozkaz vystrojit jednu z lehkých válečných lodí Doma Alvareze, aby ho odvezla do Španělska; a byli při tom tak zaslepeni, že pokládali za jisté, že jejich proces bude veden tím způsobem, že císař a jeho rada budou výsostně souhlasit s jejich opatřeními. A rozdali také mezi soukromé osoby předtisky různých dopisů, které měli poslat do Španělska a v nichž měli vylicít místodržitele jako nejnehodnějšího z lidí a jako největšího zloducha.

Na druhé straně ale nespali v žádném případě ani jeho nejpilnější přátelé a sluhové. Nechali sestavit soudní zprávy o všem, co se stalo, k nim přiložili důležité doklady, které jim svěřil Dom Alvarez před svým vzetím do zajetí; všechny tyto listiny uschovali do vydlaného trámu, který s velkou opatrností nechali připevnit hřeby na zadní část lodi; a lodní tesaři, kteří byli na jejich straně, řekli, že tato opatrnost je nezbytná, aby byla loď chráněna proti síle vln. Nicméně lid, který se o všech těchto věcech nic nedověděl, byl v neustálé starosti o osud svého místodržitele; a mnozí také pokládali za nemožné, že by se

jeho nepřátelé odvážili poslat ho do Španělska; a tito říkali dost hlasitě, že rozšířili zprávu o jeho brzkém odjezdu do Španělska jen proto, aby pod touto záminkou zatajili jeho smrt. Při těchto pověstech dovolili dvěma duchovním a dvěma šlechticům, kteří nemohli být lidem podezřelí, vstoupit do světnice místodržitele; ti potom lidi upokojovali a řekli jim, že viděli místodržitele naživu. Také královští správcové ujišťovali, že oni, pokud to bude císař pokládat za dobré, aby ho poslal zpět do Paraguay, a dosadí jej znovu do všech jeho hodností, že ho přijmou s veškerou oddaností, kterou jsou povinni císařským rozkazům; a že oni dva královští úředníci, kteří jedou s ním na lodi, se sami hned po příchodu do Španělska postaví jako zajatci.

25.

Dom Alvarez je naloděn do Španělska. Cestou pokus ho otrávit. Bouře na moři. Trest Boží na jeho nepřátelích.

Když byla loď připravena k odplutí, tu přišel Cabrera a de Orantes v noci do pokoje místodržitele, který byl velice nemocný, vzali jej pod paže a nesli ho až ke dveřím, které vedly na ulici. Tu pohlédl nemocný k nebi, které bylo velmi krásné, a které neviděl od svého zajetí; poprosil je, aby mu dovolili poděkovat Bohu, že mu ještě propůjčil tuto milost a padl na kolena. Hned nato ho vzali dva vojáci, aby ho donesli na loď; a tu, když se viděl obklopen, velkým davem lidí, kteří přispěchali na náhlou zprávu o jeho nalodění, pozvedl svůj hlas a řekl: „Beru vás, moji páni, za svědky, že jmenuji Doma Juana Salazara de Espinoza za velitele této provincie, dokud sem Jeho Majestát nepošle jiného!“ Nedovolili mu více promluvit; neboť Vanegas mu přiložil dýku na prsa a pohrozil mu, že ho probodne, když promluví ještě jedno slovo; ano, dokonce jej zranil, a nato poručil těm, co ho nesli, aby uspišili své kroky; a když přišel na loď, položili do dolů mezi dvě prkna, které ho tak tísnily, že se nemohl ani pohnout. Cabrera a Vanegas se nalodili zároveň s ním; Irala poslal s nimi jistého Lopede Uvařte, který měl jeho věc obhajovat u ministrů. Tento Uvařte byl jedním z těch, kteří měli největší podíl na všem, co zlého se místodržiteli přihodilo. On se ale hned tomu, kdo ho odsílal veřejně nevyjádřil; oba si pochlebovali, že je ve Španělsku nepostihne to nejmenší podezření, že se nějak vmísili do věcí, které se přihodily.

Jakmile tedy byli všichni naloděni, nechali královští správci, kteří zůstali v Assumptionu vzít do vězení Doma Juana Salazara a Estopinana de Vaca, synovce místodržitele; a dva dny poté byli oba naloděni na jiné plavidlo, které mělo následovat to první. Museli mít určitě důležité důvody, poslat oba důstojníky, muže ze stavu a velkých zásluh, do Španělska; nepřihlížeje však k tomu, že jsou u vojska ve velké vážnosti, že je mohli zvolit za své vrchní velitele, museli se asi usnést na tom samém jak u místodržitele; neboť když si tento vyprosil jako milost, aby dva sluhové, kteří s ním byli na lodi, mu směli připravovat jídlo, bylo mu to odepřeno, a bylo poručeno jednomu Biskajcovi, jménem Mechin, prokazovat mu tuto službu, a předložit Ugartovi, co připravil a tento pak to přinesl nemocnému. Dom Alvarez poznal okamžitě, že všechna jídla, které mu předkládali, byla otrávená arsnem, a on se mohl proti tomuto jedu bránit pouze olejem, jehož malou zásobu si vzal sebou, a co ho za velké námahy nutilo ke zvracení. Když to trvalo po mnoho dnů, prohlásil, že nepřijme už nic kromě z rukou svých sluhů. Oni mu však řekli, že je na jeho vůli, zda chce umřít hladem. Skutečně ztrávil několik dnů bez jakékoliv potravy. Když se však cítil

velice vyčerpaný a viděl, že si přeje pouze jeho smrt, nechal si to líbit, vzal, co mu dávali a používal svůj obvyklý prostředek na zvracení.

Kromě Doma Salazara a Sabeca de Vaca poslali ještě jako zajatce do Španělska Pedra Fernandez a Rize Mirandu. Také některé další osoby dostaly povolení odcestovat na druhé lodi do Španělska; mezi kterými se nacházel i Pater Juan de Salazer z řádu Spasitele zajatých. Avšak vzali si od něj před tím slib, že se neujme věci místodržitele. Cabrera a Vanegas na tom přesto viděli příliš smělosti a poslali je jinou lodí, na které byli také oba sluhové místodržitele, k jeho velkému žalu, zpět do Assumptionu. Avšak loď, která vezla místodržitele sotva se dostala na otevřené moře, byla napadena zuřivou bouří, že se zdálo i těm nejzkušenějším mořeplavcům, že nevyhnutelně ztroskotají.

Tu cítili oba královští úředníci a uznali, že se objeví hodina, kdy stanou před hroznou Soudní stolicí, kde nebude pravda ani potlačena ani zatemněna, s celou váhou jejich zločinů; ano, muka jejich svědomí je dokonce přinutila, veřejně se vyznat a dosvědčit, že poznávají ruku mstitele nevinných, který proti nim popudil živly. Cabrera sám sňal mu pouta s nohou, líbal je, což učinil i Vanegas; a oba ho prosili hlasitými hlasy o odpuštění za všechno zlé, co mu učinili; doznali přede všemi, že je naprosto nevinný ze všech zločinů, ze kterých ho obvinili; že složili těžkou přísahu, že ho uvrhnou ho zkázy; a prosili ho pro milosrdenství Boží, aby jim odpustil a nezpůsobil jim u císaře smrt.

On jim slíbil prosbu přijmout a na minulé zapomenout. Když mezitím bouřka, která zuřila čtyři dny, se utišila, tu nebylo na lodi nikoho, kdo by nevěřil, že vděčí ctnosti a zásluhám tak svatého muže za svou záchranu z tak veliké nouze. Ale sotva pominulo nebezpečí pro loď tak zmizel ze srdcí viníků strach před Božím soudem a spravedlností monarchie, proti které je o to méně uklidňoval slib Doma Alvareze, když se zveřejnilo jejich přiznání. Cestovali tedy za velké úzkosti a neodvážili se přistát ani v Brasilii ani na jiném španělském ostrově, aby snad nebyli zatčeni; a zakotvili teprve po tříměsíční plavbě u Azorských ostrovů. Zde se však nalodili, poté co se marně pokoušeli napomáhat ke smrti místodržitele, na jiné plavidlo, které se plavilo do Španělska, kam dorazili 12 dnů před ním a rozšiřovali pověsti, že on odjel do Portugalska, aby tam vyzradil své objevy. Oni se tedy nejdříve odebrali do Valladolidu, kde se nacházel dvůr a předali královské radě obžalovací spisy se všemi doklady, které měly posloužit jako důkaz.

K jejich neštěstí byl právě tehdy Dom Sebastian Ramirez Fuenscal biskup z Euency, presidentem královské rady pro indické záležitosti, muž, který byl z celého Španělska nejlépe zpraven o amerických poměrech, a při tom měl největší výřečnost jakož i moudrost, která se nedala oklamat. Dříve byl presidentem královské rady v San-Domingu a v Novém Španělsku; a jeho velká zkušenost mu sjednala takové světlo v této věci, takže pravdu, která byla hledána, odhalil pod závojem velkého úsilí o znetvoření dobra místodržitele, okamžitě pochopil a dokonale odhalil. Podnikl okamžitě kroky, aby byli oba tito královští úředníci po zásluze potrestáni, když tu k největšímu zármutku celé královské říše zemřel. Mezitím také přijel Dom Alvarez, ale ještě v téže noci odcestovali oba jeho žalobci do Madridu, kam se hodlal odebrat dvůr. Avšak několik dnů nato zemřel náhle Garcia Vanegas, aniž by mohl promluvit slovo, a oči mu vyskočily z hlavy; a téměř ve stejném čase odevzdal svého ducha Gabrera v návalu zuřivosti, když před tím zavraždil svou manželku. Takový náhlý trest smrti postihl ještě jiné, kteří se zapřísáhli smrti Doma Alvareze.

Nicméně nestačil ještě tento Boží trest na jeho nepřátelích zbavit jej všech nařčení, které proti němu vznesli; a trvalo, dílem pro velkou vzdálenost od Ameriky, dílem častou a dlouhou nepřítomnost císaře, celých osm roků, než byla celá jeho záležitost urovnána. Ačkoliv však byl dokonale ospravedlněn a jeho nevina objasněna, nechtěli jej již poslat zpět do Ameriky, protože se obávali, že by jeho přítomnost mohla poskytnout záminku k novému nepokoji; neobdržel také po celý tento dlouhý čas ani odměnu ani za jeho důležité služby ani jakoukoliv náhradu za všechno, co obětoval ve službě monarchovi. Nakonec mu byl přece

poukázán roční obnos dvou tisíc zlatých tolarů, a nevysokém stáří zemřel v Seville jako člen královské rady. Také však nikdy netlačil tento velký muž na rychlé vyřízení celé věci, která, jak ostatně věděl, mu mohla sloužit jen ke cti. Co mu však nejvíce slouží ke cti, je skutečnost, že nikdy nevypovídal ani to nejmenší proti svým nepřátelům, ano k neprospěchu Doma Iraly, ačkoliv jeho smrt ho mohla stát jediné slovo; A o to více je obdivuhodná jeho velkomyslnost, protože mu nezůstalo skryto, jak zlomyslně jednal tento muž proti němu; jak se ještě také v průběhu tohoto vyprávění ukáže.

26.

Počínání Doma Iraly. Nalézá odpor. Objevné cesty de Nuflo de Chaves a prozatímního místodržitele Doma Iraly. Pikle v Assumptionu proti Francesco de Mendozovi. Bídný konec tohoto muže.

Irala se totiž choval v Paraguay takovým způsobem,, že z toho bylo lehké zřejmé, že má pevnou naději, že se Dom Alvarez nikdy nevrátí nazpátky, nýbrž navíc, že zahyne, dříve než dosáhne Španělska; nebo že bude v kriminálním procesu, který byl proti němu zaveden, odsouzen; nebo že proto ztratí úplně svou vážnost. Započal výkon svého úřadu, který mu předali místodržitelovi nepřátelé tím, že rozdělil všechno, co tomuto náleželo mezi ty, na jejichž přízni mu nejvíce záleželo. Také našel brzy prostředek, jak dostat na svou stranu všechny, kterých by se měl nějak obávat, nebo které by nějak potřeboval, aby se udržel na svém místě; neboť schvaloval jejich nespravedlnosti, nebo zavíral oči před jejich špatným jednáním, kterého se dopouštěli na Indiánech. Když nicméně brzy nahlédl, že nepostačí použít takové prostředky, aby si udržel úctu, o kterou, protože to neměl ještě potvrzeno od monarchy, se musel denně dělit s oněmi, od kterých ji dostal, pokládal za nezbytné, všechny, kteří by se mohli nějak vzepřít, dostatečně zaměstnat; a částečně z tohoto důvodu, částečně proto, aby se udělal před císařem důležitým, když bude poslušný jeho plánů, se rozhodl, pokračovat v započatých objevech.

Nic jej ale tak nepřekvapilo jako odpor, který při tom našel ze strany královských úředníků. Při prvním ohlášení svých záměrů prohlásili tito pánové, že mu nepřísluší, aby se vzdálil z Assumptionu, pokud ho císař nepotvrdí jako místodržitele nad touto provincií. Jestli před tím nevzniklo žádné nedorozumění mezi ním a správci, tak toto bylo nyní o to větší; a netrvalo dlouho a nastal všeobecný zmatek. Indiáni to velmi brzy zpozorovali, a chtěli toho využít. Aby se pomstili za utiskování, kterým byli neustále souženi, zpusťovali všechna španělská obydlí; sám Irala tím získal, protože ho bylo potřeba, neboť jen on byl schopen, aby je zkontroloval. Protože jakmile se objevil v poli, tak se divoši už neodvážili objevit.

Když tedy tímto způsobem značně upevnil svou vážnost, že se již nikdo neodvážil mu odporovat, myslel znovu na provedení svého plánu. Získal pro sebe jednoho šlechtice, jménem Nuflo de Chaves, který byl rozhodný muž a který se chopil chtivě každé příležitosti, aby se vyznamenal. Tomuto dal rozkaz, aby šel napřed se zásobovacím mistrem a čtyřiceti Španěly a aby ho čekal u Mayasů. Tito Indiáni bydlí na západní straně Paraguay, asi sto mil severněji než Assumption, a téměř pod rovníkem. Irala ho přesto nemohl tak rychle následovat, jak si předsevzal, protože narazil na nové překážky ohledně své cesty, které nemohl předpokládat. Konečně však přece odcestoval, když své vojáky získal tím, že jim dovolil, aby kamkoli přijdou si žili podle své libosti; a ustanovil za svého zástupce po dobu své nepřítomnosti Doma Francesco de Mendozu. Vzal tedy na čtyři lehké válečné lodě tři sta

Španělů a pět tisíc Indiánů, kteří ho následovali na vorech; ano, dokonce největší část těchto pochodovala pěšky až k řece Itatines, a teprve tu se nalodili. Na toto místo přišel Chaves s potravinami za velitelem a vojsko vyplulo vzhůru po Paraguay až do přístavu Tří Králů .

Odtud pochodovali až se setkali s Xarayesy, kteří jsou mezi všemi Indiány této země nejvzdělanější a mají mít největší státnickou moudrost. Tito přijali Iralu velmi přátelsky, opatřili ho bohatě potravinami a dali mu sebou lidi, částečně aby posílili jeho vojsko, částečně aby mu ukazovali cestu. Takové přijetí ho pohnulo k tomu, aby jim svěřil své lodě, které teď dále nemohl potřebovat; načež pokračoval v pochodu na severozápad. První Indiáni, na které narazil, mu dali přesný popis celé země, která se rozprostírala až k řece Amazon; a řekli mu mezi jiným, že na březích řeky del Dorado bydlí mnohé národy, kteří mají mnoho zlata a stříbra. A když ho také ujistili, že u Sembicosů, kteří bydlí na západě, se nacházejí vydatné doly, pokládal to za vhodné pro svůj záměr, dát se tam na cestu.

Po mnoha denním pochodu dorazil na břeh řeky Guapay, která se vlévá do veliké řeky, zvané Mamoré, která se pod jménem Rio de la Madera vlévá do Maranonu. Odtud postupoval až k Sembicosům, kteří bydlí na úpatí pohoří Peru, a kteří mu ukazovali mnoho zlatých a stříbrných věcí. Řekli mu také, že právě teď panuje mezi Španěly v Peru velká nejednotnost. Protože byl právě rád, že našel příležitost podat císaři důkazy své snahy, odeslal Chavese k prezidentovi de la Gascovi, který spravoval toto království ve jménu císaře, a nabízel mu svou osobu a všechny oddíly, které měl sebou. President uvítal jeho nabídku a jmenoval během své nepřítomnosti Doma Diega Centeno za guvernéra Paraguay; zdá se dokonce, že bylo jeho úmyslem, aby zde tento důstojník setrval.

Když se tedy pozdržel návrat poslanců Iraly, protože museli jít až do Limy, kde se v tu dobu president tehdy zdržoval, naléhali na něj jeho lidé, aby pokračoval ve své cestě až do Peru. On jim vyložil, že to nemůže učinit bez souhlasu toho, který je dosazen do této země; oni ale říkali, že pokud je to takto, že by se tedy měl i on vrátit do Paraguay. Nato jim dal k úvaze, že dal Chavesovi své slovo, že na něj počká, a že tak vyžaduje teď jednak jeho čest jakož i spravedlivá věc, aby slovo dodržel. Jeho vojáci však reptali a byli neústupní; a on se cítil donucen ustoupit jejich vůli. Když došel k Xarayesům, našel své lodě v dobrém stavu a vyplul do Assumptionu, kam dorazil až ve třetím roce po svém odjezdu, a shledal tam obrovské změny.

Přenesl, jak jsme viděli, na Doma Francesca de Mendozu velení až do svého návratu. Tento pán byl kdysi vrchní dvorní mistr prince Ferdinanda z Rakouska, bratra Karla V. a jeho nástupce ve vládě. Mrzutý obchod, o kterém bude řeč později, ho nutil, aby opustil Španělsko; uviděl příležitost odplout s Domem Pedro de Mendozem, svým blízkým příbuzným, do Paraguaye, aby tímto způsobem odešel odtud se ctí. Právě uplynul rok, když řídil kormidlo jako velitel Assumptionu, když ho napadlo, že Dom Martinez de Irala, o němž se již nic neslyšelo, měl stejný osud jako Dom Ayolas, a že byl od divochů zavražděn. A také nebyl jediný, kdo v to věřil; jeho přátelé mu dokonce radili, že by měl navrhnout volbu nového místodržitele; neboť věřili, že není žádných pochyb, že se pro něho sjednotí všechny hlasy, a že bude také snadné pro jeho osvícenou rodinu dosáhnout stvrzení u císaře.

Poslechl této rady, promluvil se všemi pány oprávněnými k volbě a také mu lichotilo, že je všechny získal pro sebe; nicméně však požadavek, který na něj vznesli, že by měl totiž nejdříve složit své velitelské místo, vzbudilo v něm jakési podezření. Udělal tedy, co se po něm požadovalo; avšak jak velké bylo jeho překvapení, když při první volbě byl jmenován Dom Diego de Areu za místodržitele, a jako takový namísto veřejně provolán. Jako hromem zasažený, když viděl, že je za blázna těm, kteří mu slibovali zlaté hory, ptal se nyní o radu těch, na které pohlížel jako na pravé přátele; tito však byli jednomyslně názoru, že je to prý výsledek úkladů. Namluvili mu také, že ho nutili jenom proto, aby ho mohli potom bez okolků vyloučit z velení. Že musí proto ihned vyhlásit, že toto ponížení jeho hodnosti bylo

způsobeno úskokem, a opět ji vykonávat. Chtěli ho při tom podporovat a určitě mu pomoci dostat osobu Doma Areu pod svou moc.

Avšak nový místodržitel se brzy všechno přesně dověděl, co měli proti němu za lubem a bez ztracení času nechal obsadit dům Mendoza. Při prvním hnutí, které se kvůli tomu stalo, dali se všichni, kteří ho přemluvili k tomuto nebezpečnému kroku, na útěk; ti však, kteří ještě při něm drželi, byli okamžitě vzati do vazby a odsouzeni k smrti mečem. Mendoza se odvolal při tomto rozsudku na výrok císařův; avšak dostal odpověď, že jeho apelace je neplatná a protiprávní, a nemá pamatovat na nic, nežli se poslušně připravit na smrt. K tomu se také odhodlal a to velice křesťanským způsobem, a nechal se zaopatřit svátostmi církve; nato ho potom doprovodil oddíl vojáků na popraviště, které nechal místodržitel postavit před jeho domem; to mu ale všeobecně všichni zazlívali.

Lidé se nemohli zdržet slzí při tragickém konci tohoto muže, který pocházel z tak urozeného domu, ještě před několika dny byl velitelem města a který získal svým přátelským a ušlechtilým jednáním srdce všech pánů. Když vystoupil na popraviště, dal znamení, že chce promluvit; a okamžitě následovalo velké ticho. Tu promluvil, že toho dne a toho měsíce, krátce před svým odjezdem ze Španělska, z pouhé zlosti, která vyvstala v jeho srdci ze žárlivosti, zavraždil svoji první manželku a svého domácího kaplana; a že poznává Boží spravedlnost, která nyní dopouští, aby zemřel rukou kata; a podřizuje se tomuto rozsudku v naději, že po tomto trestu na tomto světě, mu Bůh bude na onom světě milostiv.

27.

Dom Diego de Abreu se chce nechat potvrdit za guvernéra. Irala ho dá po svém návratu zavraždit. Násilnosti Iralovy. Dom Diego de Centeno. Irala poráží Tapezy. Pletichy a despotismus tohoto Důstojníka.

Jakmile nový místodržitel Dom Diego de Abreu setřásl s krku tak nebezpečného soupeře, pracoval s největším úsilím na tom, aby si vyžádal potvrzení své hodnosti od císaře. Nechal tedy za tím účelem odplout do Španělska lehké plavidlo, na které se nalodil Dom Alfonzo de Riguelmi se všemi spisy o jeho právoplatném zvolení a s důkazy o Iralově smrti; rozkázal také Ferdinandovi de Ribero, aby ho doprovázel až k předhůří Santa Martha na jedné brigantině. Sotva však se dostali na vysokou vodu, kde se od nich Ribera odpojil, byla Riguelmisova loď mohutným nárazem větru hozena na skalní útes. Ztroskotala a mužstvo se jen s velkým úsilím zachránilo; byli by snad zavražděni od Charuasů, kteří je tam přepadli, pokud by Ribera, který byl ještě poblíž a zachránil se před bouří, jim nepřispěchal na pomoc, když se dověděl o jejich neštěstí, nevzal je na svou loď a nedovezl je zpět do Assumptionu. Dorazil sem okolo konce roku 1549, a nemálo se podivil, když tu našel Doma Iralu, který se sem mezitím vrátil.

Jeho neočekávaný návrat uvedl do velkého úleku ty, kteří mezitím strhli vládu na sebe. Dom Diego uprchl, poněvadž se obával, že by mohl Irala na něm pomstít smrt Mendoza; totéž učinili všichni ostatní, kteří byli do této záležitosti zapleteni, a hledali svou spásu v horách, kde bylo o to těžší je pronásledovat, protože je vzali do ochrany Indiáni ze sousedství. Místodržitel byl nicméně nad jejich útekem utěšen příjezdem de Chavese a těch, co ho doprovázeli do Peru, a neztratili na této dlouhé cestě jediného muže, nýbrž se ještě posílili o čtyřicet Španělů.

Chaves, zeť sťatého Doma Francesca de Mendoza, žádal místodržitele, aby dal popravit ty, kteří měli na jeho smrti vinu; a Irala mu to slavnostně slíbil. Skutečně byli všichni

popraveni, pokud byli dopadeni; Abreu však, když se to dověděl, uprchl po této zprávě ještě dále; přesto však nemohl uniknout těm, co ho hledali. Dvacet vojáků mu bylo neustále na stopě; a ti měli rozkaz přivést ho živého nebo mrtvého. Tito pak spatřili na vrcholu jedné velmi vysoké a strmé hory jakousi chýši; v noci se k ní přiblížili, poznali ho v ní uprostřed několika Španělů, vystřelili na něho a na místě ho zabili.

Při příležitosti těchto úkladů bylo způsobeno všeobecně mnoho do nebe volajících násilností; vše bylo ve velkém zmatku; a Irala, ačkoliv mu nechybělo na velkých a dobrých vlastnostech, připsal si mnohé za svou vinu; jednak dal podnět utiskováním Indiánů k velkému povstání; a poněvadž se obával, že by se mohly od Indiánů dostat stížnosti na něho k císaři nebo ke královské radě, nechal všude rozestavit špióny, jichž se bylo ještě více co báti, protože měl být potrestán smrtí ten, u něhož by se našly nějaké spisy se stížnostmi; a také mu nechybělo na záminkách k ospravedlnění těchto poprav. Stejně tak dával pozor, aby zabránil tomu, aby se nespokojení neobrátili do Peru, protože se měl co obávat vícekrát a to neméně než císaře a jeho rady.

Také mu nemohlo být neznámo, že v době, kdy nabízel své služby prezidentovi de Gascovi, tento pán (ať už byl tento rozhodnut je přijmout, nebo ony, které k němu Irala poslal učinit tuto nabídku a podali mu zprávu o nepokojích v Paraguayi, či si na místodržitele stěžovali a přiměli ho k tomu, aby tam poslal muže, na kterého by se mohl spolehnout), směřoval své myšlenky na Doma Diego Centena, který se nějaký čas zdržoval v provincii Charcasů. Byl to starý důstojník, jehož jméno je slavné v dějinách Peru, a který byl hoden nejvyšších úřadů pro svou statečnost, svou moudrost a své ctnosti, jakož i pro svoji věrnost a oddanost monarchovi, a byl také schopný těch nejobtížnějších podniků. Hranice gubernie, které mu vícekrát s výhodou převedl, byly omezeny pouze na zemi, kde právě byl, a která se rozprostírá směrem na sever-východ a západ mezi provinciemi Tuzco a Charcas, na druhé straně však leží mezi čtrnáctým až k sedm a dvacátému stupni severní šířky směrem k Brasilii.

Poručil tedy především Domu Diegovi de Centenovi důtklivě vzít si za úkol obrácení domorodců; nepoužívat vůči nim žádnou přísnost, on před tím zkusil všechny prostředky dobroty a mírnosti marně; podporovat všemi způsoby misionáře, naslouchat jejich radám v případě nějakého vyjednávání s Indiány; zemí neprocházet zbytečně křížem krážem, jak se to dosud dělalo, ale zakládat trvalé osady, které by byly co možná nejbliže sebe; že to je jediný prostředek jak předejít nejednotnosti mezi Španěly a jak je utišit, stejně jak udržet Indiány v jejich osadách; neboť tito jen z obavy, že budou pokoušeni, se z nich vzdálili. Dále neměli pustit ze zřetele nic, co by je mohlo učinit šťastnými; a proto při rozdělování pozemků přihlížet hlavně na ty, jejichž chování je bezúhonné a kteří si zaslouží tuto milostivost kvůli svým službám druhým. Dále měl požadovat od těchto Indiánů jenom tu nejmenší daň a to za přispění světských duchovních a zbožných lidí; v žádném případě by neměl vzít sebou Španěla, který měl účast na povstání Gonsalva Pizzara; konečně měl dbát na to, aby na všech, kteří by ho chtěli následovat do Paraguay, byla viděna nejpřísnější mužná kázeň; a nikomu nedovolit, nějakého Indiána pod jakoukoliv možnou záminkou, násilím odvést.

Tak moudrá poučení, která byla vlastní muži charakteru Centenova, by mohly určitě dát v krátkém čase Paraguay novou tvářnost; on však zemřel, když se právě připravoval ujmout se svého místodržitelství; a pravděpodobně se Irala dověděl teprve po jeho smrti, že, pokud by ho jeho vojáci nepotřebovali, by se vrátil do Assumptionu, a že by vzniklo nebezpečí, když by tu viděl své místo obsazeno. Jakmile tedy viděl, že se nemá co obávat nebezpečí od žádného soupeře z Peru, začal se konečně zabývat vážně zakládáním potřebných osad; a musí se mu přiznat právem, že mu Paraguay v tomto ohledu vděčí za mnohé. Také měl dost času, aby poznal, že kolonie nutně potřebuje mořský přístav, kde by španělské lodě mohly bezpečně a pohodlně kotvit, a činil k tomu všechna nutná opatření; nicméně nemohl provést svůj úmysl podle svého přání kvůli rušení od Indiánů.

V té době povolal také Guarany, kteří bydleli u velkého vodopádu řeky Parana, a kteří se dobrovolně podrobili Španělům, aby mu šli na pomoc proti Tapezům, kteří bydleli u hranic s Brasií; a, podporováni Portugalci, často napadali jejich zemi a prováděli mnohá nepřátelství. Irala považoval za slušné a užitečné pro Španěly, aby je chránil, dal dohromady malé vojsko ze Španělů a Indiánů; nato se vydal ke Garanům, posílil své vojsko válečníky tohoto národa a vedl je proti Tapezům, kteří se sice zpočátku zuřivě bránili, nakonec však byli zcela poraženi a ušli svému úplnému zániku jenom proto, že složili slavnostní přísahu, že nechají do budoucna Guarany na pokoji. Místodržitel při tom obhlédl polohu země. Kterou tento národ obýval, a považoval za rozumné vystavět tu město; jednak aby tak měl možnost chránit hranice s Brasií, jednak aby se mohl posunout blíže k moři a mohl dávat radě pro indické záležitosti rychlejší zprávy o potřebách kolonie. A jakmile byl zpátky v Assumptionu vyslal k provedení svého plánu Garcia Rodrigueze de Bergaru, který se také v témže roku 1554 tam odebral s dostatečným mužstvem a všemi náležitostmi a vystavěl na pravém břehu Parana, ve vzdálenosti hodinu nad vodopádem město, které tím pádem obdrželo jméno Guayra.

Přibližně v tutéž dobu přišel do Assumptionu rozkaz od královské vysoké rady pro indické záležitosti, podle níž se měly zastavit nové objevy a osady mezi Indiány. Irala tento rozkaz zveřejnil a poslal pak Revigora, Doma Pedro de Molina, který mu byl velice oddán, pod tou záminkou do Španělska, aby objasnil jeho Majestátu stav a potřeby provincie; avšak ve skutečnosti aby si sjednal výhodu; a aby snad nikdo nevyužil této příležitosti a nenapsla něco proti němu, držel odjezd Moliny ve velké tajnosti a nechal s ním odcestovat Nuflo de Chavese, který právě činil opatření vytáhnout na jeho rozkaz proti Indiánům u hranic s Brasií, proti nimž vedli členové svazu těžká obvinění.

Poněvadž však, navzdory veškeré své opatrnosti a svým předpisům, se stále obával, že nespokojenci možná najdou prostředky obžalovat ho u dvora, napsal sám císařovi a prosil ho, aby se dotázali po informacích o jeho chování; neboť považoval za jisté, že jistota, kterou takovou prosbou vyjádřil, by mohla oslabit všechny případné stížnosti jeho protivníků. V této důvěře a bez obav z toho, co na to řekne dvůr, přikročil nakonec k rozdělování pozemků, k čemu se dosud nemohl odhodlat; přesto si při tom počínal jako neomezený monarcha, a dovolil, navzdory výslovnému zákazu monarchy, aby se na tom podíleli také Portugalci a jiní cizinci. Věděl sice předem, že se bude proti tomu reptat; ale pohrozil nejtvrdějším potrestáním, kdo by se někdy pokusil vést veřejně stížnosti, poněvadž on, jak se nechal slyšet, je si jistý, že císař jeho počínání schválí.

Tomuto despotismu brzy následovaly dvě nařízení, která učinila obchodování Španělů s Indiány velmi nepříznivými. Posledně uvedení nad tím vyjádřili svou nespokojenost; avšak strach před ještě horším zacházením odradila mnohé od toho, aby si nahlas stěžovali. Někteří se vzbouřili, a on nařídil Chavesovi, aby je potrestal. Ale to nebyla žádná lehká věc, jak si to namlouval; nespokojení se statečně bránili a zabili mnoho jeho lidí; jenom s velkým úsilím se tomuto důstojníkovi podařilo dokázat příměří a přivést je zpět k pořádku. Nakonec odvedl náčelníky do Assumptionu, a Irala se spokojil s jejich slibem, že budou v budoucnosti poslušnější. Lidé se nemálo divili jeho ochotě s jakou přijal jejich omluvy; on však krátce před tím obdržel tajné zprávy, které ho velmi znepokojily, než aby se mohl nechat zatáhnout do nové války.

Císař posílá nového místodržitele do Paraguay. První biskup v této zemi. Nové objevné výpravy. Smrt Iralova.

Když v roce 1547 uvedl císař ve známost, že je ochotný poslat do Paraguay nového místodržitele, tu učinil Dom Juan de Sanabria, který byl velmi bohatý, císaři nabídku, dovést tam velký počet úplných rodin vedle dvou set padesáti vojáků na vlastní náklady, založit osadu u mořského přístavu San Francisco, který leží u ústí řeky stejného jména mezi ostrovy Chananea a St. Katharina; jinou pak při vtoku Rio de la Plata; kromě toho vzít sebou pšenici, žito, ječmen a jiné obilí k použití, aby se pozemky osely; dále dovézt sebou deset duchovních z řádu sv. Františka a zaplatit za ně cestu; až tam dovézt suroviny na deseti lehkých válečných lodích a zapůjčit Španělům zboží všeho druhu, aby mohli s domorodci v zemi obchodovat. Jeho nabídka byla přijata, ovšem pod podmínkou, že sebou vezme ještě tisíc metrů železa, sto metrů ocele, řemeslníky, jejichž řemeslo bylo v kolonii nezbytné, potom potraviny k zásobení všech těchto lidí až do příští sklizně, a navíc šest kompletních kaplí pro stejný počet kněží. Sanabria souhlasil se vším a císař mu dal všechny tituly a celou plnou moc, kterou dal Domu Petrovi de Mendozovi.

Na to se nový místodržitel vydal do Sevilly, aby tam učinil přípravy ke svému nalodění; avšak právě když byl plně vším zaměstnán, překvapila ho smrt k velké bolesti všech, kteří ho znali a kterým záležitosti Paraguay ležely nejvíce na srdci. Byla to skutečně veliká ztráta pro tuto kolonii, která více než kdy jindy potřebovala takového místodržitele. Císař dal nabídnout synovi tohoto šlechtice místo jeho otce pod týmiž podmínkami; ten je také vděčně přijal; když mu přesto vyvstaly všelijaké překážky, nemohl odjet tak rychle, jak si to bylo přát. Nakonec se přece nalodil. Všechno, co bylo možné se dovědět o jeho mořské plavbě, se omezilo na to, že utrpěl se svými oběma loděmi v zátoce Rio de la Plata ztroskotání a že zahynul s celým svým mužstvem, s výjimkou několika námořníků, kteří přinesli tuto smutnou zprávu do Assumptionu, nad čímž bylo celé město otřeseno.

Nedlouho po tomto neštěstí přišla do Assumptionu zpráva o brzkém příchodu biskupa. Císař pracoval už dlouho na tom, aby kolonii opečoval toto dobrodiní; a konečně byl v roce 1554 jmenován pater Petrus de la Torre v konsistoři v Římě Pavlem III. Za biskupa v Rio de la Plata. Tento prelát uskutečnil svůj vjezd na Květnou neděli následujícího roku za hlasitého radostného volání celého města, které od něj očekávalo velké zmírnění v souženích, pod kterými úpělo mnoho Indiánů. Vstříc mu vyšli světší kněží, jejichž počet byl neveliký, potom otcové z řádu sv. Františka a Vysvobození zajatých již při první zprávě o jeho příchodu a potkali ho se značným doprovodem kněží a služebnictva; neboť bylo vůlí císaře, aby byl jeho vjezd do biskupství uskutečněn s doprovodem přiměřeným jeho důstojnosti. Místodržitel, který byl nepřítomen, spěchal při první zprávě, že biskup je na blízku, k jeho uvítání, a prosil ho na kolenou o požehnání.

Tento prelát vyplul ze Španělska se třemi loďmi, které nechal císař opatřit mužstvem, zbraněmi a municí. Velení nad tím převzal Martin de Urua, který přijel do Španělska jako prokurátor provincie de la Plata. Hned po svém příchodu předal Domu Iralovi dopis od císaře, kterým ho potvrzoval v jeho hodnosti, a s dalšími opatřeními, která se týkala nejbližších Commendů. Byl to prostředek vymyšlený proto, aby byli odměněni ti, kteří přispěli k založení kolonií, a kteří se nazývali, jak bylo právě připomenuto, dobyvatelé Paraguay. Brzy popíšeme blíže, kdo tito Commendes vlastně byli; na tomto místě stačí si vzpomenout, že sestávali z určitého počtu Indiánů, kteří byli podrobeni a museli sloužit těm, kterým byli předáni. Nicméně protože však těchto nebylo ještě dostatek, aby byli poděleni všichni, kdo si na tuto odměnu dělali nárok, rozhodl místodržitel se souhlasem biskupa a všech ostatních, kteří měli

hlas a místo v radě, zřizovat nové osady z domorodců v zemi, nad kterými se mysleli, že mají právo; kteří však, poněvadž ještě dosud neměli žádná stálá obydlí, nebyli lehce k podmanění

V následujícím roce tedy odeslal místodržitel kapitána Rui Diaze Melgarejo do provincie Guayana, který, když obhlédl velkou část této země, shledal polohu města stejného jména velmi nepříznivou a přeložil ho pod jménem Cindad Real o tři míle výše. Přidělil městu čtyřicet tisíc Indiánů; a obyvatelé tohoto si brzy přivykli na obdělávání polí. V krátké době se tu urodil přebytek obilí a zeleniny; ba lidé pěstovali také bavlnu, vinohrady a cukrovou třtinu, které se tu dobře dařilo. K tomu měli také v okolí dostatek zvěřiny a ryb.

Ve stejné době vyslal místodržitel Nuflo de Chavese se dvěma sty dvaceti vojáky a třemi tisíci pěti sty Indiány, aby založili podobnou osadu mezi Xarayesy. Chaves měl však při tomto podniku svůj vlastní plán. Následkem toho nenašel v celé zemi žádné místo, které by bylo vhodné k výstavbě města; a když se dověděl, najde v blízkosti Peru obyvatelstvo Guaranů, obrátil se směrem na západ, kde narazil na Chiquity, kteří mu zastoupili cestu k dalšímu postupu. Tento statečný národ, který dal dobyvatelům Peru mnoho zabrat, zabil mnoho z jeho bojovníků, a také zemřeli všichni, kteří byli raněni, protože šípy byly otrávené. Nakonec je zahnal na útěk; avšak jeho Španělé neměli chuť znovu se s nimi utkat, a požadovali, podle prvotního určení, vrátit se ke Xarayesům zpět, a tam se usadit. Ostatně by to byla dobrá příležitost, zajistit si přístav Tří Králů; avšak Chaves byl pevně rozhodnutý již se vůbec nevrátit nazpět do Paraguay.

Zatím co se tyto věci odehrávaly, dostal zprávu o smrti Doma Martineze de Irala. Tento místodržitel odešel do indiánské osady, aby tam nechal pokácet dřevo pro stavbu kaple, kterou chtěl nechat zřídit v hlavním kostele v Assumptionu. Tam ale byl přepaden vyčerpávající horečkou, která ho přinutila, aby se vrátil zpět do Assumptionu a která ho v krátké době zahubila. Nicméně však měl ještě dost času, aby se připravil na smrt, a využil ho ke své spáse. Biskup ho v jeho posledních dnech neopustil, a on zemřel velice povznášející smrtí. Když viděl, že se jeho život chýlí ke konci, jmenoval Doma Gonzalese de Mendozu, svého zetě, vrchním velitelem a velitelem provincie, dokud císař nejmenuje místodržitele; a tato volba byla všeobecně schválena. Mendoza považoval za svou povinnost následovat svého příbuzného podle jeho názorů, a protože mu vždy leželo na srdci zakládat osady, které měl poručeno Chaves založit u Xarayesů, poslal k němu svého podřízeného s příkazem, že má bez odkladů provést, co mu místodržitel poručil.

29.

Ctižádostivé počínání Nuflo de Chavese. Buduje město Santa Cruz de la Sierra. Válka s divochy. Dom Vergarra v Limě.

Tento pověřenec našel Nuflo de Chavese na tom místě, kam zahnal Chiquity z jejich opevnění. Postoupil však ve svém plánu tak daleko, než aby mohl někdy opět myslet na návrat, a také byl pevně rozhodnutý za každou cenu provést svůj úmysl. Byl sice zdržován tím, že by ho větší část jeho lidí opustila; skutečně mu také čtyřicet z nich prohlásilo, že ho nebudou nadále následovat, pokud se nebude chtít vrátit zpět ke Xarayeům. On jim však odpovídal, že nemá v úmyslu někoho zdržovat proti jeho vůli. Nato si zvolili Gonzalese Gazdo za svého velitele a nastoupili svou cestu ke Xarayeům. Chaves však zůstal s asi šedesáti muži, se kterými pochodoval až do rovin Tasmaguazů, kde narazil na kapitána Andrea Manzo, kterého sem poslal vícekrát z Peru se silným mužstvem, aby také založil osadu.

Země byla ovšem veliká; nebyla však přesto natolik velká, aby uspokojila ctižádost těchto obou důstojníků; nemohli se sjednotit, a musel se do toho vložit nejvyšší soudní dvůr z Rio de la Plata, který byl podřízen jen vicekráli, aby je sjednotil. Dom Pedro ramirez de Guinonéz, president tohoto vysokého soudu vydal se tam sám a na místě vykázal každému jeho okrsek. Chaves však brzy nechal své lidi pod velením Fernanda de Salazara, svého důstojníka a odebral se k vicekráli do Limy, který, následkem zpráv, které mu o této zemi přinesl Chaves, ustanovil svého syna nad ní místodržitelem, Chavesovi ale udělil místo královského vrchního velitele, a přikázal mu, aby se tam neprodleně odebral. Poslechl co nejdříve rozkazu a započal s výkonem svého úřadu tím, že založil v této nové provincii město, které nazval Santa Cruz de la Sierra. V krátkém čase bylo zde podmaněno na šedesát tisíc Indiánů; protože však většina z nich patřila k národu Moreů, kteří přijali křesťanství až o sto padesát let později, bylo jejich podmanění během této dlouhé doby pouze přetvářkou, a oni snášeli jho jenom proto, protože se ho nemohli zbavit. Později bylo Santa Cruz přeloženo o padesát mil více na sever a podle vši pravděpodobnosti přišli tehdy Morové k plné svobodě.

Nicméně Španělovcé, kteří se od Chavese odloučili, stejně jako Indiáni, kteří je následovali, zůstali u Xarayeů jen tak dlouho, nežli znovu opravili všechny plavidla, která tam ponechali a dali do stavu, aby na nich mohli odjet do Assumptionu. Během této doby zemřel syn vicekrále, který byl ustanoven za místodržitele Paraguay; a dověděli se při svém příchodu, že byl za jeho nástupce jednohlasně zvolen Dom Juan Ortiz de Vergara. Vyvstaly však brzy po jejich příchodu a volbě nového vrchního velitele velmi těžké války s Indiány; dokonce i Guaranové se vzbouřili a bylo věru zapotřebí vši přesily evropského válečnického umění a zbraní, aby toto povstání bylo potlačeno; protože všechny jednotlivé národy byly navýsost rozhořeny a použili všechnu svou sílu, aby jho Španělů setřásl. Nakonec je porazil statečný Riquelmi na mnoha místech, způsobil jim velkou porážku, zajal mnoho zajatců, mezi nimiž se nacházelo mnoho náčelníků, kteří, aby se jim dostalo milosti, tvrdili, že byli donuceni nejmocnějšími kaziky svých národů chopit se zbraní proti Španělům a o nic méně těmi, kteří byli darováni Španělům jako Commendové; a kteří se chtěli zbavit španělské poroby za každou cenu. Tento statečný důstojník strávil celou zimu v provincii Guayra, aby tam znovu nastolil pořádek a klid; a pak se vrátil nazpět do Assumptionu, kde ho přijalo v triumfu celé město za hlasitého provolávání radosti.

Nový místodržitel Dom Vergara, který ještě neobdržel své pověření, vydal se na radu svých přátel na cestu do Peru, aby toto si od vicekrále vyžádal; avšak nikdy mu jeho přátelé nedali horší radu. Vzal sebou velký doprovod a nadto tři tisíce Španělů a právě tolik Indiánů. Nuflo de Chaves, který dorazil do Assumptionu, aby odvedl svou ženu a děti, se rovněž připojil k němu; a, nad čímž se mnozí podivovali, sám biskup za doprovodu všech kněží, chtěl podniknout tuto cestu. Když tedy přišli ke Itatinecům, tu přemluvil Chaves tři tisíce těchto Indiánů, jimž nasliboval hory zlata, aby ho následovali, a takto posílil nemálo svou vojenskou moc; takže, jakmile místodržitel překročil oblast u Santa Cruz, bez obalu prohlásil, že tu nemá nikdo co poroučet, pouze on sám. Když tu nikdo nevěděl, koho by se mělo poslouchat, nastal všeobecný zmatek; brzy k tomu přistoupil hladomor, protože se začalo nedostávat potravin; a poněvadž už beztak byli mnozí dlouhou cestou vyčerpáni, nastala velká úmrtnost, která skolila mnoho z Itatinů; následkem toho ti, které smrt ušetřila, již dále nešli, nýbrž se rozhlédli po úrodném pásu země, aby tu založili osadu.

Ve stejnou dobu se vzbouřili domorodci země; a toto povstání sahalo až na druhou stranu Guapay. Chaves se připravoval vytáhnout proti rebelům a při svém odjezdu dal rozkaz Fernandovi Salazarovi, aby odzbrojil místodržitele z Rio de la Plata s celým jeho doprovodem. Avšak Vergara poslal ihned rychlého posla ke královskému soudnímu dvoru, aby podal stížnost na tyto násilnosti; Salazar dostal rozkaz, nechat je pokračovat v cestě. Dostali se nakonec do hlavního města Charcasu, kde potom vytrpěli mnoho jednak od nepřátelských Indiánů, jako od hladomoru; ale to nejsmutnější bylo ještě před ním ..

Vergara se zde totiž dověděl, že byl u královského soudního dvora obviněn z více jak ze sto deseti bodů, mezi nimiž byly některé velmi závažné. Bylo mu také zazlíváno jako zločin, že vzal sebou na úkor velkých výdajů pro provincii, tolik Španělů a Indiánů, z nichž významný počet cestou zahynul. Současně mu objasnili, že nemá chtít na tato obvinění žádný soudní výrok; nýbrž, že je poslán k Domu Lopezovi Gacias de Astro, místodržiteli a vojevůdci z Peru a presidentovi královské audience v Limě, kde také sídlil. Vydal se tedy do tohoto hlavního města, když však tam přišel, byl zbaven své hodnosti; a jeho místo bylo předáno domu Juanovi Orizovi de Zarate, zasloužilému důstojníkovi; ovšem pod podmínkou, že se musí ucházet u krále Filipa II. o jeho potvrzení. Současně bylo Vergarovi poručeno, aby se dostavil před královskou radu pro indické záležitosti a ospravedlnit se ze všech proti němu vznesených bodů stížnosti.

*****.

30.

Filip II. potvrzuje nového místodržitele. Konec Nuflo de Chavese. Nejednotnost v Assumptionu. Vybudování města Xeres.

V následujícím roce cestoval nový místodržitel Rio de la Plata z Peru do Španělska, když před tím přenesl velení ve své nepřítomnosti na Filipa de Carcerese a nechal mu a jeho doprovodu dát všechno nezbytné k návratu do Assumptionu. Filip II. přijal Zarateho velmi laskavě, dal mu nejrozšířenější plnou moc a nejmoudřejší poučení pro rozkvět kolonie, pro ulehčení domorodým v zemi a trvalé založení křesťanského náboženství v této velké zemi.

Také velitel de Carceres, biskup a všichni ostatní Španělé a Indiáni nastoupili svou zpáteční cestu přes Santa Cruz de la Sierra, kde je velmi blahosklonně přijal Chaves. Chtěl je dokonce doprovázet značnou vzdálenost a sice se značným doprovodem. Měl však při této zdvořilosti své záměry; protože jim na této cestě odvedl tolik jejich vojáků kolik jen mohl, a mezi nimi také jednoho velmi obratného horníka (podminovávče). Když se došlo na místo, kde Itatinové zůstali a se usadili, tak brzy vyšlo najevo, že velice špatně smýšlejí o Španělech; Chaves se proto vzdálil, aby je pozoroval.

Přišel do jedné indiánské osady, kde, jak se dověděl, se shromáždili někteří kazikové; vešel do osady, doprovázen pouze dvanácti vojáky a sestoupil na veřejném místě s koně. Ihned přispěchalo několik Indiánů, jakoby ho chtěli přivítat, a vedli ho do velmi čisté chýše, kam ho zvali, aby si trochu odpočinul. Poněvadž byl velmi unavený, položil se do závěsné sítě, odložil svou helmu, aby vychutnal chladný vzduch a pohodlně se vyspal. Avšak okamžik na to přistoupil zezadu jeden Kazik a dal mu palicí do hlavy ránu, která ho na místě usmrtila. Jeho dvanáct vojáků bylo zabito stejným způsobem; s výjimkou jednoho trubače, jménem Alexander, který, ačkoliv byl těžce zraněn, získal čas vyšvihnout se na koně a přinést zprávu o tom, co se stalo, Domu Diegovi de Mendozovi, který je následoval; a tyto by s největší pravděpodobností stihl stejný osud bez tohoto varování.

Dříve nežli se Chaves oddělil od velitele, dohodl se s ním, že ho má očekávat na dohodnutém místě. Když tam tedy Carceres přišel a nesetkal se s ním, byl nad tím velmi zaražený; až se objevilo několik Indiánů a vylíčili mu tragický skon tohoto kapitána. Pokračoval tedy ve svém pochodu a došel dost šťastně až na břeh Paraguay. Vyslal napřed několik svých lidí, aby vytáhli z vody bárky a vory, které nechal spustit na dno, a aby je připravili pro jeho cestu do Assumptionu; avšak jak je uviděli Payaguasové a jiní Indiáni, přepadli je a udělali z nich otroky. Když se potom snažil dosáhnout zem Itatineů, viděl se

zcela náhle od nich obklopen. Napadli ho s právě tak velkou rázností jako obezřetností, a stalo se jenom zázrakem, že získal se svým nevelkým mužstvem převahu a zahnal je konečně na útěk. A nebylo to naposledy, kdy se s nimi musel bít; zdálo se, že se navzájem střídají, aby ho zahubili; proto musel být neustále na stráži, protože by někdy stačil jediný útok, aby ho i s jeho lidmi zabili; a také se neodehrála jediná šarvátka, aby nezpůsobila, že nebyli někteří z nich s to, dále bojovat. Konečně přišel do blízkosti Assumptionu, a když byl již jen několik mil vzdálen od tohoto hlavního města, narazil na soudruhy ze svazu, kteří se snažili mu přinést potraviny a občerstvení, a nabízeli mu veškerou pomoc, kterou by potřeboval. Dorazil sem v prvních dnech roku 1569 a ještě než odložil zbraně svolal shromáždění rady, aby jim předložil své pověření jako velitel v provincii, a byl také jako takový bez námitek uznán.

Netrvalo však dlouho vypukly těžké různice mezi ním a biskupem, které vznikly už dlouho před tím, ačkoliv jen potajmu. Město bylo rozděleno na dva tábory a docházelo ke strašným výstupům a vraždám. Mnoho obyvatel uprchlo z města a Carceres sám si už nebyl jist životem navzdory veškeré tyranii, kterou páchal. Konečně byl chycen, pevně spoután a hosen do žaláře, kde po celý dlouhý rok chřadnul. Po uplynutí roku ho sám biskup odvedl do Španělska. Tak dopustil Bůh, že s ním bylo zacházeno tak, jak on kdysi zacházel s ušlechtilým Domem Alvarezem Nunez Cabecou de Vaca.

Nějaký čas na to položil Juan de Guaray, šlechtic z Biskajska, základ pro město Santa-Fé, asi deset mil výše než je místo, kde se vlévá Rio Salado z Tucuman do Rio de la Plata. Počátek založení tohoto města byl učiněn posledního září roku 1573. Několik roků později bylo založeno jiné město pod jménem Xeres, třicet mil od východního břehu Paraguay; v tomto čase bylo také vybudováno město Nová-Corduba v Tucumanu.

Dosud jsme neměli v našem příběhu žádnou příležitost hovořit o zemi Tucuman. Nicméně není možné dále pokračovat, aniž bychom se dotkli, co se přihodilo jak v této tak v provincii Chaco, která je na mnoha místech odděluje od krajín, které byly známé pod jménem Rio de la Plata. Abychom však jasněji porozuměli, co se dá připomnět o obou těchto provinciích, chceme nejdříve mluvit o jejich velikosti a poloze, o jejich původních obyvatelích a o druhu a způsobu, jak se Španělé zde prvně usazovali; a rovněž také o zvlátnostech, se kterými se setkávali jak v jedné tak v ostatních provinciích.

31.

Popis provincie Tucuman, jejích obyvatel a produktů. Dom Juan Nunnez de Prado zde guvernérem. Výstavba města St. Michael a jiných měst.

Provincie Tucuman sousedí na východě s Chaco, na západě s provincií Guayo, která byla závislá na Chili, a na severozápadu s provincií Charcas, a směrem na sever se Santa Cruz de la Sierra. Celá země leží přesně mezi třetí a dvacátým a dva a třicátým stupněm jižní šířky. Jedna zvláštnost, která je tu nápadná, je chlad, kterého tím více přibývá, jak se přibližujeme obratníku, což může být dobře způsobeno tím, že celá, k severu obrácená část, leží poblíž rozličných hřebenů hor, z nichž některé jsou velmi vysoké. Země má přibližně šedesát mil od východu na západ, a má své jméno po prvním národu, kterým byla osídlena, když sem přišel z Peru.

Většina severních obyvatel se živí rybami. Ti, kteří bydlí k jihu, bloudí po nedohledných nivách, kde získávají svou potravu lovem. Někdo kdysi básnil o obrovských lidských kostrách, které měly mít dvacet stop na délku, a které se tu měly najít. Jsou to však

báchorky. Uprostřed Tucumanu jsou lidé daleko menší a hloupější, právě tak jako také lenivější a divočejší než ti, které najdeme v údolích Cordillér v Peru. Najdou se mezi nimi národy, kteří nemají žádné jiné obydlí nežli podzemní jeskyně, kam stěží vniká denní světlo. Ti však, kteří bydlí v blízkosti Peru a Charcasu nenechají si ujít žádnou příjemnost života, a slučují se v osadách. Najdou se tu dokonce takoví, kteří mají měď a stříbro; zdá se však, že si toho moc necení.

V Tucumanu jsou ovce, které jsou používány jako tažná zvířata, jsou velké jako malý velbloud, a mají ve slabínách velkou sílu. Jejich vlna je velice jemná, a zhotovují se z ní látky, které jsou tak krásné, jako by byly z hedvábí. O těchto zvířatech byla již dávno řeč, poněvadž jsou v těchto krajích zcela běžná; stejně jako tygři, z nichž Indiáni svými šípy mnoho skolí. Provincií protékají dvě hlavní řeky: Rio Salado a Rio Dolce; po těchto dvou je nejvýznamnější Rio Tercero, o které jsme již mluvili. Pramení v peruánských pohořích a často mění svá jména. Jsou tu ještě jiné řeky, které opět vtékají do země, ze které vyvěraly. Kromě toho se nacházejí v lesích četné prameny, a téměř všude jsou malá jezera, rybníky a bažiny, které nikdy nevyschnou. Všechno toto vodstvo slouží k tomu, aby osvěžovalo vzduch a činilo zemi úrodnou; z té příčiny vytváří také země, jednak pro šestiměsíční déšť a zaplavování řekami, obilí a zeleninu všeho druhu, jen kdyby byla přiměřeně zpracovávána.

Tucuman byla dosti osídlena, než pronikli Španělé do Peru, a nejbližší sousedé této říše byli pod panstvím Inků; jiné národy měly kaziky, kteří nebyli na nikom závislí. Okolo se potulující národy se od sebe lišily způsobem rodinného života, a neuznávali žádné jiné pány kromě svých náčelníků. --- Mezi Rio Dolce a Rio Salado se najde hodně vosku a medu; lesy jsou plné včelích úlů; také se tu najde rozmanitá bavlna, svatojánský chléb, cochenila a kukuřice. Svatojánský chléb se tu vyskytuje po celý rok a některé národy se převážně živí tímto. Přesto však v prvotních dobách byla největším bohatstvím země bavlna.

Pěstuje se také mnoho velkého i malého dobytka. Španělé, kteří přišli první do této provincie nechávali pobíhat volně koně a skot na rovinách a v lesích, a tato zvířata se úžasně rozmnožila; takže nebylo v silách je pěstovat a živit, a směla být jen odchycena. S tímto střídavým životem se však nespokojili; šli za zlatem, nacházeli ho ale málo, a protože byli příliš líní, aby svůj nedostatek odstranili pílí a prací, přetěžovali Indiány nad jejich síly, a učinili si z nich nesmiřitelné nepřátele, kteří nezřídka vyplnili jejich obydlí, ba dokonce jejich města; a tato kolonie, která leží zcela blízko u Potozi a u Peru, je jednou z nejchudších na světě.

Chlad v některých krajích této provincie je v zimě velmi citelný, a proto není zvláštností najít zde zmrzlá zvířata. V tomto období vůbec neprší, ba nevidí se ani mrak. Za to jaro se ohlašuje silnými lijáky, že všechny ulice ve městě dostanou vzhled malých řek, a nivy se podobají nedohledným jezerům. Tyto lijáky jsou doprovázeny silným hřměním a blesky, ba také kroupami, které jsou velké jako slepičí vejce. Ani léto není sice prosto všelijakých obtíží; avšak celkem vzato je podnebí země obstojně zdravé.

Nuflo de Chaves byl tudíž skoro prvním, který při svých trestných výpravách několikrát vnikl do této provincie a přinesl zprávy o její severní části, které před tím neměli; přestože mnozí došli skoro až k Rio de la Plata. Tak se stalo až v roce 1542, že Vaca de Gastro, vicekrál z Peru, po slavné bitvě při Chupas, kde zcela porazil a přemohl mladého Allmagro, aby odměnil své velitele, kteří mu prokázali tak důležité služby, rozdělil provincie, kterými jako vítěz teď mohl nakládat, a říši Tucuman, přesto že tato nebyla ještě dobyta propůjčil Domu Diegovi de Rojas, který se vyznamenal svou statečností a svou věrností. Avšak Rojas nebyl dlouho držitelem své hodnosti, neboť byl usmrcen v bitvě otráveným šípem; a ani Mendoza, jeho velitel, nezaložil žádné osady, ačkoliv pronikl až k místu, kde byla kdysi postavena Gavotová věž, ba dokonce až k Chili.

Konečně v roce 1549 jmenoval president de la Gazda Doma Juana Nunneze de Prado guvernérem v Tucumanu, dal mu dostatek jednotek, které držely Indiány ve starchu, a

rodiny, aby jeho provincii zalidnili. Kromě toho mu také uložil, aby sem přivedl duchovní a lidi z řádů, a dal mu poučení, dosti podobná těm, která dal před tím Domu Diegovi Centenovi pro provincii Rio de la Plata. Otcové Alfonso Trueno a Gasparo de Caravaca z řádu Osvobození zajatých odcestovali s ním; a oni byli prvními, kteří zvěstovali v Tucumanu evangelium. Přesto však by byl jejich apoštolský úřad ještě plodnější, kdyby žil déle Prado, nebo kdyby jeho následovníci následovali poučení, které on obdržel, s toutéž pečlivostí.

Tento guvernér, aby si usnadnil přístup do své provincie, založil město v údolí Calchaqui (mezi 24° 3'), které pojmenoval Sanct Michael, které však dlouho neexistovalo; dnešní Sanct Michael, o kterém bude následně řeč, nemůže být s oním městem zaměňován. Z údolí Calchaqui přišel guvernér do rovin a nechal tu vztyčit kříže, se kterými spojoval právo útočiště. To bylo pohanům pramenem tak velké bázně pro posvátné znamení našeho vykoupení, že zřizovali ve svých osadách podobné kříže. Po jeho smrti vybudoval guvernér Dom Francesco d'Aquirra v roce 1562 město Santiago (28 st šířky) v písčné ale zavodněné oblasti a ve velice horkém klimatu. Rio Dolce, při které toto město vybudoval, vytváří zde jakýsi druh jezera, po němž je pojmenováno město Santiago de l'Astero. Dva roky na to bylo město Sanct Michael přeloženo o osm a dvacet mil dále směrem na sever.

Tímto způsobem byl Tucuman pozvolna poset městy; v roce 1567 vzniklo město Aztéci na břehu Rio Salado, v roce 1582 velmi přívětivé město Salta pod 24. stupněm šířky, a krátký čas na to město San Salvador de Jujuy, které po trojím zbourání od Indiánů ze Chaco bylo v roce 1593 po třetí vybudováno; a v roce 1558 město London, také nazývané Maria, na počest královny Anglie a choti Filipa II. Avšak nejvýznamnějším městem Tucumanu je Cordoba, kde má své sídlo biskup této provincie. Leží uprostřed země, téměř ve stejné vzdálenosti od Šantavé a San Juan de la Frontera, které závisí na Chili. Neteče tu sice žádná řeka, jenom malý potok, který se, po zcela krátkém toku vlévá do rybníka velmi bohatého na ryby. Také lov je tu velmi vydatný, a město má vůbec veškeré příjemnosti, které jsou ve velkém městě žádoucí; úrodná pole, dobré vinice, které dávají mnoho vína; a také je současně středem obchodu a komunikace mezi Buenos-Ayres, Chili a provincií Charcas. Jezuité zde mají velké kolegium vedle univerzity s proslulou pověstí, noviciát a seminář pro šlechtice. Je to asi jediné město v provincii, které si jméno město zaslouží a také se městu podobá; neboť většinou jsou všechna tato města více méně srovnatelná se samotami; přestože některá z nich jsou aspoň obehnaná dřevěnými hradbami. A právě tak vypadají města provincie Paraguay a Rio de la Plata, s výjimkou hlavních měst, ani lépe vystavěná, ani lépe zalidněná.

První, který dal této zemi uspořádanou podobu, byl Dom Juan Gomes Zurita. Měl velké štěstí ve válkách, které vedl s Indiány, a šířil strach ze španělských zbraní tak daleko, že, když v roce 1558 byli na jeho rozkaz počítáni ti, které on zčásti dobrovolně, zčásti násilím, podrobil, byl odhadnut počet těchto jenom v okrese Sanjago na osmdesát tisíc, a tito platili králi Španělů daně. Navzdory tomuto šťastnému úspěchu upadl přesto do nemilosti u vicekrále v Chili, na kterém byl závislý a který v roce 1561 poslal Doma Gregorio Castanneda, aby jej vystřídal. Zurita se zdráhal opustit své místo; ale špatně jej obhajoval; byl přemožen a odveden do zajetí v Peru. Nicméně tím nebylo provincii pomoheno, zvláště když Castanneda nechal v roce 1563 město London zahladit; a tak v roce 1563 tam musel být poslán Dom Francesco d'Aguiro, který přivedl znovu vše k dostatečnému pořádku; ale nebylo mu dopřáno času, aby sklídl plody své práce; neboť byl opět povolán zpět do Peru. Se vši pravděpodobností bylo tehdy rozhodnuto, že v budoucnosti bude Tucuman závislý jen na vicekráli v Peru a že bude postaven pod královský soudní dvůr.

Vylíčení provincie Chaco. Obyvatelé. Produkty. Zvířata.

Vzpomenuli jsme již dříve, že Tucuman se liší od provincií Paraguay a Rio de la Plata, které byly po dlouhou dobu jednou provincií, zemí Chaco, která ještě doposud nebyla vybojována; přesto však tak bytostně zasahuje do těchto dějin, že nemohu vynechat popis této a obecné pochopení jejích obyvatel. Jméno Chaco se nezdá být velmi staré; a toto jméno bude nejednou vzpomenuť v životním příběhu svatého Františka Solano z řádu svatého Františka, který tuto zemi prošel z jednoho konce na druhý, aby v ní rozšiřoval světlo evangelia. V quitchoanišské řeči nazývají Chacu ona velká stáda vysoké zvěře, která národy této části Ameriky, sháněli dohromady; a dalo se zemi, o níž je právě řeč, totéž jméno, protože se sem po dobytí velké části Peru Pizzarem utekl velký počet obyvatel. Ze jména Chacu, které Španělé vyslovovali jinak, povstalo jméno Chaco. Zdá se, že zpočátku se rozuměla pod jménem Chacu jen země, která leží mezi Cordiliérami, Pilco Majo a Červenou řekou; a že se potom dále rozšiřovala, podle toho jak se národy sjednocovaly s Peruánci, kteří se sem utekli, aby hájili svou svobodu proti Španělům.

Všichni, kdo psali o Chaco, shodují se v tom, že tato je jednou z nejkrásnějších zemí světa; může to však platit nejvýše o oné části, kterou na začátku zabrali Peruánci. Horské pásmo, které začíná u města Corduba a táhne se až ke Santa Cruz de la Sierra, tvoří na této straně tak dobře ohrazené hranice, zvláště v té části, která se nazývá Cordilléry Chiriguanů, že není možné je s žádné strany slézt. Mnohé z těchto hor jsou tak vysoké, že páry, které vystupují od země nedosáhnou k jejich vrcholům; také vzduch je tu neustále jasný a bez mraků, které by je mohly zakabonit; také tu nic neomezuje výhled. Avšak také tu vanou tak mocné větry, že často zvednou jezdce ze sedla, a že člověk musí vyhledat přístřeší, aby popadl dech. Pouhý pohled do propastí by vzbudil i u nejméně bojácného závrat, kdyby mraky, které člověk vidí pod nohama, nezakryly očí hloubky.

Nedá se pochybovat o tom, že hory, které jsou spojeny s Cordiliérami obsahují rudné žíly. Byly dokonce před nedávnem objeveny; ještě se však neví, co jsou to za kovy. Nicméně udržuje se v Peru trvalá pověst o tom, že Chigasové a Oreionové, kteří kdysi obávali zmíněné hory, a z nichž velký počet uprchl částečně na Chaco, částečně na ostrov uprostřed jezera Xarayes, jak jsme se už výše zmínili, přinesli zlato a stříbro do Cuesco, hlavního města v Peru, před tím, než do této říše přišli Španělé ... V těchto horách vyvěrá velké množství řek, jejichž vodstvo je velmi zdravé a vůbec velmi podporuje úrodnost země. Nejvýznamnější řeky, které protékají Chaco jsou Pilco Majo, Rio Salado a Rio Vermejo.

Pilco Majo je největší z řek v Chaco, a stačila by sama obohatit zemi, jen kdyby byla splavná; avšak na některých místech je vody málo, na jiných příliš mnoho. Vyvěrá v horách, které oddělují Potozi od Peru; a lidé tvrdí, že malý potok nazývaný Garapaja, který se blízkosti pramene Pilco Majo do ní vlévá, a zavlažuje Potozi, přináší sebou mnoho stříbra, kterého však dodnes nejsou lidé schopni se zmocnit, protože zapadá do bahna. Někteří horníci spočítali, že od roku 1545 do roku 1601 obnášela tato ztráta čtyřicet miliónů. Také se z tohoto důvodu má za jisté, že se totéž cestou vlévá do Pilco Majo tolik rtuti, že daleko mnoha mil zde nemohou žít ryby. Pilco Majo, když protékla rovinami Manzo, se dělí na dvě ramena, která jsou splavná pro dosti velká plavidla. Voda severního ramene je skoro slaná a na jejím břehu se najde mnoho ledku.

Rio Salado přitéká do Chaco pod jménem Řeka průchodu. Teče zde tak rychle, že se na ní nedá bez nebezpečí plavit. Při svém běhu často mění své jméno a po dlouhou trasu nese vodu zbarvenou jako krev; tato barva má pocházet ze země Údolí Salchaqui.---Rio Vermejo teče napříč přes Chaco od severozápadu na jihovýchod, a také často mění své jméno.

Nevím proč jí dali jméno červené řeky, což se zdá případnější pro řeku Rio Salado. Ztrácí se pod jménem Rio Grande v řece Rio de la Plata. Vodstvo této řeky je tak přátelské, že se dá na ní stejně lehce vyplouvat jako připlouvat. Její břehy jsou velmi půvabné; je také velmi bohatá na ryby a připisuje se jí velká síla proti písku, kamenům, kolice, podavce, vodnatelnosti atd. a atd. při tom samozřejmě může se mnoho přehánět; avšak má se natolik za jisté, že ze Španělů, kteří v roce 1628 až 1635 budovali město Santiago de Gudalcazar, které leží na této řece, po celou onu dobu nikdo z nich nezemřel ani neonemocněl; při tom už jen to přehrabávání půdy mohlo přivodit nemoci. Ještě mnoho podobných věcí se může vyprávět ke chvále této řeky. V rybníku, který tato řeka pod jménem Rio Grande vytváří, byly nalezeny perly, o kterých byla řeč již dříve. Všeobecně mají mnohé řeky v Chaco zcela zvláštní vlastnosti.

Ramenní jich ale v Cordiliérách tak velké množství, že když taje sníh, jímž jsou tyto hory pokryty, k čemuž dochází v období dešťů, přetékají a vytvářejí z podstatné části Chaco jedno velké moře; ano, také zanechávají velké rybníky, plné chutných ryb. K těmto záplavám dochází někdy tak náhle, že se obyvatelé spěšně nalodí na vory, nebo vystoupí do vrcholku stromů a musejí tam vydržet tak dlouho, až vody otekou, nebo musejí vymyslet nějaký jiný prostředek jak se dostat do bezpečí. ----- Přesto však jsou tyto velké obtíže vyváženy velkými přednostmi. Protože sotva vodstvo uhne, promění se všechny roviny v nádherná travnatá místa, která, pohlížeje na ně s hor, poskytují pohled, který snad přesahuje všechno, co se krásného dá v přírodě vidět. Ó, kdyby byla tato země obydlena pracovitými lidmi, jak brzy by se proměnila v ráj. Avšak obyvatelé Chaco se spokojí s tím, že jen trochu zemi přehrabou, když už není zaplavena; a přesto jim věnuje za tak málo práce hojnost nejkrásnějších plodů; nicméně už jen sám lov a rybolov by měl stačit k jejich obživě.

Jedna část této provincie je pokryta velkými lesy; mnohé z nich nemají žádnou jinou vodu než tu, která se nachází v dutinách stromů, které jsou současně nádržemi velmi dobré a zdravé vody. Stromy, které máme my v Evropě, jsou tu téměř vzácné; naproti tomu mají tu jiné, které jsou mnohem cennější, než naše nejlepší. Rostou tu vedle jedné malé řeky, zvané Sinta, cedry, které co do výšky přesahují všechny známé cedry; a proti straně bývalého města Guadalcázar jsou celé lesy těchto stromů, které mají v objemu tři sáhy. Chininový strom je tu velmi obecný; je vysoký a má červené, pěkně vonící dřevo, z něhož vytéká líbezně vonící pryskyřice. Plodem tohoto stromu je bob, který je velmi tvrdý a velmi slavný v léčitelství. Také jsou zde velké palmové lesy. Pecka těchto stromů dává, když je vařena s morkem, velmi zdravé jídlo příjemné chuti. Počet léčivých bylin, které se najdou v Chaco, přesahuje téměř jakýkoliv počet; a domorodci tu najdou prostředky proti všem svým nemocím. Tito obyčejní lidé, kteří neznají pomoc vědy, mají podobně jako zvířata svůj vlastní pud, jak si sami opatřit své léčivé rostliny; a nezbytnost je učí studovat přírodu a poznávat, co je pro ně uzdravující. V Chaco se také dělá chléb a velmi dobré nápoje z rozličných bobulí a plodů země. Ale obyvatelé je často zneužívají k omamujícím nápojům; čímž jsou pak sváděni k všem prostopášnostem, které jsou následkem opilosti.

Zvířata v Chaco jsou stejná jako v obou dalších provinciích. Lvi mají velmi dlouho červenou srst, jsou dost mírní a tak bojácní, že se dávají na útěk při štěkání psa; ba, nechají se chytout, když nemají čas vyšplhat se na strom; tygři však nejsou nikde větší, divočejší a hrozivější. Jako doma jsou tu ostatně divoké svině, zajáci, jeleni, pštrosi, mořští vlci a jiná divoká zvířet. Také se tu najdou lamy, anta(?), o kterém již byla řeč, a Guanaco nebo Huanaco; toto zvíře je jakýsi druh malého velblouda. Plivá na lovce, který je chytá a jeho sliny způsobuje svrab. Tato zvířata je vidět ponejvíce ve stádech. Vždy stojí jedno z nich na stráž, a při přiblížení se lovce začne řehtat. Na toto znamení spěchají pak spěšně k místu, které je vyznačeno propastmi, a vždy jde samička vpředu s mladými.

Najdeme v Chaco také Zorillo, které se neliší od zapáchajícího zvířete v Kanadě; Capivara, obojživelník, který se podobá praseti, a který pěstují Indiáni kvůli lahodné chuti. Dále, vedle jiných, velmi vzácné zvíře Quinquitchon, které nosí svůj domek sebou. Je to

velmi tvrdý obal, do kterého zcela zaleze. Jeho postava se také podobá praseti; avšak jeho maso má špatnou vůni. Říká se o tom zvířeti, že když má pršet, tak si lehne na záda, aby nachytalo deště a v této poloze zůstane celý den až přijde nějaký uhřátý daněk a vypije vodu, která naplnila jeho obal. Jakmile však tento strčí dovnitř rypák, je chycen, nemůže pak popadnout dech, a všechna jeho snaha, aby se osvobodil, je marná; musí se udusit a slouží pak za potravu Quinquinchonům. Několik Angličanů představilo v roce 1728 dvě tato živá zvířata králi z Velké Británie. Existuje také ještě jiný druh tohoto zvířete, zvaného Tatu a Mulica nebo Bulica, která jsou ve slupce kulaté jako koule, a jejichž maso se podobá masu podsvinčete.

V Chaco jsou také jedovatá zvířata, i když ne ve velkém počtu; všude se tu však vyskytují protijedy v bohatém množství; Všechny lesy jsou plné včel, v mnohých lesích se nacházejí skoro v každém stromě včelí úly většího objemu. A i přestože vosy neobyčejně škodí těmto užitečnému medonosnému hmyzu, může tato provincie zásobovat velkým dílem Ameriku medem a voskem, který nikde není lepší.

*****.

33.

Osídlování Chaco. O dvou zvláštních národech. Řeč, způsoby, mravy a zvyky těchto Indiánů.

Pokud bychom chtěli uzavřít výčet národů, který uvádí Pater Lozano ve svém líčení, národem z Chaco, tak bychom mohli věřit, že není na světě země lépe osídlená; skutečně je také více osídlená, nežli všechny ostatní provincie v jejím okolí. Nicméně není osídlení zdaleka tak početné, jak by to dovolovalo příznivé klima a úrodnost půdy; vždyť žádná z jednotlivých národností, které obývají zemi, nemohou osídlit více jak tři či čtyři osady; což, když posoudíme přesně okolnosti, není zas tak neuvěřitelné, jako by se mohlo zdát na první pohled. Neboť četné zkušenosti ukázaly, že lidé v zemích, kde pro ně příroda nejvíce udělala, se právě nejméně rozmnožují. Na tom může mít snad vinu lehkost žít téměř bez práce; poněvadž lidé se tak stávají lenivější, neopatrní, nezávislejší, a následkem toho nepřizpůsobivější, divočejší, nečestnější, povolují všem pudům svých vášní a nestrpí žádnou zábranu, nemají žádné společenské styky, a nechají se vláčet všemi výstřelky, mnohdy takovými, jejichž příčinou byla opilost; z toho často vznikají šarvátky a nekonečné války, v nichž hyne více lidí než kolik se jich může narodit. Také lze vidět, že proto jich významně ubývá.

Kromě toho je z nejnovějších zpráv známo, že nespočetné nakažlivé nemoci, které povstávají v sousedních krajinách, zvláště v Tucumanu, vyhánějí mnoho obyvatel, kteří prchají do Chaco a přinášejí s sebou nakažlivý mor. Současně také připomínáme, že strach před Španěly, dohnal velký počet Peruánců k tomu, aby opustili svou vlast; a více jak kterákoliv jiná zem získala Chaco touto nezbytností, v níž se ocitli, vyhledat si někde jinde bydliště, které by je zabezpečilo vůči nástrahám dobyvatelů. Tato vystěhovalectví se nemohla obejít bez velké ztráty na lidech; a byl to také kolem dokola bloudící život těchto uprchlíků než se nastálo usadili na jednom místě, který nebyl obzvláště příznivý jejich rozmnožení.

Nic lépe nedokazuje směsici národností, kterými je Chaco obydlena, jako rozdílnost v jejich podobách, temperamentu a v jejich zvycích. Shodují se sice, aniž to pozorují v mnoha věcech, a to nezbytně vyplývá ze styku, který musejí mezi sebou navzájem mít; poněvadž je často nutné se vidět, navzájem se spolčovat ve svém volném čase, mnohdy se hájit proti Španělům, kteří je ze všech stran obklopují, a které krása jejich země a touha zbavit se tak

obtížných sousedů neustále ponouká dostat je pod svou nadvládu. Příležitostně budeme mluvit o rozdílu, který je mezi těmito národy; zatím chci zde mluvit jen o dvou národech podle zpráv patera Lozano, kteří mají tak zvláštní vlastnosti, že bych se nebyl odvážil o tom psát, kdybych neměl před sebou svědectví tohoto velkého muže.

Prvním z nich je národ Suripaguinů nebo Pštrosích nohou. Nazývají se tak proto, že nemají žádná lýtka, a s výjimkou pat se jejich nohy hodně podobají nohám pštrosů. Jejich vzrůst je obrovský, a běhají tak rychle, že je při běhu nemůže dostihnout žádný kůň. Jsou velmi bojoviví a kdysi skoro zcela vyhubili národ Palomasů, aniž by měli jinou zbraň než šíp. Druhý z těchto národů nemá nic proti přirozeného nežli svoji obrovskou výšku, kterou ještě převyšují Suripaguiny. Pater Gasparro Ozorio, který ukončil svůj apoštolský život slavnou smrtí mučedníka, vypráví v dopise svému provinciálovi, že na ně narazil v blízkosti tehdejšího města Guadalcazaru, a přestože jak jen bylo možné natahoval svou ruku, nemohl dosáhnout na jejich hlavu. Avšak více než toto, musel obdivovat jemnost a bohatství jejich řeči, vznešenost jejich chování, jejich zdvořilost, živost a ostrovtip jejich ducha. V jiném dopise, který tento svatý mučedník napsal krátce před svou smrtí svému řádovému generálovi, Paterovi Mutio Bitelleschiovi, velice lituje, že se lépe nezachází s národem, který si zaslouží velkou úctu pro svou statečnost, svou zdvořilost, své dobré chování a své mravy, a že se jim nevnukla větší radost z křesťanství, než se na ně vložilo jho, které bylo denně obtížnější.

Nyní ještě něco málo o národech v Chaco.

Všeobecně jsou tyto Indiáni velmi dobře stavěni, a najdou se i takoví, kteří jsou vyšší než sedm stop. Mají zcela jiné rysy obličeje nežli my; a barvy, kterými se pomalovávají, dávají jim dokonalé vzezření, které zpočátku vzbuzuje zděšení. Jeden španělský kapitán, který sloužil se ctí v Evropě a který byl převelen, aby vytáhl proti těmto Indiánům a kteří nebyli vzdáleni daleko od Santa-Fé, byl tak zděšen při pohledu na ně, že upadl do bezvědomí. Nenosí nic kromě opasku z kůry stromů, který je ozdoben ptačími pery různých barev; jenom při veřejných slavnostech nosí na hlavě ozdobu ze stejných per. Při velkém chladu se zakrývají jakýmsi druhem kapuce z dobře upravené kůže, která je ozdobena různými namalovanými postavami.

Nejběžnějšími neřestmi všech těchto národů je surovost, vrtkavost, věrolomnost a opilství. Všichni jsou sice čilí, ale přesto omezeného rozumu pro všechno, nad čím je nutno přemýšlet. Nemají v podstatě žádnou vládní formu; nýbrž každá osada má svého kazika, který však nemá vážnost, s výjimkou jak dalece on sám vzbuzuje osobní úctu. Rozličné národy se kol kolem potloukají a nemají žádné stálé bydliště; nosí s sebou všechno své domácí nářadí, které sestává z jedné rohožky, lahvové tykve a hamacku (nejde najít ve slovníku). Většina chýší těch, kteří žijí v osadách, jsou ubohými dírami, pokryté větvemi stromů, slámou nebo většinou trávou. Nicméně ti, kteří žijí v blízkosti Tucumanu, jsou lépe oblečení a mají také lepší obydlí.

Jejich oblíbený nápoj je chicha. Shromáždí se, pijí, tancují a zpívají, načež dojde brzy k napadání; takže nezřídka končí taková slavnost vraždou nebo smrtelnou ranou. Ženy se občas také velmi opijí, až ztratí veškerou rozvahu; avšak drží se, pokud se těchto shromáždění účastní, obvykle zpátky jakmile zpozorují, že mužům stoupá horko do hlavy a odnášejí pryč zbraň, pokud jsou toho schopny. Není moc zapotřebí, aby se mezi dvěma národy podnítila válka; avšak jejich společná nenávist proti Španělům je brzy sjednotí proti společnému nepříteli, se kterým se nikdy řádně opravdu nesmíří.

Téměř všichni tyto Indiáni jsou lidožrouty, nemají žádné jiné zaměstnání, než válku a loupež, a stali se, svou krvežíznivostí po boji a ještě více svými pletichami při svých přepadáních, hrůzou pro Španěly. Když si například usmyslí vyplnit nějaké bydliště, nenechají nic bez povšimnutí, ty, kterým to místo patří, uspí nebo odstraní. Celé roky číhají na okamžik, aby je přepadli aniž by se sami vystavili nějakému nebezpečí. Stále mají v poli

špióny, kteří vycházejí v noci, a když je to nutné, plazí se po loktech, které mají pokryty vždy mozoly. Proto se někteří Španělé domnívají, že se nějakou kouzelnickou mocí připodobní postavě domácího zvířete, aby vyšpehovali, co se kde u nich děje. Když jsou přepadeni, učiní je zoufalost tak zuřivými, že žádný Španěl není schopný bojovat proti nim stejnými zbraněmi. Byly viděny dokonce ženy, které si vykupovaly svůj život u vojáků, kteří byli nejlépe ozbrojeni.

Jejich zbraně sestávají jako u ostatních Indiánů z luků, šípů, kyjů, oštěpů, nebo metacích oštěpů, se kterými, ačkoliv jsou velmi těžké, zacházejí s velkou silou a obratností. Špice těchto oštěpů je opatřena zahnutým hákem a ten je příčinou, že ho nelze vytáhnout z rány, aniž by ji značně zvětšil. Oštěp je přivázan na provaze, kterým jej mohou po hození přitáhnout zpět k sobě; takže se zraněný musí buď nechat polapit, nebo si nechat zraněnou část odtrhnout, chce-li se osvobodit. Obvykle uřežou tito netvorové, pokud chytí zajatce, jeho krk čelistí ryby, stáhnou mu kůži od hlavy, hlavu uchovávají jako trofej a honosí se tím při svých slavnostech.

Jsou velmi obratní a smělí jezdci a nejednou litovali Španělé toho, že omezili rozmnožení koní v těchto částech země. Chytají je v běhu, vyšvihnou se na ně ze všech stran i ze zadu, aniž si pomáhají jinak nežli že se spoléhají na svůj vrhací šíp. Nepoužívají třmenů, a ovládají své koně podle libosti jednoduchou ohlávkou; pohánějí je také tak mocně, že ani ten nejlepší španělský jezdec je nemůže dohonit. Jejich kůže je neobyčejně tvrdá a pater Lozeno viděl hlavu jednoho Mocova, jehož kůže na hlavě měla tloušťku poloviny prstu. — Ženy jsou převážně velmi silné, nerodí lehce, a jakmile porodí, umývají sebe a dítě v nejbližší řece nebo rybníku. Je s nimi ze strany mužů velmi tvrdě nakládáno. --- Mrtví jsou pohřbíváni na stejném místě, kde zemřeli. Na hrob se zapíchne vrhací šíp, na něhož zavěsí lebku zabitého nepřítele, obvykle Španěla, pokud ho mohou dostat. Potom je místo opuštěno a dokonce se vyhýbají tam jít, dokud zemřelý neupadne v dokonalé zapomenutí.

Největší překážka, se kterou se setkali Španělé při dobývání Chaco a misionáři při hlásání víry zde, byla u Chiriguanů. Mínění o původu těchto národů se velmi různí; nejpravděpodobnější však je, že mají původ od Guaranů, jejichž řečí mluví. Jisté však je, že Španělé nemají více nesmiřitelných nepřátel nežli v tomto národě, který se rozšířil do více míst provincií Santa-Cruz de la Sierra, Charcas a Chaco. A i když v posledních letech mají mezi nimi ve svazku spojence, kteří jim prokazují dobré služby, tak se na ně mohou spolehnout jenom do té míry, jak jsou schopni jim nahnat strach, což ovšem není lehký úkol; neboť v celé části Ameriky není znám hrdější, tvrdošijnější, nestálější a věrolomnější národ. Pokud se až dosud nevzdali misionáři veškeré naděje získat je pro svatou víru, tak je tomu tak jenom proto, že nevěří, že je jim dovoleno pochybovat o slitovnosti Pána.

Nezákladnější příčina, která je drží daleko od křesťanství, je nedůvěra vůči Španělům; a patřilo by věru k nemalému zázraku, kdyby se měli stát opravdovými a stálými ctiteli pravého Boha. Neboť jsou pevně přesvědčeni, že by, jak tvrdí, jako křesťané, se stali okamžitě otroky Španělů. Následek této pověsti ukazuje, jednak kvůli marným pokusům přivést je pod mírné jho Krista, jednak kvůli překážkám, které tyto pokusy maří, že budou patřit k počtu těch, o kterých mluvil Vykupitel světa, když poručil svým apoštolům, že mají, když budou od nich odcházet, setřást prach ze své obuvi.

Pater Ignatius Chomé ze Společnosti Ježíšovy, který k nim přišel blíže než kdokoliv jiný a kdo byl k nim tak shovívavý, jak může jenom apoštolský služebník Pána být, se jednou bavil s jedním z těchto pohanů a řekl mu všechno, co může osvědčené úsilí vlít, aby přivedlo uctívatele bůžků na cestu spásy. Divoch mu také velmi klidně naslouchal a nakonec pravil: „Dáváš si zbytečně moc námahy; neboť naše srdce je tvrdší, nežli toto!“ (ukazoval mu totiž svoji pěst). No dobře, řekl na to misionář, vaše srdce je tvrdé jako skála!. --- To může být, odvětil na to Indián; avšak my jsme při tom lstivější, než si můžeš myslet! Není člověka, i kdyby byl jakkoli chytrý, kterého bychom nepodvedli; musel by se mít hodně na pozoru. ----

A právě tato špatná lest, říká pater Chomé, klade jejich spásu a jejich obrácení velké překážky. Jinak, dodává, jsou od přírody veselí, plní ohně, velice šprýmovní a nakloněni k žertům; sice obvykle zbabělí, když narazí na odpor; avšak pyšní až k nestydatosti, když upozorují, že se jich někdo bojí.

Všechno spojené úsilí v Tucumanu nezmohlo nic, aby byli přemoženi; a to příliš dobře vědí; právě proto tropí v této provincii beztrestně mnohá zpuštění, a nešťastným výsledkem tažení, který proti nim podnikl Dom Francesco de Toledo, vícekrát z Peru v roce 1572, přispělo nemálo k tomu, že se stali ještě domýšlivějšími. Marně se navrhovalo tomuto pánovi, aby upustil od svého záměru, že z toho nebude mít žádnou čest; nikoho neposlouchal. Když se pak s velkou důvěrou odvážil do jejich hor, byl od nich obklopen ze všech stran a zachránil se jenom s velkou námahou a ve velikém nepořádku; musel rovněž zanechat všechnu svou výstroj, aby zabezpečil svůj ústup.

Vypadá to, jakoby měli Chiriguanové obvykle jednu ženu; často si však vybírají mezi zajatými, které získali ve válce, nejmladší dívky za své souložnice a vodí je všude sebou. To nejpodivnější na nich je to, že nejsou stále stejnými lidmi; poněvadž dnes jsou při rozumu a dovolí sebou hovořit; zítra jsou hrozivější nežli tygři v jejich lesích. Člověk od nich může dostat všechno, je-li ve hře jejich vlastní užitek; když se nemají čeho nadít, tak považují každého člověka za svého nepřítele. Křesťanské pravdy na ně dělají malý dojem; a když se s nimi hovoří o ohni v pekle, tak odpovídají chladnokrevně, že jistě najdou prostředek, jak ho uhasit.

*****.

34.

O jednom přátelském národu. Nešťastný pokus zajistit tuto zemi španělské koruně. O Commendech.

Když sledujeme Červenou řeku směrem k východu, narazíme na mnohé téměř mírumilovné národy, které nikdy nikoho nenapadají, pokud není nikdo z nich napaden. Xarguez, španělský spisovatel, vypráví, že se věří, že tyto národy přijaly svatý křest krátce po prvním příchodu Španělů do těchto zemí, avšak odvrátili se však, když je tito utlačovali; přesto se však někteří přidrželi křesťanských zvyklostí, například modlitby, k níž je občas jejich kazikové shromažďovali; zabývají se zemědělstvím a pěstováním dobytka. V roce 1710 s nimi uzavřel Dom Estevan de Urizar smlouvu, kterou uchovávají jako ochranný list proti podnikání Španělů. Jsou všeobecně dobromyslní, a přijímají cizince, kteří tudy procházejí, s velkou srdečností.

Dom Andrea Hutardo de Mendoza vícekrát v Peru, byl prvním, kdo pojal myšlenku zajistit obsazení Chaco španělské koruně. Vyslal v roce 1556 kapitána Andrea Manzo, o němž byla právě řeč, a který se ctí sloužil v peruánských válkách, do této země s dostatečným mužstvem. Tento důstojník také pronikl, aniž narazil na nějaké překážky, až k velkým rovinám mezi Pilco majo a Červenou řekou. Když tedy věřil, že se nemá čeho obávat od obyvatel země, a přenechal všechny své vojáky v noci v nejpokojnějším spánku, aniž by dokonce učinil to opatření vybavit je štíty, připlížili se Chiriguánové a zavraždili všechny do posledního muže; a od tohoto času dostalo se jméno Manzo těmto rovinám. Které se tak proslavily jeho neštěstím.

Město Sanaté, o jehož založení jsme shora právě mluvili, bylo zpočátku považováno za město provincie Chaco, poněvadž leží na západní hranici Rio de la Plata, kam až se rozprostírá většina této provincie; protože se však od té doby změnila jeho poloha, je mnohem více vzdálené od hranic, které vykázal Pater Lozano říši Chaco na této straně. Vybudovalo se

také další město pod jménem Concepción, které však tak zcela zmizelo, že se nenajdou v dnešní době ani stopy po něm. P. Lozano vypravuje že, Dom Martinez de Ledesma když pracoval při zakládání tohoto města, nemohl nikdy proniknout až k Chigazům Orejones, ani ne k Churumagazům, kteří přece byli tak blízko, že bylo možné pozorovat kouř z jejich vesnic. Vždy vodil průvodce, kterého najal, jeho ozbrojené lidi, úmyslně koldokol, aby je zmátl. Jednou, když ho usvědčil z nepoctivosti a prokázal mu ji. Odpověděl tento, že by ho to stálo život, kdyby dovedl Španěly do těchto vesnic. „Proč,“ zeptal se jej nato, „nechtějí tito lidí, aby k nim někdo přišel?“ ----- „Protože se bojí“, odpověděl průvodce, „že je, pokud budete znát cestu, všechny zavraždíte, tak jako vaši předchůdci vyvraždili Inky, aby se zmocnili jejich říše a odvezli si jejich doly.“ – Dodal ještě, že to byli právě tito Chicas Orejones, které používali Inkové na práci ve svých dolech. Když se však dověděli o smrti posledního těchto císařů, uprchli k Churumagazům, kde byli dobře přijati. Podle zprávy téhož P. Lozana, mají tito Chicas Orejonesové svůj původ po oněch vznešených Orejonesů v Peru, které používali Inkové, když táhli na dobovatelské výpravy.

Nicméně není pochyb o tom, že Španělé poznali lépe než jindy, že klid a bezpečnost pohraničních provincií závisí na dobytí Chaco; dosud však nebyli schopni, prolomit bariéry, které tak ztěžovaly toto dobytí. Naděje zvěstovatelů evangelia že, skrze četné prolití své krve dosáhnou toho, že tím bude Bůh oslaven, zůstává i jedinou nadějí Španělů. Stavějí kromě toho na proroctví sv. Františka Solano, které se již částečně vyplnilo. Neboť přetrvává u nich pověst o tom, že tento svatý předpověděl zboření města Estech, objevení nových dolů, vybudování nového města mezi Salta a Sanct Michaellem, a obrácení Chaco. Nuže Esteco už netrvalo; mezi Salto a Jujui byly objeveny nové doly, ze kterých však se nic nezískalo pro nedostatek dělníků; obě zbylé části proroctví jsou však ještě tajemstvím prozřetelnosti. Mít však důvodnou naději na obrácení Chco by vyžadovalo, aby Španělé používali milosti, kterou jim králové přiznali s moudrou mírností; poněvadž její zneužití, jež veškerá moc těchto pánů nebyla s to odstranit, zavinilo to, že velký počet nových křesťanů opustilo víru, a bylo nepřekonatelnou překážkou obrácení dalších početných. Toto musíme poněkud jasněji vysvětlit, dříve než budeme pokračovat v těchto událostech.

Totíž, ze všech Indiánů, kteří se jakýmkoliv způsobem dostali pod panství Španělů, byly zřízeny tak zvané venkovské okresy neboli Commendes, které byla propůjčovány na větší či menší počet roků soukromým osobám, podle toho, jak velké nebo malé byly zásluhy a hodnost takových osob. Jakmile tento čas uplynul, propadly tyto okresy zpět dobytélům a guvernér provincie používal díky královské plné moci tyto Indiány, kteří tvořili venkovské okresy k veřejným pracím pokud to nezbytnost vyžadovala, nebo ale je také přiděloval jiným soukromým osobám; a tak tedy každý, když na něho došla řada, byl účastným na tomto dobrodiní. Velitel ostatně neměl žádnou pravomoc nad svými Indiány, kteří byli jenom povinni pracovat pro něho dva měsíce v roce, a zaplatit malou daň z výtěžku svých prací během zbývajících deseti měsíců; z toho však byli osvobozeni ti, kteří právě dosáhli padesáti let, nebo ještě nedosáhli osmnácti let. --- Pátý díl této daně musel být předán faráři církve pro jeho domácnost. Velitelé měli také rozkaz pečovat o všechny potřeby svých Indiánů, nechat je vyučovat v náboženství, a vůbec s nimi zacházet jako se svými dětmi; což oni také mnohém ohledu po celý svůj život jsou.

Poněvadž však Karel V. dobře předvídal, že tato opatření nebudou dostačovat k tomu, aby Indiány zabezpečily proti všem omezováním těch, jimž budou svěřeni, vydal rozkaz, vyslechnout jejich stížnosti a opatřit jim spravedlnost; ano, dokonce se měly venkovské okresy odebrat těm, kteří zneužívali svá práva. Avšak i ta nejmoudřejší pravidla a ty nejpřísnější zákony jsou jenom slabou hrází proti chamtivosti; když nadto vzdálenost monarchie a snadnost získat ty, kteří byli pověřeni, aby vykonávali jejich rozkazy, zajišťovaly ty, kteří měli být trestáni.

Nicméně mohl každý na tom vydělat, pokud by se držel těchto předpisů. Indiáni by se tak stali mravnějšími a byli by si oblíbili své pány, kteří měli zastávat místo jejich otce; také král by získal věrné poddané, kteří by byli stejně užiteční státu jako velitelům; a uvidíme následně pro to důkazy, proti kterým se nedá nic namítat. Církvi by se také dostalo neméně učenlivých dětí; a můžeme směle tvrdit, že by ku dnešnímu dni byla tato část Ameriky křesťanská, pokud by všichni, kteří měli nad Indiány moc, působili jednotně s misionáři, aby je učinili způsobilými pro učení evangelia. Podle způsobu a moudrosti, jak se s nimi zacházelo není žádný div, že největší počet z těch, kteří přijali křesťanství, se ho opět zřekli; jinak jim nedali ani čas ani prostředky, aby se křesťanských příkázání drželi a na druhé straně se velitelé ani v nejmenším nestarali, aby je dali poučovat. Také si pohané nemohli dát dohromady toto chování a špatné příklady, které měli před očima, s jemností a posvátností evangelia, které se jim kázalo. Nikdo tedy nemůže popřít, že jedni zůstali pod jhem, protože ho nemohli setřást; jiní však do dnešního dne zůstali nejnebezpečnějšími nepřáteli Španělů.

Je ostatně jisté, že služba, ku které tyto otroky nutili, neb takto se s nimi zacházelo, takovýmto způsobem je navykla na nicnedělání, že, když tito nešťastníci jim buď utekli nebo pod břemenem práce padli, upadli do takové nuzoty, že si z ní již nemohli pomoci. Příklady, které leží před očima, nečiní lepším nikoho, zneužívání Komendů roste každým dnem a je hnáno k těm největším výstřelkům, aniž mohou tomu opakované a přiměřené rozkazy krále učinit přítrž. A pozná se snadno z průběhu těchto dějin, že všechna pronásledování, která vzešla v Paraguay proti jezuitům, všechna osočování, která proti nim roztrušovali, a všechny předsudky, které důvěřivým proti nim vnucovali, neměly žádný jiný původ nežli stálost, se kterou trvali na tom, že ani v nejmenším není zraňována svoboda, kterou obdrželi od španělského krále Indiáni, stojící pod jejich vedením, že je nepropůjčují, ani nepodrobují osobní službě Španělů.

35.

Opětné vybudování námořního přístavu Buenos-Ayres. Poloha tohoto města. Úsilí španělských králů o šíření katolického náboženství v Paraguay. Misie. Začátky jezuitů v Paraguay.

Četná ztroskotání lodí, která Španělé utrpěli z nedostatku bezpečného přístavu v Rio de la Plata, otevřela konečně oči pro nezbytnost učinit opatření kvůli této příčině; a protože nebylo nijak zvlášť z čeho vybírat, bylo rozhodnuto vybudovat znovu mořský přístav v Buenos-Ayres, a nešetřit na nákladech, aby obyvatelé byli zajištěni proti nájezdům Indiánů, kteří se zdržovali v okolních krajinách. Bylo to také od založení nových osad v provinciích Rio de la Plata a Tucuman o to snadnější nežli odněkud přivádět pomoc, aby se divoši udrželi ve strachu, a s velkou pravděpodobností obdržel místodržitel o tom výslovné rozkazy od Filipa II. Při nejmenším je jisté, že sebou přivezl oddíly a mnoho munice. Jakmile Indiáni zpozorovali, že se tu začíná pracovat, začali současně dělat opatření, jak tomu odporovat; místodržitel však vyslal proti nim Doma Juana Garaye, který je při mnoha příležitostech zdatně porazil a nakonec donutil, aby se chovali klidně. Město bylo opět vybudováno na stejném místě, kde je založil Dom Pedro de Mendoza; a zůstalo na dlouhý čas ve stavu, který prozrazoval chudobu provincie, pro niž bylo klíčové, stejně jako bylo střediskem obchodu, který tu byl provozován.

Samo město je nyní dostatečně velké, a krásně vystavěné. (P. Pauke je srovnává co do velikosti s městem Prahou.) Přesto však byly s počátku domy velké čtverce z hlíny, které měly jenom jedno okno, nebo jenom přijímaly světlo dveřmi, až byl jeden laický bratr z jezuitů ověřen, zbudovat kostel pro kolegium. Tento pak připravoval cihly a vápno a učil tomu také domorodce; takže nyní se začaly stkvět krásné domy, kostely a kláštery. V té době se tu napočítalo šestnáct tisíc duší, z nichž bylo skoro tři čtvrtiny černochů, míšenců a mulatů. Ti první, jejichž počet daleko přesahoval ty ostatní, obstarávali Španělům živobytí; neboť tito by to považovali pod svou úroveň vydělávat si svůj chléb. Dokonce i ti, kteří sotvaže přišli ze Španělska, chtěli žít jako šlechtici, a nenašel se tu ani jediný, kdo by chtěl sloužit. Není však o nic méně těžší, získat za sluhy svobodné Indiány, kteří přišli do města nebo do osad v zemi; A tento odpor k práci pramení z toho, že byli po rozdělení do komend nuceni k osobní službě a nad povinnost přetěžování.

Ostatně mělo město kvůli své poloze všechno, co napomáhá k blahobytu vzkvétajícího města. Zima tu začíná v červnu, jaro v září, léto v prosinci, podzim v březnu; a tato čtyři roční období se střídají velmi pravidelně. V zimě jsou dešťové lijáky velmi silné a doprovázené tak strašlivým hřměním a blesky, že ani zvyk nezmenšuje hrůzu před nimi. Sluneční žár je během léta mírněn jemnými a mírnými větry, které se pravidelně zvedají mezi osmou a devátou hodinou ranní. Třetina města má výhled na nadozírné nivy, které jsou v této době pokryty překrásnou zelení. Ostatní dva díly jsou obtékány řekou, která se směrem k severu zdá být širým mořem, která má za hranici horizont. Samotná řeka je velmi bohatá na znamenité ryby. Čistému a zdravému vzduchu odpovídá úrodnost půdy a příroda poskytuje všechno, co dělá pobyt zde rájem.

Nic více však nechybí městu Buenos-Ayres, ba vůbec celé zemi, která je známá pode jménem Paraguay, tak jako duchovní pomoc a to stejně v tom jak přidržet dřívější křesťany v jejich náboženství, tak i jak k němu přitáhnout nevěřící. Již jsme viděli, že nic neporoučel Karel V. místodržícím tak naléhavě, jako vést k tomu duchovní a řadové členy, a podporovat je ve všem, co bylo žádoucí, k vykonávání jejich posvátnému úřadu. Totéž činil i Filip II. jeho syn a následník na španělském trůně. A první misionáři, kteří byli z řádu sv. Františka neopomenuli nic, co by neodpovídalo důvěře těchto dvou velkých monarchů. Pokřtili velký počet Indiánů; avšak četná povstání těchto národů, se kterými nebylo vždy šetrně zacházeno, a vnitřní nepokoje, jimiž byla otrávená celá tato kolonie bez přestání otrávena více než po šedesát roků, narušovaly pokrok křesťanství nejbědnějším způsobem.

Hned od počátku byl šťastnější Tucuman. Neboť sotva se tu Španělé začali usazovat, tak již také v Peru se dbalo na to, poslat tam misionáře; a netrvalo dlouho a přišel svatý František Solano s houfem duchovních svého řádu do země. Prochodil tuto od jednoho konce na druhý, pronikl daleko až do Chaco, a rozséval zde všude semeno Božího slova s úspěchem, který se dal očekávat od světce, který nekladl svému úsilí žádné hranice; kterého Bůh omilostnil darem zázraků, a jehož podivuhodné ctnosti právě tak jako jeho zázračné činy přispívaly k tomu, že na něho pohlíželi skoro jako na nadpřirozenou bytost.

Když jej však jeho představení brzo povolali zpět do Peru podobala se jeho misie oněm přechodným mračnům, které propůjčují nivám, na něž se vylévají, i když jsou přesto stále suché, na nějaký čas úrodnost, aby je pak ponechali zas jejich vyprahlosti. Tak i jeho učedník, pater Ludwig de Bolannos, který právě tak zemřel pověsti svatosti, založil mezi Guarany obec velmi horlivých křesťanů. A tuto dlouho řídil, ba dokonce přeložil katechismus do jejich řeči, o čemž bude následovně řeč. Avšak jeho vysoký věk a jeho churavost přiměla jeho představené také ho povolati zpět, přešlo jeho malé stádo, které sjednotil, a které pravděpodobně nemohl zanechat žádnému pastýři ze svého řádu, několik roků poté do rukou jezuitů a stali se tak zároveň zárodkem oněch kvetoucích církví v Paraguay a Uruguay, jejichž šťastný počátek zakrátko uvidíme. Tuto zprávu se dověděl služebník Boží krátce před svou

smrtí s tak velkou radostí, že proto zapomněl na bolest svého srdce, kterou pociťoval nad tím, že je donucen k tomu, aby opustil své děti, které zplodil Ježíši Kristu skrze evangelium.

Vyjímaje toto malé stádo, které se udržovalo jen s velkou námahou, to vypadalo v těchto provinciích s náboženstvím trdně. Světští kněží, beztoho v malém počtu, měli plně co dělat se Španěly, a nestačili ani na práci, která na nich spočívala; avšak řádoví duchovní, kterých bylo ještě menší počet, nemohli zaopatřit všechny Indiány, kteří byli propůjčeni jako komendové, a také se marně namáhali vstít jim lásku k náboženství, ke kterému jim nemilosrdnost a špatné příklady jejich pánů, což měli před očima, mohly vlít jen zlé předsudky. Krátce, biskupové z Paraguay a Tucumanu se viděli ve smutné nezbytnosti, učinit královi Španělska a jeho vysoké radě v indických záležitostech četné a naléhavé návrhy, aby po nich žádali pracovníky, kteří by je podporovali, aby mohli plnit své povinnosti.

V té době trpěl Tucuman nedostatkem pracovníků. Byla tady celá města bez jediného kněze; děti zůstávaly bez vyučování, a vzácně se našel někdo, kdo by posloužil umírajícím a udělil jim poslední svátosti. Dom Francesco Victoria, z řádu svatého Františka, který byl deset roků jako biskup v této provincii, nenašel při svém příchodu jediného světského kněze a sotva jednoho řádového člena, který by mohl být pro Indiány srozumitelný; a viděl se ke svému velkému utrpení nucen resignovat na obrácení pohanů. tehdy se začali seznamovat s jezuity v Americe; tito byli už přes třicet let v Brasílii, a pater Josef Anchieta naplňoval tuto zemi libou vůní své svatosti a leskem svých zázraků. Od jisté doby se také usazovali v Peru; a způsobují v obou těchto říších bezpočet obrácení; ano, všude se nahlas říkalo, že tento nový řád, jehož zakladatel se narodil v době, kdy Kolumbus začal objevovat Nový svět, měl od nebe dostat zvláštní posláni a zcela vlastní milost, zříditi tu říši Ježíše Krista.

To pohnulo biskupa v Tucumanu k rozhodnutí, povolati do svého biskupství tolik duchovních z tohoto řádu, kolik jen by mohl dostat a kolik jen by ho to jenom stálo. S tímto úmyslem psal otcí Anchietovi a otcí Johanu Atiensovi, z nichž jeden byl provinciálem tohoto řádu a druhý v Peru, a zapřísáhl je při nejhlubším milosrdenství Ježíše Krista, aby mu neodřekli pomoc, o kterou je prosil. Oba byli hluboce pohnuti smutným postavením, ve kterém se tento prelát nacházel a důvěrou, kterou v ně vkládal. Pater Atienza, který byl blíže a spíše s to mu rychle pomoci, poručil otcům Franciscu Angelovi a Alfonsu Barsenovi, kteří pracovali v provincii Charcas, kde dokonce ten první byl komisařem svatého Oficia, aby se neprodleně odebrali do Tucumanu, a aby sebou vzali laického bratra jménem Johann Villegas, který jim měl sloužit jako katecheta.

Uposlechlí bez sebemenšího zdráhání a přišli v roce 1586 do Salta, kde neviděli po čtyři roky, co bylo město vybudováno, ještě jediného kněze, a kde je přijali jako anděly z nebe. Všichni při pohledu na ně a ještě více při jejich slovech byli velmi zkroušení; i ti největší hříšníci šli do sebe a nebylo nikoho, kdo by se necítil přitahován ke svatým svátostem. Stejně tak byli spokojeni tito otcové s Indiány, jejichž řeči dost dobře rozuměli; a velice je bolelo, že se nemohli zdržet déle ne jednom místě, kde mělo jejich úsilí tak velký okruh působnosti a kde mohli učinit hodně dobrého a vytvořit trvalé plody. Už byli očekáváni v Santiagu; a dali se cestou přes Esteco, kde našli tutěž ochotnost, a sice jak ze strany Španělů tak Indiánů, z nichž mnohé pokřtil svatý František Solano. Také zde se nemohli zdržet déle nežli jeden měsíc; poněvadž je nutil dopis biskupa odcestovat ihned do Santiaga. Měli však přinejmenším tu útěchu, že opouštějí jak staré tak nové křesťany v nejlepším duchovním myšlení na svou spásu.

Přijetí jezuitů v Tucumanu. Jejich čilé působení. Dobrodružství některých těchto otců na jejich mořské plavbě. Byli ochráněni zvláštním způsobem Boží prozřetelností.

S nic menší netrpělivostí očekával však Dom Juan Ramirez de Velasco, guvernér v Tucumanu, misionáře, nežli sám biskup. Jakmile se dověděl, že se blíží k městu, jel jim naproti se šlechtou a důstojníky; a našli při svém příjezdu do města všechny cesty, jimiž procházeli, posypané kvítím a na různých místech zbudované slavnostní oblouky. Biskup, který uspořádal slavnou děkovnou slavnost pro jejich šťastný příchod, je něžně políbil; plakal, když je viděl klečet u svých nohou a prosit o požehnání, zvedl je a vedl s procesím do hlavního chrámu, kde zanotoval Te Deum a které bylo odezpíváno klérem, a pak je zavedl do svého domu, kde měli napříště bydlet.

V té době se napočítalo v Santiagu na pět set rodin a země okolo byla zalidněna Indiány. Také sousední velice pěkné nivy se denně pokrývaly novými španělskými obydlími. Biskup nicméně neměl více jak pět světských duchovních a několik řádových lidí, na které se mohl spoléhat a brávil ty nejobtížnější úkoly na sebe; přesto často jim ukládal těžké břímě. Našli tudíž noví misionáři velký okruh působení pro své úsilí; a oddali se tomu nad míru. Avšak pokládali za nutné, že musí začít u soudruhů ve víře, jejichž příklady by významně pomohly úspěchu jejich práce anebo by mohly být velkou překážkou u nově obrácených a nevěřících, k nimž byli především posláni. Rozdělovali tedy svůj čas mezi kázání, zpovědi, návštěvy nemocných, a zvláštním promlouvám; a ukrádali hodiny ze svého klidu, který měli věnovat cvičení v pobožnosti; lidé jim naslouchali s bázni; obraceli se na ně s důvěrou; a nacházeli všude učenlivá srdce. Město dostalo brzy jiný vzhled, a dnem i nocí zaznívaly domy a na ulicích duchovní zpěvy. Biskup sám se nešetřil o nic méně nežli oni, a svatá radost, která naplňovala jeho srdce ho samého udržovala přes velké práce a námahy .

Nato přišla řada na Indiány. Pater Angulo, který žil dlouho mezi Quitchoany, mluvil jejich řečí, které tu všeobecně rozuměli s velikou zběhlostí; P. Barvena se však naučil jejich mateřštině a tak se stal pro všechny srozumitelným. Bázeň a důvěra, kterou jim upřímně projevovali Španělé, otevřela jim také srdce domorodců, kteří přispěchali v houfech, ani se nechali poučovat; a oni sami se divili, že stačí na tolik různorodé práce. P. Angulo doprovodil brzy na to jednoho světského kněze do Ezteco a zahájil s ním misie pro padesát indických vesnic, které byly od sebe odděleny horami a bažinami; což ztěžovalo nad míru komunikaci mezi nimi. Někteří z nich byli sice již dříve pokřtěni, avšak byli křesťany jenom podle jména, a bez znalosti křesťanství, se kterým spojovali všechny nepravosti a pohanské zvyky; avšak během devíti měsíců, které strávil misionář s bratrem Villegasem projížděním těchto osad, obrátil je nejenom k pravé víře, ale také rozmnožil jejich počet na šest až sedm tisíc velice dobře poučených a velmi horlivých nově pokřtěných křesťanů. Právě měl v úmyslu rozšířit ještě více své duchovní výboje, když ho biskup povolal zpět do Santiaga, aby ho spolu s P. Angulo vyslal do Cordoby; kde úspěch jejich práce brzy předčily nejen jejich ale i prelátovy naděje.

Právě obrátili velký počet Indiánů, když obdrželi zprávu, že k nim přicházejí nové posily z Brazílie. Hned se obrátili nazpět do Cordoby, aby přijali tyto toužené soudruhy. Bylo jich pět: P. Leonardo Arminio, Ital, který byl jejich představený, pak P. Johanes Salonio, Španěl, P. Thomas Filds, Skot, P. Stephano de Grao a P. Emmanuel de Ortega, oba Portugalci. Tito misionáři vykonali cestu po moři a právě dorazili do vjezdu přístavu Rio de la Plata, kde mysleli, že jsou mimo každé nebezpečí, když bylo jejich plavidlo náhle napadeno anglickou lodí, která se ho bez velké námahy zmocnila. Při spatření pěti jezuitů upadl kapitán

lodi do zuřivého hněvu a vylil svůj vztek neslušným způsobem proti nim, tupil je, nadával jim a vysadil je potom na jeden pustý ostrov, aby tam zemřeli hladem Přesto však potom změnil toto své rozhodnutí, vzal je opět na palubu a řekl jim, že je nechá pověsit na velký plachetní stožár. Když tedy přišli na loď, obrali je o jejich zavazadlo, které si opatřili. Krátce na to spatřili, jak jeden Angličan rozšlapal několik Agnus Dei a proklínal při tom papeže.

P. Ortego nemohl už déle tohoto zločinného rouhače snášet, přiběhl k němu a když nemohl nic pořídit podle svých představ, uchopil ho za nohu, aby mu zabránil v jeho bezbožnosti. Tento nešťastník se vzpíral, a při tom narazil hlavou na kus dřeva, při čemž se, byť jen lehce zranil. Při spatření krve, která tekla z rány, upadli hned námořníci do takové zuřivosti, že v prvním návalu této hodili jezuitu do moře. Nicméně jeden kněz, který uměl plavat dostal se v krátkém čas znovu na loď; a Angličané mu dokonce podali ruku, aby ho vytáhli na loď; aby, jak se nechali slyšet, mu připravili ještě horší druh smrti. Když se však mezi sebou o tom radili, vyrazil rouhač Boha, jehož zranění chtěli pomstít, žalostný nářek, že cítí na noze hrozná bolesti; a skutečně bylo na ní vidět odporný vřed, kde propukala právě sněť. Spěchali, aby mu nohu odňali; sněť již vstoupila do krve a nemocný umřel ten sám den.

Takový viditelný Boží trest naplnil Angličany zděšením; už nebyla žádná řeč o tom připravit misionáře o život; a loď se snažila dostat na magelanskou cestu. Po několika dnech, během nichž nedostali jezuité nic k jídlu, nechal je kapitán nalodit na malé plavidlo, bez vesel, plachet a bez zásob jídla a řekl jim, že mohou jít, kam chtějí. Vydání tedy vlnám moře viděli před sebou jen nevyhnutelné nebezpečí, buď se utopit nebo vyhladovět. Avšak stáli pod ochranou Toho, který poroučí živlům. Jakoby vedeni neviditelnou rukou, běžela jejich loď přímou cestou do přístavu v Buenos Ayres; a tam se setkali s biskupem z Assumptionu, Domem Alfonzo Guerrou, který právě navštívil toto město, které ještě nemělo vlastního biskupa.

Tento prelát vynaložil všechnu myslitelnou námahu, aby je přemluvil následovat ho do hlavního města jeho biskupství; a také jim řekl, že guayanská řeč, kterou se naučili v Brasilii, je právě tou, kterou se nejvíce mluví v Paraguay; proto že by jim to přišlo při jejich příchodu velice vhod při práci na spáse duší. Proti všem těmto důvodům uváděli ale oni rozkaz svého provinciála, který je zavazoval k cestě do Tucumanu, a tak odcestovali sto dvacet mil téměř neschůdnými krajinami do Cordoby. Teprve když tam došli, dověděli se, a sice přímo od svého řádového soudruha, že několik z nich je v Tucumanu; proto se rozhodl P. Arminio, že už dále nepůjdou; poněvadž správně nahlížel, že Tucuman může snadněji povolávat misionáře z Peru než z Brazílie, při čemž práce bylo tolik, že pracovníci, které dostali z Portugalska na to nestačili. Ponechal však každému na vůli následovat ho zpět do Brazílie; a tak tu zůstali otcové Ortega a Barvena, ostatní dva však následovali P. Angulo do Santiaga.

37.

Události v Cordubě. Španělé špatně zacházejí s podrobenými Indiány. Následky toho. Pilné úsilí misionářů. Přichízejí ke Guranům. Mravy a zvyky těchto národů. Smutný stav náboženství v Cindad Real a ve Villarica. Spiknutí proti misionářům. Ti se usazují ve Villarice. Jejich působení zde a mezi divochy. P. Barvena mezi Talchaguisy.

V čase, kdy Dom Hieronymus de Gabrera dal zakládat město Corduba, napočítalo čtyřicet tisíc Indiánů v okrese, který byl k tomu vyhlídnut. Avšak tento počet se v krátkém

časem zmenšil; a na tom neměl nikdo jiný vinu, nežli sami obyvatelé. Ti totiž žádným způsobem nešetřili tyto Indiány, kteří se jim bez toho podrobili jenom ze strachu. Mnohé z nich stravovalo hoře, jiné zahubila nelidská práce, ke které je donutili; další se pak dali na útěk; a také na ty, kteří ještě zůstali, nebylo spolehnutí. Nejjistějším prostředkem, jak je získat zpět a aby souhlasili s tím, že se dají vyučovat ve svatém učení a v tajemstvích víry, by bývalo spočívalo v tom, že by byli získání přívětivostí a dary. Avšak to poslední nebylo možné pro chudobu obou řádových bratrů; a nebylo to také ani jednou nutné, kdyby nebyli učinili tyto nevěřící tak plachými. Nicméně pověst o jejich svatosti, která se brzy rozšířila, spolu s jejich přátelským chováním, jejich lásce a jejich úsilí, nahradila časem všechny ostatní prostředky.

Dosud bylo v této zemi pokřtěno mnoho nevěřících, aniž by byli před tím poučeni; chtěli se rychle blýsknout rozšířením víry, při čemž se právě tomu kladly největší překážky. Misionáři hned od počátku zaměřili své úsilí k tomu, aby nově pokřtěné vyučovali v oněch věcech, ve kterých je měli dříve vyučovat; říkali jim také, že člověk nemá křesťanské náboženství posuzovat podle měnivosti těch, kteří se k němu hlásí; a byli také takto mnohem šťastnější, než mohli očekávat. Veškeré okolí Corduby bylo v krátké době osídleno katechumeny a pravými křesťany. Jediná zima stačila, aby způsobila tak šťastný obrat; a oba misionáři se pohotově připravovali na to rozšířit ještě dále své dobývání. Marně jim stavěli před oči nebezpečí, kterým se jistě vystavují při procházení neúrodnými krajinami; k tomu ještě přistupovala zášť divokých národů, kteří byli známí v této části pevniny; Avšak oni se nedali ničím odradit; a nebe žehnalo jejich odvaze; neboť se na nich splnilo věrné příslibení Kristovo, který je oslavil darem zázraků, bez nichž by také tak podivuhodné dílo, které viditelně přesahovalo veškerou lidskou moc, nikdy nemohlo být vykonáno.

Nicméně, oni si však, podporováni silou Všemohoucího, nepředsevzali nic menšího, nežli rozšířit království Ježíše Krista až k nejzazším hranicím tohoto kontinentu, když tu dostali rozkaz od biskupa, aby se vrátili do Santiaga. Neboť se dostalo k uším tohoto preláta, co už všechno vytrpěli, a on se obával, že je ztratí, když je ponechá zápalu jejich úsilí; a poněvadž už dříve prohlásil, že složí svůj biskupský úřad, když by ztratil P. Barzenu, předal mu svou plnou moc, bez nejmenšího omezení. Ve stejnou dobu poslal také P. Ortegu a dva ostatní jezuity, kteří s ním přišli z Brazílie, indiánům, kteří bydleli v krajině červené řeky, a kteří podle jeho mínění byli nakloněni přijat křesťanství. P. Barzena obdržel souhlas, aby je tam dovedl; a při pohledu na bezpočetné množství Indiánů, kteří se tam shromáždili, zmocnil se jeho srdce apoštolský duch s takovou silou, že nemohl zmírnit žár své živoucí horlivosti a upadl do bezvědomí, které hrozilo, že bude mít zlé následky; proto ho odvezli zpět do Santiaga.

Pro jeho odchod, upadli tři otcové, které tu nechal u Červené řeky, do velkých rozpaků; protože počítali s tím, že budou od něho vyučeni v řeči Indiánů, v jejichž prostředí se nacházeli a se kterými teď nemohli mluvit. Zpravili tedy svého představeného, že na ně biskup z Paraguay opět naléhá, aby se k němu vydali; a že guayanská řeč, které by se naučili, by je přivedla do stavu, pracovat neprodleně na spáse duší. P. Angulo pokládal tyto důvody za důležité a oznámil jim, že mohou odcestovat do Assumptionu; což také po obdržení jeho dopisu neprodleně udělali. Sice tu přímo biskupa nezastihli, ale zastihli tu správce biskupství, který je přijal s největší poctou; a našli v této provincii, s výjimkou několika Guaranů, kteří byli pod vedením otců Františkánů, tu největší nevědomost co se týká posvátných tajemství víry a také zkaženost mravů mezi Indiány, ale také velikou horlivost je vyslechnout a velkou učenlivost jako v Tucumanu. Stejně tak tomu bylo u Španělů; a pracovali na spáse obojích s velkým úspěchem, takže během tří měsíců nebyli ani starí ani noví křesťané k poznání. Nato se zaměřilo jejich přání k Guaranům, kteří bydleli směrem na východ; protože však přece nebylo možné opustit hlavní město, zůstal tu P. Salonio, ale ti oba další se nalodili a jeli vzhůru po Paraguay.

Když nějaký čas pokračovali ve své cestě, narazili po pravé straně na zemi, a vykonali ještě sto padesát mil pěšky, až dorazili k prvním osadám Guaranů v provincii Guayra. Poněvadž v této provincii, jak brzy uvidíme, byl položen první základ k onomu křesťanskému státu, který dále bude patřit k nejdůležitějším předmětům těchto dějin, chceme předběžně uvést krátký popis obyvatel.

Tito Indiáni bydlí společně v dosti zalidněných osadách; jejich kazikové byli navzájem nezávislí; a protože jejich hodnost byla dědičná, měli velkou vážnost u svých podřízených. Přesto se občas stávalo, že také jiní, zvláště když dokonale mluvili jejich řečí, jednou z nejkrásnějších, a kteří spojovali tento dar s velkou statečností, získali pro sebe určitý počet z jednotlivých rodin, kteří je pak ustanovili za kaziky; a také jejich potomstvo setrvalo potom v držení této hodnosti, jejichž skutečná výsada spočívala v tom, že jim podřízení museli obdělávat pole a sklízet úrodu.

Uznávali jen jednoho boha, prokazovali však kostem kouzelníků určité pocty, pokud tito vykonali ve svém životě věci, které přesahovaly v očích těchto Indiánů obvyklé přírodní síly. Přesto nepřinášeli bohu ani oběti ani nebyly u nich zaznamenány nějaké bohoslužebné úkony. Roky se počítaly podle zim; neuměli však napočítat více jak deset aniž by se při tom zmýlili. Věřili, že je na nebi tygr a veliký pes, kteří zakrývají slunce a měsíc, když se tato souhvězdí zatemní; a upadají kvůli tomu do velké úzkosti. Jakmile přivede žena na svět dítě, dodržuje muž 14 dnů přísný půst; nevychází na lov a nesetká se s žádným člověkem. A věří, že život dítěte závisí na věrnosti, s jakou se podřizují tomuto zvyku. Nic nevyjadřuje zřetelněji divokost tohoto národa, jak druh a způsob, jakým přidělují jméno svým dětem. Čekali se před uskutečněním ceremonie, až bude zajat válečný zajatec a odsouzen k smrti. Tento byl po několik dnů dobře živen. Když se přiblížil den, kdy měl zemřít, byl uškrcen za rozličných okolností. Jakmile byl mrtvý, dotkl se každý duše zbavené mrtvolou rukou, nebo ho udeřil holí, a v tom okamžiku dal dítěti jméno. Když toto bylo provedeno, bylo tělo rozřezáno na kusy a každá rodina si vzala svůj díl domů, rozvařila to na kaši a každý člen rodiny dostal z toho plnou lžici; dokonce i kojenci, kteří ještě leželi na prsou matky.

Jiný, nejvýš podivný zvyk tohoto národa bylo vítání někoho ze svých, když se vrátil z dlouhé cesty. Když tento poutník přišel do své chýše, tak se posadil na zem, aniž promluvil jedinou hlásku. Brzy nato přišly ženy, také němé, nějakou dobu chodily okolo něho v kruhu a propukly náhle v pronikavý naříkavý řev; načež následovalo dlouhé vyprávění o všech mrzutých událostech, které se mezitím udály v rodině cestovatele. Muži si zakryli svůj obličej a opakovali tytéž věci tichým hlasem; a to trvalo dlouho nebo krátce, podle toho, jakou úctu měli k přichozímu. Nakonec mu poblahopřáli k jeho příchodu a co nejlépe ho uhostili.

Avšak zavedlo by nás to daleko, kdybychom chtěli zde rozvést jejich pošetilé, škodlivé a pověřivé zvyky a mravy; které rovněž byly různé dle podnebí a kmenů tohoto národa. Avšak na všem to se tehdy dalo poznat, jak mají nejvýš omezený rozum, jak jsou více méně divocí, jak více méně milují hudbu, jak se vyhýbají práci a tak málo mají opatrnosti, takže je sotva možné být ještě více neopatrnější. Neznali nic a nedalo se spoléhat na jejich pověsti, které vyprávěli velice temným způsobem. Tak mnoho vyprávěli o všeobecném hříšném prokletí; avšak tento výraz používali k tomu vyjádřit velkou záplavu. Ti z nich, kteří byli usazeni v rovinách, a žili s malou námahou z plodů, získaných z půdy a z pěstování drůbeže, byli obratnější a také se mnohem více rozmnožovali; naproti tomu ostatní byli pro svůj potulný život, kvůli svým válkám a neustálým výpravám, právě jako pro svůj nečinný život, mnohem divočejší a surovější.

Provincie Guayra, kterou obývali ti, o nichž je tu řeč a kam se cestou ubíral P. Salonio a P. Filds, hraničila na východě s Brasií, na severu s bažinatou, zarostlou, dodnes neznámou zemí; směrem na jih s Uruguayí a na západě s Paraguay, přičemž mezi nimi a touto řekou se narazilo na mnohé další většinou potulné národy. Obratník kozoroha procházel zemí na šířce a téměř napříč středem. Půda je tu vlhká, podnebí skoro všude nejednotné, vzduch nikoliv

nejzdravější; avšak půda, s výjimkou hor, je úrodná na zeleninu, hlízovité plody, manioky apod. také se tu najdou přibližně všechna zvířata, stromy a některé produkty zemí, které jsme před tím popisovali. Kromě toho se v této zemi najdou kameny, které byly po dlouhý čas považovány za drahokamy, a kvůli nimž byly podnikány velké války, než se nakonec poznal omyl.

Tak tedy byla uzpůsobena zem, kde pojal P. Ortega a P. Filds rozhodnutí, hlásat Ježíše Krista. Vydali se tedy na začátku do Ciudad Real, a při svém příchodu tam se dověděli, že tu už po mnoho let neviděli jediného kněze, také zjistili skutečnost, že mnozí obyvatelé měli z křesťanství jenom jméno. Pracovali tedy s největším vypětím po celý měsíc, aby je poučovali a udělovali jim svaté svátosti; odtamtud šli do Villarica, kde shledali stejnou potřebu a dostalo se jim útěchy, že sklidili vzácné plody své práce. Nato pak vyhledali indiánské osady, které byly vlastním cílem jejich misí a šli za potulujícími se Guarany až do jejich lesů a hor. Strávili mnoho měsíců nejnamáhavější apoštolskou prací, a vrátili se nazpět po úspěchu, který je plně odškodnil za vytrpěnou námahu, konečně, podle pověření svého přestaveného P. Salonia, do Assumptionu, kde ho zpravili o tom, že viděli dvakrát sto tisíc Indiánů, kteří byli zcela oddáni království Božímu.

V tomto městě zuřil tehdy hrozný mor, a brzy se rozšířil do venkovských obydlí, kde způsobil ještě strašnější zpusťování. Takové chmurné doby jsou pro služebníky Boží dny žní; neboť Bůh udeří obvykle, aby uzdravoval a zachraňoval. Tito tři otcové se nijak nešetřili; bylo je vidět všude, kde nouze byla nejvyšší; takže se současně zdálo, jakoby znásobila ty, které vyslala; neboť bylo nepochopitelné, že byli náhle vidět na místě, které bylo ve velké vzdálenosti od místa, kde byli okamžik před tím.

Mor se mezitím stále více rozšiřoval a ubíral se k Brasilii. Tu bylo náhle oznámeno P. Ortegoví o potulných Guaranech, kteří se zdržovali za Villaricu, kteří kdysi přijali křest, aniž by věděli o co se jedná, a kteří byli Španělům velice na obtíž. Vyhledal je co nejdříve, vyučoval je a obrátil je a potom se vrátil zpět do Villarico, kde mu guvernér navrhl další podnikání; totiž přivést ke křesťanství novou osadu, která ležela nedaleko; protože on jenom takto doufal, že je přivede ke klidu. On se odebral ihned s velkou radostí na cestu; a guvernér ho chtěl doprovázet. Brzo by mu však jeho úsilí připravilo mučednickou korunu; neboť právě tam bylo, spíše kvůli guvernérovi, v začátku spiknutí. Tu nicméně v předvečer dne, kdy mělo toto spiknutí vypuknout, se služebník Boží uložil po velké námaze, nemohl však celou noc zamhouřit oko. To ho přivedlo na nápad porozhlédnout se po vesnici. Když tedy nyní přecházel okolo jisté chýše, uslyšel hluk a když přišel blíže, odkryl celý komplot a druh a způsob, jak to chtěli provést. Hned nato dal veliteli zprávu, a bylo rozhodnuto, okamžitě se stáhnout zpět; což také před rozbřeskem udělali. O nic méně neužasli Indiáni, když už je nenašli; a uhasili svou zlost na pokřtěných Indiánech, kteří přišli s guvernérem, ale nechtěli se s ním vzdálit; a oni tyto zavraždili do posledního muže.

Když se vrátil P. Ortega zpět do Villarico, našel tam P. Fildse, který byl poslán jejich společným představeným, P. Saloniem, aby ho přivedl; a oba se chystali k odcestování do Assumptionu, když se dověděli, že město tam vyvolalo povstání. Brzy se viděli obklopeni zástupem Španělů, kteří je prosili se slzami v očích, aby je neopouštěli. Zároveň jim padli také k nohám se slzami a nářkem nově pokřtění, kterým připadal jejich odjezd ještě bolestnější. Otcové, kteří mohli jejich naléhavým prosbám dát jako námitku rozkazy svého představeného, uvěřili nakonec, že se mohou podrobit prosbě guvernéra, který je požádal, aby počkali tak dlouho, až bude zpět kurýr, kterého on ještě tentýž den poslal k provinciálovi; a poněvadž tento přivolil k prosbě města, byl okamžitě postaven dům a kaple pro oba misionáře, tito ale hned si uvědomili, že mohou využít dobrou náladu Španělů a Indiánů k jejich spáse, zavést opět u jedněch čistotu mravů, druhé však dovést do stáje dobrého pastýře.

P. Salonio, který zůstal sám v Assumptionu, pracoval tu s nemenší radostí a požeňáním. V té době vzniklo také povstání mezi Calchaquity, které nemálo přispělo k tomu, že v Tucumanu uctívali nové misionáře jako muže, kteří jsou neméně užiteční pro bezpečnost provincie, jako pro založení křesťanského náboženství mezi pohany. Už dříve byla řeč o těchto národech. Ti, o nichž teď mluvíme, byli přesazeni na hranice Chaco a určeni jako komendové. Protože však nemohli snést nelidskou tvrdost posluhování, vzbouřili se a utekli se do hor; odtud často způsobovali španělským obydlím velké škody. Velitel Domramirez de Celasco prto proti nim vytáhl, aby je zajal anebo aspoň donutil ke klidu; a vyhledal P. Barzenu, který se sotva zotavil z nemoci, kterou si přivodil v Chaco, aby ho na tomto tažení doprovodil; kterýžto úkol přijal misionář s radostí, protože doufal, že při této příležitosti zvěstuje Chalchaquitům Ježíše Krista, což se mu ne zcela podařilo.

Mezitím se guvernér, který ne dostatečně znal zemi, bránil v úzkých průsmycích, které drželi v obsazení nepřátelé s velkou obezřelostí, a byl vystaven nebezpečí, že bude zahuben se všemi svými oddíly. Tu se P. Barzena odvážil v tak očividném nebezpečí, zasáhnout. Sám šel k Chalquitům; a přesto že se také tito divoši snažili odříznout mu cestu na každý způsob, dosáhl přesto vrcholu jejich hor. Jeho smělost je přivedla k údivu a zůstali nad tím bez hnutí stát. Tu k nim přistoupil; oni však byli tak dojati jeho mírností a přívětivostí, že je bez námahy přemluvil k tomu, aby nechali Španěly na pokoji; při čemž jim také slíbil, že je samotné nechají nerušené v jejich obydlích. Zůstal také po nějaký čas u nich, aby studoval jejich temperament, jehož základním tónem byla divokost, která se stávala nespoutanou pro opilství; a nezdálo se tomuto apoštolskému muži nemožným, získat také je pro křesťanství; protože mnozí mezi nimi naslouchali jeho slovům s velkou bází. Zároveň mu však připadalo, jakoby ještě nepřišel jejich čas; a jeho mysl usilovala po zralejší žni. Chachquitové se však brzy vrátili do svých údolí, kde je postupně opět najdeme.

38.

Národy Lullů. Misie mezi nimi. Národy Frontózů a Mognózů.

Národy, které podle názoru P. Barzeny stály říši Boží blíže, byli Lulleové, kteří bydleli v Chaco. P. Lozano vypravuje, že tyto národy byly obráceny na víru svatým Františkem Solano. Jisté je přinejmenším to, že ti z nich, kteří se zdržovali v blízkosti Ezteco, se po křtu podrobili Španělům; a že byli předáni Komendům, avšak protože byli od svých komendátorů příliš tvrdě utiskováno, vrátili se nazpět do svých lesů, ze kterých je apoštol Chabců vytáhl.

Lulleovů jsou dobře urostlí, veselí myslí a oddáni opilství. Jejich rozum je nanejvýš omezen, a nejsou s to myslet souvisle; také jejich řeč nemá výraz pro věci, které nepatří do oblasti smyslů. Mají množství pověřčivých zvyklostí, a také žádný pojem o d'áblu, k jehož počtě pořádají obřady, které svědčí o nejhlubší hlouposti. Marně bychom hledali ctnosti u národa, jehož rozum je na úrovni zvířecí říše; neznají ani oněch ctností, které jsou ostatním lidem dány od přírody; ba, stojí v tom určitým způsobem blíže zvířatům. Když jednou misionář viděl, že chtějí pochovat s mrtvolou jedné křesťanky i jejího kojence, a ptal se z jakého důvodu, řekli mu, že se to děje proto, že by se nenašla žádná žena, která by dítě kojila. Nabídl tedy velkou odměnu té, která by se na to chtěla dát; avšak nenašla se ani jedna. Ani vlastní užitek nemohl v nich probudit nějaký soucit s tím nevinným dítětem; a musel je proto vychovávat na kozím mléku; přitom tyto ženy, když mají příliš mléka, nechávají je vypít psům, kteří byli svými matkami opuštěni.

Národ tohoto druhu není způsobilý, aby žil ve společnosti, pokud mu milost nezlepší jeho povahu. Lulleové také neznají radosti společenského života. Každá z jejich rodin žije sama pro sebe, aniž by pěstovali styk s ostatními; a z toho větším dílem pochází to, že nenávidí každou závislost a vůbec všechno, co by mohlo klást meze jejich svobodě; nicméně mají přesto kaziky; ti však vykonávají moc pouze v čas války. Jejich manželský stav je tak dobrý, jako žádný jiný; stačí ta nejmenší maličkost k rozloučení manželů; děti neví vůbec nic o poslušnosti; na neřesti pohlíží jako na nejlhostejnější věci; proto také jsou u těchto zvláštních národů všeobecně největší prostopášnost.

Protože bylo P. Barzenovi řečeno, že je mezi nimi mnoho křesťanů, choval naději, že je získá pro Krista; a začal také mezi nimi pracovat se svou obvyklým katolickým úsilím, které všude přinášelo tak hojné plody, v čase kdy přišli začátkem roku 1590 PP. Johanés Agnosco a Johanés Fonté z Peru do Santiaga. Posledně jmenovaný byl představeným misie, první se měl podílet s P. Barzenou na apoštolských pracích; protože se důvodně domníval, že tyto práce přesahují síly jednoho člověka. Když se tudíž tento hodlal vydat na cestu, aby se s ním domluvil, rozšířila se pověst, že Lulleové pojali úmysl podniknout útok na život misionáře, jehož zdraví beztoho bylo každým dnem slabší. To pohnulo nového představeného k tomu, aby ho povolal zpět do Tucumanu. Uposlechl; i když s těžkým srdcem; a když přišel až do Sv. Michaelu, dostal druhý rozkaz, zůstat tady, poněvadž okolí tohoto města trpí nedostatkem veškeré duchovní péče. Představený naproti tomu si vybral za doprovodu P. Angulo, svého předchůdce, své stanoviště proti proudu Červené řeky, v okrese Concepción.

Návrh k této misii přišel od místodržitele Doma Alfonzo de Very, jehož záměrem bylo shromáždit Indiány z okolí Chaco kolik jen je možné, a rozdělit je do vícero osad, a usnadnit tak prostřednictvím takového sjednocení jejich obrácení ke křesťanské víře. Tento plán byl ostatně výborně vymyšlen, a pokud by byl proveden, byla by dávno největší část Chaco křesťanská; avšak nedostatek misionářů a ještě více špatné příklady starých křesťanů, tvrdost jejich srdce a lakota byly příčinou, že vše ztroskotalo; jakkoliv se místodržitel velice snažil, odstranit všechny překážky. Indiáni, kteří bydleli nejbližší města Concepción, byli Frontonové; divoký národ, pomalovaní a na celém těle tetovaní. Na provaze, který jim sloužil za opasek, visely jejich zbraně, které sestávaly z kyje a šípů. V ruce vždy nesli luk a zakřivená hůl, na jejímž konci byl upevněn trn z rybí čelisti. Jsou potulným národem, který se živí rybami a zvěřinou; vedou stále mezi sebou válku; protože jsou z různých kmenů. Nejvychytralejší ze všech jsou Matarové nebo také Mataranové; a na ty přednostně zaměřil místodržitel svůj pohled, aby je získal pro sebe skrze pouto náboženství; kdysi právě z nich byli mnozí pokřtěni, ačkoli ani na nich nebylo stopy po křesťanství.

Přesahuje skoro každé pomyšlení kolik vykonal P. Fonté s třemi soudruhy svého apoštolského úřadu za méně než rok u těchto divochů; přesto že největší část této doby museli naložit na to, aby se naučili jejich řeči. Chystali se také vniknout hlouběji do tohoto barbarství; avšak Španělé dělali všechno možné, aby je od tohoto úmyslu odradili. Nakonec se dohodlo to, že by tam měli jít jenom PP. Agnasco a Barzena. Tito misionáři se sice bránili obřadně nabídce místodržitele, který tam chtěl poslat svého bratra Doma Francesco de Vera s jednou kompanií v jejich doprovodu; ale nemohli ho od toho odvrátit a to uspíšilo všechno.

Mognozové, nejneřestnější z Frontónů, a kteří se nejvíce potloukali kolem, přepadli lstivě Španěly a zavraždili všechny i s velitelem. Místodržitel chtěl pomstít smrt svého bratra; a kvůli této válce, která při této příležitosti vypukla, ztratili misionáři každou naději dosáhnout něčeho u těchto národů, a po mnohém putování obrátili své kroky k Rio de la Plata až k S. Johann de Corrientés, malému a teprve nedávno vystavěnému městečku, něco na polovině cesty mezi soutokem Paraguay a Parana, kde je jak Španělé tak i Indiáni pozvali, a kde je požehnané plody jejich práce poněkud utěšily nad smutnou nezbytností, že museli opustit Frontóny.

Misie mezi Omaguacay. Nepřátelství tohoto národa vůči Španělům. Apoštolské cesty misionářů. Kolegium jezuitů v Assumptiону.

Zatímco toto vše probíhalo, povolal provinciál jezuitů v Peru otce Fontého zpět do Limy, a jmenoval P. Romea za svého nástupce, kterého spolu také s P. Gasparem de Monroy, Johanese Bianou a Marcellusem Lorenzanou poslal do Paraguay. První, co nový představený učinil při svém příchodu do Tucumanu, bylo, že odřekl jistý kus půdy, která ležela naproti Saltě, a která byla darována jeho předchůdcům, aby tak bylo postaráno o potřeby misionářů, poněvadž nedostávali žádný jistý příjem pro svou domácnost. Přimělo ho k tomu především to, že jeho řádových příslušníků byl malý počet, aby se mohli usadit na jednom určitém místě a zajistit obdělávání těchto pozemků; a také nemohl být tento kus půdy řádně využíván aniž by k tomu nebylo potřeba Indiánů; nechtěl však svým vlastním příkladem ospravedlňovat robotnické práce. Nato pak poslal všechny své misionáře na taková místa, kde mohli pracovat s nejlepším výsledkem; on sám se však neusadil na žádném místě, protože chtěl být stále připraven pospíšet tam, kde byla potřeba nejnaléhavější.

Poslal otce PP. Agnasco a Monroyk Omaguacasům, národu, který bydlel na hranicích u Tucumanu a Peru. Byl to divoký národ, který zrovna přijal evangelium a podrobil se španělské koruně, potom však opět popřel svou víru a odvrhl od sebe jho Španělů. Povraždil také své misionáře, a zmasakroval všechny Španěly, kteří na ně vyrazili, město Jujui dvakrát zničili; a po třicet roků přepadali neustále tyto strany od Tucumanu a zbavovali provincie lidí loupežemi a vraždami. Guvernér země začal tudíž znovu budovat město Jujub, a pokud to bylo možné zajišťoval je proti všem dalším nájezdům. Tento úkol dal Domu Francesco Arganarezovi, který jej také statečně vykonával, pak vytáhl proti tomuto národu, vzbudil tak u nich strach a přinutil je k tomu, aby přijali misionáře, když to bude považováno za nutné, aby k nim byli poslání; a nastolil mír a to dokonale, nejenom na této straně, nýbrž také u Chaco. Uběhly však dobře dva roky, dříve než mohl dát souhlas, aniž by ztratil rozum, oběma misionářům, kteří byli určeni k tomu, aby tyto Indiány přivedli zpět k službě pravému Bohu, aby následovali pohnutky svého svatého úsilí.

Avšak oba další misionáři, totiž P. Barzena a P. Lorenzana, které poslal představený misie do Assumptiону, sotva sem dorazili neprodleně se nalodili na řece Paraguay s úmyslem, jet vzhůru po této řece, a tak, pokud budou moci, vybudovat misie směrem na sever. Vynaložili na tuto cestu čtyři měsíce a byli tak velice potěšeni nad učenlivostí těchto národů, které navštívili, že, ačkoliv vyčerpáni nemocemi a námahou, se chtěli po svém návratu do hlavního města na místě vrátit, aby dokončili, co tak šťastně započali, pokud by se nebyl P. Romeo, který je tu zastihl, tomu vzepřel.

Tento představený se tam vypravil, aby se sám přesvědčil, jakým způsobem by mohlo být pomoheno náboženství v provincii Rio de la Plata. Našel tu tolik co na práci, že byl nucen zdržet se tu mnohem déle, nežli myslel; a neměl důvod stěžovat si na čas, který tam strávil; poněvadž všechno, co podnikl pro spásu duší, dopadlo nad jeho očekávání šťastně. Navštívil také osady Guaranů, kteří byli městu nejbližší, a získal náklonnost těchto Indiánů do té míry, že při svém návratu do Assumptiону, si všichni pospíšili, aby mu projevíli důkazy největší úcty a nejupřímnější důvěry. Tak nyní šlechta i nadřizení uvažovali, jak šest či sedm členů řádu, které ani nebylo v těchto krajinách vidět, způsobilo zde tak velký obrat, že co se týká náboženství a mravů to nebylo zde ani k poznání; a když uznali, že jejich úsilí a převaze v tom co jim Bůh udělil nad dušemi není nic nemožné, rozhodli, aby jim nikdy nemohlo chybět na tak drahocenných pracovnících, že jim nabídnou v hlavním městě stálé ubytování.

Oni pouvažovali, aniž by je o tom zpravili, a pojali rozhodnutí, že napíší ohledně toho králi, generálovi společnosti a provinciálovi do Peru, aby dostali v Assumptiónu kolegium a schopné pracovníky. Ba, učinili ještě více; neboť protože nepochybovali, že odpovědi dopadnou příznivě, koupili z veřejných peněz místo, aby tam postavili dům kostel; a nedbaje na nechuť P. Romea co se týká ústavu, který on považoval za předčasný, nemohl se přece jen zpěčovat, když jinak král a jeho řádový generál s tím souhlasil. Jakmile byla přiložena ruka k dílu, chtěli na tom všichni pracovat, dokonce i dámy; nehledělo se na to, co chtěl stále představený říkat a dělat, aby se výdaje mírnily. Na jeho námitky odpovídali, že se to dělá pro Ježíše Krista, proto se nemusejí obávat, že se dělalo příliš mnoho. Dům byl konečně dokončen v roce 1595, avšak o něco déle trvalo, než byl dokončen kostel.

Španělé byli zásadně jezuitům velice nakloněni, protože viděli s jakou snadností zklidnili myšlení i těch nejdivočejších Indiánů, mezi nimiž se nikdy nikdo necítil v bezpečí. Na druhé straně také Indiáni doufali, že by se mohli Španělé nechat poučit něčemu lepšímu od mužů, jimž prokazovali tak velkou úctu, a že by s nimi mohli zacházet s větší jemností. To skutečně vyžadovala užitečnost pro posledně jmenované, a zkušenosti uplynulých dob by je mohly poučit, že by se nikdy nemohli usadit s jistotou mezi tolika národnostmi, pokud by jim neukázali, že styk s nimi jim zaručí mnohé výhody. Avšak špatně pochopený vlastní užitek, jim nad tím zavřel oči, a oni začali brzy pohlížet na ty, které vynášeli s tak velkými chvalořečmi, podezřívavýma očima, protože se domnívali, že tito mužové by měli zájem na domorodcích této země; a vůbec neuvážili to, že je sami tímto chováním naladili k tomu, aby dali zbraně z ruky.

40

Pokrok v misiích mezi Omaguacany. P. Monroy u kazika Piltipiconu. Důsledky jeho rozmluvy s ním. Smrt posledního prince z domu Inků. Apoštolské práce a utrpení misionářů, zvláště P. Ortegy.

Zatímco v provincii Guayra probíhaly tyto události, pronikl konečně P. Monroy s jedním laickým bratrem do země Omaguacasů. Byli od těchto divochů dost dobře přijati, a neměli proto žádnou obzvláštní námahu, aby se jim u nich dostalo sluchu. Dokonce pět z jejich osad požadovalo, aby byli v krátké době vyučeni; a netrvalo dlouho, že se u nich našlo šest set osob, kterým se dostalo křtu. Některé soukromé osoby se chtěly postavit proti těmto pokrokům; avšak dva anebo tři příklady strašných trestů, které z rozhodnutí Boží prozřetelnosti dopadly na ty, kteří se nejmocněji bouřili proti milosti, odstranily konečně všechny překážky, které se stavěly dílu Božímu; a misionář se svými katechety nemohli již postačit velkému počtu pohanů, kteří žádali vyučování. Aby bylo království Kristovo u tohoto národa pevně založeno, vyžadovalo to, aby byl přemožen jeden z jejich velitelů, jménem Piltipicon, který byl strašně rozezlen na Španěly, a chtěl jim to zlé, které, podle jeho mínění mu způsobili, dvakrát tolik oplatit.

Byl ve svém mládí pokřtěn, avšak pošpinil čistotu svého křestního roucha všemi neřestmi, jakých je jen schopen barbar, který ponechán svým vášním, hoří touhou po pomstě na těch, na které pohlíží jako na své tyrany, a je vůbec ovládán vši nenávistí, kterou jen může nepřítel spásy vstípit proti pravému náboženství. Všude, kam ho jen jeho zuřivost hnala, povraždil kněze, kostely zapálil, a zabral obydlí Španělů. Tento hrozný kazik zaměstnával

v myšlenkách P. Monroye nezbytností výpravy, aby přivedl Omaguacany úplně pod jeho Ježíše Krista; a vyzbrojen veškerou důvěrou v to, že Božský Spasitel tak naléhavě doporučil zvěstovat své evangelium, vydal se sám na cestu k němu. Při svém příchodu mu řekl, že podíl, který si on bere na jeho pravé blaženosti, ho pozvedl nad strach před skoro jistou smrtí. „Ale,“ připojil, „tobě to nepřinese žádnou zvláštní čest, když zabiješ bezbranného člověka. Chceš-li mi, proti mému očekávání, laskavě naslouchat, tak bude veškerý užitek naší rozmluvy patřit tobě; když však zemřu tvou rukou, tak mne čeká nesmrtelná koruna v nebi!“

Piltipicon byl zpočátku tou řečí více udiven nežli pohnut; avšak podivení způsobilo, že proto zapomněl na celou svou divokost. Předložil mu dokonce nápoj z rýže, a jakkoliv byl tento odporný, vyhověl mu; a potom ho poprosil o dovolení, aby mohl proniknout dále do země a zvěstovat křesťanství, a také o nějaké potraviny na tuto cestu. Obojího se mu s radostí dostalo. A on nacházel všude stejnou učenlivost, kterou až dosud nacházel, a využil ji se stejným úspěchem. Nato se pak vrátil nazpět k Piltipiconovi, a až tak ohnul jeho mysl, že tento souhlasil, že uzavře se Španěly mír. Probral s ním všeobecně podmínky a donesl je guvernérovi v Tucumanu, který je schválil a podepsal.

V celé provincii byla nad tím velká radost; avšak jedno ještě scházelo na radosti misionáře, a to ho činilo lhostejným vůči vší chvále a pochvalám. Ztratil totiž skoro všechnu naději, že smíří tohoto kazika s Bohem; a zatvrzelost tohoto odpadlíka kladla velkou překážku obrácení celého jeho národa. Někaký čas nato se dokonce rozšířila zpráva, že se Piltipicon málo vázal na mír, který uzavřel, a že vešel ve spojení se stejnými odpadlíky, aby po třetí zničili město Jujub. Byla to jenom slepá pověst, přesto však se velitel z Jujub domníval, že je jeho povinností, aby pamatoval na bezpečnost; a protože našel prostředek, přilákat oba kaziky do města, dal je spěšně zajmout.

Tento násilný pošetilý kousek učinil z Omaguacaků nesmiřitelné nepřátele Španělů; Přesto se P. Agnasco, který se naštěstí tehdy zdržoval v Jujub, a P. Monroy, který sem na tuto novinu co nejdříve přispěchal, namáhal, odpomoci zlu. Oba zajatí byli propuštěni; celé město se k nim chovalo velmi přátelsky a obě strany udělaly nyní vážnou smlouvu; všeobecná shoda byla uzavřena obrácením obou kaziků; a brzy následovalo jejich příkladu všechno obyvatelstvo. Nyní ale pokládali oba misionáři za dobré, vyvést je ze státu, kde je zadržovali; poněvadž se dalo čekat, že by netrvalo dlouho, aby nebyli od svých sousedů opět svedeni; a nepřípadlo jim zdaleka tak těžké získat k tomu jejich souhlas. Převodli je tedy do blízkosti Tucumanu a dali je pod vedení jednoho čilého duchovního, který mluvil běžně jejich řečí.

Pravděpodobně bylo P. Monroyemu bráněno, aby sám řídil tuto novou církev, kterou tvořil s nepopsatelnou námahou; a hlavní důvod spočíval asi v tom, že misie v Paraguay tehdy utrpěla ztrátu, kterou mohl jenom on nahradit. Vysoký věk P. Barzeny, jeho nemoci, které den ode dne se zvětšovaly, a nemožnost požadovat od něj, aby se více šetřil nežli měl ve zvyku dělat, přiměly jeho provinciály k tomu, že mu vážně poručil, aby se stáhl do Cusco. Poslechl, a plodem jeho poslušnosti bylo vítězství, které nezkrátilo jeho dny, a tak krásný život jako byl ten jeho, korunovalo slavným způsobem. Poslední princ z domu Inků ležel právě nemocen v posteli, když tam přišel P. Barzena; navštívil ho, mluvil s ním o Bohu křesťanů s takovým zanícením, které dávalo jeho slovům takovou účinnost, získal jej a poučil ho; a krátce potom, co ho pokřtil, měl útěchu v tom, že mu pomohl při jeho smrti kdy mohl ze srdce děkovat Bohu, že se mu dostane nekonečně slavnější koruny, nežli oné, kterou ztratili jeho předkové. P. Barzena ho brzy následoval do věčné slávy a dva roky potom zemřel také P. Salonio jako oběť bliženecké lásky v Assumptionu.

Tato dvojnásobná ztráta byla sice v krátkém čase opět nahrazena; avšak čím více se rozmnožoval počet evangelických pracovníků, o to více také nabývaly převahu potřebné nutnosti. Guyara se věnoval evangeliu den ode dne více; a to i přes nevýslovné úsilí PP. Fildse a Ortegy, kteří zde již osm roků skoro denně přiváděli celé zástupy do stáda Nejvyššího pastýře duší. A skutku přesahovaly jejich nezměřitelné práce téměř jakoukoliv lidskou sílu;

ano, už samotné cesty, které byli nuceni vykonat za divochy, by byly určitě udusily každé méně zapálené úsilí; což bychom mohli ukázat na nespočetných příkladech; chceme zde nicméně ukázat jenom jeden.

Pater de Ortega cestoval jednou za doprovodu několika nově pokřtěných přes rovinu, kterou od sebe oddělovaly dvě řeky, z nich jedna se vlévala do Paraguay, druhá do Paranay. Naráz vystoupily obě řeky tak mohutně, takže se celá rovina podobala rozsáhlému moři; a nic nemohlo být v těchto zemích obvyklejšího, než veliké a náhlé záplavy, které, protože nebyly pravidelné, nemohli předvídat. Misionář se ale nedivil přítomné záplavě, a věřil, že nebude mít žádnou větší nesnáz, nežli to, že bude muset jít až po pás ve vodě; čemuž musel nejednou čelit. Avšak voda ho brzy vyzvedla do výše, a byl nucen, aby si zachránil život, vystoupit na strom. Totéž učinili také nově pokřtění, kteří ho doprovázeli; poněvadž však neměli v úmyslu vystoupit na nejvyšší stromy, voda je v krátkém čase dosáhla... Misionář, který byl opatrnější nebo šťastnější, nacházel se s jedním katechetou na svém stromě; avšak do hloubi jeho srdce mu pronikal úzkostný nářek těch, kteří se snažili udržet na nejvyšších větvích a jejichž síly byly už skoro vyčerpány.

Mezitím záplavy přibývalo; a protože poutníci neměli žádné potraviny, viděli se vydáni na pospas zjevnému nebezpečí buď zemřít hladem, nebo spadnout vyčerpáním do vody a utopit se v ní. Zatím co se misionář zabýval těmito truchlivými myšlenkami, spustil se déšť doprovázený hromy a blesky a hrozným vichrem; což ještě zvyšovalo hrůzy takového stavu; a kromě toho byla voda plná (posetá, pokrytá) tygry a lvy a velkým počtem divokých zvířat, ba dokonce hady a krysami. Nakonec se šplhala jedna z těch plazících se příšer po větvi stromu, na kterém se nacházel P. Ortega, který už byl připraven na to, že od ní bude pohlcen; váha zvířete obtáčejícího větev, tuto zlomila, načež spadlo do vody a obrátilo se jiným směrem.

Uplynuly již více jak dva dny co se tedy poutníci nalézali mezi životem a smrtí; bouře řádila v jednom kuse, voda vystupovala výš a výše, když tu náhle okolo půlnoci spatřil misionář při světle blesků, jak k němu plave jeden z jeho Indiánů, který však neměl žádné světlo, aby našel cestu, a který, když si myslel že je blízko svému duchovnímu otci aby ten ho slyšel, křičel hlasitě, že tři katechumeni a tři křesťané jsou blízko smrti; a že ti jedni prosí o křest, ti druhí o rozhřešení. Apoštolský muž se nerozmýšlel ani na okamžik; uvázal svého katechetu, který se nemohl slabostí pohnout, pevně ke stromu, vyslechl pak jeho zpověď, nato se vrhl do vody, aby následoval Indiána, který na něj volal; došel, napříč vzdušným vlnám a větvím stromů, které měly většinou trny, z nichž jeden mu propíchnul stehno, ke katechumenům, kteří sotva že je pokřtil, spadli do vody, kde už nemohl zabránit jejich smrti.

Nato doplaval ke třem nově pokřtěným, vzbudil s nimi potřebná akt lítosti, a dokonce jim udělil rozhřešení; dva z nich bezprostředně na to zemřeli. Když se to všechno stalo, vrátil se nazpět ke svému stromu a přišel právě v pravý čas; protože jeho katechetovi už voda sahala až ke krku. Ihned ho odvázel a pomohl mu vystoupit na vyšší větev. K večeru tohoto dne začala voda opadávat, a ihned jak mohl položil svoji nohu na zem, chtěl navštívit Indiány, které ještě opustil na živu; avšak jeho stehno, kde zůstal vězet trn, bylo tak silně naběhlé, že byl po několika krocích nucen se tady zastavit; museli ho donést do Villaricy, aby zde byl ošetřen; a celých dva a dvacet roků, které zde ještě prožil, nepolevila jeho rána, která se nikdy nezavřela, aby ho bolestně nesužovala. Přesto však brzy nato vykonával opět práce svého úřadu; a v krátké době potom byl povolán zpět i se svým soudruhem do Assumptionu, kde nemohl P. Lorenzana, který tu zůstal sám, stačit již na svou práci, již byl přetížený.

Spiknutí proti jezuitům. Cestovní dobrodružství některých misionářů. Jezuité berou Indiány pod ochranu a přivedou tím na sebe nepřátelství Španělů.

Mezitím co se v hlavním městě Paraguay rozšiřovala z právě uvedených důvodů všelijaké těžká a ostudná osočování proti jezuitům, dali někteří členové řádu, kteří se tu chtěli usadit a byli pevného mínění, že by se otcové zcela vzdali svého zdejšího obydlí, návrh P. Fildsovi, který vzhledem ke svému vysokému věku a své neduživosti nemohl se odstěhovat, aby jim prodal řádový dům. Ten se však omluvil a řekl, že k tomu není oprávněn; odkázal je ale na P. Romea, aby dostali potřebné informace. Nicméně však byla současně tomuto představenému dána zpráva, že správce biskupství a magistrát města si těžce stěžovali u generála řádu na jednání P. Paeze.; a také krátce na to dostal psaní od nově jmenovaného biskupa v Assumptionu, Doma Martina de Loyoly, synovce zakladatele řádu, který ho uvědomoval o tom, že on, pokud by byl věděl, že jezuité opustili jeho biskupství, by se nikdy nerozhodl, převzít jeho vedení. Naléhavě ho proto prosil, aby, jak jen to bude možné, poslal zpět; v opačném případě však, by se viděl být povinen obrátit se na svého generála řádu a, když to bude nutné, dokonce na krále a papeže. Ano, dokonce aniž by vyčkal odpověď P. Romeo, napsal generálovi P. Claudius Aquavivovi. Tento ho však zrovna předešel; a P. Romeo obdržel skoro ve stejnou dobu rozkazy z Říma a od provinciála z Peru, aby poslal P. Lorenzana ještě s dalším jezuitou do Assumptionu; on se pak vpravil do tohoto úkolu s o to větším potěšením, jak ho nikdy způsob P. Paeze neoslovil, a jak mu velice ležely na srdci misie u Guaranů.

Skutečně byl nejvyšší čas, aby se jezuité nechali v Assumptionu vidět, pokud se neměly brány tohoto města navždy uzavřít, a jako nutný následek toho, a pokud nechtěli vidět zánik církve, která se pomalu rodila v Guayra; neboť protože byl P. Filds neustále tlačěn k tomu, aby dům prodal, byli by, pokud by nepřišla žádná podpora a on zemřel na věchost svého stáří, oni členové řádu dostali dům bezplatně. Mezitím nezameškal P. Lorenzano ani okamžik, a jakmile mu přišel rozkaz, nalodil se s P. Caldatino do Buenos-Ayres. Ještě se ani daleko nedostal a jeho loď byla v bouři hozena na útes, kde ztroskotala; a oba misionáři byli zachráněni jen statečností Indiánů, kteří je provázeli, a přivedeni s největší námahou na pevninu.

Nyní tedy sice ušli ztroskotání lodě, ale byli blízko tomu, zemřít hladem, poněvadž nemohli zachránit nic ze zásob potravin, a protože se ocitli v neskutečné krajině. V této velké nouzi je potkal biskup z Assumptionu, který plul dolů po řece; a z naprosto velké radosti, když viděl jak jsou jeho přání splněna, je srdečně objal, co nejlépe pohostil, a dal jim jednu ze svých bárek plnou potravin, spolu s nejširší pravomocí ve svém biskupství.

Ale prohlásili jasně a zřetelně k dobru Indiánů, a vyslovili se proti zneužívání komendů, než aby mohlo dlouho vytrvat přátelství a důvěra těch, jimž neotevřely oči ty nejsmutnější zkušenosti, jak velice vyžadoval vlastní zájem, aby zacházeli s domorodci země lidštěji a šetrněji. Zvláštní je, že dokonce řádoví duchovní se proti jezuitům rozhorlovali z nějakého důvodu, který právě měl dosáhnout opak. Krátce na to se vzbouřili Indiáni, kteří bydleli na březích Paraguay, a jako komendové se propůjčili a zavraždili několik Španělů, podlým způsobem. Když vešla tato zpráva ve městě ve známost a guvernér nebyl právě přítomen, vytáhl velitel s kompanií vojáků, aby rebely potrestal; cestou však změnil svůj záměr, a přepadl spojenecké a věrné Indiány, na které narazil a kteří byli bez zbraní. S těmi tedy jednal jako s nepřáteli, mnoho jich zabil, velký počet jich dal do pout, a táhl s nimi hned s triumfem do Assumptionu, a tam je prodal za otroky.

Tu tedy věřil P. Lorenzana, že nesmí nechat přejít takovou do nebe volající nespravedlnost tichým mlčením. Nejdříve toto předložil mezi čtyřma očima vážně původci všeho; varoval potom ty, kteří si Indiány koupili, a řekl jim, že na tyto nesmějí s dobrým svědomím pohlížet jako na otroky; když však byli všichni hluší k jeho návrhům, vystoupil na kazatelnu a pohrozil jim hněvem nebe, pokud nepropustí tyto Indiány na svobodu. Nato mu nařídil správce pokladu katedrály, který byl při tom, aby mlčel a aby se ihned z kostela vzdálil. On uposlechl, aniž by hnul brvou; a tato mírnost zapůsobila tak na mysl všech posluchačů, že nastalo všeobecné reptání proti správci pokladu. Tento nešťastník byl také postižen těžkým zlem, které hraničilo s šílenstvím, a během několika dnů vydalo jeho ducha nejošklivějším trhavým pohybům; a tato událost zapůsobila mocněji pro osvobození Indiánů, nežli ta nejnaléhavější napomínání misionářů; současně však totéž rozhořčilo protivníky jezuitů, a vyvstala k nim tajná nechuť, která následně způsobila udivující účinky.

V tomtéž roce 1605 dorazil P. Diego de Torrez jako provinciál pro Chili a Paraguay s patnácti misionáři, které dílem rozdělil pro Chili, dílem pro Tucuman. Nato pokračoval ve své cestě přes město la Plata a přes Potofi, prošel pohoří Characas, vyhledal Omaguacasy, upevnil je ve víře, a pak se vydal do Jujui a odtud do Salta. Obě města ho prosila o kolegium; prozatím však jim to nemohl dopřát kvůli nedostatku pracovníků.

Ze Salty šel s těmi ze svých řádových druhů, kteří byli při něm, do Santiaga, kde byl přijat biskupem a guvernérem s velkou poctou a přátelstvím. Přeložil vše biskupovi a řekl mu, že úmyslem generála jeho řádu je, že by měli být jako pracovníci v jeho rukách, aby s nimi mohl volně nakládat; biskup byl nad tím dojat k slzám a slavnostně děkoval Bohu za tak velkou a žádanou pomoc. Několik dnů nato odcestoval provinciál do Chili, a zatímco tu zařizoval obchody provincie, dorazilo do přístavu Buenos-Ayres osm jezuitů, kteří byli odesláni od generála řádu a cestovali na královské náklady. Byli tu nahlášeni; a některé z nich tu zdrželi, aby založili kolegium tomto městě, ve kterém tehdy začal velice živě vzkvétat obchod.

41.

Město Santa-Fé požaduje jezuitu. Další misijní cesty P. Romeo u Diaguitů. Přichází z Říma vizitátor. Jeho konference s misionáři.

Zatím co v provincii probíhaly tyto věci, působil P. Romeo v Santa-Fé, kde strávil půldruhého roku a sklídl podivuhodné plody jak u Španělů tak u Indiánů; a ti první napsali provinciálovi jezuitů do Peru, aby mu nabídli ve svém městě dům. Přesto i když rok nato přišla nová posila misionářů z této královské říše, nebylo možné by i jednomu nabídnout stálý pobyt. Představený, který se odebral do Tucumanu, aby se ujal tohoto nového přírůstku, ujal se toho, aby udržel misii s P. Johaneselem Dariem, Italem a laickým bratrem Johaneselem Rodriguezem v Cordubě. Byl tam sice zpočátku přijat trochu mrazivě, sotva však misie započaly, byl mu nabídnut na velmi příjemném místě dům a kaple.

Potom šel se svými dvěma společníky vyhledat Indiány, které vyučovali ve víře PP. Ortega a Barzena, a kteří zůstali po odchodu těchto otců téměř bez jakékoliv duchovní péče. Měli útěchu v tom, že zde také narazili na Neopnuty, kteří si udrželi nevinnost svých křtů a vzdychali po návratu svých duchovních otců; a ti to byli s radostnou láskou přijati. Misionáři jim řekli, že je v Cordubě postaven veliký kostel, kam by mohli přicházet v případě, že by nebylo možné poslat jim vlastního pastýře; a oni se na místě nabídli přinést na ten účel stavební materiál. Jejich nabídka byla přijata, a v krátké době byl kostel dokončen.

Při svém návratu do tohoto města se P. Romeo zdržel jenom několik dnů, a odcestoval co nejdříve s P. Monroyem přinést světlo evangelia Diaguitům, kteří bydleli skoro na nejzazších hranicích směrem na jih od Tucumanu. Tito Indiáni, kteří jsou méně oddáni opilství než jejich sousedé, měli ve velké oblibě jezuity, kteří jim mezi jiným říkali, aby se ze všech sil bránili, aby se s nimi nezacházelo špatně; A tento šťastný předsudek vzbudil u jednoho španělského šlechtice jménem Juan de Abreu, jehož otec byl guvernérem v Tucumanu, naději, že tyto snadno ochočí, když se objeví ve společnosti těchto otců mezi nimi. Naproti tomu misionáři, kteří nebyli dost znalí řeči tohoto národa, ani neznali cestu, byli velice rádi, že se jim dostalo muže takové vážnosti za průvodce a tlumočníka, který by mohl jejich svatému úřadu dodat cti.

Měli skutečně zpočátku všechen dobrý výsledek, jaký si jen mohli přát; prochodili velkou část krajiny, a všude naslouchali jejich slovům s radostí. Jen v jediné osadě, kde byli přijati s otevřenou náručí, se zdálo, že jim vážně hrozí smrt. Neboť v den, kdy byli tak dobře přijati, objevila se rota těchto divochů na výpravě, na jaké se obvykle objevovali, když vytáhli ke krvavému podniku, a blížili se k nim s divokými a výhrůžnými posunky. P. Romeo jim šel vstříc s takovou pevností, kterou vlévá pohrdání smrtí a poručil jim velitelským tónem, aby vzdali úctu pravému Bohu, kterého jim přišel zvěstovat a jemuž jsou všichni lidé, které On stvořil, povinni mu prokazovat čest. Jeden z těchto zuřivců ho však přerušil a mluvil s pyšným vzdorem, že on to nikdy nebude trpět, aby se Diaguité tak hluboce ponížili a obnažili hlavu, jako Španělé, když směřují své modlitby ke svému Bohu; on a jeho lidé chtějí jak dříve tak i nyní žít podle svého způsobu a starých zvyklostí. Po těchto slovech se vzdálil a zanechal misionáře a jejich průvodce ve velké úzkosti před všeobecnou vzpourou, při čemž ani nechápali, co by měli dělat, aby se nestali obětmi těchto lidí. Když však strávili velkou část noci na modlitbách byli následujícího dne velmi příjemně překvapeni, když tentýž muž, který den před tím s nimi mluvil tak povýšeným tónem, k nim přišel, omluvil se a vysvětloval, že mu silný nápoj, na jaký nebyl zvyklý pomátl rozum; a že on a jeho lidé svou učenlivostí bohatě vynahradí způsobenou chybu.

Dodržel slovo a více jak tisíc Diaguitů se obrátilo v této osadě. Ještě bohatší byla žeň ve čtyřech dalších, vzdálenějších místech. Nezůstal zde ani jediný služebník bůžků. Tito Indiáni vzývali slunce a obětovali mu ptačí peří; zbudovali také této hvězdě chrám; avšak na první pokyn P. Romea ho strhli a na jeho troskách postavili kříž. Nicméně byl by málem jeden nepředložený krok královského místodržitele ze Salta zničil tak krásné naděje. Tento důstojník, který pravděpodobně obdržel od guvernéra provincie všeobecný úkol aby přiměl Indiány, kteří se obrátili, k tomu, že by měli uznat španělského krále za svého monarchu, se dozvěděl, k čemu došlo u Diaguitů a domníval se, že nebude obtížné udržet je a najít je připravené ke všemu, co on předepíše pro službu krále; dal jim tedy rozkaz poslat do Salty určitý počet dělníků. Takový způsob zacházení je popudil; a oni křičeli: „náboženství, které se nám káže, je tedy jenom smyčka, která se klade naší svobodě; a Španělé poslali své učitele jenom proto, aby naše země prozkoumali a viděli, jak by je mohli strhnout na sebe! Nestrpíme, aby se nám podhazovalo takovým způsobem těžké otroctví, a zabijme ihned a před vším ostatním tyto cizince, na které můžeme pohlížet jen jako na svůdce a podlé lháře!“

Chystali se ihned provést své rozhodnutí, když jeden stařec, který měl u nich velkou vážnost, předložil těmto rozpáleným hlavám, že se nemá nic přehánět; že jsou tito otcové samotnými Španěly vysoce ctěni; a i když by tito jejich smrt nepomstili, tak by přece jejich Bůh, jehož jsou sluhy, nenechal jejich smrt nepomstěnou. Tato řeč udržela i ty nejvíce rozhorlené v mezích a dala misionářům čas a prostředek, jak je přivést k rozumu. Řekli tedy lidem, že jednání tohoto důstojníka bude určitě špatně hodnoceno. Toto ujištění je nejen uklidnilo, ale také poprosili za odpuštění za své unáhlení, které jim, jak říkali tím spíš musí být odpuštěno, poněvadž jen obava, že ztratí svobodu, jediné bohatství, na které jsou hrdí, bylo všeho příčinou. P. Romeo jim nato dal ujištění, že on nebude nikdy trpět, aby se

náboženství zneužívalo k tomu připravovat je o jejich svobodu. Dodal k tomu ještě, že jemu je smýšlení krále, jeho monarchy a také těch, kteří v jeho jménu v Tucumanu, vládou, dobře známo; a že pokud on v této zemi zůstane, nemají se Diaguité ničeho obávat.

V tomtéž čase obdržel zprávu, že v jedné osadě se rozhodli usmrtit ho a jeho druhy; a když vše dobře uvážil, považoval za moudré na nějaký čas se vzdálit. Odcestovali tedy do Corduby a dali slib, že se za krátko vrátí a přinesou sebou určité důkazy svých výpovědí. Když však byli na své cestě zpraveni o tom, že jeden kazik, který byl katolickým katechumenem, leží na smrtelné posteli, nerozmýšleli se, i když měli vážné důvody věřit, že se jim strojí úklady, ani na okamžik a vydali se k němu. Bůh požehnal jejich pílí a jejich odvalu. Poněvadž opravdu bylo jejich podezření vážně podložené; ale právě ta okolnost, která je měla vydat do rukou jejich nepřátel, je osvobodila z nebezpečí, kterému šli vstříc. P. Romeo křtil katechumena, kterého ke své velké útěše viděl umírat jako vyvoleného; a zatímco zajišťoval spásu duše s nebezpečím vlastního života, zoufali si ti, kteří ho hledali, aby ho s jeho druhy zavraždili, a nenašli je na cestě, po které je viděli se dát, nad možností že by je dohonili a obrátili se opět nazpátek odkud byli přišli.

Jakmile otcové dorazili do Corduby, napsal P. Romeo biskupovi v Tucumanu, a podal mu zprávu o úspěchu své misie a náladě, ve které zanechal Diaguitu; ohlásil mu zároveň, že mu poslal vizitátor jeho řádu rozkaz, aby bal k službám v Saltě; pročez že asi nyní nebude moci dodržet slovo Indiánům a vrátit se k nim; prosí ho proto, aby tento nedostatek nahradil někým ze svých duchovních. Avšak biskup nenašel ani jednoho, kterého mohl postrádat, nebo kdo by se při známém smýšlení tohoto národa chtěl odvážit se tam vydat; a tak zůstala tato rašící církev příliš dlouhý čas bez pastýře, než aby se udržela ve stavu, ve kterém byla ponechána.

Vizitátor, P. Steffano Paez, měl od generála svého řádu příkaz, aby navštívil všechny domy společnosti v Peru a v přilehlých provinciích. Když nyní přišel do Tucumanu svolal všechny misionáře této provincie do Salty, promluvil s každým jednotlivě a pak s nimi uspořádal způsob a druh jak zvěstovat evangelium rozptýleným národům. Připomínal především, že nemůže putující misie schvalovat a že neustálé cestování z nejzazšího konce této země na druhý je spojeno s mnoha nepříjemnostmi. Také se nemůže, říkal, počítat s rychlým obrácením, které je jenom výsledkem prvního náporu, a na které se v tak krátkém čase může stavět jenom lehký základ; jak se toto prokázalo při největším počtu takových obráceních, z nichž, protože misionáři neměli pevné stanoviště, zbyla sotva stopa. Poněvadž je tomu se semenem Božího slova, jako se semenem, které se vloží do země; nestačí ho pouze zasadit, když chceme, aby se mu dobře dařilo; nýbrž musí se na to vynaložit také jiné práce, a sice až do doby žní.

Nuž misionáři smýšleli v zásadě o tom stejně; avšak poukázali vizitátorovi na to, že musejí jít tam, kam požadovali biskupové, že mají jít; také že jejich cesty s ohledem na cíl, který si předsevzali, nabyly zbytečné; že vyžadovaly znalosti země a národů, jimž se mělo zvěstovat evangelium; Bůh že měl své záměry při těchto přechodných pracích; a že apoštolští muži byli někdy hnáni Duchem Božím, aby přecházeli rychle z jedné provincie do druhé, podobni oněm letícím mrakům, kterým se v Kristu stali podobni. (Iz.60.7.). Nicméně prozatím souhlasili s ním především v tom, že je nejvýš radno stanovit pravidla, která budou působit to, že se založí něco trvanlivějšího; a že by se měli ihned na některých místech pevně usadit; přesto však by se neměli proto zcela vzdát oněch cest, které jsou v řádu Prozřetelnosti, poněvadž jsou tyto spásy vyvolených prospěšné, a to že je často s tím svázané; ba, že Bůh oslavil cesty svatého Františka Solany (který byl tehdy ještě naživu) velkým počtem zázraků. Nato přednesl každý jednotlivě svůj názor jak by bylo nejlepší v tak velké zemi pracovat, budovat křesťanské náboženství na troskách neznabožství.

Během těchto vyjednávání obdržel vizitátor dopisy z různých měst Tucumanu, v kterých se mu sdělovalo, že se v celé zemi šíří fámy, že jediným záměrem jeho cesty je

odvést všechny jezuity, které shromáždil v Saltě, do Peru. On však odpověděl, že i kdyby to bylo jeho záměrem, jakkoliv tomu tak není, všechno, co teď vidí na vlastní oči, by ho muselo nezbytně ihned přivést k tomu, aby se ho vzdal. Nato sepsal některá nařízení, která byla pokládána za nejpřednější a současně za neproveditelná. Chtěl totiž přenechat jezuitům z Brazílie celou zem, která leží na východě Paraguay a na Rio de la Plata; protože by bylo této provincii daleko snadnější než provincii Peru poslat tam misionáře, kteří mimo měli znalosti řeči, kterou se tam většinou hovořilo. Sotvaže byl tento plán rozhlášen tak byl všeobecně schválen; a většina měst napsala generálovi řádu, že mu nabízejí a chtějí na vlastní náklady zřídit kolegia.

Přesto však byla zcela jinak celá věc přijata v Assumptionu, kde odjezd tamních jezuitů do Salty vzbudil rozličné myšlenky. Všichni totiž věřili, že odjíždějí, aby se už nikdy nevrátili. U mnohých vyvolal jejich odjezd hlubokou vnitřní bolest; mnozí vyjádřili své rozhořčení nad tím trpkými potupnými slovy; třebaže jim způsob života a chování těchto duchovních nedalo k tomu žádný podnět. Mluvili veřejně, že tento nový řád nemá žádné zalíbení na chudých koloniích, a chce se usadit pouze v bohatých zemích, nebo jen v takových, kde se mohou v blízkosti peru stát bohatými. Kdyby bylo úsilí pro spásu duší u jezuitů opravdu čisté; tak by se nezřekli provincie, kde by našli více materiálu než všude jinde, a kde by tento použili k užitku; a kde se nic neopomenulo, aby se jim dostalo důkazů dokonalé důvěry. Ostatně že je naděje poslat jim portugalské jezuity pouhá výmluva; neboť není nejmenší náznak, že by královská rada pro indické záležitosti připustila, že by se byli posláni do států krále Španělska misionáři, kteří by nebyli jeho rozenými podřízenými; k tomu ještě, že by Portugalsko opatřilo misionáři zemi, která nepatří portugalské koruně.

Se vši pravděpodobností nezážil P. Paez dostatečně tyto těžkosti, které však měl přece při prvním pohledu na věc promyslet. Nicméně se nepodrobil ani jednou prvním představám, které mu kvůli tomu dělali. Poněvadž však neudělal žádný další krok k provedení svého plánu, měli čas poukázat mu na následky a nevhodnosti tohoto plánu.

Během této doby vyjádřili Chiriguánové, o nichž jsme právě mluvili, že byl nutný zázrak Všemohoucího k jejich obrácení, přání, že chtějí přijmout křesťanskou víru. Nad tím byl místokrál Peru nadmíru potěšen, protože jejich obrácení bylo nejvýš důležité pro klid Tucumanu a samotného Peru; a učinil přípravy, k nim odcestoval důstojný, mnoha těžkými strastmi zkoušený a ohnivým zápallem Božím planoucí P. Ortega. Tento misionář přijal úkol se svatou radostí, poněvadž doufal, že tak uzavře svůj život při výkonu apoštolského úřadu, kterému se od mládí zasvětil, a že snad dosáhne mučednické koruny. Odcestoval tedy v r. 1601 s P. Hieronymem de Villarnem do chiriguaniských Cordillér. Oba zde byli velmi dobře přijati; avšak brzy zjistili, že tito barbaři co nejméně mysleli na to, aby přijali křesťanské náboženství. Nicméně vynaložili všechno na to, aby je k tomu pohnuli; a po celé dva roky neopomenuli ničeho, co jim mohlo vlít žhavé úsilí a nejdůvtipnější láska, aby změkčili tato zatvrzená srdce. Nakonec s bolestí poznali, že ještě pro ně nenastal den spásy. Po této době bylo zdraví P. Ortegy zcela rozvráceno a jeho druh dostal úkol, aby ho přivedl do La Plata, kde roku 1622 ve vysokém věku zemřel.

Abychom uzavřeli toto odbočení a nevrátili se zas příliš brzy k Chiriguanům,, kteří příliš často přerušují nit těchto dějin, chceme zde ještě vzpomenout, že po odchodu obou těchto misionářů Společnosti Ježíšovy, chtěli se pokusit někteří duchovní z řádu svatého Františka, zda by se jim nepodařilo lépe nežli oněm otcům uspět u tohoto národa. Cestovali tedy, jakmile obdrželi svolení k tomu od vicekrále, P. Augustynus Fabio s jedním laickým bratrem přes Thariji do těchto hor, a kronika tohoto řádu, vytištěná v r. 1650 vypravuje, že tam vykonali několik obrácení a zbudovali jeden kostel; a tento první úspěch jim vlil nádhernou naději, že bezmála uvěřili, že se jim podaří přivést celý tento národ pod korouhev kříže. Avšak během jedné cesty, kterou chtěl podniknout P. Fabio do La Plata, zavraždili barbaři několik Španělů, kteří ho následovali do Cordillér, jeho druha zahnali, a tak pevně

uzavřeli všechny přístupy do svých hor, že P. Fabio nebylo nikdy možné, aby do nich opět pronikl.

43.

Zuřivost divochů v okolí Buenos-Ayres. Opětovné nevraživosti proti jezuitům, protože chránili Indiány

Indiáni, kteří bydleli v blízkosti tohoto přístavu, divocí a často zběsilejší nežli tygři, mezi nimiž žili, se naprosto nechtěli nechat zkrotit; a jisté je, že v době kdy bylo město po třetí vybudováno, zavraždili dva tisíce Španělů. Téměř obrovitá postava mnohých z nich, a nesmířitelná nenávist všech vůči Španělům, působila tak ohromný strach mezi obyvateli, že se nikdo neodvážil jít daleko do pole. Někteří z nich byli porobeni; a pokud by je nebyli podrobili robotě, bývalo by možné, vzdělat z nich křesťany; přinejmenším je k tomu připravit, než by bylo možné opatřit jim misionáře. Přesto o cokoliv byl v tomto ohledu učiněn pokus, zůstal bez plodů. Konečně se doufalo, že by jezuité, kteří teď přišli, na tom účinněji zapůsobili; než bylo už pozdě získávat jemností a přemlouváním barbary, které udržel v mezích pouze strach; jak také se jim měl zvěstovávat nejvyšší dobrý Bůh, dokud byli drzeni v poutech nejtěžší poroby.

Před tím nežli jezuité na jejich obrácení pracovali, chtěli, aby se jim jejich jho poněkud zmírnilo; to však bylo velmi špatně přijato. Ještě dále šli proti nim ti v Tucumanu, kteří je s tak velkou radostí přijali, a kdy kvůli tomuto přijetí se měli jezuité za oprávněné postupovat podle svých představ. Jejich provinciál zakusil jejich rozhořčení nad tím vším jako první. Po své návratu z Chile se zdržoval v Cordubě, aby uspořádal noviciát, který právě začal být početnější. Když teď byly budovy postaveny, nechtěl propustit Indiány, kteří na tom s chutí pracovali a k velkému údivu všech se žádným způsobem nešetřili, bez odměny. To se však zdálo obyvatelům že přinese nebezpečné následky. Dali mu to také na srozuměnou, avšak nepřesvědčili ho, že by tím vykonal zlo. Tu si mysleli, že ho důkladněji přesvědčí, když mu odeprou peníze almužen, které tehdy byly bezmála jedinou podporou těchto řádových pracovníků pro jejich zaopatření; avšak i oni se zmýlili. Prozřetelnost, se kterou P. Torrez daleko jistěji počítal nežli na lidskou pomoc, ho nenechala ve štychu. Pokusil se tedy rozjitřit svědomí obyvatel nad jejich nespravedlivostí a tvrdostí srdce vůči Indiánům; a když viděl, že káže hluchým uším, pohrozil jim veřejně hněvem Božím a krále, jehož úmysly o tomto předmětu nemohly být žádnému neznámé.

Tyto pohružky došly brzy větším dílem k naplnění; náhlý a nepředvídatelný nápor vody zaplavil město a strhl mnoho budov, které tehdy ještě nebyly budovány moc pevně; mocný bouřlivý vítr, jemuž následovalo strašné počasí, zpustošily osetá pole. K tomu se přidal mor; takže bylo všude vidět jen mrtvé a umírající. Na tak zřejmá znamení Božího hněvu šli do sebe ti, kteří se ještě neodřekli náboženství a vší lidskosti; avšak daleko větší byl počet těch, kteří zatvrdili svá srdce vůči tomuto pokárání, a byli vůči jezuitům ještě rozhořčenější. Odeprali jim potraviny jak jen mohli, a to byli brzy odkázáni na něco málo kukuřice a nějaké luštěniny.

Přesto však oni trvali pevně na tom obhajovat Indiány proti jejich utlačovatelům; a když odcestoval P. Torrez do Corduby, aby navštívil ostatní domy svého řádu, doporučil jim především, aby svou důvěru vsadili jenom na Toho, jehož věc zastávali. A toto oni také činili; a prozřetelnost je nikdy neopustila. Protože provinciál ponechal správci domu pouze sto osmdesát tolarů pro obživu; a přesto se ukázalo, že tento po uplynutí osmi měsíců vydal přes

osm set tolarů, aniž by si kde nějaké peníze vypůjčil, nebo aniž by mohl říci, odkud se přebytek vzal.

Avšak pronásledování, které přestál v Cordubě, následovalo P. Torreze do Santiaga. Tady se lidé dověděli, co udělal k dobru Indiánů, a věděli dobře, že nebyl ohledně toho povolný; proto také, jak brzy viděl, bylo celé město proti němu zaujato. Neštíteli se tady říkat, že jezuité nebyli bezdůvodně obviňováni, že vzbuzují úzkostlivost a neodůvodněné zoufalství ve svědomí; a že Boží Duch nevnuká žádnou takovou přehnanou přísnost., ve které by se skrýval nejvyšší pravděpodobně vlastní prospěch a čest; a také že asi chtěli tím, jak velice brali Indiány do ochrany, přetáhnout je k sobě a z jejich práce si dělat jen pro sebe užitek; proto usilovali tak vážně o opatření krále a indické rady, aby se obohatili k neprospěchu Španělů.

Marně na to tito otcové odpovídali, že před tím než jediný z nich přestoupil provincii. Naporučili Karel V. a Filip II., jeho nástupce, přísně dbát na svobodu Indiánů; mysle byly příliš roztrpčeny a všichni se pevně rozhodli, neměnit své počínání, a nepodřídit se tak přesvědčujícím důvodům, ačkoliv nemohli ničím rozumným oponovat; ano co bylo ještě podivnější, dotáhli to k tomu, že byl samotný biskup a celý jeho klérus nepříznivě jezuitům nakloněn. Když tedy nebylo nikoho, kdo by je vzal do ochrany, zacházeli s nimi jako v Cordubě; jejich kostel zůstával prázdný, jejich penze jim nebyly vypláceny, a Indiáni je nesměli již navštěvovat. Nakonec to došlo tak daleko, že se vydali pryč z města a oděli do St. Michaelu, kde je už dlouho obyvatelé naléhavě žádali, aby se nastěhovali do domu, který jim připravili.

Toto město leží pod velmi přívětivým světovým pruhem půdy, jehož vliv je vidět na samotných velmi milých obyvatelích; poněvadž usoukají velmi milé chování a současně jsou nakloněni ke všem cvičením v pobožnosti. S velkou láskou přijali misionáře, naléhali na ně, aby se ujali kolegia; a protože byly práce v této zahradě Boží velice snadné, zbývalo jezuitům ještě dost času, aby navštěvovali Diaguity, Lulluly a Calcaquity; a jejich návštěvy u nich, nebyly neméně bez užitku. P. Torrez se dokonce nabídl guvernérovi, že přivede k míru Calcaquity, kteří často působili velká nepřátelství proti městu a částečně ještě působí; a když byla jeho nabídka přijata, poslal P.P. Johanese Daria a Ignace Marcelliho, aby vyjednávali s tímto nepokojným národem.

44.

Přijetí misionářů u Calcaquisů. Rušení těchto misionářů kvůli špatným vášním Španělů. Dekrety krále ve prospěch Indiánů. Nové misie u divochů v Guayru.

Redukce.

Na první pokyn, že jsou misionáři na cestě ke Calcaquitům, vyšli jim vstříc náčelníci tohoto národa a slibovali jim, že chtějí na všechny jejich výzvy věrně odpovídat; jen že by jim měli dát ujištění, že Španělé nebudou ukládat břemena a také že jim nedají jiné kněze nežli otce Ježíšovy Společnosti. Oba misionáři jim vše přislíbili, a pronikli dosti hluboko do jejich údolí, kde byli přijímáni s velkou radostí. Dokonce jim postavili několik kaplí. Všichni se objevili při vyučování a téměř všichni žádali křest. Otcové však, kteří znali lehkomyšlnost tohoto lidu, byli opatrní a neměli také důvod litovat svého zdráhání; poněvadž stěží by vydrželo dvě stě z nich, ke kterémuž počtu patřil nejpřednější kazik toho národa. Nicméně vykonali za nevyčísitelných námah mnohé, pokřtili mnoho umírajících a dětí, vstúpili všem

velkou bázeň pro božské náboženství, spálili bez odporu všechny bůžky a procházeli dokonce často celými hordami opilců, aniž by jim to přivodilo nejmenší zlo.

Nicméně byl dobrý výsledek těchto prací brzo narušen lakotou a surovostí některých Španělů, kteří se opovážili před jejich očima oloupit několik Calcaquisů a dát je do pout. To přivedlo celý národ k zuřivosti; a vyvodili z toho, že misionáři pronikli do jejich údolí jenom proto, aby je vydali těmto tyranům. Misionáři, kteří správně nahlédli, že pokud tomuto loupežení nebude rychle postavena hráz, budou všechny jejich apoštolské práce zbytečné, stěžovali si na to nejtrpčími stížnostmi u guvernéra, který také co nejdříve vydal odpovídající rozkazy; avšak tyto nebyly dlouho respektovány, a misionáři se vzdálili.

Avšak ještě v témže roce 1609 vydal král nařízení, v němž vyhlásil, že je jeho nejzávažnější vůlí, že mají být Indiáni v Paraguay podrobováni jenom mečem slova; mohlo by se stát, že by oni sami mohli bez nejmenší příčiny napadnout válkou Španěly. Nepožadoval žádné vynucené ovace, a nechtěl také oloupit tyto národy o jejich svobodu, nýbrž vytrhnout je z výstředností barbarství a pohnout je k tomu, aby vzývali pravého Boha; a zakázal na jakýkoliv způsob nutit je do otroctví.

V důsledku tohoto rozkazu byl P. Torrez povolán do Assumptionu, aby se domluvil s biskupem a guvernérem o prostředcích, jak domorodce v zemi obrátit. Již několik roků před tím vydal král podobný rozkaz, který se však vztahoval pouze na Guarany; a tento monarcha požadoval, že by se měli poslat bez ztracení času, moudří, pilní a zbožní misionáři k těmto národům, tyto dokonale obrátit, postupovat při tom se vši jemností, a z královské pokladny dát misionářům všechno, co by bylo nutné pro jejich vlastní potřebu a pro řádné zdůvodnění těchto misí.

Začalo se tedy u těchto národů, na jejichž obrácení účinně pracovali P. Ortega a P. Filds, a před tím ještě ctěný P. Ludwig Bolanos . nyní určil provinciál k této misii P. Josefa Cataldina a P. Simona Macetu; ti to však se ujali misie až tehdy, když jim dal biskup a guvernéř rozšířenou plnou moc, aby shromáždili všechny své křesťany do jednotlivých osad; a tyto, bez závislosti na nejbližších městech a pevnostech kde se usadili, řídit podle svých názorů, ve všech osadách zřizovat kostely, a ve jménu krále odporovat všem, kdo by se chtěli pokusit tyto nové křesťany pod jakoukoliv záminkou podrobit osobní službě Španělů

Když tedy nyní oba misionáři přišli do provincie Guayra, byli v celé této zemi jen dva nanejvýš neznalí a nedbalí kněží, kteří také dělali pramálo cti svému vznešenému stavu. Jeden z nich bydlel ve Villarice, druhý v Eidad Real. A tak se nebylo čemu divit, neboť samotné hlavní město mělo velký nedostatek duchovní pomoci, a biskup nebyl daleko schopen opatřit všechny farnosti v zemi kněžími. Ve většině zemských měst nebylo po celé roky vidět kněze; proto také panovala veliká nevědomost v náboženských věcech a hrozná zkáza v mravech u starých stejně jak u nových křesťanů. P. Lorenzano, rektor kolegia v Assumptionu, který sotva sám stačil na své kolegium, pomáhal s přírůstkem, kterého se jemu dostávalo jenom skoupě, jak jenom mohl; přesto však jej hlavní město plně zaměstnávalo; a poněvadž byl čas od času stejně nucen jít sám nebo poslat své duchovní tam, kde byla největší nouze, nezřídka podlehl tak namáhavým neustálým pracím.

P.P. Cataldino a Maceta odejeli v měsíci prosinci 1609 z tohoto hlavního města a dorazili teprve v únoru následujícího roku do Eidad Realu. Několik dnů se zde museli, aby vyhověli naléhavému požadavku města, které si muselo po dlouhou dobu odříkat svaté svátosti. Nato se vydali do Villaricy, kam došli po svém velkém vypětí tak vyčerpaní, že oby onemocněli. Sotva se rak dalece zotavili, že se mohli opět hýbat, tak museli vyzpovídat celé město; nato se pak přichystali odcestovat ke Guaranům, kteří bydleli u řeky Paranapane..

Tehdy se rozšířila zpráva, že králův rozkaz zakazuje přidělovat Indiány, jejichž vedení se ujali, za komendy; a v tomto okamžiku také zmizely všechny známky úcty a důvěry, které jim před tím prokazovali; misionáři předložili své křesťanské příkazy a plnou moc místodržitele a biskupa, zdůrazňovali mít to za slušné; a jak je nespravedlivé a přímo proti

zákonu jak Božímu tak královu pohlížet na tyto Indiány jako na otroky. Také jim řekli, že pokud oni budou mít před očima pouze svůj vlastní prospěch, se nejen staví proti jejich záměrům, ale že tyto záměry budou dále prováděny; protože to je jediný prostředek, jak zabránit vyhlazení obyvatel v zemi, kde by se už brzy nenašlo nic k životu, kdyby tu již nebyli žádní lidé, kteří by zemi obdělávali. Zeptali se jich také, co se stalo s tolika tisíci Indiány, kteří zmizeli od doby objevení Paraguay; a zda by mohli uvést jediný jiný důvod tohoto tak velkého vyhlazení, mimo krutost, se kterou zacházeli s těmito lidmi. Avšak poznali brzy, že mluví k lidem, kteří nechtějí uznat svůj omyl, a uspíšili svůj odjezd. Byli obezřelí a nechali kazika v místě, kam chtěli táhnout, vybrat průvodce na cestu, protože nemohli doufat, že by jim nějaké dali ve Villarice.

Kazik však přišel sám že je doprovodí do svého bydliště; ale jak velký byl jeho údiv, když viděl, jak ho při vstupu do města dali do pout a hodili do vězení! --

Nicméně brzy z něho vyšel; protože oba misionáři hrozili, že povedou žalobu na tuto násilnost u guvernéra a dokonce u krále. Pak se svým průvodcem až k řece Paranapane, kde se nalodili a jeli až k místu, kde se do ní vlévá řeka Pirape. Tam našli dvě stě rodin Guaranů, kteří byli právě pokřtěni, a ty oni shromáždili do jedné osady, kterou pojmenoval Loretto. Tyto indiánské kostely pak později nazývali redukce, kteréžto jméno si podrželi; Loretto pak bylo prvním z nich a zároveň matkou všech ostatních.

Potom šli misionáři ještě osmdesát mil přes zemi, našli zde třiadvacet malých vesnic, v nichž se již nacházelo více křesťanů; a pověst, že se jezuité zasazují o svobodu Indiánů, naladila v krátkém čase všechny k tomu, aby přijímali křesťanství. Služebníci Boží jim dali ale na srozuměnou, že jejich prospěch vyžaduje, aby se sjednotili, protože není možné, pokud budou roztroušeni v jednotlivých malých samotách všechny je poučovat a také že uchování jejich svobody závisí větším dílem od jejich sjednocení. Indiáni na to také tak pohlíželi, následovali rady a brzy byla redukce tak zalidněna, že jeden kazik podal návrh založit ve vzdálenosti půl hodiny druhou. K tomu dali všichni radostně souhlas, a tato druhá redukce dostala jméno Sanct Ignatius. Brzy nato musely být ještě další dvě založeny, které zpočátku byly jakési filiálky-kostela, které přijímaly nově pokřtěné. I tyto byly v krátkém čase zalidněny; a tyto rychlé pokroky podnítily oba jezuity k úvaze založit křesťanskou republiku, která by zavedla nejkrásnější dny klíčícího křesťanství do tohoto barbarství. Avšak byl to těžký úkol mezi tak neřestným národem, jehož zvířecí surovost neponechala ani stopu po přirozeném náboženství. Bylo zapotřebí skoro zázraku uvést takové záměry ve skutek; avšak Ten, který vlil svým sluhům takové předsevzetí, oslavil jejich požehnané působení nezřídka rukou své všemohoucnosti skrze znamení a zjevné zázraky.

*****.

45.

Vzkvétající křesťanství v tomto barbarství a obrácení těchto divochů skrze náboženství. Španělští králové je chrání. Léčky, které jezuitům kladou nepřátelé těchto otců.

Před tím ovšem ti, kteří takové myšlenky chovali a ruku svých následovníků vedli k jejich provedení, namáhali se odstranit překážky, které až doposud stály v cestě těmto národům, aby se stali skutečnými křesťany. Poukázali tedy králi, indické radě, guvernérovi a biskupovi na to, že důvod, proč doposud po tak velkých námahách se dosáhlo tak málo významných obrácení, spočívá především v tom, že křesťanské náboženství bylo učiněno nenáviděným pro způsob a druh, jak bylo jednáno s těmi, kdo by bývali toto upřímně přijali; dále také proto, že, zatímco se zvěstovatelé evangelia namáhali přesvědčit pohany o svatosti

tohoto, ti, kteří se veřejně znali ke křesťanství, nejenom že nenásledovali jeho učení, nýbrž ho zneuctili neřestným životem a učinili nenáviděným křičícími nespravedlnostmi; z čehož vyvodili závěr, že před tím než co podniknou, aby tyto národy obrátili k víře, musí být oprávněni, všechny, o které se namáhají, aby byli přivedeni do klína církve, zbavit tyranie, kterou jim prováděli a špatných příkladů, které bohužel příliš často měli před očima.

Když však při první zmínce, kterou Španělé obdrželi o úmyslu misionářů, bylo mnoho z nich proti nim popuzeno, ačkoliv oni prohlásili, že to mělo platit jenom ve vztahu k těm Indiánům, kteří ještě nebyli podrobeni, nebo k těm, kteří odhodili jařmo tyranie, a které nebylo možné opět pod něj sklonit, zavázali se tito příslušníci řádu, že povedou všechny Indiány, kteří se dají pod jejich vedení, k tomu, aby uznali krále Španělska za svého panovníka a odpřísáhnou mu úplnou poslušnost; tím by bylo dobývání pevněji a přiměřeněji upevněno; protože by tak nikdo národy nevyčerpával a neztratil, národ by se zvětšoval a síly by se posílily.

Filip II. schválil tento návrh a potvrdili ho všichni jeho nástupci. Přesto však to přivodilo misionářům mnohá pronásledování, poněvadž to utahovalo hranice hrabivosti Španělů. Jak velká tedy musela být statečnost těchto otců, nepovažovat za nic nesnesitelné těžkosti, a vystavovat život neustálému nebezpečí smrti, ještě větší odvaha byla též vyžadována, když se nechali vystavovat neustálému pronásledování a potupnému osočování ze strany samotných druhů ve víře a spoluobčanů, a nenechat se tím znechutit, když dlouhé roky práce, jak tomu často bylo, byly najednou zničeny; a být připraveni začínat opět s novým úsilím.

Když tedy započalo dílo založením čtyř vybraných redukcí, zavedli v nich misionáři, pokud jim to bylo možné, pomocí zákonů, přiměřeným schopnostem lidí, svěřených jim do péče, pořádek. Následně pak přibývalo potom redukcí, podle toho, jak hluboké kořeny zapustila víra do srdcí nově obrácených a jak se jejich počet zvětšoval, a byly pozvolna rozšiřovány a zdokonalovány. Také se takto sjednotila rozumná pravidla, jejichž nutnost se projevila teprve časem. K těmto patřilo přednostně vyzbrojení těchto nových křesťanů, aby byli schopni se postavit stejnými zbraněmi jak vlastním tak i nepřátelům krále. To se tak dobře zdařilo, že se více jak sto let nikdo neodvážil je napadnout, a že od této doby nacházeli regenti v této křesťanské republice stálou vojenskou moc, která střežila hranice, držela v poslušnosti jejich poddané, zadarmo koruně sloužila, a vždycky byla připravena na první pokyn vyrazit. Stalo se to, jak lehce nahlédneme, jenom pozvolna; a vyžádalo si to mnoho času, než se vše zdařilo k tak krásné dokonalosti.

Je však omylem, který všichni kdo viděli na vlastní oči, co se děje v této křesťanské republice, a kterým přednostně záleželo na tom, aby se nenechali klamat, zcela jasně poznali, že tuto republiku jezuité také ovládají, jakoby jejich nově pokřtění v ní neuznávali jinou moc než tu jejich. Tento omyl, který se všude šířil a dokonce ještě teď rozšiřuje, byl roznášen určitými lidmi, kteří si to vymysleli z pomsty, protože jim nově pokřtění nebyli přenecháváni za komendy. Jisté je, španělští králové vykonávali tutéž moc nejen ve všech redukcích jako v ostatních částech své říše v Americe, nýbrž že také neměli žádné věrnější poddané, kteří by přesně vykonávali jejich rozkazy. Jejich podrobenost je však o to méně podezřelá, že k tomu nebyli nuceni a že spočívala na základech náboženství. .

Misionáři nikdy neopomenuli, aby ty, které vytáhli z jejich hor a lesů a shromáždili, aby jim otevřeli oči pro světlo evangelia nevedli k tomu, aby se považovali za poddané, nebo jak to vyjadřují reskripty španělských králů, za vasaly. Toho ale dosáhli misionáři zdůrazněním představy, že je to jediný prostředek jak zajistit jejich svobodu. Než však si na to zvykli tito barbaři, kteří nechtěli snášet žádnou moc na světě ani tu od svých kazníků, pokud to nebylo z jejich svobodné vůle, vyžádalo si to ovšem hodně času; protože se to mohlo dít zvolna a zvolna; a jejich svolnost byla plodem lásky a důvěry, kterou jim vlévali otcové

v Kristu, a převahy, kterou tak nad nimi získali, že se při každé příležitosti obětovali pro jejich dobro.

Teprve hodně pozdě, totiž v roce 1649, byla od nich požadována daň; a Filip IV., který je nazýval svými nejvěrnějšími vasaly, osvobodil je od každé jiné služby nežli té své, a spokojil se stanovit pro muže od osmnácti do padesáti let odvodem jednoho tolaru na hlavu, z kterýchžto peněz mělo být hrazeno zaopatření misionářů. Později předkládali nepřátelé jezuitů Filipovi V. že je tato daň příliš malá, protože ostatní Indiáni platí pět tolarů; král přesto, poněvadž byl velice přesně informován, poručil guvernérovi Domu Bruno de Zavalovi, kterému tyto Indiány obzvláště doporučil, aby jim dal královské slovo, že nikdy nezvýší tento odvod.

V dřívějších dekretch Filipa IV. Byly tyto redukce nazývány Doctrinen, toto jméno bylo obvykle dáváno farnostem v Americe; také se v nich nařizovalo, že za takové mají být považovány. Toto byla léčba, kterou položili důmyslným způsobem nepřátelé jezuitů; avšak oni se do léčky nechytily. Kdyby bývali odpověděli, že je to proti jejich řádovým předpisům, aby obsazovali světské farnosti, jak to jejich nepřátelé očekávali, a jak to též mohli udělat, aniž by se vystavili nějakému pokárání, zůstaly by brzy jejich redukce prázdné; takto ale neudělali žádné protipatření, a jejich rychlá poslušnost byla hanbou jejich protivníků..

46.

Vnitřní řád v redukcích. Jejich počet. Misionáři brání v přístupu Španělů do nich. Schopnosti těchto Indiánů. Jejich láska k hudbě. Umělci a řemeslníci mezi nimi.

V každé z těchto osad byli obvykle dva jezuité; druhým byl skoro vždy misionář nedávno došlý z Evropy, nebo mladý kněz, který právě dokončil svá teologická studia v Cordubě; sloužil farář jako vikář a ve stejném čase se učil řeči Indiánů. Často se vyskytla nutnost, poslat sem ještě třetího; např. při nakažlivých chorobách, které jsou v této zemi velmi časté, a bez nichž by tyto osady byly více jak dvojnásobně zalidněny. Protože v takových dobách se podobaly velkým špitálům, a nestačili by dva kněží, aby nemocné utěšovali, podávali jim svátosti a pohřbívali mrtvé. Ostatně je podřízenost u jezuitů zcela dokonalá. Farář je představeným ve svém domě; a protože stále drží šest hochů pro službu v kostele, podobá se jeho dům klášteru, kde se všechno odehrává na zvuk zvonu. On sám, ačkoliv je dosazen ve jménu krále, je zcela závislý na představeném misií, který neustále navštěvuje farnosti; a stejně tak na svém provinciálově, který zde pravidelně vykonává návštěvy; takže všichni misionáři představují společně dobře organizovanou rodinu.

Počet redukcí v současnosti je třicet (P. Chalevoix psal v r. 1750); z nichž třináct ležících na řece Parana patří k biskupství v Assumptionu. Jejich vnitřní vedení náleží, jak snadno uhádneme, zcela přednostně misionářům. Vnější omezenost jejich novokřtěnců vyžaduje, že se jim svěřují ve všech svých záležitostech, a že je vedou jak v ohledu na duchovní tak na světské. Podobně tak má každá osada své vlastní správní a policejní úředníky, jako španělská města; jednoho corregidora, který je volen za přispění misionářů samotnými Indiány; a regidory a alcady, které volí stejným způsobem. Nicméně musejí být všechny tyto volby potvrzeny guvernérem provincie. Poněvadž však na schopnosti těchto úředníků se nedalo obzvláště spoléhat, nesměli bez souhlasu svých duchovních pastýřů udělovat žádné tresty ani rozhodovat o něčem důležitějším. Ostatně se tyto tresty omezují na modlitby, posty, vězení a občas na bič; neboť tito nově pokřtění se nedopouštějí žádných

chyb, které by zasluhovaly větší tresty. Nežli je dají do vězení předloží se jim jejich provinění s mnohou jemností; a oni se nechávají bez zvláštní námahy přesvědčit, že si trest zasluhují; také jej s pokorou přijímají, a je bezpříkladné, jak ani jeden neprojeví tu nejmenší pomstychtivost vůči svému soudci. Jejich důvěra ke svým pastýřům je tak velká, že, i kdyby byli bez důvodu potrestáni, přesto by věřili, že si trest zasloužili. Konečně má také každá osada svého kazika, který je současně jejich náčelníkem; omezují však svá úřední jednání pouze na válku. On a jeho nejstarší syn jsou osvobozeni od daní.

Bylo považováno za nezbytné pečlivě střežit, aby noví křesťané nepěstovali nějaký styk se Španěly; ba aby se ani těmto nedovolovalo vstupovat do jejich osad, s výjimkou když to mělo souvislost s guvernérem. Nezbytnost této opatrnosti je stále citelnější. Abychom se o tom přesvědčili, stačí uvážít rozdíl mezi nově pokřtěnými, pro které platila tato opatrnost a pro které ne. „Schopnost otců Společnosti Ježíšovy,“ říká Dom Ulloa, „zabránit, aby žádný Španěl, žádný míšenec, žádný Indián nepřekročil redukci, dal popud k pomluvám proti nim; avšak všichni schvalovali rozumnost důvodů, které je vedly k tomu takto jednat. Jisté je, že bez této opatrnosti, jejich Indiáni, kteří žijí v největší nevinnosti, jsou dokonale učenliví a neuznávají v nebi žádného jiného pána nežli Boha a na zemi žádného než krále, by nebyli přesvědčeni, že jejich pastýři je neučí ničemu než dobrému a pravému; také neznají ani pomstu ani nespravedlnost; ani nějaké jiné vášně, které ovládají zemský kruh, tu nebudou k poznání“.

Bylo již dříve vzpomenu, že tito Indiáni jsou od přírody velmi omezeného rozumu, a také nic nepochopí, co nepodléhá smyslům; že prvním misionářům připadalo slabomyslné a nějaký čas je uvádělo do zoufalství, jestli, s výjimkou křtu, je mohou připustit k ostatním svátostem; které jim také skutečně, na radu biskupa, udělovali s velkou opatrností. Nicméně tato velká opatrnost nebyla na dlouho nezbytná, protože se brzy poznalo, že niterný učitel, který, když se mu zalíbí, propůjčuje i dětem náhled, se těmto novým křesťanům sděluje podivuhodným způsobem. Snad nikdy nebylo vidět přesvědčivější důkaz pravdy, který přispěl našemu svatému náboženství k největší slávě, a dosvědčil nepřekonatelným způsobem její jedinou pravost; totiž že proniká nejtvrďší srdce nejušlechtilejším a nejvznešenějším smýšlením, a zároveň zdokonaluje rozum, neboť vlévá do nitra živoucí světlo.

Chápu, jako by jim to bylo vrozeno, s obdivuhodnou lehkostí, umění, ke kterému byli používáni. Nechali je nicméně vyučit jen to nejnutnější, aby se tím zabránilo, že by se utíkali k cizí pomoci. Může se jim ku příkladu jen ukázat kříž nebo svícen či něco podobného a dát látku, aby zhotovili podobnou věc; a je opravdu zapotřebí skutečného znalce, aby rozlišil jejich práci od originálu. Zhotovují a hrají na různé hudební nástroje; zhotovili varhany s nejobtížnějším složením, jen na pouhé nahlédnutí na ně; stejně tak nebeské koule, koberece podle tureckého vzoru a co je ještě obtížnějšího v ručních pracích. Tak ryli také všechny postavy, které se jim ukázaly, do kovu, který sami před tím vybrousili. Jejich sluch je od přírody velmi správný, a mají zcela vlastní lásku k harmonii. P. Cattaneo, o němž již dříve byla řeč, ujišťuje, že viděl dvanáctiletého chlapce, který zahrál nejobtížnější věci lehkou a jistou rukou na harfu. Ostatně je jejich hlas jasný a libě znějící; což, jak už bylo vzpomenu, se připisuje vodě jejich řek. To všechno vzato dohromady přimělo misionáře, aby zřídili ve všech svých kostelech hudební sbory; protože věděli ze zkušenosti, že nic více nepřispívá jak jim vlít zbožnost a vkus při bohoslužbě a jim samým učinit výuku pochopitelnější, nežli když je přivedou ke zpěvu.

Tento přirozený vkus měl nemenší vliv na to, že byly první redukce zalidněny. Jezuité upozorovali na svých cestách po řekách, že, když zpívali duchovní písně, aby se zbožným způsobem zotavili, přispěchaly houfy Indiánů, aby jim naslouchali a projevovali zcela zvláštní zalíbení z tohoto zpěvu. Využili to k tomu, aby jim vysvětlili co zpívají, a současně jakoby tyto melodie přeladily jejich srdce a učinily je vnímavými pro smýšlení, která jim chtěli vlít, přemluvili je s menší námahou k tomu, aby je následovali; shledali je učenlivými a vštěpovali

jim pozvolna a pozvolna ty nejvznešenější pojmy z náboženství. A takovým způsobem uskutečnili v těchto zemích to, co vypráví báje o Orfeovi a Amfionovi.

Každá redukce má svou školu, kde se děti učí číst a psát; a jinou, kde se vyučuje hudbě a tanci. Dom Antonio vypráví, že se v některých školách vyučovala latina, a že se ji učili velmi dobře; to však muselo být omezeno na správné čtení a správnou výslovnost. P. Cattaneo byl při svém příchodu do Buenos-Ayres překvapen, když tu viděl v refektoriu kolegia, jak jeden mladý míšenec přistoupil k pultu na čtení a během oběda četl latinsky, španělsky a sice tak správně, jak by mohl číst jen ten, kdo by ovládal dokonale obě řeči. Opisovali rukopisy s velkou přesností a ozdobností; a já sám jsem jeden velký viděl v Madridu, psaný rukou Indiána, který dělal čest z hlediska krásy a přesnosti té nejlepší kopii.

Všude mají pozlacovači, malíři, sochaři, zlatníci, hodináři, zámečníci, tesaři, stolaři, tkalci, slévači, krátce řečeno všechna užitečná řemesla, své vlastní dílny. Jakmile děti dosáhly věku, kdy byly vhodné ku práci, provedli je těmito dílnami a nechali je v těch, k nimž projevíly největší náklonnost; poněvadž se věřilo, že umění musí být vedeno od přirozenosti. Jejich první mistři byli laickými bratry jezuitů, které nechali přijít za tímto úmyslem. Občas byli samotní misionáři nuceni vést pluh a chopit se lopaty, aby je přivedli k obdělávání polí a aby jim ukázali na vlastním příkladu, jak se obdělává půda, seje a musí sklízet. Nakonec stavěli dokonce tyto noví křesťané kostely podle plánů, které se jim předložily; a tak nezaostaly tyto kostely za nejkrásnějšími ve Španělsku a v Peru ani s ohledem na stavitelské umění ani bohatství ani dobrý vkus v práci se stříbrem a v okrasách.

*****..

47.

Způsob života Indiánů v redukcích. Policie. Zbraně a palebné zbraně. Obchod. Zemědělství. Osady.

Nebylo však tomu tak v jejich domech. Po Dlouhé roky nedalo se vidět nic jednoduššího a chudobnějšího; byly budovány z jen z rákosových stvolů a obhozeny blátem. Nebylo v nich ani oken ani komínů, ani židlí ani lůžek; všichni spávali ve visutých rohožích, které ve dne odstraňovali. Oheň hořel uprostřed světnice a jak za dne tak v noci neměl kouř jiný východ nežli dveře. Sedělo se na zemi stěží bylo kde vidět domácí náradí; K dnešnímu dni jsou opatřeni nábytkem dobře, čistě a pohodlně jako obyčejné domy Španělů; a začali již zhotovovat je z kamene a pokrývat taškami. Práce žen není méně organizována, než práce mužů. Začátkem každého týdne je mezi ně rozděleno určité množství vlny a bavlny, které musejí přinést utkané večer posledního dne v týdnu, aby z toho mohlo být zhotoveny plátno a látka. Občas jsou také používány k určitým polním pracím, které jsou přiměřené jejich silám a schopnostem.

Protože potřebují rozličné věci, které jejich země nevytváří, musejí si je opatřovat obchodem, který je vlastně jenom obchodem výměnným, který uskutečňují pomocí plodů své země. Nejznamenitějším předmětem tohoto obchodu je paraguayská bylina(?), pro niž jsou všude zakládány plantáže; a její odbyt je stále zajištěn, protože nikdo v zemi se nemůže jí odříci. První rostliny této byliny přišly z kantonu Maracayu, kde roste její nejlepší druh; nicméně se v redukcích nezvrhly nebo jen málo. Provádějí také obchod s medem a voskem, které sbírají v lesích. Toto všechno bylo schváleno a stvrzeno dekretem Filipa V. poněvadž tento kníže uznal nevyhnutelnou nutnost tohoto obchodu pro udržování republiky.

Uvidíme dále důvody, které vedly misionáře k tomu, že požadovali pro své nově pokřtěné palebné zbraně, což také přesvědčení těmito důvody, jim španělští králové povolili.

Neboť toto bylo nezbytně nutné, aby všichni nezemřeli v nejtěžší porobě nebo se nerozptýlili do lesů a hor, kde nebyli vždy v bezpečí. A španělští králové měli věru důvod se chválit, že jim tento souhlas udělili. Španělé sice neopomenuli ničeho a vynaložili všechno myslitelné, aby toto povolení bylo opět zrušeno; avšak vedl je k tomu jejich vlastní prospěch. Král však, který velmi dobře věděl, že misionářům více jak komukoliv jinému záleželo na tom, aby jejich neofyté nezneužívali toto povolení, jim pouze doporučil nezbytnou obezřetnost. Tito Indiáni prokazovali také zemi svými zbraněmi výborné služby, jak se následně ukáže; a nepomýšleli nikdy na to, aby jich zneužili, protože ze zkušenosti věděli, že jejich štěstí a bezpečnost závisí na jejich věrnosti.

Velmi mnozí věří, že nikdo v této republice nemá majetek, a každý týden se rozděluje všem rodinám, co potřebují pro své domácnosti. Něco podobného se konalo, když byli tito Indiáni krátkou dobu shromážděni a nebyli schopni opatřit si své potřeby svou prací a neměli ještě stálá bydliště. Od té doby co se již nemuseli obávat změny svého obydlí, byl každé rodině přidělen pás země, který stačil k jejich obživě, když bude dobře obdělán, jak je tomu naučili. Nadbytek však neznali a sotva jej poznají způsobem jakým jsou vychováváni. Ostatně se přesně ví, kolik jim jejich zemědělská půda vynese; a stejně tak se tomu má s obchodem, který se provádí pod dohledem těch, jejichž jediným ziskem je mít nad tím bdělé oči.

Ne každá půda v zemích, kde byly založeny redukce, je vhodná pro jednotlivé výrobky. V zemích, které leží blíže obratníku např. při řece Parana, se sbírá med, vosk, kukuřice a bavlna. Krajiny, které leží blíže při rovníku, přinášejí vlnu, konopí a obilí; také se tu nalézají dobré pastviny, které jsou plné stád volů a ovcí; lesy a řeky dodávají všude zvěřinu a ryby; Co tedy nezískají z půdy a řek, toho se jim dostane výměnou; a zatím ještě neznají ani zlato ani stříbro, s výjimkou pro krášlení oltářů. Avšak mimo pozemky, které byly každému jednotlivému otci rodiny přikázány jako vlastnictví, nebo takové, jak se redukce zalidňovaly, byly zúrodnovány, byly ještě takové, které patřily obci a jejich výnosy byly ukládány do veřejných skladišť, aby sloužily v nepředvídatelných nutnostech, nebo pro zaopatření církve a všeobecně službě Boží, jakož i pro vdovy, sirotky, nemocné, pro ty, kteří byli zaměstnáni službou u oltáře nebo povoláni k válce, nebo použiti k práci pro krále, dále pro zaopatření kaziků, corregidora a ostatních úředníků, pro potřebné a také pro případ špatné úrody; a toto se nakonec rozšířilo na ostatní osady, když upadly do nouze; a kterým se dle možnosti vypomáhalo. Když se získal nadbytek, byl přiměřeně použit k obchodu, z jehož výtěžku se platila daň a nakupovaly se válečné zásoby a munice; a z téhož fondu se opatrovalo zlato a stříbro, železo, měď a ocel na zbraně a pro ozdoby oltářů.

Redukce jsou dosti velké, ulice jsou vedeny podle šňůry, domy budovány různým způsobem. Veřejné místo je uprostřed obce; zde stojí kostel a zbrojnice, kde jsou uloženy všechny zbraně a co patří k válce. Každý týden se zde cvičí; protože každá osada má dvě kompanie vojáků, jejichž důstojníci nosí velmi krásnou, zlatem a stříbrem osazenou uniformu podle své hodnosti; avšak nosí ji jenom ve válce nebo při cvičení. Také občanští úředníci mají svůj vlastní oděv, což je odlišuje od ostatních obyvatel. Co se týká obvyklého ošacení nosí muži kazajky a kalhoty jako Španělé, a přes to jakýsi druh pláště, který sahá až ke kolenům. Oděv žen sestává z dlouhé košile bez rukávů, která spadá až na nohy. Všichni chodí bosí a s holou hlavou.

Misionáři bydlí vedle kostela; ve stejné řadě stojí skladiště, dílny a stodoly, kde se ukládá úroda, která byla sesbírána z polí obcí. V redukcích, které jsou daleko vzdáleny od města, je železo něčím vzácným, a proto se používají nástroje, které byly ztuženy v ohni. Kov na zvony se vozí do Coquimbo, města v Chili; tady se vyměňuje za produkty, které jsou zde žádány; a nejenom ti, kteří provozují obchod, nýbrž všeobecně všichni, kteří přinášejí své zboží na trh do španělských měst, jsou považováni na svých cestách za svobodné a jejich pole jsou obdělávány ostatními. Ví se přesně, co musejí přinést nazpět, poněvadž všechny ceny jsou pevně stanoveny, a nikdy se nesmlouvá.

48.

Nedostatky těchto Indiánů. Dozorce. Svornost. Návštěvy guvernéra, komisařů a vizitátorů.

Přes policii a všechna opatření, která byla učiněna, aby nikomu nechybělo na tom nejnutnějším, upadají přesto misionáři nezřídka do rozpaků. To pochází ze tří chybování, kterým dosud nemohli své nově pokřtěné odnaučit, totiž nedostatku obezřetnosti, jejich lenosti a jejich nehospodárnosti; tím se nezřídka stávalo, že jim nezůstalo nic na setí. V takovém případě muselo se jim samozřejmě půjčit co potřebovali; a uložilo se jim za povinnost vrátit totéž množství obilí po sklizni. Co se týká ostatních věcí, které patří k živobytí, neměli by brzy z čeho žít, kdyby se na ně nedohlíželo bdělým okem. To má důvod v jejich hltaivosti, která je tak udivující, že, několik okamžiků po tom, co pojedli, i kdyby se nasýtli nad svou potřebu, jsou přesto ihned schopni začít znovu. Na začátku bylo nutné odvést jim dokonce voly určené pro práci s pluhem, aby je z lenosti nenechali zapražené, nebo aby je nezabili a nesnědli, což více než jednou i udělali; nato pak, když je volali k zodpovědnosti, tak se vymlouvali na svůj veliký hlad.

Proto museli nad nimi ustanovit dozorce, kteří všude pečlivě obcházel, aby viděli, zda pracují a jestli jsou jejich tažná zvířata v dobrém stavu; a tito dozorce mají právo je potrestat, když uvidí nějakou chybu; což nicméně teď už je vzácný případ. Jinak přiznají vždy, když jsou v nepravu a strpí potrestání bez odmlouvání; jejich chyby jsou však chybami dětí, jako že ostatně v mnoha věcech zůstávají po celý život dětmi, a mají všechny jejich dobré vlastnosti. Navzdory veškeré opatrnosti musí se současně myslet na všechny prostředky, jak zaopatřit živobytí pro mnohé rodiny až do konce roku; protože v této republice není trpěn žádný žebrák, aby se takto nedával žádný popud k loupeživosti a k zahálčivosti. Nejúčinnější prostředek, jak zlepšit tuto poslední chybu, je to, že se lenoch odsoudí k tomu, aby obdělával obecní pole; proto že se však přesto nelze spolehnout na takové pracovníky, jsou vždy určováni další, na které je lepší spolehnout. Také otcové rodin jsou drženi k tomu, aby své děti záhy posílali do práce, aby si zvykli na práci a je zacvičili. Jejich úkol se určuje dle jejich sil, a jsou vždy potrestáni, když své neodpracují.

Jednou z největších předností této politiky je, že se nikdo nenechá zahálet; ostatně je udržuje, a to nejen v každé jednotlivé osadě, ale v celé této republice, svornost, která vzbuzuje údiv. Neví se tu nikdy nic o sporech a stížnostech; moje a tvoje je tu sotva známo; poněvadž není nic vlastního, je každý připraven, s tím málem, co má se podělit s těmi, kteří jsou v nouzi a to dokonce tak moc, ba často ještě více než pro sebe, pracovat pro druhé. Tímto způsobem využili zakladatelé tohoto malého státu dokonce chyb těchto Indiánů k tomu, aby jim opatřili to nejvzácnější dobro společnosti a stálé cvičení se v první ze všech křesťanských ctností, lásku. Jenom ještě jediné chybí k jejich blaženosti; nemohla se totiž dosud kvůli nedostatku peněz zřídit v každé osadě nemocnice a dobrá lékárna, jak tomu bylo u Morenů, kde jezuité zřídili v Peru republiku po vzoru Guaranů. Našly se tu však přece zdroje pomoci, které by se daly v Paraguay marně čekat, protože tu nejsou žádní bohatí lidé, a kde je na tyto Indiány pohlíženo křivým okem, protože jsou závislí na monarchovi a slouží jen státu.

Něco, co ještě více přispívá k milé svornosti, kterou obdivujeme u těchto nových křesťanů, je podřízenost a všestranný souhlas s duchovním vedením. Za všech okolností považovali se misionáři, kteří obstarávali bezprostřední vedení jednotlivých částí tohoto stáda, za nástroje vrchního pastýře; a cokoliv bylo proti nim rozšiřováno, rozpadlo se samo, nebo bylo vyvráceno nejsvatějšími biskupy, kteří kdy byli v Paraguay, v Tucumanu a Buenos-

Ayres, nezvratitelným způsobem. Tito misionáři podnikli a dokončili toto veliké dílo jen se souhlasem a pod ochranou biskupů, a nikdy neusilovali po nezávislosti ve svých duchovních opatřeních. Ano, i když byli pověřeni španělskými králi, aby všude, kde to budou považovat za dobré, zřizovali redukce, a řídili je pod vedením svého představeného, nezdráhali se přesto v nejmenším, když se to biskupovi líbilo odvolat je a vyslat jiné pastýře, postoupit jim svá místa; přestože předvídali, že se po jejich odchodu jejich stádo rozptýlí; což se také nejednou stalo.

Vizitace biskupů jsou v těchto redukcích něčím vzácným, zejména v těch které patří k biskupství v Buenos-Ayres, protože jsou ve velké vzdálenosti od tohoto města. K tomu jsou tyto cesty spojeny s mnohými obtížemi a nebezpečími a způsobují také příliš velké výlohy těmto prelátům, jejichž příjmy jsou mizivé; i když samotní Indiáni platí velký díl cestovních nákladů. Nicméně se ví, že to nezáleží ani na těchto ani na misionářích, že nejsou jejich návštěvy častější a že se musí o ně dlouho prosit. Indiáni prosí proto, aby se jim dostalo útěchy vidět biskupa a přijat svátost biřmování; jezuité však, protože toto vždycky vyvolá obnovení úsilí v jejich kostelech, a také žádná taková návštěva se neobejde, aniž by jejich utrhači nemuseli zahanbeně mlčet, a oni na zprávu biskupů obdrží největší znamení spokojenosti ze strany dvora..

Poněvadž se musí jet, aby se dospělo k prvním redukcím biskupství Buenos-Ayres, dosti daleko vzhůru po Uruguay, po níž je plavba nebezpečná, a jejíž břehy jsou na mnoha místech ohrožovány divochy, kteří jsou nepřáteli křesťanů; ještě tu také najít někde nocleh nebo další pohodlí takže si člověk musí dokonce své lůžko vzít sebou, vydávají se, jakmile biskup ohlásil svou návštěvu, dva nebo tři misionáři do Buenos – Ayres; a je následuje velký počet Indiánů, aby biskupa doprovázeli. Jiní nově pokřtění mají rozkaz nacházet se na svých různých místech, aby zaplašili nepřátele, pokud by se nějaký vyskytl; donést tam obcerstvení a vystřídat ty, kteří ho doposud doprovázeli.

Jakmile dorazí biskup do nějaké redukce, rozšíří se zpráva všude nejživější radostí; a ihned odjedou dvě eskadrony a nezastaví se dokud nespátří průvod. Potom se seřadí, mávají prapory, sesednou s koní, padnou na kolena, aby přijali od biskupa požehnání. Hodinu před osadou mu přichází vstříc kazik, důstojníci, corregidor, vrchnostenské osoby, přestavený misii, líbají mu ruku a na kolenou přijímají jeho požehnání. Potom se infanterie seřadí do bitevního šiku pod své prapory a válečná hudba zaznívá daleko do niv.

Prelát vchází za hlasitého radostného volání lidu do osady, a odebírá se ihned do kostela, kde ho očekávají ženy, které se nikdy při veřejných příležitostech nesmějí vmísit mezi muže. Zbožnost a mravnost na jejich obličejích je jejich jediným šperkem a jejich upřímná radost, že vidí svého biskupa, dojímalá často preláta k slzám. Přijímaly jeho žehnání skloněné k zemi a se sepjatýma rukama. Nato je biskup veden před oltář, kde vykoná svou modlitbu a zanotuje Te Deum, které je zazpíváno se slavnostní hudbou. Pak je se svým doprovodem odveden do svého příbytku, a všechno je vynaloženo, aby byli obslouženi s největší pečlivostí a čistotou.

Po dobu své vizitace uděluje svátost biřmování; a po tuto dobu jsou pořádány zbožné a veřejné slavnosti, kde panuje vkus, pořádek a elegance, která vzbuzuje údiv a kterou lze sotva spatřit v mnoha vzdělaných městech v Evropě. Všude je prelát provázen nejhlasitějším radostným voláním, a všude kudy prochází je země posypána vonícími květy a travou; kráčí pod vítěznými oblouky, na kterých visí plody a květy všeho druhu; avšak biskupové upadají často do nejhlubšího údivu nad nesmírným rozdílem, který poznávají mezi těmito novými křesťany a pohany, které jinak vidí, ba dokonce křesťany, kteří jsou ve službách Španělů.

Neméně jsou tito preláti udiveni nad dětmi, které jsou jim představeny pro biřmování, a které jsou co nejdokonaleji vyučeny o podivuhodné svátosti, kterou mají přijmout, stejně tak o jejich účincích a závazcích. Samotné udílení se koná s velkým slavnostním obřadem; je to

slavnost, které se každý účastní a která vzbudí vždycky velkou obnovu úsilí v celé osadě. Biskupa zdržují tak dlouho jak je to jen možné, doprovázejí ho pak stejně slavnostním způsobem do další osady. A nakonec zpět se stejným doprovodem do Buenos-Ayres. Sotéž se koná také při vizitacích, které dělá biskup z Assumptionu v redukcích v Paraguay.

Guvernér, komisaři a vizitátoři, kterým bylo králem nařízeno navštívit redukce, jsou přijímáni více vojenským způsobem, avšak s toutéž horlivostí a s projevy nejhlubší úcty. Když přijde provinciál jezuitů, je radost tohoto dobrého lidu zcela nepopsatelná. Občas se samozřejmě vmísí do slavnosti mnohé, co se musí těmto divochům, kteří se teprve náboženstvím stali lidmi, odpustit; poněvadž nabízejí všechno myslitelné, aby vyjádřili svou radost a vděčnost těm, kteří je vytrhli ze tmy barbarství a modlářství a vydobyli pro ně za nevýslovných námah svobodu, jejichž plnou cenu cítí pociťují při pohledu na své bratry, kteří úpí v porobě.

49 .

Církevní pokání, zbožnost, kostely, zbožná cvičení a kongregace v obcích těchto Indiánů.

Protože jsou Indiáni od přírody lehkomyšní, nestálí a je proto velmi obtížné odtrhnout srdce nově pokřtěných od určitých neřestí, které se jim staly skoro druhou přirozeností, bylo považováno za účelné zavést veřejná cvičení v pokání, jaká se konala v prvotní církvi. Za tím účelem byli vybráni ti nejctnostnější, aby bděli nade vším co se protíví správnému řádu. Když někoho přistihnou při pochybení, které může způsobit veřejné pohoršení, tak mu obléknou kající oblek a přivedou ho do kostela, kde musí vyznat veřejně své provinění; odtud je přiveden na místo, kde je bičován. Provinilci přijímají tento trest nejen bez reptání, nýbrž dokonce s děkováním; a polepšení jsou skoro bezpříkladná. Není nic zvláštního vidět muže, ba občas i ženy, a vyznávají veřejně chyby, jejichž svědkem byl pouze Bůh, a prosí o pokání; při tom však se musí přistupovat k činu velice obezřetně. Také se jim, hlavně ženám, jen velmi těžko udílí souhlas činit taková vyznání, pokud o to prosí.

Cvičení v pobožnosti, která církev obzvláště předepisuje, schvaluje a doporučuje, jsou také používána s výborným úspěchem, aby udržela ducha náboženství v srdcích těchto nových křesťanů a vzbudila v nich větší úsilí ke zbožnosti. Necháávají ty, kteří se narodili z pohanských rodičů přistupovat ke svatému přijímání jenom po přísných zkouškách; když se totiž shledá, že, dle předpisu apoštola jsou schopni rozlišovat Boží tělo, a vykazují skutečná duchovní hlad po něm. Je vynakládáno všechno na to, aby se jim kladlo na srdce, s jak velkou čistotou mají přistupovat k nebeské hostině; také se k němu ve skutečnosti přibližují s pocity, která by domnula i ta nejbezcitnější srdce.

Časem se nahlédlo, že, aby se jim vlila velká bázeň pro svatá místa a smysl pro uctívání a vzývání, která se tu Bohu prokazují, je nutné působit na ně vnější nádherou; a proto nebylo na ničem šetřeno, aby je přitáhli k tomu přitáhli leskem a nádherou. Všechny jejich kostely jsou velké a mají tři ba dokonce až pět lodí. V nejširší z těchto lodí stojí nejméně pět velmi krásných oltářů; hlavní oltář svou vznešeností vlévá bázeň; a sami Španělé jsou udiveni při pohledu jak jsou krásné, jak bohaté co se týká prádla, ornamentů a stříbra. To je také jediným záměrným bodem ctižádosti mezi těmito osadami; někteří dokonce zbourali své kostely, aby je vystavěli tak, že se budou podobat ostatním; a aby toho dosáhli, odepřeli si i to nejnutnější.

Všechny jsou vyzdobeny obrazy, které představují tajemství našeho svatého náboženství a hrdinné činy našich světců Starého i Nového zákona. Tyto malby jsou rozděleny do polí a odlišeny závěsy z květů, které jsou vždy čerstvé a kvetoucí. O svátcích je jimi pokryta i zem a celý kostel je pokropen voňavou vodou. Toto nic nestojí, protože mají v těchto krajích po celý rok vždy čerstvé byliny a květiny; navíc také Indiáni velmi milují libé vůně. To přispívá také k tomu, aby se jejich srdcím vtisklo, že mají být nevinností svých mravů a čistotou své mysli Kristu libou vůní, a že své duše mají zdobit ctnostmi k živým chrámům svatého Ducha.

Z tohoto důvodu byli misionáři šťastni nad všechny naděje. Nic se nevyrovnalo způsobilosti, bázni a něžné zbožnosti, se kterou byli účastni svatým tajemstvím a modlitbě, která se koná téměř ve všech kostelech. Pozornost, se kterou naslouchali vyučování a napomínání, která jim dělali, přesahuje vše, co se o tom dá říci; a protože to vše bylo uzavíráno aktem lítosti, který se vyslovoval hlasitě, bylo je slyšet v průběhu toho jak vzlykají, vzdychají a vyznávají veřejně své hříchy; což by byli dělali bez všech ohledů, kdyby se jim to se vši přísností nezakázalo.

Tímto způsobem se dosáhlo toho, že v této republice určité neřesti byly vykořeněny, dokonce opilství, ke kterému mají Indiáni skoro nepřekonatelný sklon; a vstoupit těmto nově pokřtěným tak velkou jemnost svědomí, že přinášeli k soudní stoličce pokání ty nejneopatrnější chyby. Dom Pedro Farado, biskup v Buenos-Ayres, podával králi zprávu, že by nevěřil, že za celý rok nebyl v těchto osadách spáchán ani jediný smrtelný hřích; a to současně přicházejí k soudní stoličce pokání s tak živou zkroušeností, že se rozplývají v slzách. Bylo také všechno možné vymyšleno, aby se jejich srdcím vstúpila bázeň znelíbit se Bohu; a není možno vyličit dále obezřelost, která byla vynaložena, vzdalovat od nich vše, co by mohlo být tím nejmenším úrazem pro jejich nevinu. Za tím účelem byly všude zřizovány útulky, kde se umístily vdovy a ty ženy, které nevychovaly žádné děti v případě když jejich mužové byli delší čas nepřítomni. Všechny zde byly živeny na společné náklady, když jejich práce nestačila k jejich živobytí, nebo když nebyly schopny pracovat.

Nesmíme se divit, že bůh v tak čistých duších působí takové zázraky, a že titíž Indiáni, o kterých učení doktoři tvrdili, že jsou příliš hloupí, než aby nemohli přijat do církve, patří dnes k její nej přednější ozdobě a jsou snad nejvzácnější částí Kristova stáda. Je přinejmenším jisté to, že se mezi nimi najde velký počet křesťanů, kteří dosáhli nejvznešenější svatosti, a že skoro všichni došli ve zbavování se pozemských statků tak daleko, jak jen se může dojít s pomocí Boží milosti; že jim není nic příliš cenné při podporování se navzájem v nouzi, a ve výzdobě domu Pána, a že by byli velmi úzkostliví ve svém svědomí, kdyby nepoužili to nej cennější co mohli dostat k tomuto účelu.

Téměř nikdy nejsou kostely bez velkého počtu osob, které zde tráví všechn svůj volný čas v modlitbě. Za prvních červánků shromažďují se v nich děti na zaznění zvonu a po modlitbě zpívají křesťanskou nauku, dokud nevyjde slunce. Nato přicházejí muži a ženy, aby slyšeli mši svatou; pak se všichni odeberou k práci. K večeru se děti vracejí zpět do kostela, naslouchají katechizmu, po kterém následuje modlitba, k níž, jak jen je to možné, se všichni dostaví, a která je vždy ukončena růžencem. O nedělích a svátcích přicházejí s ranním rozbřeskem všichni do kostela, kde jsou nejdříve odezpívány křesťanské poučky, načež jsou uzavírány zasnuby a svatby, když se mají konat; a proselyté, ba dokonce pohané se smějí těmto ceremoniím zúčastnit, když se náhodou právě nacházejí v osadě; protože se poznalo, že jim to vlévá velkou úctu pro naše svaté náboženství. Také se ohlašují svátky a postní dny, které v týdně připadají, a také se při této příležitosti opouští nařízení biskupa. Když je mše u konce, dotazují se, jestli byl někdo nepřítomen, zda se nepřihodil nějaký nepořádek, kterému by se mělo odpomoci. Křest katechumenů a občas novorozených dětí je prvním křesťanským úkonem odpoledne; nato se zpívají nešpory a obvykle bývá den uzavřen modlitbou a růžencem. Když se však konají kongregace, pak následuje po nešporách napomínající řeč.

Tyto kongregace jsou uspořádány téměř tím samým způsobem jako ty, které jsou skoro ve všech domech Společnosti Ježíšovy; a jsou rozděleny do více tříd. Jedna z nich je pro mladé lidi od dvanácti do třiceti roků, a tato stojí pod ochranou svatého Michaela; všechny ostatní stojí pod ochranou Matky Boží; do nich jsou přijímáni pouze takoví, kdo se vyznačují svou láskou k bližním, svým úsilím o dobrý pořádek, obrácením nevěřících a častým přistupováním ke svatým svátostem. Pouhá obava, být vyškrtnutý ze seznamu členů kongregace, by stačila, aby je udrželi v těsných mezích jejich povinností. Jediná nepřiměřenost, která by zavdala to nejmenší pohoršení, dostačuje, aby se použil trest k jeho napravení; a toto je nejúčinnější prostředek, zcela vymýtit takové neřesti.

Ano, tím se vštípil nově pokřtěným tak velký odpor k opilství, které bylo všeobecnou chybou všech a nejobtížnější na vymýcení, že nyní se nepodaří, těm, kteří mají příležitost jít do města, nabídnout jim víno, aby je jen ochutnali; a často slyší člověk z jejich úst, že víno je to nejlepší, co přichází ze Španělska, avšak že je to pro ně jed. Nebylo činěno to nejmenší opatření léčit je z nezdrženlivosti, která je nejobvyklejším následkem opilství, a nejmenší provinění tohoto druhu by bylo dostačující, být považován za nehodného stát se služebníkem královny panen.

Osobám ženského pohlaví byl vlitý s pomocí milosti Boží takový odpor k nečistotě, že se kvůli nejnepatrnější volnosti, kterou si v tom dovolily podrobily dobrovolně nejpokornějšímu pokání. Často bylo vidět, že se dívky nechaly od pohanů raději usmrtit, nežli by svolily k hříchu. netrpí se, aby se oboje pohlaví vzájemně mísily, ani ne v kostele. Zde jsou muži na jedné a ženy na druhé straně. Jsou dokonce rozděleni podle svého stáří do tříd; a každá třída má svého dozorce, kteří dohlížíjí na to, aby se všichni chovali v mezích nejprísnejší mravnosti. Konečně jsou také v kostele na obou stranách branky, aby oboje pohlaví mohlo vcházet a vycházet, aniž by se vzájemně mísili.

Je pochopitelné, že misionáři moudře využili přirozené chuti těchto Indiánů k hudbě, aby pohany, které přivedla do redukci všetečnost nebo jiná příčina, přitáhli ke křesťanství; a v těch, kteří již byli křesťany, vzbudili větší lásku k Boží službě. K tomu také převedli všechny křesťanské poučky do hudby, a cítili se při tom dobře. taková odhodlaná chuť předpokládala velká zařízení; to pohnulo otce k tomu, že zřídili v každé osadě školu sborového zpěvu. V těch se učili hoši také hrát na všechny hudební nástroje, jejich použití je v církvi dovoleno. Je skutečně udivující, jak tito obyčejní Indiáni jenom pouhým pohledem na tyto nástroje, které se nechaly dovést ze Španělska, se naučili je dokonale vyrobit, a také s nemenší námahou to dotáhli k tomu, hrát na ně stejně dokonale jako jejich mistři. Naučili se zpívat podle not ty nejtěžší árie, a dalo se téměř věřit, že zpívají podobně jako ptáci z vrozené vlohy. Také ale jak byli proniknuti při této bohoslužebné hudbě hlubokou zbožností, probouzejí tím také stejně zbožné pocity v srdcích všech posluchačů.

50.

Slavnosti svátků, zvláště patrona kostela a slavnost Božího těla.

Velké svátky jsou slaveny s velikou nádherou, zvláště svátek patrona kostela a slavnost Božího Těla. K prvnímu jsou pozváni nejbližší osady, a průběh je nevšedně mohutný. Slavnost začíná v předvečer svátku skvělým průvodem, při němž vyjíždí jízda a praporečník nese na krásně vyšňořeném oři velkou královskou vlajku. Když tedy všichni prošli v náležitém pořádku za hlaholu bubnů a ostatních nástrojů válečné hudby hlavními ulicemi, zastaví u kostela, kde praporečník zaujme určité místo v kapli. Potom začnou první nešpory,

po nichž se nechají tančit děti na velkém náměstí, kde se všichni diváci usadí v nejlepším pořádku. Nato se jezdecktvo opět vrátí na místo, odkud se vyjelo; a večer jsou zapáleny v odpovídající vzdálenosti ohně, které osvětlují všechny ulice. Ráno následujícího dne se jde stejným způsobem jako v předvečer k nešporám, slavnostně na hrubou mši; v poledne jsou pohoštěni cizinci, a každý dostane doušek vína. Po odpoledních nešporách se koná tak zvané závodění v cvalu, kterému přihlížejí misionáři se všemi vrchními náčelníky a úředníky, aby se řádně udržel pořádek, vítězům se udělily ceny, a dalo se znamení k ukončení hry.

Nic se však nedá srovnat se slavností Božího Těla, a můžeme pravdivě říci, že tato skýtá bez bohatství a nádhery pohled, který přesahuje téměř všechno, co se dá vidět krásného a bohatého na jiných místech. Jsou při tom předváděny také tance, nedaleko v provincii Suito; avšak vše dýchá krásou a zbožností. Jestli však zde při tom nepanuje žádná nádhera, jsou zde přesto přítomny všechny krásy prosté přírody v tak líbezných rozmanitostech, že se vše odvíjí v nejvyšším lesku. Ano příroda sama je tu přítomna v květinách a větvích stromů, z nichž jsou zhotoveny triumfální oblouky, pod nimiž prochází Boží svátost; jsou tu vidět okolo létající ptáci všech barev, kteří jsou uvázaní za nohy dlouhými vlákny, a tak se zdají být volní, jakoby sem dobrovolně přiletěli a vpadli svými hlasy do koncertu zpěváků a všeho lidu, a svým způsobem chválili Toho, který ve své prozřetelnosti o ně stále pečuje.

Ve všech ulicích jsou udělány špalíry z krásně zhotovených závěsů, které jsou od sebe odděleny věnci květin a zelenými koberci s výbornou souměrností. V přiměřených vzdálenostech od sebe stojí dobře uvázaní lvi a tygři; a velice krásné ryby si hrají ve velkých naplněných studnách. Krátce, živá stvoření všeho druhu vzdávají při tom jako podřízení hold Bohočlověku v jeho vznešené svátosti, a uznávají nejvýsostnější svrchovanost, kterou Mu dal jeho věčný Otec nade vším, co zde žije. Všude, kam se průvod ubírá, je zem pokrytá svinutým rákosím a posetá květinami a voňavými bylinami. Všichni, dokonce i nejmenší děti, pracují na těchto výzdobách; a dokonce je sem přineseno a Pánu obětováno čerstvě zabité maso a všechna jídla, která budou na této velké slavnosti předložena, prvotiny každé sklizně a zrna semen příští výsadby, aby On nad tím vším udělil požehnání. Zpěv ptáků, mručení lvů a tygrů, hlasy zpěváků. Mnohohlasý zpěv chóru patří a tvoří koncert, který je vskutku jedinečný svého druhu.

Za Svátostí je nesen velký královský prapor; kazik, corregidor, redigor a alcados nesou baldachýn. Vojsko na koních a pěší se svými prapory pochodují při tom ve skvělých řadách. Avšak jakkoliv nádherný je tento pohled, přesto je největším leskem zbožnost, mravnost, bázeň a výraz svatosti téměř na všech tvářích při této slavnosti, a nikde není vítězství Vykupitele světa dokonalejší, nežli v této divoké zemi, kde ještě před sto lety Jeho jméno nebylo známé. Jakmile se Boží svátost vrátí do kostela, jsou misionářům předány všechny věci k jídlu, které byly vystaveny při jejich cestě. Tito pak pošlou to nejlepší nemocným, ostatní je však rozděleno mezi obyvatele osady. Večer je uspořádán ohňostroj, což se děje při všech hlavních svátcích a lidových slavnostech.

Hřbitovy jsou vždycky blízko kostelů. Jsou to velká čtvercová místa, obehnaná nízkou zídou, a okolo osazena palmami a cypřiši, které se vypínají do udivující výšky. Jsou podélně rozděleny do krásných alejí, které jsou ohraničeny citroníky a pomerančovíky. Prostřední alej vede ke kapli, ke které se ubírá každé pondělí v roce průvod, aby se tu slavila mše za zemřelé; načež se u každého kříže, které jsou postaveny ve čtyřech rozích hřbitova, zazpívá Libera. Také jsou postaveny určité vzdálenosti od každé osady kapličky, které jsou cílem procesí, která se konají o prosebných dnech, nebo v čase všeobecného soužení, nebo na poděkování Bohu za zvláštní milosti. Všichni se účastní těchto procesí, s výjimkou těch, kterým je v tom zabráněno nemocí nebo neodkladnou prací.

Přísná kázeň a pořádek v této republice. Zbožnost a bliženecká láska. Veřejné zábavy.

Bylo vše vynaloženo, aby byla zavedena přísná kázeň a pořádek v této republice. K určité hodině muselo být všechno doma ; a potom začala co nejdříve obcházet v místě kolem dokola stráž v houfu, a měla obchůzku po celou noc. K tomu byli určeni pouze muži, se kterými se mohlo s jistotou počítat; střídali se po každých třech hodinách; tato obezřetnost byla zavedena z dvojího důvodu; za prvé zabránit tomu, aby někdo v noci odešel, aniž by se vědělo, co ho k tomu nutí a kam jde; za druhé, aby by bylo zabezpečeno před přepadením nepřátel; protože jsou všude, nájezdy potulných Indiánů, před nimiž se musí být na stráži. Při určování těch, jimž se svěřuje pořádek a veřejná bezpečnost, se postupuje se stejnými pravidly, jako při volbě těch, kteří jsou určováni k úřadům nebo ke službě v církvi.

Tato pravidla záleží v tom, že ti, u kterých se zjistí vlohy k nějakému důležitému úřadu, se již od mládí na to připravují a dává se jim výchova, která je k tomu uschopní, --- Kdysi znali Guaranové tak jako převážně všichni Indiáni v této provincii jenom na prstech rukou a nohou počítat; k označení počtu, který přesahuje číslo dvacet, používají výraz mnoho. Nyní jsou všichni nově pokřtění schopni udělat všechny výpočty, které potřebují; a více se také od nich nevyžaduje; ví se, kam sahá jejich schopnost, a nepožaduje se nic navíc. Jsou ponecháváni v jejich staré jednoduchosti, ze které se odstranilo pouze to, co bylo na ní barbarského a neřestného. Krátce řečeno, tato republika je vlastně říší evangelické jednoduchosti; a aby se tato nezkalila, jsou drženi tito noví věřící tak daleko jak jen možno od každého styku s Evropany. Poněvadž zkušenost ukázala, že všechny křesťanské vesnice nového světa, které odpadly od své původní horlivosti, tuto ztratily jen proto, protože měli příliš blízký a příliš častý styk se starými křesťany.

Z téhož důvodu jsou také na všech jejich cestách, stejně neméně, tak během pobytu ve městech, a po celý čas, který tráví buď ve válce nebo při práci pro krále, jejich misionáři stále u nich, nespouští je z očí, střeží pozorně, aby přesně vykonávali své povinnosti a zbožná cvičení, a často s nimi rozmlouvají o Bohu a předmětech zbožnosti; a mají až doposud útěchu, že neustupují z pořádku, že všechno, co vidí a slyší, i když by to bylo spíš vhodné k hněvu, vlévá jim to jen větší odpor vůči všem neřestem, takže ani jediné neslušné slovo nepřejde přes jejich rty, a že se zároveň sami od sebe cítí puzeni ke svým zbožným cvičením. Nicméně mají ve vzdálenějších redukcích, ze kterých se mohou vzácněji vydávat pryč. Horlivost a jednoduchost patrnější určitost nežli v ostatních; a musejí v těch posledních misionáři zdvojnásobit ve všem svou bdělost.

Ostatně nepopírá snad dnes v celé jižní Americe nikdo, že se již nenajde u těchto Indiánů žádná stopa jejich dřívějšího způsobu myšlení, které je hnalo k pomstě, ukrutnosti, nezávislosti a ke všem hrubým neřestem; jedním slovem, že jsou úplně jinými lidmi, než byli dříve ;a, co je nápadné na první pohled, že jejich srdečnost, jejich mírnost, jejich svornost a láska, která n nich převládá, dojíká všechny nevěřící a naladí je k tomu, aby milovali křesťanství. Něžná srdečnost, se kterou si navzájem pomáhají ve své nouzi, a jejich radost, když vidí, jak roste počet ctitelů Ježíše Krista, nedávají prostor žádným pochybám, že se pro ně stala opravdová láska k bližním a horlivost pro Boží čest a spása duší převládající vášní. Ve skutečnosti neexistuje také nic, co by nebyli připraveni udělat nebo vytrpět pro šíření říše Boží; jak na následujících příkladech dostatek uvidíme. Panuje mezi nimi velká soutěživost jak ulehčit novým misionářům učení jejich řeči; tak bylo vidět jednoho kazika, který se učil španělštinu, aby přeložil zbožné náboženské knihy; což také skutečně učinil. Když je nutno založit novou redukci, přispívají k tomu všichni s velkým úsilím a velkomyslností bez hranic.

Veřejné zábavy, které se jim čas od času povolí, se považovalo za nutné, jednak pro uchování zdraví, jednak aby se mezi nimi udržela veselá mysl, která ctnosti nejenže neškodí, nýbrž působí také k tomu, že je ctnost milována a rozmnoží se; zvláště když při takových rekreacích se pozornost přednostně zaměří na nebeskou vlast. Byl při tom také úmysl sjednotit všechny členy této republiky ještě více vnitřním svazkem; a úspěch přesvědčil, že se nemýlili. Žena jsou pouhými divačkami a přítomnost duchovních pastýřů drží všechny v mezích slušnosti, kterou nemá žádný křesťan překročit. Ta nejmenší nepřiměřená volnost by byla na místě potrestána.

Ze všeho dosud řečeného vysvítá, že se nikde nenašla tak dokonalá blaženost, jakou požívá tato nová církev; a v jejím popise ji muratori nazývali plným právem: blažené křesťanství. Což by ostatně patřilo přátelům křesťanů, kteří jsou jisti, že jim nikdy nebude chybět na nejnужnějším, na které se omezí; a kteří dle příkladu apoštolů jak v přebytku tak v nuznosti mohou žít, aniž by prvního zneužívali a na druhé si stěžovali; ani aby někdy byli v pokušení nedůvěřovat prozřetelnosti, která se stará ve všech nepředvídatelných případech aby se našla pomoc; kteří žijí vírou srdcem i smyslem, stojí pod vedením těch, jimž vděčí za všechna dobrodíní, jichž požívají, a kteří vlastní přednosti subordinace, aniž by pocíťovali její obtíže!

52.

Zbraně a vojenská cvičení. Živobytí a výměnný obchod. Národy, z nichž se skládá tato republika. Příčina jejich špatného osídlování. Nemoci a ke svým misionářům. -----?????-----

Ještě šťastnější by byli ostatně tito Indiáni, kdyby nemuseli poznat válku ani podle jména; avšak bohužel dověděli se hned na začátku svého sjednocení všechnu hrůzu, jak brzy uvidíme; a pak mají také sousedy, od kterých nemají k očekávání ani mír ani klid zbraní, tak dalece jak jsou schopni jim nahnat strach. Bylo tedy nutné je vyzbrojit, vycvičit k válce a naučit je umění, které je nejtěžší metlou na zeměkouli; nevedou však žádné války, aby dobyli země, ani aby se obohatili oloupením jiných národů. Když ostatní Indiáni a jiní nepřátelé, kteří jim kdysi způsobovali tolik těžkého zla, se již neodvažovali je napadnout, neměli už delší dobu žádný jiný důvod k válce nežli službu knížeti, kterému přísahali věrnost; a tímto způsobem posvěcuje u nich povinnost zacházení, při němž ctnost tak často trpí ztroskotáním.

Každá osada vydržuje jeden útvar jezdeckta a pěšáků. Poslední nosí mimo kyjů, luků a šípů, ještě praky, šavle a ručnice. Jezdci mají šavle, oštěpy a muškety, poněvadž také jako naši dragouni bojují pěšky. Své zbraně si dělají sami i svá děla, která jim slouží pouze k tomu, udržovat své sousedy ve strachu; stejně tak polní kulovnice, které sebou nosí, když je jim nařízena služba pro krále. Už dříve bylo vzpomenuto, že nechovají doma žádnou z těchto druhů zbraní, jenom když se obávají nějakého přepadení, nebo se v takovém mají cvičit. Jinak se voják neliší od obyčejného obyvatele; a tito stateční bojovníci, kteří zajišťují bezpečnost republiky a vracejí se často ozdobeni vavříny, jsou, jakmile odloží zbraně z rukou, vzorem všem ostatním svou zbožností a poslušností.

Každé pondělí koná corregidor osady na veřejném prostranství přehlídku a nechává je cvičit. Potom se rozdělí na dvě části, které na sebe vzájemně útočí; a to se někdy děje s tak velkou horlivostí, že musí být zatroubeno k ústupu, aby se nestalo nějaké neštěstí. Od jisté doby jsou udílány jiné ceny pro lučištníky, štítonoše, praky a ostrostřelce. Cvičení s kopím vyvolává mezi všemi největší obveselení; cvičení s prakem budí obdiv pro přesnost, s jakou prakovníci zasahují cíl; a je jisté, že celé Americe nemohou žádné vojenské oddíly

obstát před nimi ani před těmi, kteří hází kopím. Neřekneme ani příliš mnoho, když budeme tvrdit, že tato celá milice, když je napadena stejnými zbraněmi, je nepřemožitelná; musí však být po celou dobu a částečně musí být ještě teď cvičena španělskými důstojníky. Ostatně jsou velmi učenliví, necouvají, a shromažďují se na první povel s velkou obratností, pokud se trochu rozpojili.

Přepady a nástrahy, které zpočátku přinášely těmto Indiánům tak velké škody se již jejich nepřátelům nedaří, protože jsou tito stále na stráži. Neustále se jeden oddíl jízdy potuluje v okolí, a podává o všem zprávu, co se zjistí. Úzké průsmyky, jimiž by se mohlo vniknout do jejich země, jsou silně střeženy; poněvadž však by bylo přesto možné, že by přes všechnu tuto obezřetnost mohly vtrhnout přes lesy nepřátelské strany v době když jsou v kostele, je vojákům povoleno, jakmile vznikne sebemenší obava, brát sebou zbraně, aby zadrželi nepřítele při prvním poplachu, a obyvatelé aby získali čas postavit se poslušně k obraně.

Tato republika zaujímá velkou část země, jejíž podnebí je převážně vlhké, avšak umírněné. V některých krajích, které jsou položeny k jihu, je zima řádně tuhá; avšak půda je všude úrodná a vynáší všechno, co je nezbytné k obživě; ano, rodí nejen přirozené plody země, nýbrž daří se tu také všem semenům, které sem byly přineseny z Evropy. Sklizeň bavlny obnáší ročně v každé osadě dva tisíce (Arroben není ve slovníku). Je také získáváno mnoho tabáku, něco cukru, medu a vosku; ty poslední sice stojí hodně námahy sbírat je v lese. Když se odloží stranou, co postačuje k obživě na celý rok a na setbu, potom se všechno ostatní spolu s paraguayskou bylinou (?) odveze do Santa-Fé, aby se vše vyměnilo za jiné zboží a prodá se také za hotové a nakoupí se takové zboží, které nelze dostat výměnou.

Po dlouhou dobu byli v této republice jenom nebo z větší části Guaranové; a také ještě dnes náleží většina k tomuto národu. Podle nich jsou nejpočetnější Tapézové, kteří mluví stejnou řečí a mají pravděpodobně stejný původ. Často je v dopisech králů ze Španělska celý národ osločován tímto jménem. Existuje však málo národů mezi Parana, provincií Uruguay a Brazilií, kde by se redukce nerozmnožily určitým přírůstkem. K tomu jsou ještě také misionáři s celými zástupy nově pokřtěných v zemi, konají nová obrácení a málokdy se vrací nazpět bez nějakých proselytů. Nejtěžší k získání jsou Guenoasové, o nichž bude jinde řeč, protože jsou velice prostopášní a obávají se, že je budou nutit k práci a také protože se jejich krev smísila se Španěly, k nimž se někteří uchýlili aby unikli rukám spravedlnosti; a tito pak svými špatnými příklady způsobili, že právě proto nezískali žádnou náklonnost ke křesťanství. Nicméně jsou občas takoví, které láká zvědavost a chuť vidět opět své soukmenovce, a na které pak hluboce zapůsobí přívětivost, se kterou jsou přijímáni, takže u nich zase zůstanou. Totéž se stává i u jiných Indiánů a dokonce u Characuasů, divokého a potulného národa, který při prvním osídlování Španělů v Buenos-Ayres a na jiných místech, velký počet z nich zavraždil. Po Guaranech a Tapezech k tomu však nejvíce přispívají Guannannové, kteří bydlí mezi Paranou a Brazilií - zaplňovat mezery, které dost často vznikají v redukcích válkou a nemocemi. Protože se zabývají zemědělstvím, nepřijímají mezi sebe žádné přeběhlíky, jsou pracovití a dost učenliví, nedá to moc námahy, aby byli získáni.

Snad se budeme divit, že tak řádně vedená republika, kde se dbá s takovou pečlivostí na to, aby se předešlo všemu, co by mohlo uškodit zdraví obyvatel, se lépe nezalidňuje. Avšak nepřihlížeje k tomu, že tito nově pokřtění museli dlouhý čas přestát revoluce a války, které jim urvaly nekonečný počet lidí, nemohl se do teď najít žádný prostředek jak je ochránit před nakažlivými nemocemi, které občas zmenšily počet obyvatel v osadách až na polovinu. A to je také to, co mnohé svádělo k omylu, když hleděli na seznamy roku a počítali s průměrnými částkami, které měly v následujících letech přijít jako daně do královské pokladny, že nevěděli, nebo vědět nechtěli, že počet těch, kteří by daň měli platit, nejen že nevzrostl jak to předpokládali, ale dokonce se stal ještě menším.

Nejobvyklejšími z těchto nemocí, které se obvykle nazývaly morem, protože se v krátkém čase staly všeobecnými, byly neštovice, --- Friesel ---, těžké horečky a čtvrtá, která

je provázena prudkými bolestmi. Všechny tyto nemoci jsou o to nebezpečnější, protože tito Indiáni nedělají žádná nutná opatření a jenom velice těžko se chovají tak, aby brali prostředky, které by tomu předcházely nebo zadržely postup nemoci; kromě toho nemají ani lékaře ani ranhojiče, s výjimkou několika laických bratří jezuitů; a dosud nemohly být zřízeny ani nemocnice ani lékárny. Jezuité nahrazují tento nedostatek podle možnosti svou péčí, svou horlivostí a skrze všechno, co může vnuknout nejnežnější a smysluplná láska k bližnímu pro zmírnění nemoci; a dá se snadno pochopit, že není možné aby dva, často jen jeden muž na všechno stačili, ve stejný čas se starat o potřeby těla a duše, kromě toho často odcházet na venkov, kde je část lidí zaměstnaná střežením stád, a kteří jsou také napadeni nemocí, k tomu ještě také dnem i nocí nenacházet okamžiku k odpočinku. Je dokonce k podivení a opravdový zázrak, že ti, kteří neustále vdechují zamořený vzduch, jsou vždy zaměstnání sloužit nemocným, udílet umírajícím svátosti a pohřbívat nemocné, velice zřídka jsou napadeni těmito nemocemi.

Nově pokřtění to všechno dobře vidí a nic nepůsobí hlouběji na mysl a nedojímá pohany, z nichž nezřídka jsou mnozí svědky toho, jak se tato láska, která se všemu podrobuje, všemu se vystavuje, ničemu se nevzpírá, ničím se nedá odradit.

Nesmíme se proto divit, že ti, kteří sice dobře vědí, jak veliký je rozdíl mezi jejich postavením a ostatních Indiánů, kteří jsou podrobeni osobní službě Španělům, visí s velkou láskou na těchto otcích, jimž vděčí za svou svobodu; a že, když se jim měli poslat jiní pastýři, tak se okamžitě rozprchli, což se skutečně stalo často. Misionáři je naproti tomu milují se srdečností, která všechno přesahuje; tato je jim někdy vnuknuta skrze dětskou důvěru, kterou jim nově pokřtění dokazují při každé příležitosti, a také skrze trpělivost a oddanost v jejich nemocích; při nichž, i když se jim nedostane často úplného zmírnění, kterého misionáři nejsou s to jim dát, a přes bolestivé utrpení, je přesto čímsi výjimečným slyšet stížnost z jejich úst. Všechno berou z rukou Božích s oddaností, často dokonce s díkůvzdáním, a jen vzdychají po nebeské vlasti.

53.

Domnělé království jezuitů. Ochranný dopis biskupa z Buenos-Ayres.

To je tedy ono domnělé království, jehož králi jsou jezuité, a ze kterého se jim dostává tolik bohatých pokladů, že jimi mohou obohatit celé společenství. Avšak, připojme, střeží se úzkostlivě dovolit někomu do něj přístup, aby snad někdo neodkryl k čemu používají tak velké bohatství; a pokud by někdo cestu našel jak tam vniknout, tak by je brzy odsud vyhnali. Ještě jsme nic neřekli o křesťanské republice Chiquitů, kterou založili titíž jezuité z Paraguaye před něco více jak šedesáti roky v provincii Santa Cruz de la Sierra, a o čemž bude řeč později. Je to o republice Guaranů, kteří jim posloužili jako vzor jenom o to rozdílnější, že Chiquitové se stali dříve vzdělanými, protože jsou pracovitější, a také dlouhou dobu sami vydržovali své misionáře, kteří nedostávali žádnou penzi od dvora, jelikož tito noví křesťané se ještě nepodřídili španělské koruně, a následkem toho také nemuseli platit žádné daně.

Nemůžeme lépe uzavřít vyličení této křesťanské republiky, která leží při řekách Parana a Uruguay, jako následujícím psaním, které napsal Dom Pedro Farardo z řádu Vysvobození zajatých, biskup v Buenos-Ayres v roce 1721 po přísné vizitaci redukci svého biskupství, králi Filipu V., a které zní následovně:

Sire !

Psaní, které jsem obdržel z hlavního města, a ve kterém nebyla moje osoba právě nějak zvláště šetřena, mne pohnulo ke smělosti, napsat Vašemu majestátu. Záleží mi málo na tom, co se proti mně mluvilo; avšak nemohu na žádný způsob zatajit, že toto psaní překypuje falešnými a pomlouvačnými obviněními proti misionářům v této provincii. A poněvadž se v něm prohlašuje, že se napíše v tom samém stylu královské radě pro indické záležitosti, byl bych hoden všeho pokárání, pokud bych opomenul odkrýt Vašemu majestátu zlobu těchto pisatelů a nepodat zprávu o nanejvýš moudrém a chytrém vedení těchto skutečně apoštolských mužů, proti nimž slintají s tak velkou záští; a mohu ujistit, že na mne dopadá velice bolestně pošetlost těchto šílených lží.

Není to poprvé, Sire, že byly poslány nejvyšší královské radě podobné stížnosti proti misionářům; avšak tito muži, kteří nehledají nic nežli čest Boží a růst svých kvetoucích misí, snášejí všechny tyto výpady se statečností a duševní rovnováhou, která mne povznesla. Avšak více nežli to, budí můj obdiv, že se zdají být ke všemu těmto úderům nejen jednak necitliví, nýbrž že opětují tak těžké urážky neustávající řadou dobrých skutků. Kolik chudáků v hlavním městě Paraguay žije pouze z darů jejich lásky! S jak velkou horlivostí pracují ve službách pro obyvatele tohoto města! Utěšují je v jejich souženích, zvěstují jim pravdy spásy, stojí při nich v jejich nemocích, vyučují jejich děti, urovnávají jejich rozmíšky, usmírují jejich nepřátele, a jsou vždy připraveni prokazovat všem lidem dobro.

Avšak tolik ctností, které by jim měly získat úctu a náklonnost tohoto národa, slouží pouze k tomu, činit ho náchylnějším pro všechny zlomyslné vlivy pomluv. Mohu klidně říci, že by tito otcové měli méně nepřátel, kdyby byli méně ctnostní. Navštívil jsem častokrát jejich misie, a mohu dosvědčit Vašemu majestátu, že jsem nikde a nikdy neviděl více pořádku a dokonalé nezištnosti jako u těchto duchovních, kteří si nepřivlastňují to nejmenší, co patří jejich nově pokřtěným, ani z jejich oblečení ani z jejich obživy. Mezi těmito početnými národy, které pozůstávají z Indiánů nakloněných od přírody k neřestem všeho druhu, panuje tak velká nevinnost, že věřím, že se tady nepáchá žádný smrtelný hřích; poněvadž bdělost pastýřů předvídá nejmenší chybu a předchází ji. Byl jsem na slavnosti Naší milé Paní v jedné z jejich osad a viděl jsem tu přistupovat osm set osob ke svatému přijímání. Může se pak člověk ještě divit, že nepřítel spásy lidí probouzí tolik bouří proti tak svatému dílu a vynakládá celou svou sílu, aby toto zničil? Je ovšem pravdou, že misionáři bdí se zvláštní pozorností, aby Indiáni nepěstovali žádný styk se Španěly; mají ale také k tomu vážné důvody; poněvadž tento styk by byl zkázonosným morem pro jejich nevinnost, a zavedl by mezi ně výstřelky a zkaženost. Máme pro to velmi názorný příklad na životě, který vedou Indiáni čtyřech národů, žijících v blízkosti tohoto města.

Je také pravdou, že tito Indiáni mají vůči svým svatým otcům dokonalou podřízenost; a je obdivuhodné, že tu člověk najde u těchto barbarů, kteří budili pochybnost před svým obrácením zda jsou rozumnými lidmi, více vděčnosti, nežli u těch, kteří se narodili v lůně církve. Co se týká jejich údajného bohatství, nemohlo se opravdu nic hloupějšího vymyslet. Co vydělají svými pracemi, stačí sotva na to, aby si opatřili denně trochu masa, kukuřice, nějakou zeleninu, špatný a hrubý oděv a nejnutnější potřeby kostela. Kdyby tyto misie přinášely jezuitům tak velké výhody, byly by snad potom jejich kolegia tak chudobná, že v nich mají sotva na nutný život?

Já, který jsem dobře poučen o všem, co se v těchto svatých misiích děje, nemohu se ubránit, abych nepoužil pro Společnost Ježíšovu ona slova Moudrosti: „Jak krásné je cudné pokolení s čistou a spalující horlivostí lásky,“ které proměňuje tolik pohanů v pravé děti církve, vychovává je v bázi Boží, vzdělává v křesťanských ctnostech, a snáší trpělivě nejčernější pomluvy, aby je udržela ve zbožnosti a ochránila před zkázou neřesti. „Jejich památka je nesmrtelná před Bohem a před lidmi“; ale zároveň před Vaším majestátem, kterému vděčí tato provincie za tak velká dobrodiní.

Ve Vašem jménu, Sire, mám čest předložit tento memoriál Vašemu majestátu, a projevit stejnou prosbu, která byla kdysi učiněna císaři Domiciánovi pro jednoho z jeho podřízených. Mám nepřítele, řekl tento jednou tomuto knížeti, který se nanejvýš rmoutí nad všemi milostmi, které mi prokazuješ! Avšak já tě prosím naléhavě, prokazuj mi jich více, aby jeho rozmrzelost byla o to větší. Da Caesar tanto tu, magis ut doleat. A v to doufám od velkomyslnosti Vašeho majestátu pro tyto ubohé Indiány, a naléhavě prosím Pána, aby zachoval Váš majestát pro blaho této monarchie.

V Buenos-Ayres dne 20. května 1721.

Fr. Pedro, biskup v Buenos-Ayres.

Obsah :

Předběžná zpráva

Předmluva vydavatele

1. O zemi Paraguay.
2. O národech, zvířatech a produktech země všeobecně.
3. O paraguayské bylině /?/
4. O ostatních přírodních produktech. Včely, hadi, kajmani a chameleoni.
5. O lvech, tygrech, jelenech, antasech a drůbeži.
6. První objev Paraguay a nešťastný osud objevitele.
7. Objevitelské cesty Sebastiana Gabota.
8. Pokračování. Pokrytectví jednoho kazika. Nešťastný osud Lara. Statečnost Moschery.
9. Karel V. posílá Doma Pedro Mendozu jako místodržitele do Paraguaye. Nečestný čin tohoto. Založení města Buenos-Ayres. Válka s Indiány.
10. Podivuhodný osud Indiánky Maldonaty.
11. Hladomor trvá v Buenos-Ayres. Objevitelská cesta Doma Ayolase. Smutný osud místodržitele Doma Pedro de Mendozy.
12. Odplutí některých lodí do Španělska. První založení města Assumption. Veliká nouze v Buenos-Ayres. Nečestný čin Doma Galanose. Pomsta divochů.
13. Návrat Doma Iraly. Byl jmenován prozatímním místodržitelem.. Tajné záměry tohoto.
14. Úklady divochů během procesí v Assumptionu. Irala odsuzuje kaziky k smrti.
15. Císař jmenuje Doma Alvareze de vaca Gabecu za místodržitele v Paraguay. Šlechtný charakter tohoto muže. Co se přihodilo během jeho cesty po moři.
16. Pokračování. Neobyčejné přijetí Doma Alvareze v Assumptionu. Jeho velkodušnost.
17. První nařízení a opatření místodržitele pro rozšíření křesťanského náboženství a bezpečnost země.
18. Tažení proti Guaycurusům. Dom Alvarez tyto poráží.
19. O divokých národech, které se zčásti podrobily Španělům, zčásti se jim proti nim postavily. Vlastnosti a zvyky Guaycurusů.
20. Dom Alvyrez poráží Agazy a jiné národy. Návrat Španělů z ostrovů St. Katharinen. Nešťastné příhody.
21. Nové objevitelské cesty Doma Iraly a místodržícího.
22. Pokračování. Zbožná horlivost místodržitele. O rajském ostrovu v jezeru Xarayes. Vojáci místodržitele tu chtějí zůstat.

23. Povstání některých indiánských národů. Opětovné objevy místodržitele. Nepřátelství královských úředníků proti němu. Chrám hadů. Moudrost Doma Alvaraze. Podivuhodné dobrodružství tohoto.
24. Neblahé postavení Doma Alvaraze. Spiknutí proti němu. Je zatčen a je s ním zle nakládáno. Povstání. Lest jedné Indiánky. Zloba Dona Iraly. Následky spiknutí.
25. Dom Alvarez je naloděn do Španělska. Pokus otrávit jej cestou. Bouře na moři. Trest Boží na jeho nepřátelích.
26. Chování Doma Iraly. Setká se s odporem. Objevitelské cesty Doma Ruflo de Chaveze a prozatímního místodržitele Doma Iraly. Pikle v Assumptionu proti Francesco de Mendozovi. Bědný konec tohoto muže.
27. Dom Diego de Abreu se chce nechat potvrdit jako guvernér. Irala ho nechává po svém návratu zavraždit. Násilnosti Iralovy. Dom Diego de Centeno. Irala poráží Tapezy. Pletichy a despotismus tohoto důstojníka.
28. Císař posílá nového místodržitele do Paraguaye. První biskup v této zemi. Nové objevitelské cesty. Smrt Iralova.
29. Ctižádostivé počínání Rufia de Chaveze. Staví město Santa Cruz de la Sierra. Válka s divochy. Dom Vergarra v Limě.
30. Filip II. potvrzuje nového místodržitele. Konec Rufia de Chaveze. Nejednotnost v Assumptionu. Vybudování města Xeres.
31. Popis provincie Tucuman, jejích obyvatel a produktů. Dom Juan Nunez de Prado, guvernér zde. Vybudování města St. Michael a jiných měst
32. Líčení provincie Chaco. Obyvatelé. Produkty. Zvířata.
33. Obyvatelstvo Chaco. O dvou podivuhodných národech. Řeč. Vlastnosti, mravy a zvyky těchto Indiánů.
34. O jednom mírumilovném národě. Nešťastný pokus zajistit tuto zemi španělské koruně. O commendech.
35. Znovuvybudování mořského přístavu v Buenos-Ayres. Poloha tohoto města. Horlivost španělských králů o rozšíření katolického náboženství v Paraguay. Misie. Začátek jezuitů v Paraguay.
36. Přijetí jezuitů v Tucumanu. Jejich horlivé působení. Dobrodružství některých těchto otců na jejich mořských cestách. Jsou zachráněni podivuhodným způsobem Boží prozřetelností.
37. Události v Cordubě. Španělé zacházejí špatně s podrobenými Indiány. Následky toho. 4inná horlivost misionářů. Přicházejí ke Guaranům. Mravy a zvyky těchto národů. Smutný stav náboženství v Eiudadu Real a ve villarice. Mor zde. Spiknutí proti misionářům. Usazují se ve Villarice. Jejich působení zde a u divochů. P. Barzena mezi Calcaquity.
38. Národy Lullů. Misionáři mezi nimi. Národ Frontonů a Mognozů.
39. Misie mezi Omaguacy. Nepřátelství tohoto národa vůči Španělům. Apoštolské cesty misionářů. Kolegium jezuitů v Assumptionu.
40. Pokrok misí mezi Omaguacy. P. Monroy u kazika Piltipiconu. Následky jeho rozmluvy s ním. Smrt posledního prince z domu Inců. Apoštolské cesty a utrpení misionářů, obzvláště P. Ortegy.
41. Město Santa-Fé požaduje jezuity. Další misijní cesty. P- Romeo u Diaguitů. Přichází z Říma vizitátor. Jeho konference s misionáři.
42. Pomluvy proti jezuitům. Cestovní dobrodružství některých misionářů. Jezuité berou pod ochranu Indiány a přitahují tak na sebe nepřátelství Španělů.
43. Zuřivost divochů okolo Buenos-Ayres. Opětovná nenávisť proti jezuitům, protože chrání Indiány.
44. Přijetí misionářů u Calcaquitů. Rušení misí hamižností Španělů. Dekrety krále k dobru Indiánů. Nové misie u divochů v Guayra. Redukce.

45. Vzkvétající křesťanství v tomto barbarství a obrácení těchto divochů skrze náboženství. Králové Španělska je chrání. Úklady, které nepřátelé jezuitů těmto otcům kladou.
46. Vnitřní řád v redukcích. Jejich počet. Misionáři brání Španělům v přístupu do nich. Schopnosti těchto Indiánů. Jejich láska k hudbě. Umění a řemeslo mezi nimi.
47. Způsob života Indiánů v redukcích. Policie. Zbraně a palebné zbraně. Obchod, Zemědělství. Osady.
48. Chyby těchto Indiánů. Dozorci. Svornost. Návštěvy biskupů, guvernéra, komisařů a vizitátorů tady.
49. Církevní pokání, zbožnost, kostely, cvičení v pobožnosti a kongregace v obcích těchto Indiánů
50. Slavnosti a svátky, zvláště patrona kostela a slavnost Božího Těla.
51. Správná výchova a pořádek v této republice. Zbožnost a bliženecká láska. Veřejné slavnosti.
52. Zbraně a válečná cvičení. Obživa a výměnný obchod. Národy, ze kterých sestává tato republika. Příčina jejího špatného zalidnění. Nemoci a láska ke svým misionářům.
53. Vzorné království jezuitů. Ochranný dopis biskupa z Buenos-Ayres.

Opravy